

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**LEYLA ŞERİF EMİN'İN ESERLERİNDE BALKAN VE RUMELİ
İMGELERİ ÇERÇEVESİNDE BİR İZLEK OLARAK TÜRKÇE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atmaca POLAT

Danışman: Doç. Dr. Behice VARİŞOĞLU

TOKAT-2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Behice VARİŞOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum “*Leyla Şerif Emin’in Eserlerinde Balkan ve Rumeli İmgeleri Çerçevesinde Bir İzlek Olarak Türkçe*” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi hâlinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

04/06/2024

Atmaca POLAT

İmza

JÜRİ KABUL VE ONAY

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışmanın giriş kısmında Balkan coğrafyasında geçmişten günümüze Türklerin Balkanlarda yer alma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgiler günümüzde Balkanlarda azınlık olarak bulunan Türklerin bulunduğu coğrafyada haklarının korunması açısından önemlidir. Devamında ise Balkan savaşlarıyla başlayan süreçte Türklere uygulanan politikalardan, yaşanan zorluklardan ve bu yönetimlerin Türk soylu vatandaşlarda nasıl izlenimler uyandırdığına yer verilmiştir. Bu baskılar neticesinde bölgede Türk soylu vatandaşların zaman içindeki nüfus değişimine yer verilerek Türklerin durumu ele alınmıştır.

Birinci bölümde Türkçe izlekleri ve Balkan şairleri hakkında literatür taranarak elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Literatür taraması esnasında Türkçe izlekleri ve Balkan şairleri üzerine Türkçe olarak kaleme alınan çalışmalar incelenmiştir. Çalışma esnasında başta Turan Çelebi'nin Kuzey Makedonya Türk edebiyatı üzerine yaptığı çalışma olmak üzere büyük ölçüde Balkanlar hakkında hazırlanan Doktora tezlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde kuramın tanımı, tarihçesi, temel varsayımları, kuram ile ilişkili olan kavramlar ele alınmıştır.

İkinci bölümde Leyla Şerif Emin ile ilgili literatür ve eserleri taranarak hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Eserin, yazıldığı toplumun zihniyetinden bağımsız olmadığı düşünüldüğünde Leyla Şerif Emin hakkında edinilen bilgiler ışığında Balkanlarda Türkçe ve Türklük algısı yorumlanmıştır. Bu bölümde Şerif Emin'in milliyetçi ve tasavvufi bir kişilik taşıdığına, şiirlerinin çeşitli mesajlar içerdiğine, şiirlerini sade ve anlaşılır bir dille kaleme aldığına dair tespitlerde bulunulmuştur. Leyla Şerif Emin'in mücadeleci bir kişiliği olan, içinde derin bir Türkiye sevgisi taşıyan, Türk kültürüne, Türk tarihine ve İslami değerlere önem veren bir şair olduğu görülmüştür.

Son bölümde ise eserler incelenerek izlekler tespit edilmiş ve oransal olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın her aşamasında karşılaştığım güçlükleri aşmamda ve bu çalışmayı ortaya koymamda bana sabırla yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Behice Varışoğlu ve Doç. Dr. Celal Varışoğlu hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Bu zorlu süreçte her daim yanımda olan ve varlığını her daim hissettiğim nişanlım Kevser Sena Ağcan'a sevgilerimi sunarım.

Tezin yazım aşamasında yönlendirmeleri ve destekleriyle tezime katkı sağlayan Şerife Kafali ve M. Eren Uygur'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu günlere gelmemde her türlü imkanı sunan Türkiye Cumhuriyeti'ne şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

LEYLA ŞERİF EMİN'İN ESERLERİNDE BALKAN VE RUMELİ İMGELERİ ÇERÇEVESİNDE BİR İZLEK OLARAK TÜRKÇE

Polat, Atmaca

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Behice Varışoğlu

Haziran 2024, xiii+ 249 sayfa

Bu çalışmada Leyla Şerif Emin tarafından kaleme alınan “Bir Üsküp Masalı, Üskübistan, Kaybolmazsan Bu Şehir Hala Senin ve Türkçenin Rumeli Yakası” adlı kitaplarda yer alan söylemlerin Balkan ve Rumeli imgeleri etrafında çözümlenerek sınıflandırılması amaçlanmaktadır. Balkan coğrafyasında Türk nüfusunun yoğun olarak yaşadığı mekânlardan birisi olan Makedonya, geçmişten günümüze Türk edebiyatı için değerli isimler yetiştiren, Türk kültürünün ve Türkçenin hâlen varlık gösterebildiği önemli ülkelerden biridir. Edebiyat, kültür ve sanat faaliyetleri günümüzde başta Üsküp olmak üzere pek çok yerleşim yerinde sürmektedir. Türk edebiyatının ve Türkçenin canlı kalmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayan dergiler, gazete ve bültenler Balkan coğrafyasının önemli yayın organlarıdır. Ayrıca edebî şahsiyetlerin müstakil olarak çıkardıkları kitaplar da Türk kültür ve edebiyatının, en çok da Türkçenin kalıcı olması için gelecek nesillere bırakılan birer mirastır.

Bir Balkan şairi ve yazarı olan Leyla Şerif Emin'in ana dili Türkçe ile yazmış olduğu eserlerinde Rumeli, Üsküp ve Balkan mekânlarının geçmişten günümüze Türk nüfusunun sık yaşadığı coğrafyalar olduğu ve bu mekânların Türk'ün dilinden bağımsız olamayacağı fikri sık sık vurgulanmaktadır. Hem edebî hem estetik hem kültürel hem de dilsel birer miras niteliğinde olan Leyla Şerif Emin'in eserlerinin bu temalar etrafında detaylı bir şekilde incelenmesi, Balkan coğrafyasında nelere özlem duyulduğuna, nelerin kaybolmaya yüz tuttuğuna, nelerin tehdit olarak algılandığına ve nelerin korunması gerektiğine dair ip uçları sunacaktır. Bu çerçevede bu araştırmanın temel problemi “Leyla

Şerif Emin'in eserlerinde Balkan ve Rumeli imgeleri çerçevesinde bir izlek olarak Türkçe'nin nasıl kullanıldığıdır. Sanatçının kaleme aldığı *Bir Üsküp Masalı*, *Üskübistan*, *Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin* adlı eserleri doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 34 farklı izlek tespit edilmiştir. Bunlardan eserlerde en çok geçen izlekler Türklük/Türk edebiyatı, tasavvuf/İslam kültürü, göç/yarım kalmışlık, tarih bilinci, anne, bayrak sevgisi ve Türkiye sevgisidir.

Anahtar kelimeler: Leyla Şerif Emin, Üsküp, Türkçe, Balkan, Rumeli.

ABSTRACT

TURKISH AS A THEME WITHIN THE FRAMEWORK OF BALKAN AND RUMELIA IMAGES IN LEYLA ŞERİF EMİN'S LITERATURE

POLAT, Atmaca

Master Degree, The Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Behice Varışoğlu

June 2024, xiii+ 249 pages

In this study, it is aimed to analyse and classify the discourses in the books titled "A Skopje Tale, Üskübistan, Kaybolmazmazsan Bu Şehir Hala Senin ve Türkçenin Rumeli Yakası" written by Leyla Şerif Emin around the images of Balkan and Rumelia. Macedonia, which is one of the places where the Turkish population lives densely in the Balkan geography, is one of the important countries that have raised valuable names for Turkish literature from past to present and where Turkish culture and Turkish can still exist. Literature, culture and art activities continue today in many settlements, especially in Skopje. Magazines, newspapers and bulletins, which contribute to the survival of Turkish literature and Turkish language and their transmission to future generations, are important publishing organs of the Balkan geography. In addition, the books published by literary figures are also a legacy left to future generations for the permanence of Turkish culture and literature, most of all Turkish.

In the works of Leyla Şerif Emin, a Balkan poet and writer, written in her mother tongue Turkish, the idea that Rumelia, Skopje and Balkan places are geographies where the Turkish population has lived frequently from past to present and that these places cannot be independent from the Turkish language is frequently emphasised. A detailed examination of Leyla Şerif Emin's works, which are both literary, aesthetic, cultural and linguistic heritage, around these themes will provide clues about what is longed for in the Balkan geography, what is about to be lost, what is perceived as a threat and what needs to be protected. In this framework, the main problem of this research is how "Turkish as

a trace is used in Leyla Şerif Emin's works within the framework of Balkan and Rumelia images". The artist's works titled Bir Üsküp Masalı, Üskübistan, Kaybolmazmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin (If you don't get lost, this city is still yours) were analysed by document analysis method. As a result of this analysis, 34 different themes were identified. Of these, the most common themes in the works are Turkishness / Turkish literature, Sufism / Islamic culture, migration / unfinishedness, historical consciousness, mother, love for the flag and love for Turkey.

Key Words: Leyla Şerif Emin, Skopje, Turkish, Balkan, Rumelia.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1
PROBLEM.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	2
Kuramsal Çerçeve.....	3
Balkanlarda Türk Varlığının Başlaması	3
Kuzey Makedonya'nın Osmanlı Hâkimiyeti Altına Girmesi	4
Balkan Savaşları ve Osmanlı Devleti'nin Bölgeden Çekilmesi	5
Balkan Savaşlarından Tito Yugoslavya'sı Dönemine Kadar Kuzey Makedonya	5
Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Dönemi	5
Kuzey Makedonya'da Türk Varlığı	8
Kuzey Makedonya Türklerine Yapılan Baskı ve Zulümler Sonucundaki Göçler	10
Kuzey Makedonya'nın Yasaları.....	11
Kuzey Makedonya'da Türklerin Etkisi ve Hakları	12
Balkanlarda ve Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türklük Algısı	14
Kuzey Makedonya'da Türkçe ve Türkçe Eğitimi	16
Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türkçecilik Faaliyetleri	18
Kuzey Makedonya Edebiyatında Türkçe Süreli Yayınlar	21
Osmanlı Dönemi Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları.....	26
Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı	26
Tanzimat Öncesi KMTE Sanatçıları	28

Tanzimat'tan sonra KMTE Sanatçıları	28
Osmanlı Sonrası Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları.....	29
Çağdaş Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları	29
Leyla Şerif Emin'in Hayatı.....	30
Leyla Şerif Emin'in Edebi Hayatı ve Edebi Hayatını Şekillendiren Etmenler	32
Eserleri	33
İzlek.....	33
Yöntem.....	35
Bulgular	35
Eserlerdeki İzlekler	35
Anne/ Öğüt/ Nasihat	35
Arada Kalmışlık.....	44
Baskı/Zulüm	48
Bayrak Sevgisi.....	52
Birlik/Beraberlik.....	61
Çaresizlik/Umutsuzluk	66
Dostluk	71
Fedakârlık/ Vefa	72
Geçmişe Özlem	73
Göç/ Yarım Kalmışlık	77
Hasret / Özlem.....	90
Hayal Kırıklığı.....	93
Kendini Arayış.....	99
Kimlik Karmaşası	102
Kültürel çeşitlilik.....	104
Kültür Bekçiliği/Koruyuculuk/Kültür Koruyuculuğu	104
Mücadele/ Dik duruş/Başkaldırı.....	109
Ölüm/Kader	120
Savaş.....	122
Şefkat.....	126
Şehitlik/Şehadet.....	127
Tarih Bilinci.....	129
Tasavvuf / İslam Kültürü.....	143
Türk Kültürü.....	153

Türkçe Sevgisi/Ana Dil Sevgisi	160
Türklük/ Türk Edebiyatı	167
Türkiye Sevgisi/ Vatan Sevgisi	186
Türkiye Özlemi ve Aidiyet.....	196
Umut	199
Üsküp Ağzı/Şivesi	206
Üsküp Sevgisi	207
Yabancılık.....	214
Yaşama Sevinci/ Yaşam	219
Zaman	221
Zıtlık	221
İzleklerin eserlere göre dağılımı.....	224
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	232
KAYNAKÇA.....	236
Ekler	238
ÖZGEÇMİŞ	249

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
ÇMTE	Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı
E.	Ekler Bölümü
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
KMTE	Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı
mad.	Madde
SHS	Sırp-Hırvat-Sloven

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumuna, araştırmanın amacına ve önemine, araştırmanın sayıltılarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

PROBLEM

Balkan coğrafyasında Türklerin yoğun olarak yaşadığı mekânlardan birisi olan Kuzey Makedonya, geçmişten günümüze Türk edebiyatı için değerli isimler yetiştiren, Türk kültürünün ve Türkçenin hâlen varlık gösterdiği önemli ülkelerden biridir. Edebiyat, kültür ve sanat faaliyetleri günümüzde başta Üsküp olmak üzere pek çok yerleşim yerinde sürmektedir. Türk edebiyatının ve Türkçenin canlı kalmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayan dergiler, gazeteler ve bültenler Balkan coğrafyasının önemli yayın organlarıdır. Ayrıca edebî şahsiyetlerin müstakil olarak çıkardıkları kitaplar da Türk kültür ve edebiyatının, en çok da Türkçenin kalıcı olması için gelecek nesillere bırakılan birer mirastır.

Bir Balkan şairi ve yazarı olan Leyla Şerif Emin'in ana dili Türkçe ile yazmış olduğu eserlerinde Rumeli, Üsküp ve Balkan mekânlarında Türklerin nüfus bakımından yoğun olarak bulunduğu mekânların Türk'ün dilinden bağımsız olamayacağı fikri sık sık vurgulanmaktadır. Hem edebî hem estetik hem kültürel hem de dilsel birer miras niteliğinde olan Leyla Şerif Emin'in eserlerinin bu temalar etrafında detaylı bir şekilde incelenmesi, Balkan coğrafyasında nelere özlem duyulduğuna, nelerin kaybolmaya yüz tuttuğuna, nelerin tehdit olarak algılandığına ve nelerin korunması gerektiğine dair ip uçları sunacaktır. Bu çerçevede araştırmanın temel problemi "Leyla Şerif Emin'in eserlerinde Balkan ve Rumeli imgeleri çerçevesinde bir izlek olarak Türkçe'nin nasıl kullanıldığıdır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu Leyla Şerif Emin'in eserlerinde yer alan Türkçe izleklerin Rumeli ve Balkan imgeleri çerçevesinde incelenmesidir. Şerif Emin'in eserlerinde yer alan Türkçe izleklere ait unsurlar tespit edilip literatür taramasından elde edilen verilerden yola çıkılarak aydınlatılmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada Leyla Şerif Emin'in eserlerinin incelenmesi sanatçının Türkiye ile olan tarihî, kültürel, dilsel ve politik bağlarıdır. Üsküp'te doğup büyüyen ve etnik kökeni Türk olan Leyla Şerif Emin eserlerinde Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar Türk tarihine geniş şekilde yer vermektedir ve bu tarihin Balkanlar ve Rumeli'de savunuculuğunu yapmaktadır. Şerif Emin, eserlerinde Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin sosyal yaşamına, gelenek ve göreneklerine, düğün, ölüm gibi kültürel unsurlarına da yer vermektedir. Eserlerinde, Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerden izler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sanatçı eserlerinde Türk ve İslam kültürüne ait öğelere sıkça yer vererek Balkanlarda Türk ve İslam kültürünün devam ettirilmesi adına mücadeleler vermektedir. Ayrıca Şerif Emin Türkçenin Balkanlarda yaşaması ve yaşatılması adına mücadeleler vermektedir. Arkadaşlarıyla açtığı derneklerde veya yazdığı eserlerinde bu konu üzerinde sıkça durmaktadır.

Araştırmanın temel problemine bağlı olarak bu çalışmanın amacı Leyla Şerif Emin'in eserlerinde Balkan ve Rumeli imgeleri çerçevesinde bir izlek olarak Türkçenin nasıl kullanıldığını araştırmaktır. Bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Leyla Şerif Emin'in eserlerinde sıkça kullanılan mekânsal izlekler hangileridir?
2. Leyla Şerif Emin'in eserlerinde Türk kimliği, Türk edebiyatı, Türk sanatı, Türk kültürü ve Türk diline atfedilen izlekler nelerdir?
3. Leyla Şerif Emin'in eserlerinde Türkçe ve ana dili sevgisi nasıl işlenmektedir?

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada nitel araştırma paradigmasının ilkeleri kullanılacaktır. Leyla Şerif Emin'in kitapları ile konuya dair istatistik, resim, kayıt, kitap, dergi, kıyafet, yemek, sanat eserleri, müzik, film, fotoğraf, video vb. her türlü belge ve doküman bu araştırmanın temel materyalini oluşturmaktadır. Doküman incelemesi ile elde edilecek bulgular araştırma sorularını açıklayacak biçimde yorumlanmıştır. Araştırmanın dokümanları hem verilerin toplanması hem de analizi için kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada Makedonya'da yaşayan Türk asıllı şair ve yazar Leyla Şerif Emin'in eserleri çerçevesinde inceleme yapılacaktır. Bu nedenle araştırmanın kapsamı

Leyla Şerif Emin'in eserleri ile sınırlıdır. Araştırma Üsküplü bir sanatçının eserleriyle gerçekleştirileceğinden, bulguların sanatçının yaşadığı coğrafyaya genellenebilmesi için toplanan verilerin yeterli temsili sağlaması beklenmektedir. Bir diğer sınırlılık ise sadece Türkçe izleğinin kullanılması olacaktır.

Kuramsal Çerçeve

Balkanlarda Türk Varlığının Başlaması

Balkanlar ismiyle ifade edilen bölge “Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Trakya’yı içine alan bölge” olarak adlandırılmaktadır. Balkanlar Türklerin uzun yıllar yaşadığı bölgenin genel ismidir. Balkan sözcüğünün Türkçe kökenli ve Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde “sarp ve ormanlık sıradağ” anlamına geldiği bilinmektedir.

Kuzey Makedonya’daki Türk varlığının her ne kadar Osmanlı döneminde başladığı sanılsa da Osmanlı dönemi öncesinde de Türkler bu topraklarda çeşitli sebeplerle bulunmuş ve yaşamışlardır. Osmanlı’nın buraları fethedip Türk toprakları haline getirmesiyle birlikte ise Türk kültürü ve varlığı bu topraklarda kalıcı olmuştur. Türklerin Balkanlara gelmesi ve bu topraklarda yaşaması uzun bir süreçtir. Zira Türklerin Güney ve Anadolu’dan Balkanlara göçü 1260’lı yıllara kadar uzanıyor. İlk yerleşim 1261 yılında Moğollardan kaçıp Bizans’a sığınan Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus döneminde gerçekleşmiştir. (İnalcık, 2005, s.21). Bu dönemde bilinmesi gereken asıl nokta, Selçuklular dönemindeki Anadolu fetihlerinin batıya doğru ilerleyen büyük Türk göçlerine yönelik sistematik bir iskân ve kolonizasyon çabasının parçası olduğuydu. (Barkan,1993; akt. Acer, 2015, s. 7). Osmanlı Batı Anadolu’daki Batısında savaş tecrübesi bulunan askerlerini Balkanlara sevk etmeye başlayarak Balkan seferlerini başlatmıştır (İnalcık, 2015, s.22). Bu girişimin akabinde Osmanlı Devleti bir “Balkan İmparatorluğu” (Ortaylı,2006, s.12) olmak için önemli bir adım atmış oldu. Sancaktar’a (2011) göre Osmanlı padişahları, ileri gelenleri ve yöneticileri Balkanlara Balkan fetih politikasına, Balkanlarda ilerlemeye ve bölgeyi elde tutmaya büyük önem vermişlerdir. Bu amaç doğrultusunda Balkanlarda etkili, köklü ve geniş bir kurumsallaşma yoluna gidilmeye çalışılmıştır.

Bu kurumsallaşma kendi içinde başlıklara ayrılabilir. Bunlar iktisadi, siyasal, kültürel ve demografik kurumsallaşmadır. Uzun yıllar süren bu kurumsallaşma adımları bölgede farklı etkilere yol açmıştır ve bu etkiler farklı alanlarda miraslara dönüşmüştür. Bu kurumsallaşmanın dışında güdülen en önemli politikalardan birisi ise iskân politikasıdır. Osmanlı iskân politikası neticesinde bölgede kalıcı olmayı amaçlamıştır. Bunların haricinde benimsenen ve yüzyıllar boyunca çok iyi işlenen bir diğer politika ise istimâlet politikasıdır. (Sancaktar, 2011, s.12).

Hoşgörülü davranma politikası olarak da bilinen istimâlet politikası Osmanlı Devleti'nin Üsküp özelinde Balkanlara yerleşmesinin ve uzun yıllar boyunca Balkanlarda kalmasının aracı olmuştur. İlgürel'e (2011) göre kelime anlamı "meylettirme, cezbetme, gönül alma" olan istimâlet, Osmanlı kroniklerinde 'halkı ve özellikle gayri müslim tebaayı gözetme, onlara karşı hoşgörülü davranma, mânasında kullanılmıştır.' (İlgürel,2011, s.362). Ayrıca istimalet fetih yapılan bölgedeki insanlara müspet davranma, o insanları koruyup kollama, içten ve dıştan gelen tehlikelere karşı mülk tedbiri sağlama, dinî konularda hür davranmasına izin verme, vergi konusunda kolaylık göstermedir.

Kuzey Makedonya'nın Osmanlı Hâkimiyeti Altına Girmesi

Osmanlı'nın Balkan seferleri bir anda tamamlanmamış olup peyderpey devam etmiş ve uzun bir zamana yayılmıştır. Günümüzde ondan fazla bölgeyi içinde barındıran Balkan bölgesindeki Kuzey Makedonya topraklarına ilk seferler 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren I. Murat döneminde başlamıştır. I. Murat'ın, iktidarının 3. Yılı olan 1364 yılında Meriç Nehri dolaylarında Sırsındığı veya 1. Çirmen Savaşı olarak bilinen bir savaş meydana gelmiştir. Bu savaşta elde edilen başarı ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda uzun yıllar sürecektir hakimiyeti başlamıştır. (Uzunçarşılı, 2011, S.28). Tarihi kaynaklarda çelişkili rivayetler olsa da genel olarak Üsküp'ün 6 Ocak 1392'de Paşa Yiğit tarafından fethedildiği düşünülmektedir. Nasıl fethedildiğine dair iki teori vardır. Birincisi, Üsküp'ün savaş yoluyla alındığıdır. Ancak bazı kaynaklar şehrin anahtarının herhangi bir muharebe yapılmadan Paşa Yiğit'e teslim edildiğini söylemektedir. (Özer, 1998 s. 14-15)

Son olarak Sultan II. Murad devrinde yapılan II. Kosova Harbinde Osmanlı ordusunun Haçlı birliklerini mağlup etmesiyle Makedonya'nın tamamı Osmanlı hakimiyetine girmiştir. 500 yılı aşkın süre Osmanlı Devleti himayesinde kalan Kuzey Makedonya Balkan Savaşları ile birlikte Osmanlı'dan ayrılmıştır.

Balkan Savaşları ve Osmanlı Devleti'nin Bölgeden Çekilmesi

Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesi Türk tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak anılmaktadır. Zira Balkanların kaybedilmesi yüz yıllar boyunca hüküm sürülen ve halkının büyük bir kısmı Müslüman ve Türk olan toprakların kaybedilmesidir. Birinci Balkan Harbi ve daha önceki olaylar ile başlayan, İkinci Balkan harbi ile devam eden hadiselerin ardından Osmanlı Devleti peyderpey Balkanlardan çekilmeye başlamıştır. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi ile birlikte Balkan siyasi haritası yeniden şekillenmeye başlamıştır. (Ağanoğlu, 2005; akt. Çelebi, 2014, s. 56).

Balkan Savaşlarından Tito Yugoslavya'sı Dönemine Kadar Kuzey Makedonya

Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi sonucu oluşan siyasi boşluk döneminde diğer halkların yanı sıra özellikle Slavlar, Slav halkları olarak tek bir çatı altında toplanmaya çalışmışlardır. Slav halklarının bu çabası belli bir süre sonra meyvesini vermeye başlamış Slav halkları ortak bir yönetim çatısı altında birleşmişlerdir. Böylece Böylece on bir yıl sürecek olan Sırp- Hırvat- Sloven Krallığı (SHS) kurulmuştur.” (Türkeş, 2007; akt. Çelebi, 2014, s. 56).

Her ne kadar Slovenler ve Hırvatlar da kurucu unsurlar içinde yer alsın da Sırlar karar verici merci durumuna geçip etkinliklerini arttırmışlardır. Sırların etkinliğinin bu denli artmasının ardından Krallığın adının değişmesi kararlaştırılmış. Zira Sırlar Üniter bir devlet yapısı sistemine geçerek daha da etkin bir role bürünmeyi amaçlamışlardır.

3 Ekim 1929 tarihinde, ulusal rekabetin sona ermesi amacıyla SHS Krallığı'nın adı, Yugoslavya Krallığı olarak değiştirilmiştir. Yugoslav Krallığı adlandırmasıyla güney Slavları birleştirilmek istenmiştir. Böylece yaklaşık on yıl sürecek Yugoslavya Krallığı dönemi başlamıştır. (Ağanoğlu, 2007; akt. Çelebi, 2014, s. 56).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Dönemi

Yugoslav Krallığı'nın dağılmasının ardından etnik çatışmaların gölgesinde Makedonya parlamentosu tarafından referandum kararı alınmıştır. Yapılan referandumun ardından % 78 oranında ayrılma kararı çıkmıştır. Böylece 9 Eylül 1991 tarihinde Yugoslavya'dan ayrılmıştır.

Kuzey Makedonya Devlet İstatistik Kurumu, 5-30 Eylül 2021 tarihlerinde düzenlenen, nüfus sayımının sonuçlarını 30 Mart 2022 tarihi itibarıyla açıklamıştır. Bu sonuçlara göre Kuzey Makedonya nüfusun etnik dağılımı şöyledir: (<https://www.qha.com.tr/haber-arsivi/kuzey-makedonya-da-2021-nufus-sayimi-sonuclari-aciklandi-turklere-karsi-inkar-politikasi-suruyor-390580>)

Tablo 1: 2022 Yılı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Kurumu tarafından yapılan nüfus sayımı

Etnik Köken	Sayı	%
Makedon	1.073.299	58.44
Arnavut	446.245	29.30
Türk	70.961	3.86
Roman	46.433	2.53
Sırp	23.847	1.30
Boşnak	16.042	0.87
Ulah	8.714	0.47
Diğer	18.912	1.03
Verileri Kamu Kurumlarından Alınan Kişiler	132.260	7.20
Toplam	2.022.547	100

Not: Verileri kamu kurumlarından alınan kişilere saha sayımında ulaşılammıştır.

Tablo 1'e göre Kuzey Makedonya'da bulunan halkların sıralaması en çoktan en aza doğru şu şekildedir: Makedonlar, Arnavutlar, Türkler, Romanlar, Sırlar, Boşnaklar, Ulahlar ve ismi zikredilmeyen diğer halklardır. Yapılan sayıma göre Türkler nüfus sayısı bakımından üçüncü sırada bulunmaktadır. Osmanlı dönemindeki sayımlarda asli halk olan Türk halkı Balkan savaşlarının kaybedilmesinin ardından Osmanlı'nın bölgeden

çekilmesiyle nüfus sayısı bakımından birinci sıradaki yerini zaman içinde kaybederek üçüncü sıraya gerilemişlerdir. Bu durumun sebepleri arasında yapılan göçler ve verilen savaşlar gösterilebilir ancak bir diğer sebep ise nüfus sayımında Türkler aleyhine yapılan çeşitli yanlışlık ve hilelerdir. Kuzey Makedonya Devlet İstatistik Kurumu tarafından 30 Mart 2022 tarihinde yayınlanan sonuçlara gerçeği yansıtmadığı ve çeşitli hilelerle Türk nüfusunun sayısı olandan daha az gösterildiği gerekçesiyle başta Dışişleri Bakanlığı ve Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu olmak üzere çeşitli çevrelerden tepkiler gelmiştir. 31 Mart 2022 tarihinde, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Tanju Bilgiç Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Düzenlenen Nüfus Sayımı Sonuçlarına istinaden şunları aktarmıştır:

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde 2021 yılında düzenlenen nüfus sayımının sonuçlarını 30 Mart günü açıklanmıştır. Anılan ülkedeki Türk toplumu temsilcileri, nüfus sayımının adil, şeffaf ve hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde gerçekleştirilmesi hususunda sayım süreci boyunca müteaddit defalar çağrıda bulunmuşlardır. Nüfus sayımına ilişkin veriler bu çağrılarının maalesef göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu tarafından nüfus sayımı sonuçlarının yayınlanmasını müteakip yapılan açıklamadaki hususların resmi makamlarca dikkate alınması önem taşımaktadır. Asırlardır bu coğrafyada kök salmış bulunan, Kuzey Makedonya'nın eşit ve kurucu halklarından olan ve bu ülkenin refahı ve kalkınması için çaba gösteren Türk toplumunun hak ve çıkarlarının korunması yolundaki meşru taleplerini destekliyoruz. (https://www.mfa.gov.tr/sc_-5_-kuzey-makedonya-cumhuriyeti-nde-duzenlenen-nufus-sayimi-sonuclari-hk-sc.tr.mfa)

Ayrıca Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu, 30 Mart 2022 tarihinde yayımladığı 2021 Nüfus Sayımı Hakkındaki Kamuoyu Bildirisinde, sonuçların Makedonya Türklerine ilişkin gerçek verileri yansıtmadığını vurgulayarak bir bildiri yayınlamıştır:

Makedonya Türkleri Milli Sayım Koordinasyon Kurulu (ülkemizdeki tüm Türk sivil toplum kuruluşların, Türk siyasi partilerin, Türk milletine mensup entelektüel, akademisyen ve kanaat önderlerinin üyesi olduğu) Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde 2021 Nüfus Sayımı sürecini başlangıcından bu yana aktif ve dikkatli bir şekilde takip ederek başarılı bir şekilde uygulanması için büyük çaba sarf etmiştir. Diğer yandan, sayımın başlangıcından itibaren sahadaki gelişmeleri yakından takip ettik. Her platformda nüfus sayımını siyaset üstü bir mesele olarak gördüğümüzü net bir şekilde ifade ettik. Ülke olarak geleceğimiz adına hayati önem taşıyan nüfus sayımı sürecinin önemini, değerini ve etkilerini her vesileyle yineledik. Nüfus sayımındaki tüm eksiklikleri, garanti altına alınmış anayasal haklar ve sayım kanunu ihlallerini ve süreç içerisinde sayım metodolojisi hakkındaki memnuniyetsizliğimizi defalarca ifade ettik. Buna rağmen, Türk eğitimci ve saymanların yetersizliği, elektronik sayım uygulamasının günlerce çalışmaması, diaspora kayıt işleminin bloke olması, elektronik sayım uygulamasındaki tercüme ve eksiklik sorunları, vatandaşların sayım konusunda yeterli bilgilendirilmemiş olması, sahadaki baskı ve manipülasyonlar, Türk toplumuna mensup birçok ferden sayıma dahil edilmemiş olması gibi sorunlar açıkça görülmüştür. Yukarıdaki sorunlar ve endişeler hakkında ülkemizdeki tüm yetkili kurum, kuruluş ve yabancı misyon temsilciliklerine bilgi verilmiştir. Bu süreçte taleplerimiz göz ardı

edilmiştir. Yetkili resmi kurumların bu tavrı nüfus sayım sürecine gölge düşürmüştür. Kuzey Makedonya Anayasası'na ve yasalara dayanan meşru taleplerimiz, en başta Devlet İstatistik Kurumu tarafından dikkate alınsaydı, yukarıdaki sorunların ve eksikliklerin çoğu giderilmiş olacaktı. Ne yazık ki, 2021 nüfus sayımı cevapsız bırakılan sorular ve nüfus sayımı sürecine ilişkin meşru taleplerimizin dikkate alınmaması ve ilgili kurumların kayıtsız tavırları ile hatırlanacaktır. Geline nokta itibarıyla, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin eşit ve kurucu halklarından biri olan Türklerin hakları ihlal edilmiştir. (<https://www.qha.com.tr/haber-arsivi/kuzey-makedonya-da-2021-nufus-sayimi-sonuclari-aciklandi-turklere-karsi-inkar-politikasi-suruyor-390580>).

Kuzey Makedonya'da Türk Varlığı

Kuzey Makedonya'nın geçiş yolları üzerinde bulunması göçebe Türklerin Osmanlı'dan önce bu bölgeye yolunun düşmesine sebebiyet vermiştir. Tarihi kaynaklara göre Kuzey Makedonya'da bulunan ilk Türkler Hunlardır. M.S. 378 senesinde Hun Türkleri, Makedonya'dan geçtikten sonra Edirne yakınlarında Bizanslılarla yaptıkları savaşı kazanmışlardır. (Turan, 1996, s.21) Hunlardan sonra zaman zaman yapılan akınların ardından 1371 senesinde Osmanlı Devleti bölgeye intikal etmiş ve 540 sene sürecek Osmanlı Himayesi başlatmıştır. Osmanlı Devleti 540 yıl boyunca bölgeye birçok tarihî eser ve yapı mirasında bulunmuştur. Ayrıca bölgede yaşayan diğer ulusların gerek dillerinde gerekse yaşam biçimlerinde hala Osmanlı izlerini görmek mümkündür. Balkan savaşları neticesinde Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi ile sadece Türkler değil diğer azınlıklarda birçok zulme uğramış. Çevredeki birçok eser tahrip edilmiştir. Tarihi kaynaklarda Türklerin yaşadıkları şu şekilde ifade edilmektedir: “Balkan Savaşları'nda sadece Makedonya'da 300 binden fazla Türk katledildi, 300 binden fazla ise kayboldu veya sakat kaldı.” (Alp, 1990 s.268) Yapılan zulüm ve baskıların ardından Türkler yurtlarından göç etmeye başladılar. Bunun neticesinde Türkler Balkan coğrafyasında azınlık durumuna düşmüştür. Her şeye rağmen Türkler SHS Krallığı, Yugoslavya Krallığı ve Tito dönemimde varlıklarını muhafaza etmişlerdir. Türklerin Yugoslavya Krallığı dönemimde yapılan nüfus sayımlarının güvenilirliği oldukça düşüktür. Çünkü Yugoslavya dönemimde yapılan nüfus sayımının pek sağlıklı yapıldığı söylenemez. Bunun nedeni Müslüman ve Türk kavramlarının günümüzdeki manalarından uzak olmasıdır. Bahsedilen dönemlerde insanlara dini sorulduğunda Türk olduğunu söylemektedirler. Ayrıca kendilerini Türk olarak ifade eden birçok insan kayıtlara Makedon olarak geçirilmiştir.

Yugoslavya'da Türklerin 1948-1971 arasında yıllara göre nüfusu şöyledir: (Sipahioğlu, 2010 s. 73-78).

Tablo 2: 1948-1971 Yılları Arasında Yugoslavya'daki Türk Nüfusu

1948	97.954 (Kosova hariç)
1953	259.535
1961	181.964
1971	127.375

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, 1948 ve 1953 yılındaki veriler arasında ciddi fark olduğu görülmektedir. Farkın yüksek olması yukarıda bahsedilen görüşü destekler niteliktedir. Zira 1948 sayımlarına dahil edilmeyen Kosova Türklerinin sayısı aradaki farkı kapatacak kadar çok değildir. Daha sonraki yıllarda Türk nüfusunun nerdeyse yarı yarıya düşmesinin sebebi ise 1953 yılından itibaren Türkiye'ye yapılan kitlesel göç hareketliliğidir. (Nuredin, 2011, s.234-269)

Bahsedilen durumu Sipahioğlu (2010) şu şekilde dile getirmiştir: "1961 yılında ülkenin % 9'unu Türkler oluştururken, günümüzde Türk nüfusu % 4'ün altına düşmüştür. 2002 sayımına göre Makedonlar 1.297.981 %64,18, Arnavutlar 509.083 % 25.17, Türkler 77.959 % 3.85, Roman 53.879 % 2.66, Sırp 35.939 % 1.78, Ulah 9.695 % 0.48, diğerleri 38.011 % 1.88 toplam 2.022.547'dir." (Sipahioğlu, 2010 s. 205.)

Sipahioğlu (2010) ise Türklerin Kuzey Makedonya'da yoğun olarak yaşadıkları bölgeleri şu şekilde ifade etmektedir: "2002 nüfus sayımında 78.000 olarak açıklanan Türkler tek bir bölgede değil Üsküp, Gostivar, Kalkandelen (Tetovo), Negotino, Resne, Ohri, Manastır (Bitola), Radoviş ve Valandova bölgelerinde dağınık olarak yaşamaktadırlar. Ayrıca Torbeş olarak adlandırılan ve çoğunluğu kendini Türk sayan, sayıları 100.000 civarında olan halk; Üsküp, Debre, Struga, Kırçovo ve Makedonski Brod bölgesinde yaşamaktadır." (Sipahioğlu, 2010 s. 205.). Yapılan göçlere ve verilen kayıplara rağmen Türkler, Kuzey Makedonya'nın birçok yerinde yaygın olarak varlıklarını sürdürmektedir.

Çayırılı (2007) Kuzey Makedonya'daki Türkleri kendi içinde Kuzey Makedonya'nın Batısında yaşayan ve Kuzey Makedonya'nın Doğusunda yaşayan

Türkler olarak ikiye ayırmanın daha doğru olacağını düşünmektir: Batı Makedonya Türkleri ekonomi, toplum, kültür, eğitim ve diğer yönlerden daha fazla fırsata sahiptir. Öte yandan Doğu Makedonya Türkleri, batıdakilere göre daha zor durumdadır. Doğu Makedonya'da çeşitli bahanelerle bazı hizmetler kasıtlı olarak verilmemektedir. Tüm yapılan bu girişimler, Türklere kendi kimliklerini kaybettirme çabalarıdır. (Çayırılı, 2007, s. 269-270). Bunca baskı ve zorlamalara rağmen Türklerin kendi kültürünü yaşattığı görülmektedir.

Kuzey Makedonya Türklerine Yapılan Baskı ve Zulümler Sonucundaki Göçler

Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle Türklere yapılan baskı ve zulümler ile Türkler göç etmeye zorlanmıştır. Yapılan baskılara dayanamayan birçok insan Türkiye'ye göç etmiştir. Bilhassa 1908-1923 yılları arasında 300.000 Türkün, Türkiye'ye göç ettiği birçok tarihî kaynakta yer almaktadır. (Çayırılı, 2007, s. 271).

1918 senesinde cereyan eden Birinci Dünya Savaşı ve SHS Krallığı döneminde baskı ve zulümlerin yeniden artması ve bunu takiben birçok olumsuzluğun ortaya çıkması neticesinde birçok insan ana vatana göç etmiştir. Çayırılı (2007) bahsedilen dönemde 120.000 insanın göç ettiğini dile getirmektedir. Göçü etkileyen ana faktör "Tarımsal Reform Yasası" (1931) idi. Bu kanun ile toprakları ve çiftlikleri bedelsiz olarak kamulaştırılan Türkler, sadece temel geçim kaynağı olan çiftçilikten değil, aynı zamanda sosyo-kültürel yapılarıyla uyumlu temel yaşam biçiminden de mahrum bırakılmıştır. (Çayırılı, 2007, s. 271). Bahsedilen durumların tamamı göçe direkt etki etmiştir.

Tito Yugoslavya'sı döneminde Türkler ve Müslümanlar diğer dönemlere nispeten daha refah bir ortama kavuşmuşlardır. Ancak her dönem gibi bu dönem de çeşitli sorun ve sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Zira Yugoslavya'nın uyguladığı sisteme uyum sağlanıyorsa çeşitli kolaylıklar sağlanmaktaydı tam tersi durumda ise çeşitli baskı ve zorlamalar ile Türkler sindirilmeye çalışılmaktaydı. Özellikle Müslümanların yaşam biçimini sistem dışı kabul eden Yugoslavya Hükümeti Müslümanların yaşam tarzına saygı duymamış olup Müslümanların hayatlarına çeşitli müdahalelerde bulunmuştu. Dönemin hükümeti Müslümanların peçe ve feracelerine karşı çeşitli kampanyalar yürütmüşler.

1952-1960 senelerindeki sekiz yıllık süre zarfı Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçlerin yoğun olarak olduğu yıllardır. Bu yıllardaki göçün bu denli yoğun olmasının sebebi Ağanoğlu'ya göre sosyal, dini, mali ve millî sebeplerdir. (Ağanoğlu, 2005, s.378-384).

1952-2000 seneleri arasında Kuzey Makedonya'dan ana vatana göç verileri aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: 1952-2000 Yılları Arasında Kuzey Makedonya'dan Türkiye'ye Göç Verileri

Yıllar	Aile (Sayı)	Nüfus (Sayı)
1952-1960	40105	151889
1961-1970	7549	30502
1971-1980	376	1800
1981-1990	640	2627
1991-2000	580	3041
Toplam	76.584	301.070

Tablo 3'te görüldüğü üzere 300 binin üzerindeki insan Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göçler neticesinde Türkler iyice azınlık durumuna düşmüş ve birçok hakları ellerinden alınmıştır.

Kuzey Makedonya'nın Yasaları

Kuzey Makedonya yasaları Türkiye'den Kuzey Makedonya'ya çeşitli sebeplerle seyahat etmiş Türk vatandaşlarına yönelik bazı yasal haklar ve korumalar barındırır. Kuzey Makedonya'nın Türkiye ile imzaladığı ikili anlaşmalar ve uluslararası sözleşmelerde bu durumlara sıkça rastlanabilir. Bu anlaşmalar, Türk vatandaşlarına bazı özel haklar sağlamaktadır. Örneğin, Türkiye ile Kuzey Makedonya arasındaki ikili anlaşmalar, Türk vatandaşlarına vize muafiyeti sağlamaktadır.

Kuzey Makedonya'da hayatını idame ettiren Türk vatandaşları, diğer yabancı ülke vatandaşları ile aynı yasal haklara sahiptir. Bahsedilen yabancı vatandaşlar gibi iş kurabilir ve çalışabilirler. Ancak kanunlara uygun olarak çalışmak ve iş kurabilmek için

Kuzey Makedonya hükümetinden veya yetkili makamlardan çalışma izni almak gerekmektedir.

Kuzey Makedonya'nın anayasası, ülkedeki tüm vatandaşların eşit haklara sahip olduğunu belirtir ve etnik azınlıkların korunmasına yönelik çeşitli hükümler içerir. Örneğin, Arnavutça, Türkçe ve diğer azınlık okullarında eğitim verilebilir.

Kuzey Makedonya'da yaşayan Makedonyalı Türkler, anayasanın ve diğer yasaların koruduğu vatandaşlık haklarına sahiptirler. Kuzey Makedonya anayasası, tüm vatandaşların eşit haklara sahip olduğunu belirtmektedir ve Türk vatandaşların da bu haklardan yararlanması hedeflenmektedir.

Anayasa, Türkçenin de dahil olduğu etnik azınlık dillerinin kullanımını ve azınlık okullarında eğitim verilmesini de desteklemektedir. Türk vatandaşlar, kendi kültürlerini serbestçe yaşama hakkına sahiptirler ve geleneksel faaliyetlerini yürütmekte özgürdürler.

Ancak Türk vatandaşları azınlık haklarına tam anlamıyla saygı gösterilmediğine dair endişelerini dile getirmektedir. Bunun yanı sıra, bazı Türk vatandaşların siyasi, sosyal veya ekonomik alanda ayrımcılığa uğradıkları da aynı şekilde dile getirilmiştir. Kuzey Makedonya hükümeti, bu sorunları ele almak ve azınlık haklarını daha da güçlendirmek için çalışmalar yürütmektedir.

Kuzey Makedonya'da yaşayan Türkler, ülkedeki siyasi hayatta önemli bir rol oynamaktadır. Türkler, azınlık haklarına sahip olduklarından, hükümette ve diğer siyasi kurumlarda temsil edilmektedirler. Kuzey Makedonya'da yaşayan Türkler, siyasi temsil için ayrılan koltuklardan faydalanabilirler. Kuzey Makedonya meclisinde, Türk azınlığı temsil eden milletvekilleri bulunmaktadır. Ayrıca, Türkler Kuzey Makedonya hükümetinde de çeşitli pozisyonlarda görev almaktadırlar.

Kuzey Makedonya'da Türklerin Etkisi ve Hakları

1939 yılında cereyan eden ve yaklaşık 6 yıl süren II. Dünya Savaşı yıllarında Makedonya'da hayatını kaybedenlerin önemli bir kısmı Türklerden oluşmaktadır. Özellikle çok sayıda Türk aydını hayata gözlerini yummuştur. Şehit olan Türkler arasında çok sayıda öğretmen, doktor, din âlimi, gazeteci, bilim adamı, mühendis ve diğer aydınlar da vardı. Söz konusu savaş sırasında Türk eğitimi, öğrenimi ve bilimi kendi aydınlarının

yokluğundan zarar görmüştür. (Hamzaoglu, 2010, s.287-288). Zaten göçlerle nüfusu iyice azalan Türklerin savaşta verilen kayıplarla da iyice nüfusu azalmıştır. Bunun neticesinde gücü zayıflayan Türklere karşı önemli hak ihlalleri ortaya çıkmıştır.

Özellikle Makedonya'nın Doğusunda Bulgar idaresine bırakılan kesimde Bulgarlar tarafından Türklerin ibadethaneleri tahrip edildi. Türklerin soy isimlerine '-ov' eki getirildi. Türkçe eğitim almaları yasaklandı. Mallarına el konuldu, eşyaları imha edildi ve yakıldı. Katliamlar yapıldı. Camiler, mescitler, türbeler, tekkeler ve diğer Türk-İslam kültür eserleri tahrip edildi. (Hamzaoglu, 2010, s.287).

1953 senesinde Türkiye ile bir göç antlaşması imzalanmıştır. Ancak bu antlaşma beraberinde çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir: "Yapılan bu göç antlaşmanın hemen ardından Makedon ve Yugoslav Bolşevik liderlerin ve yine Makedon ve Yugoslav gizli servislerinin, ordularının Türklere yönelik baskı ve zulümleri artmıştır." (Hamzaoglu, 2010, s.288). Bu olayların sonucunda iyice azınlık durumuna düşen Türkler birçok haklarından da feragat etmek zorunda kalmıştır.

Yugoslavya devletinin başına Tito'nun geçmesinin ardından Türklere tanınan haklar hâlâ birçok sorun barındırmasına rağmen diğer devletler ve diğer hükümetler tarafından tanınan haklara nispeten daha iyi duruma geldiğini söylemek mümkündür. Nuredin (2008), bahsedilen durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Makedonya Devleti, diğer Balkan ülkelerine kıyasla azınlıklara ilişkin daha esnek politikalar benimsemiş ve bu yönde uygulamalarda bulunmuştur." (Nuredin, 2008, s.106). Daha sonra Makedonya Devleti tarafından 1974 Anayasası yayımlanmış olup ve diğer milletlere tanınan haklar Türklere de tanınmıştır. (Sipahioğlu, 2010, s.213).

Yugoslavya dönemi Tito öncesi ve Tito sonrası olarak ele alınabilir. Çünkü Tito öncesi dönemde Türklere birçok baskı ve zulüm ile bastırılmaya çalışılmıştır ancak Tito Yugoslavya'sında Türklere tanınan haklar diğer ülkelere ve hükümetlere nispeten daha esnek duruma getirilmiştir. Ancak yine de istenen seviyede değildir. Özellikle Tito'nun güttüğü politikalar neticesinde Türkler, azınlıktan ziyade "halkların kardeşliği" ve "kardeşlik birlik" söylemleriyle Yugoslavya vatandaşı sayılmıştır. 1974 yılında çıkarılan Anayasa ile ülkede yaşayan diğer vatandaşlar ile eşit ve aynı haklara kavuşmuşlardır.

(Sipahioğlu, 2010, s.213). Türkler, sahip olunan bu haklar ile azınlık olarak değil kurucu statüsünde yer almışlardır. Ayrıca Türkçe resmî dil statüsüne yükseltilmiştir.

1974 yılında ortaya koyulan anayasadan Tito'nun ölümüne kadar olan sürede Türklere tanınan bu haklar devam etmiştir. Lakin Yugoslavya Devletinin parçalanmasının ve referandum kararı ile Makedonya'nın Yugoslavya'dan ayrılmasının ardından bu haklar son bulmuştur. Zira Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasasının oluşturulması sırasında Makedonya Parlamentosu, Türk dilinin statüsünü kurucu dilden, yeniden azınlık dili statüsüne düşürmeye karar vermiştir. (Nuredin, 2008, s.159). Makedonya Meclisinin verdiği bu karar neticesinde yeni bir azınlık sorunu doğmuştur.

Balkanlarda ve Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türklük Algısı

Balkanlardaki ve Kuzey Makedonya'daki insanların Türkiye ve Türklük algısı muhtelif etkenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu etkenler arasında kişisel deneyimler, dünya görüşü, tarihsel bilinç, siyasi durum gibi unsurlar yer almaktadır.

Tarihin birçok döneminde Balkanlar Osmanlı Devleti'nin bir parçasıydı, bu sebepten ötürü Türk kültürü, gelenekleri ve etkisi bu bölgede uzun yıllar varlığını sürdürmüştür. Bu gelişmelerin sonucu olarak bölgedeki Türklük algısı çoğu zaman Osmanlı dönemi ve Türk kültürüyle yakın bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde halk Müslüman ve gayrimüslim olarak iki ana gruba ayrılır. Din, insanın toplum içindeki statüsünü belirleyen en belirgin etmendir. Osmanlı Devleti'nde millet kavramı günümüzdeki anlamından oldukça uzaktır. Bir ırka veya bir topluluğa mensup anlamında değil bir dine veya bir mezhebe mensup insanların mensubu oldukları din veya mezhebi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bahsedilen bu durumunun bir sonucu olarak da Osmanlı'da milliyet kavramı ve fikri yaygınlaşmamıştır. (Şerif Emin, 2021, s.24).

Bununla birlikte günümüzde ırk ve etnik kökenleri ifade eden "Türk" ve "Türklük" kavramları ve diğer ulusların ırk ve etnik kökenlerini ifade eden kavramlar yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı günümüzdeki anlamlarından oldukça farklı anlamlarda kullanılmaktaydı. Balkanlarda "Türk" ve "Türklük" gibi terimler hem dar hem de geniş anlamlara sahiptir. Dar anlamda "Türk", etnik kökenini belirtmek üzere Asya'dan

Anadolu'ya gelen veya Anadolu'dan Rumeli'ye giden Türkleri ifade eder ve bahsedilen Türklerin etnik kökenlerine işaret etmek için kullanır. "Türk" kelimesinin geniş anlamı, ulusal bir kimlik olmanın ötesine geçerek kültürel bir kimliği, bir yaşam biçimini, hatta Müslüman inancının bir ifade biçimini ve bunlara dayalı bir üst kimliği de kapsar. (Bahadır, 2002; akt. Acer, 2015, s. 296).

Türk ve Türklük terimleri Balkanlarda yaşayan Müslümanların kendilerini ifade etmek veya tanımlamak için sık bir biçimde kullandıkları bir terimdir. Balkan tarihi üzerine araştırmalar yapan Maria Todorova'nın düşüncesine göre bu durumun nedeni 'Türklük' Balkan gruplarının kendilerini tanımlamak için sıklıkla kullandıkları bir terimdir. Balkan tarihçisi Maria Todorova'ya (1995) göre bunun nedeni, Balkanlardaki Müslümanların kavmî ve etnik kökenlerine bakılmayıp Hristiyanlar uluslarından farklı bir ulus olarak görülürdü. Balkan Müslümanları tarafından Müslüman kimliği daima kavmî kimliğin üstünde tutulmuştur. Bilhassa Boşnaklar kendilerini daima Osmanlı Devleti çerçevesinde görmüşlerdir. Etnik kökenleri Türklüğe dayanmayan Balkan Müslümanlarının, kendilerini Türklük çerçevesinde düşünmelerinin ispatı olarak Balkanlardan Türkiye'ye göç eden/ettirilen Slav Müslümanlarının (Arnavutlar dahil olmak üzere) Türkiye'ye entegrasyonu gösterilebilir. Bahsedilen bu durum Osmanlı Devleti'nin Balkanlara bıraktığı mirasın Türk etkisine evrildiğinin açık bir işaretidir. Balkanlarda ırkı "Türk" olmamasına karşın hâlâ kendisini "Türk" olarak tanımlamakta olan hatırı sayılır bir Müslüman nüfusu vardır. İslam ve Türklüğün benimsenen unsurlarını içeren ortak payda Osmanlı kimliğidir. Bu bağlamda Osmanlı'dan Türkiye'ye kadar uzanan mirasta önemli bir Balkan yönelimi vardır. (Todorova, 1995; akt. Acer, 2015, s. 296).

Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türklük algısı, genellikle Türkiye'nin ülkeye yaptığı ekonomik ve kültürel yatırımların etkisi altında şekillenir. Türkiye, Kuzey Makedonya'nın ekonomik gelişimine yardımcı olan önemli bir ticaret ortağıdır ve Türk dizileri ve filmleri de Kuzey Makedonya'da oldukça popülerdir. Bu nedenle, Türk kültürüne ve Türkiye'ye genellikle olumlu bir algı vardır. Ancak, Balkanlarda ve Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türklük algısı, siyasi durumlardan da etkilenebilir. Örneğin, Türkiye'nin bölgedeki siyasi duruşu veya Türk dış politikası, Türkiye ve Türklük algısını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir.

Kuzey Makedonya'da Türkçe ve Türkçe Eğitimi

Kuzey Makedonya'da Türkler, 20. Yüzyılın başlarında Osmanlı devletinin Balkanlardan çekilmesiyle birlikte başta anadilde eğitim olmak üzere birçok problem ile karşı karşıya kalmıştır. 1912 senesinde devam eden savaş nedeniyle Türk okulları gerektiği gibi çalışamaz hale gelmiştir. Savaşın sona ermesiyle tüm okullar tamamen kapatılmıştır. Türk okullarında eğitime devam eden tüm çocuklar Yugoslavya Krallığı'nın içindeki Sırp tarafından kurulan Sırp okullarına gitmeye zorlanmıştır. (Hasan, 1998; akt. Çelebi, 2014, s.19)

Bu durumun neticesinde bölgede yaşayan Türkler için bir eğitim krizi meydana gelmiştir. Ayrıca bu dönemde Türkçe eserler de basılamamıştır. İsmail Eren, Yugoslavya'daki Türk basını ve yukarıda bahsedilen durumlar üzerine yaptığı araştırmalarda 1912-1918 seneleri arasındaki durumu Türk basınının felce uğrayarak işlevsiz hale gelmesi olarak değerlendirmektedir. (Eren, 2001; akt. Çelebi, 2014, s.20)

Balkanlardaki Türk ileri gelenleri başta olmak üzere Türklerin mücadelesiyle okullarda yeniden Türkçe dersleri verilmeye başlanmıştır. İlk etapta çeşitli zorluklar çıkarılsa da Türkler bu dönemde kısmen de olsa bazı haklar elde etmişlerdir. Bu hakların neticesinde Türklerin bulunduğu okullarda Sırpçanın yanı sıra yine kısmen Türkçe derslerine de yer verilmiştir. (Hasan, 1998; akt. Çelebi, 2014, s.20). Yine bahsedilen bu dönemde Kuzey Makedonya'nın başkenti ve Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölge olan Üsküp'te 'Velika Medrese Krala Aleksandra' isimli bir lise açılmıştır. (Memiş, 2010; akt. Çelebi, 2014, s.20). Bu lisenin açılma amacı Türk Müslümanların ve diğer Müslüman grupların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli kadroyu yetiştirecek olan ilmi grubu yetiştirmektir. Yukarıdaki paragraflarda da bahsedildiği üzere Türkçe eğitim hakkının kazanılması aniden değil, adım adım gerçekleştirilmiştir. O adımlardan birisi de bahsedilen okulun açılmasıdır. Bahsi geçen bu yıllarda Başkent Üsküp'te adım adım da olsa Türkçe ve Türkçecilik faaliyetlerinin yaygınlaştığı bilinmektedir. (Kaya, 2010; akt. Çelebi, 2014, s.20) Bu faaliyetlerin bir sonucu olarak Türkçe süreli yayınlar ortaya çıkmış olup Türklerle buluşturulmuştur. (Hasan, 1998; akt. Çelebi, 2014, s.20)

Gerek Balkan Savaşları sonrası gerekse II. Dünya Savaşı sonrası göç ve çeşitli hastalıklar sebebiyle Türk aydının sayıca azalması ve türlü baskılar ile yılması sonucunda zayıflayan Türkçe ve Türkçecilik faaliyetleri ciddi hasara uğramıştır. Bahsedilen durumun ortadan kaldırılması ve durumun iyileştirilmesi amacıyla yeni öğretmenler yetiştirilmeye çalışılmıştır. 1944 senesinin sonlarına gelindiğinde Makedonya topraklarında Türklerin yoğun olarak yaşadığı şehir, köy ve kasabalarda Türk okulları açılmaya başlanmıştır. Açılan bu okullarda 2-3 aylık pedagoji eğitimini tamamlayan yüzlerce öğretmen, Türk çocuklarına Latin alfabesini öğretmeye başlamıştır. Bunun sonucunda daha önce yetkililerce öğretilmesi ve kullanılması yasa dışı olarak görülen Latin harfleri, başta Türk çocukları olmak üzere bölgedeki Türk toplumunun kullandığı resmi alfabe haline gelmiştir. (Hasan, 1998; akt. Çelebi, 2014, s.20). Türk çocuklarına Latin alfabesi ile verilen eğitimin neticesinde Türkiye’den temin edilen kaynakların başta Türk çocukları olmak üzere Türk toplumu tarafından okunup anlaşılmasının önü açılmış olmuştur. Türkçe eğitimine başlandığı ve ilkokulların faaliyete geçtiği 1944-1945 yıllarında 55 muallimin ders verdiği 37 okulda toplamda 3334 talebe eğitim görmüştür. (Baki, 2009. Akt. Çelebi, 2014, s.20) Ani şekilde bu denli Türkçe eğitimi veren okulların açılması birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi amaca yönelik eğitim kitaplarının bulunmamasıdır. Bahsedilen sorunun bir kısmı Ferit Bayram tarafından 1945 senesinin son aylarında hazırlanan ilk alfabe kitabı ile çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. 1947 senesinde ise Fetah Süleymanpaşic tarafından ‘Sevimli Kıraat’ adlı kitap hazırlanmıştır. (Baki, 2009; Akt. Çelebi, 2014, s.20).

1940’lı yılların ortalarında Türk okullarında eğitim vermeye başlayan Türk öğretmenlerinin dahi Türkçe seviyeleri zayıftır. Bunun sebebi Kaya’ya göre şu şekilde açıklanmaktadır: Geçmiş dönemlerde Makedonya topraklarında yaşayan Türk aydınlarının kullandığı dil ile günümüzdeki Türkçe arasında ciddi farklar bulunmaktaydı. Bu farkların ortaya çıkma sebepleri düşünülecek olursa o dönemki Türkçenin, Slav dillerinin etkisi altında kalması ve bu dillerin Türkçenin cümle yapısına zarar vermesi olarak nitelendirilebilir. Bahsedilen bu ikilik bir süre devam etse de 1950’li yıllardan sonra Türkiye ve ikinci Yugoslavya Devleti arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi ve görüşmelerin arttırılması sonucu başta Makedonya olmak üzere Balkanlarda kullanılan Türkçe dilinde gözle görülür şekilde bir ilerleme olmuştur. (Kaya, 2010; akt. Çelebi, 2014, s.20)

Sonuç olarak 1900'lü yılların başından itibaren Türklerin kaybettiği birçok hak Tito döneminde girilen mücadeleler sonucu tekrar kazanılmaya başlanmış ve başta Türkçe olmak üzere birçok faaliyette bulunulmuştur.

Günümüzde ise Kuzey Makedonya'da Türkçe resmi dil statüsünde değildir. Bölgede Türkçenin var olan durumunu koruma çabaları dernekler, vakıflar ve Türkçe eğitimi veren diğer kurumlar tarafından yürütülmektedir. Bahsedilen kurumların amaçları arasında dilin öğretilmesi, kültürel etkinliklerin düzenlenmesi ve dilin günlük kullanımını teşvik etme gibi projeler bulunmaktadır. Tüm bu gerçekleştirilen faaliyetlere karşın Türkçenin kullanımı resmi dil statüsünde olmadığı için devlet dairelerinde ve resmî kurumlarda kullanılamamaktadır. Genel olarak eğitim, medya vb. alanlar Makedonca olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla Türkçenin kullanımı günlük yaşam, kültürel etkinlikler ve Türkçe eğitimi veren bazı okullar ile sınırlıdır. Bu okullardan bazıları şu şekildedir (<https://yenibalkan.com/tr/egitim/makedonyada-liselere-kayitlar-basladi>):

1. Üsküp Türk Anadolu Lisesi: Kuzey Makedonya'nın en büyük şehri ve başkenti olan Üsküp'te bulunan Türk Anadolu Lisesi, Türkçe eğitim veren önemli okullardan biridir.
2. Manastır Türk Anadolu Lisesi: Manastır şehrinde Türkçe eğitim veren bir diğer önemli okuldur.
3. Gostivar'da bulunan Türk okulları: Gostivar gibi Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde de Türkçe eğitim veren okullar bulunmaktadır.

Bu okulların yanı sıra, Türklerin bulunduğu diğer bölgelerde de Türkçe eğitim veren ilkokullar, ortaokullar, liseler ve üniversite bölümleri bulunmaktadır.

Kuzey Makedonya'da Türkiye ve Türkçecilik Faaliyetleri

Kuzey Makedonya'da Türk kültürünü koruma ve Türkçecilik faaliyetleri iki şekilde ele alınabilir. Bunlardan ilki bizzat Türkiye tarafından gerçekleştirilen faaliyetler olarak ele alınırken bir diğeri ise Kuzey Makedonyalı Türkler tarafından kurulan dernek veya vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

Türkiye'nin Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren en önemli kuruluşları arasında Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı yer almaktadır. Yunus Emre Enstitüsü, Türk kültürünü ve dilini yurt dışında tanıtmak amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Kuzey

Makedonya'da da bir şubesi bulunmaktadır. Bu şube, Türk dilini öğretmek ve Türk kültürünü tanıtmak için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir.

Türkiye Maarif Vakfı ise Türkiye'nin yurtdışındaki eğitim faaliyetlerinden sorumlu kuruluştur. Kuzey Makedonya'da da birçok okul ve eğitim kurumu bu Vakfa bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bu okullarda Türkçe öğretilmekte ve Türk kültürüne ilişkin etkinlikler düzenlenmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin Kuzey Makedonya'daki büyükelçiliği ve konsoloslugu da Türk dilinin öğretilmesi ve Türk kültürünün tanıtılması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kurumlar aracılığıyla Türkiye, Kuzey Makedonya'da Türkçe öğrenmek isteyen öğrencilere çeşitli burs ve eğitim imkanları da sunmaktadır.

Köprü Dergisi, araştırmamıza konu olan Leyla Şerif Emin'in günümüzde Genel Yayın Yönetmenliğini yürüttüğü dergidir. Dergi, 25 Ocak 2002 tarihinde yayın hayatına başlayan ve Kuzey Makedonya'da Türkçe ürünler ortaya koyan en önemli dergilerden biridir. İlk dokuz sayısı üç ayda bir, dokuzuncu sayıdan yirmi dokuzuncu sayıya kadar zaman zaman aylık ve zaman zaman iki aylık olarak, Otuzuncu sayıdan itibaren 18 sayı ise aylık olarak yayınlanmıştır. Kırk sekizinci sayıdan elli sekizinci sayıya kadar ise yine üç ayda bir olacak şekilde yayınlanmıştır. Elli dokuzuncu sayıdan altmış altıncı sayıya kadar ise farklı aralıklarla yayın hayatına devam etmiştir. Ayrıca derginin altmış dört ve altmış beşinci sayıları basılmayarak doğrudan altmış altıncı sayıya geçilmiştir. Günümüzde ise üç ayda bir yayımlanmaktadır. Geçen yirmi bir yılın içinde yayın zamanlarında oluşan bu farklılığın sebebi ise maddi yetersizlik ve istenilen sayıda edebi eserin ortaya koyulamamasıdır.

Günümüzde de yayın hayatına devam eden Köprü Dergisi'nde sadece Kuzey Makedonyalı Türkler değil, Kuzey Makedonya'ya coğrafi açıdan yakın olan Kosavalı Türkler de (Zeynel Peksaç, Taner Güçlütürk, Canan Özer...) eserler sunmaktadır. Aynı zamanda Üsküp'e çeşitli sebeplerle Türkiye'den giden yazarlar da aynı şekilde dergiye çeşitli yazılar sunmaktadır.

İlk sayılarında Derginin sorumluluğunu Âdem Bayram üstlenmiştir. Ardından bu görevi Hüsrev Emin devralmıştır. Otuzuncu sayıdan itibaren ise Leyla Şerif Emin Genel

Yayın Yönetmenliği yürütmektedir. Elli dokuzuncu sayıdan itibaren ise derginin editörlük görevini Mehmet Arif üslenmiştir.

Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği (MATÜSİTEB), Türk toplumunun haklarının savunulması, kültürünün korunması ve geliştirilmesi, eğitim, sağlık, sosyal yardım, spor ve çevre gibi birçok konuda projeler geliştirmeyi ve desteklemeyi hedefler. MATÜSİTEB'İN Türkçecilik ve eğitim alanında yürüttüğü faaliyetler ise şu şekildedir (<https://matusiteb.mk/>):

Dil Kursları: Türkçe öğrenmek isteyenler için dil kursları düzenler. Kurslar, farklı seviyelerde ve yaş gruplarına yönelik olarak tasarlanır.

Dil Sınavları: Türkçe dil yarışmaları düzenler. Bu yarışmalar, Türkçe dil bilgisini, okuma-yazma ve konuşma becerilerini ölçmek amacıyla düzenlenir.

Eğitim Malzemesi Yardımı: Türk öğrencilerin eğitimine destek olmak için kırtasiye malzemesi, kitap ve bilgisayar gibi eğitim materyalleri yardımı yapar.

Öğretmen Eğitimleri: Türk öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlamak için öğretmen eğitimleri düzenler. Bu eğitimler, farklı konularda ve alanlarda gerçekleştirilir.

Üniversite Bursları: Türk öğrencilere üniversite eğitimlerine devam etmeleri için burs desteği sağlar. Burslar, başarı kriterlerine göre belirlenir.

Okul Binalarının Onarımı: Türk okullarının fiziksel şartlarının iyileştirilmesi için çalışır. Bu kapsamda okul binalarının onarımı, boyanması ve yenilenmesi gibi çalışmalar yapılır.

Okul Etkinlikleri: Türk öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde yer almalarını sağlamak için okul etkinlikleri düzenler. Bu etkinlikler arasında piknikler, tiyatro ve sinema gösterimleri, sportif etkinlikler ve kutlamalar yer alır.

Bu faaliyetlerin yanı sıra, Türkçenin korunması ve geliştirilmesi için de çalışmalar yapar. Bu kapsamda dil kursları, Türkçe öğretmenlerin eğitimi, Türkçe yayınlar ve Türkçe kitap dağıtımları gibi çalışmalar gerçekleştirilir.

Bunlar dışında faaliyet yürüten diğer kuruluşlar ise şu şekildedir:

Türk Eğitim ve Kültür Vakfı (TEKVAK): Makedonya'da Türk kültürünü ve dilini korumak, geliştirmek ve yaymak amacıyla faaliyet gösteren bir vakıftır. Eğitim, kültür, sosyal ve insani yardım alanlarında faaliyet göstermektedir.

Makedonya Türk İş adamları Derneği (MİAD): Makedonya'da yaşayan Türk iş adamlarını bir araya getirerek, Türk ekonomisine ve kültürüne katkıda bulunmayı amaçlayan bir dernektir.

Türk Öğretmenler Derneği: Makedonya'daki Türk okullarında görev yapan öğretmenleri bir araya getirerek, eğitim ve öğretim kalitesini artırmayı hedefleyen bir dernektir.

Türk Gençler Birliği: Makedonya'daki Türk gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunmalarını teşvik eden bir dernektir.

Makedonya Türk Müzik Derneği: Türk müziği kültürünün yaşatılması, yaygınlaştırılması ve tanıtılması amacıyla faaliyet gösteren bir dernektir.

Makedonya Türk Kadınlar Derneği: Makedonya'da yaşayan Türk kadınların sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımlarını teşvik eden bir dernektir.

Yahya Kemal Enstitüsü ve Müzesi: Yahya Kemal Enstitüsünü yukarıda ismi zikredilen kurum ve kuruluşlardan ayıran Türkiye sınırları içerisinde bulunmasıdır. Başkanlığını Prof. Dr. Mehmet Samsakçı'nın yürüttüğü Yahya Kemal Enstitüsü başta Üsküp olmak üzere Kuzey Makedonya'daki Türk varlığı ile sürekli temas halindedir.

Kuzey Makedonya Edebiyatında Türkçe Süreli Yayınlar

Kuzey Makedonya edebiyatında Türkçe yayınlar günümüzdeki konumuna bir anda ulaşmayıp birçok aşama ve süreçlerden geçmiştir. Kuzey Makedonya'da Türkçe süreli yayınların mazisi II. Abdülhamit'in iktidarının başladığı 1876 yılına dayanmaktadır. Kuzey Makedonya'nın önemli şehirlerinden birisi olan Manastır şehrinde ilk Türkçe süreli yayın olan “Rumeli” adlı bir gazete yayınlanmıştır. (Eren, 2001; akt. Çelebi, 2007, s. 24).

Bununla beraber 1908 yılına kadar “Kosova” ve “Manastır” adlarında iki yayın daha yapılmıştır. 1908 senesinden sonra Türkçe süreli yayınların sayısı yirmiye bularak önemli bir ilerleme katedilmiştir. Bunların içinden en dikkat çekici olanlardan biri ise daha sonradan “Genç Kalemler” adını alacak olan “Hüsün ve Şiir” dergisidir.

Balkan savaşlarının başladığı yıl olan 1912 yılından II. Dünya Savaşının başladığı yıla kadar sadece birkaç sayı yayımlanıp kapatılan 11 süreli yayın saptanmıştır. 1939-1945 yılları arasında ise herhangi bir süreli yayına yönelik çalışma yapılmamıştır. 1941-1944 yılları arasında Türkler, eski harflerle Sofya’da yayınlanan ‘‘Medeniyet’’ adlı gazeteyi okumuşlardır.

II. Dünya Savaşı’nın sona ermesinin ardından Türklere verilen haklar genişletilmiştir. Bu hakların içinde Türkçe ve Latin harfleriyle yayın izni de bulunmaktadır. Bu zamana kadar ortaya koyulan yayınlarda Arap harfleri kullanılırken 23 Aralık 1944 senesinde yayın hayatına başlayan ‘‘Birlik’’ gazetesi ile Latin harfleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulama sonraki yayınlarda da devam etmiştir. ‘‘Birlik’’ gazetesinin bir diğer ayırt edici özelliği ise uzun süre Türkçe alanında yayınlara ulaşamayan Türklerin bu açığı ‘‘Birlik’’ gazetesi vasıtası ile kapatmaya çalışmalarıdır. Kaya, konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Birlik’ gazetesi, başlangıç günlerinde hem ilk alfabeyi öğreten hem de ilk okuma materyali olarak kullanılan bir gazete olarak okullarda yer bulmuştu." (Kaya, 2010; Akt. Çelebi, 2014, s. 25)

‘‘Birlik’’ gazetesinin okuma yazma öğrenilmesinde bir araç olarak kullanılması onu diğerlerinden ayıran önemli özelliklerden birisidir. Bunu takiben 1949 yılında hanımlara mahsus olarak ‘‘Yeni Kadın’’ dergisi de önemlidir. Kadınların bu dönemde özellikle sosyal hayatın içinde aktif olarak yer alması ile kadınların bilinçlendirilmesi açısından kıymetlidir. Bahsedilen derginin ilk sayısının ön sözünde şu ifadeler yer almaktadır: "Yeni Kadın dergisi, ilk sayısını yayınlayarak yeni Yugoslavya’da tüm milletlere eşit hakların bir kez daha onaylanmasına katkıda bulunmuştur. Dergimiz, Türk kadınlarının daha hızlı ve etkili bir şekilde siyasi ve kültürel gelişmelerine, sağlıklı bir yaşam sürmeye ve çocuk yetiştirmeye dair öğrenmelerine destek olacaktır."(Kaya, 2010; Akt. Çelebi, 2014, s.25)

15 Eylül 1950 senesinde yayımlanmaya başlayan ‘‘Pioner’’ gazetesi Kuzey Makedonya’nın doğasına ve okullardan kendilerine iletilen haberlere yer veren bir gazetedir. Bahsedilen bu gazete sadece on sayı yayınlanma fırsatı bulmuştur. (Kaya 1994; Akt. Çelebi, 2014, s.25). Sonrasında ‘‘Sevinç’’ dergisine dönüştürülmüştür.

1951 yılının ikinci yarısından sonra çocuklara yönelik yayınlanmaya başlayan ‘‘Sevinç’’ dergisi çocuk dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. 6 yıl bu şekilde yayın

hayatına devam eden “Sevinç” dergisi 1957 yılında kendisine ait olan kitleyi ikiye ayırarak küçük çocuklara yönelik yayın yapma görevini “Tomurcuk” adlı dergiye devretmiştir. Kaya, “Tomurcuk” dergisi hakkında şunlar söylemiştir: "Eylül 1957'de Sevinç dergisinin küçük kardeşi olan Tomurcuk, dünya sahnesine çıkıyor. Sevinç, yedi ila on dört yaş arasındaki öğrencilere yönelik hazırlanırken, Tomurcuk dergisi daha özel/spesifik bir odakla, çocuk yuvaları ve ilkokulun ilk sınıflarındaki öğrencilere yönelik hazırlanmıştır. Bu dergi, sekiz yıl boyunca bu küçük yaş grubundaki okuyuculara hitap etmek amacıyla yayımlanmaktadır." (Kaya 1994; Akt. Çelebi, 2014, s.25).

1965 yılının sonlarında yayın hayatına başlayan “Sesler” dergisi, Kuzey Makedonya topraklarında yetişkinlere yönelik yayınlanan ilk dergidir. 2000’li yıllara dek yayın hayatına devam eden bu dergi Kuzey Makedonya Türk edebiyatının gelişimine ciddi anlamda katkı sağlamıştır. Yugoslavya devleti tarafından etnik azınlıkların süreli yayınlarına maddi olarak destek sağlanmaktaydı. Yugoslavya’nın yıkılmasının ardından Kuzey Makedonya devleti 2004 yılına kadar bu uygulamayı sürdürmüş lakin 2004’te süreli yayınlara sağlanan bu desteğe son vermiştir.

Yugoslavya döneminde başta süreli yayınlara olmak üzere verilen destek İsen ve diğer yazarlar tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir: "Sosyalist ... ülkelerde çocuklara yönelik çok sayıda dergi vb yayın çıkmaktadır. İşte Türkçe neşriyata izin verildiğinde Türk çocukları için de bu imkanlar devlet desteği sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Eski Yugoslavya'da Kuş, Piyoner, Sevinç, Tomurcuk, Bulgaristan'da Eylülcü Çocuk, Filiz gibi dergiler bunun önde gelen örneklerini oluşturur."106 (İsen vd., 2011, s.48-49; akt. Çelebi 2014, s.27).

Tito’nun önderlik ettiği Yugoslavya’nın kuruluşundan 2023 yılına kadar Kuzey Makedonya’da toplam Türkçe süreli yayın saptanmış olup listesi aşağıdaki gibidir. (İsen ve Karakuş, 2009, s.48-49; akt. Çelebi 2014, s.27).

Tablo 4: Makedonya’daki Türkçe Süreli Yayınlar

	Adı	İlk yılı	Yayın yeri
1	Rumeli	1876	Manastır
2	Kosova	1877	Priştine (8 Eylül 1888 tarihinden sonra neşrine)

			Üsküp'te devam etmiştir.)
3	Manastır	1884	Manastır
4	Neyyir-i Hakikat	1908	Manastır
5	Süngü	1908	Manastır
6	Yıldız108	1909	Üsküp
7	Neyyir-i Hakikat	1909	Manastır
8	Envar-ı Hürriyet	1909	Üsküp
9	Hukuk-u İbad	1909	Manastır
10	Hüsün ve Şiir	1909	Manastır
11	İttihad-i Millî-Başkimi Kombit	1910	Manastır
12	Yeni Fikir	1911	Manastır
13	Elhan	1911	Manastır
14	Arş	1911	Üsküp
15	Üsküp-Shkupi	1911	Üsküp
16	Vatan	1911	Manastır
17	Mücadele-i Millîye	1911	Üsküp
18	Yeni Mektep	1911	Üsküp
19	Kurşun	1911	Manastır
20	İleri	1911	Manastır
21	Kasatura	1911	Manastır
22	Top	1911	Üsküp
23	Şar	1911	Üsküp
24	Rehber	1919	Üsküp
25	Uhuvvet	1919	Üsküp
26	Hak	1920	Üsküp
27	Sosyalist Fecri	1920	Üsküp
28	Hak Yolu	1925	Üsküp
29	Yeni Vakit-Novo Vreme	1925	Üsküp
30	Birlik	1925	Üsküp

31	Mücadele	1925	Üsküp
32	Işık-Zrak	1927	Üsküp
33	Sada-yı Millet-Glas Naroda	1927	Üsküp
34	Doğru Yol-Pravi Put	1937	Üsküp
35	Birlik	1944	Üsküp
36	Yeni Kadın	1949	Üsküp
37	Blok Not109	1950	Üsküp
38	Piyoner gazetesi	1950	Üsküp
39	Sevinç dergisi	1951	Üsküp
40	Tomurcuk dergisi	1957	Üsküp
41	Sesler dergisi110	1965	Üsküp
42	İzler-Belezi	1967	Üsküp
43	Polog gazetesi	1967	Kalkandelen
44	El Hilal gazetesi	1987	Üsküp
45	Vardar dergisi	1994	Üsküp
46	Ekol dergisi	1998	Gostivar
47	Vardar gazetesi	1999	Üsküp
48	Kızıl Elma dergisi	2002	Resne
49	Köprü dergisi	2002	Üsküp
50	Grafiti dergisi	2002	Vrapçište
51	Türk Dilmaç	2002	Üsküp
52	Türk Kalemeri	2002	Üsküp
53	Türk Kıbrıs	2002	Üsküp
54	Hikmet dergisi	2003	Gostivar
55	Dere dergisi	2003	Gostivar
56	Yeni Balkan gazetesi	2004	Üsküp
57	Bahçe dergisi	2010	Üsküp
58	Haberci gazetesi	2004	Gostivar
59	Sevinç ve Tomurcuk111	2004	Üsküp

60	Arkadaş	2006	Üsküp
61	Kardaş	2006	Üsküp
62	Ufuk dergisi	2009	Üsküp
63	Kardelen çocuk dergisi	2009	Üsküp
64	Evlad-ı Fatihan	2010	Üsküp
66	Sessiz Gemi	2010	Üsküp

Osmanlı Dönemi Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları

Balkan şairleri hakkında bilgi edinebileceğimiz ilk kaynak 1538’de Sehi Bey’in yazıp dönemim Hükümdarı Kanunu Sultan Süleyman’a sunduğu Heşt Bihişt (Tezkire-i Sehi) adlı tezkiredir. (Nureski, 2008; akt. Aliov, 2019, s.38)

Osmanlı Dönemi Makedonya Türk Edebiyatını Tanzimat öncesi ve Tanzimat sonrası olarak iki başlık altında ele alacağız. Zira birçok kaynakta da tasnif bu şekilde yapılmaktadır.

Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı

Rumeli coğrafyasının ezeli bölgelerinde birisi olan Kuzey Makedonya, ezelden günümüze Türk edebiyatında oldukça etkin olan bölgelerden biridir. Başta Üsküp olmak üzere birçok bölge edebiyat, kültür, sanat faaliyetlerine ara vermeden devam etmektedir. Kuzey Makedonya Türk Edebiyatının en kritik noktalarından birisi başlangıcını belirlemek olacaktır. İncelenen kaynaklarda Kuzey Makedonya Türk Edebiyatının başlangıç tarihi Balkanlarda Türk tarihinin başlangıcı kabul edilmektedir. Bahsedilen olayın başlangıcı Türklerin Balkanlara siyasi olarak yerleşme tarihi olarak alınabilir. (Ayönü, 2006; akt. Aliov, 2019, s.6)

Balkanlar olarak adlandırılan yerde 12 ülke yer almaktadır. Bu ülkeler şu şekildedir: Türkiye, Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Bosna- Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Kosova, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Yunanistan.

Coğrafi olarak 12 devlet şeklinde görünen Balkan coğrafyasında dil ve edebiyat birliğinden bahsetmemiz mümkün değildir. Zira bu 12 devlette 11 farklı dil konuşulmaktadır. (Kosova’da birden fazla resmî dil bulunmasına rağmen baskın olan dil Arnavutçadır.) Ayrıca bölgenin bir anda fethedilemeyip uzun bir zamana yayılması da

sınıflandırmayı zorlaştırmaktadır. Zira Osmanlı Devleti'nin Balkan fetihleri 200 yılı aşkın sürede tamamlanmıştır. (Mujadžević, 2012; akt. Aliov, 2019, s.7)

Ayrıca yine bölgenin tamamından Türk edebiyatı olarak bahsetmemiz mümkün değildir. Çünkü bazı bölgelerde göç ve diğer sebeplerden ötürü Türkler bulunmamaktadır. Bahsedilen her bir ülke için Türklerin bölgeye intikal tarihinden ve bölgede yoğunlukla bulunduğu yerlerden başlatılması daha uygun olacaktır. Aynı şekilde Kuzey Makedonya Türk Edebiyatından bahsederken Türklerin bölgeye intikal tarihi ve Kuzey Makedonya'nın coğrafi sınırları belirgin olarak çizilmelidir. Yunanistan ve Kuzey Makedonya arasında uzun yıllardır süregelen Makedonya bölgesi sorunu da bunu gözler önüne sermektedir. Birçok tarihî kaynakta Yunanistan'ın içinde bulunduğu bölge Makedonya olarak geçmektedir. Bizim Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı olarak bahsettiğimiz bölge ise günümüzde Kuzey Makedonya Devletinin coğrafi sınırlarını kapsamaktadır. Tarihin belirlenmesinde de coğrafi sınırların belirlenmesindeki gibi problemler yer almaktadır. Zira Osmanlı'nın Makedonya bölgesindeki ilk fethi 1380 yılında İştîp ile başlayıp 1517 yılında Kumanova ile tamamlamıştır. Verilen tarih aralığı çok geniş olduğundan dolayı Kuzey Makedonya Türk Edebiyatının başlangıç tarihi net olarak belirlenememiştir ve bu konular çalışma kapsamının dışına çıkmaktadır. Lakin böyle bir çalışmanın yapılması elzemdir.

1380 yılından önce bölgede siyasi olarak bir Türk varlığından bahsedilemeyeceği için Kuzey Makedonya Türk Edebiyatını bu tarihten sonra başlatmak daha uygun olacaktır. Yine Türklerin siyasi olarak bölgeye gelme tarihi 1380 olarak kaynaklarda belirlendiği için yazılı edebiyat eserlerine de bu dönemden sonra rastlamamız mümkündür. Kuzey Makedonya Edebiyatı'nın coğrafi olarak kapsadığı alanın belirlenmesinin ardından tarih kapsamı belirlenmelidir. Zira yapılan alan taramasında tarih kapsamının bugüne kadar yapılan çalışmalarda tam olarak belirlenmediği görülmüştür. Bazı sınıflandırma denemelerinde periyot adları, coğrafya, tarih vb. durumlar göz önünde bulundurulmamıştır. (İsen, Engüllü, 1997; akt. Aliov, 2019, s.9)

Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı iki kaynakta dönemlere ayrılmıştır: İlk eser, Suat Engüllü ve Mustafa İsen tarafından 1997'de hazırlanan "Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi"nin Makedonya Türk Edebiyatı bölümüne odaklanıyor. Bu bölüm, Balkan Savaşları'ndan günümüze kadar olan dönemi ele alıyor. İkinci eser ise 2015 yılında Ertuğrul Karakuş tarafından yazılan "Sesler Dergisi Etrafında Teşekkür

Eden Çağdaş Makedonya ve Kosova Türk Edebiyatı" başlıklı çalışmanın giriş bölümünün ikinci kısmını içeriyor. Bu eser de Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı'nı üç döneme ayırıyor. Her iki eser de Makedonya Türk Edebiyatı'nın tarihsel gelişimini üç farklı dönemde ele alıyor ve bu dönemlere özgü edebi özellikleri inceliyor. (İsen, Engüllü, 1997; akt. Aliov, 2019, s.9)

Tanzimat Öncesi KMTE Sanatçıları

Âşık Çelebi (1520 – 1572)

Özrî (ö. 1523)

İshak Çelebi (ö. 1537)

Riyâzî (ö. 1546)

Vahyî (ö. 1546)

Firdevsî (ö. 1564)

Hâverî (ö. 1564)

Veznî (ö. 1578)

Vusûlî (ö. 1592)

Vâlihî (ö. 1599)

Vecdî (ö. 1670)

İştîp Aklî (ö. 1688)

Tanzimat'tan sonra KMTE Sanatçıları

Nâilî (1823 – 1876)

Faik Bey (1825 – 1899)

Danış Bey (1833 – 1876)

Rıfat (1851 – 1907)

Sâdeddin Sırrî (1860 – 1936)

Sabrî (1862 – 1943)

Kemaleddin (1864 – 1937)

Cenap Şahabettin (1870 – 1934)

Abdülhâkim Hikmet Doğan (1881 – 1955)

Yahya Kemal Beyatlı (1884 – 1958)

Edebiyatçıların sıralaması doğum yıllarına göre yapılmıştır.

Osmanlı Sonrası Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları

Balkan Savaşları sonrası Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi hasebiyle 1900'lü yıllardan sonra bölgede bulunan sanatçılar Osmanlı sonrası döneme dahil edilmiştir.

Hüseyin Süleyman (1901 – 1963)

Yaşar Nabi Nayır (1908 – 1981)

Abdülfettah Rauf (1910 – 1963)

Ragıp Şevki Yeşim (1910 – 1971)

Ziya İlhan Zaimoğlu (1912 – 1965)

Enver Tuzcu (1916 – 1958)

Kemal Aruçi (1920 – 1977)

Edebiyatçıların sıralaması doğum yıllarına göre yapılmıştır.

Çağdaş Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı Sanatçıları

Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını ilan ettiği tarih olan 1991'den itibaren günümüze değin Kuzey Makedonya'da eser vermiş sanatçılarımız bu bölüme dahil edilmiştir.

Naciye Hasan (1964)

Oktay Ahmed (1967)

Leyla Hüseyin (1969)

Rıfat Emin (1974)

Tülay İbrahim (1975)

Meral Kayın (1976)

Arzu Abdullah (1977)

Seyhan Yakupi (1978)

Bahar Yusuf (1986)

Bekir Abdi (1984)

Hüsrev Emin (1980)

Leyla Şerif Emin (1981)

Şükriye Yusuf (1981)

İlker Yusuf (1981)

Mümin Ali (1988)

Yaser Halim (1988)

Bennu Müsli (1990)

Rabia Rüşid (1991)

Mehmed Arif (1992)

İsimleri zikredilen Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı sanatçıları Türk kültürü, edebiyatı ve diline hizmet etmiş ve etmektedir. Türkçenin yaşaması ve yaşatılması için çaba göstermişlerdir. Ancak tezin amacı dışında kaldıklarından dolayı detaylı olarak tasnif edilmemişlerdir.

Leyla Şerif Emin'in Hayatı

Leyla Şerif Emin 13 Mayıs 1981 yılında Kuzey Makedonya'nın başkenti olan Üsküp'ün Çayır belediyesine bağlı İshakiye Mahallesinde dünyaya gelmiştir. Leyla Şerif Emin'in babası Âdem Bey ilkokul öğretmeni idi. Annesi Zehra Hanım ise ev hanımlığının

yanı sıra terzilik yapmaktadır. Şerif Emin İlkokul eğitimini 1987-1994 yılları arasında ismi daha sonra Yaşar Bey şeklinde değiştirilen Yane Sandanski ilkokulunda tamamlamıştır. Lise eğitimini ise 1995-1999 yılları arasında Yosip Broz Tito lisesinde tamamlamıştır.

1999 yılında Üsküp, Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başlamış olup 2002 yılında üniversiteye devam ederken arkadaşlarıyla birlikte Köprü dergisini kurmuşlardır. O dönem Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkoloji bölümüne okutman hoca olarak görevlendirilen Hayati Yavuzer'den Derginin kurulması yönünde yardım ve fikirler aldılar. Leyla Şerif, Hüsrev Emin, Kefayet Abdurrahman, Âdem Bayram, Şükriye Yusuf, Adil Aluş, Aynur Recep, Sevim Bahtiyareviç, Ayfer Arif, Şennur Süleyman, Ardiyan İsmaili, Aysel Doko, Binnaz İboşeva, Akan Abdula, Sedat Süleyman gibi gençler dergiyi hazırlamaya başladılar. Dergi 25 Ocak 2002 yılında yayın hayatına başladı. Aynı derginin 2005 yılından beri genel yayın yönetmenliğini yürütmektedir. Leyla Şerif Emin, halihazırda bu derneğin yönetim kurulu üyesidir.

Derginin önemi, Makedonya sınırları içinde Türkçe yayımlanan başlıca kültür, sanat ve edebiyat dergisi olmasıdır. Günümüzde ise üç ayda bir yayımlanmaktadır. Dernek çerçevesi içinde farklı faaliyetlerde gönüllü olarak çalışmış ve bu faaliyetlerin organizasyonunda da yer almıştır. Küçük tiyatro gösterileri için senaryolar yazmış, koreografilerde yer almıştır.

Köprü Dergisi'nin faaliyetleri devam ederken Köprü Dergisi'nin kuruluşunda yol arkadaşı olan Hüsrev Emin ile 2004 yılında ile nişanlanmış ve aynı yıl Üsküp Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesinden mezun olmuştur. 2003 yılında mezun olduğu Üniversitenin kütüphanesinde kütüphaneci olarak kısa süre görev almıştır. Yine 2003 yılında Yane Sandanski İlkokulunda bir süreliğine Türkçe Öğretmenliği yapmıştır. 2002-2004 yıllarında Makedonya Devlet Televizyonunun Türk redaksiyonunda gençlik, kültür programı hazırlayıp sunmuştur. 2006 yılında editör olarak Türkçe-Almanca çevrimiçi sözlük hazırlayan bir firmada çalışmıştır. Aynı yıl 2004 yılında nişanlandığı Hüsrev Emin ile dünya evine girmiştir. 2008-2009 yıllarında halkla ilişkiler dairesinde bakan danışmanı olarak Çevre Bakanlığında çalışmıştır. 2009 yılında Elanur, 2014 yılında ise İclal adını verdikleri bebeklerini dünyaya getirmiştir. 2016 Yılında Kalkandelen

Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'nde Öğretim Görevliliği yapmış; 2018-2020-2021 yıllarında Balkan Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde yarı zamanlı olmak üzere Öğretim Görevlisi olarak dersler vermiştir. 2017 yılından beri Makedonya Yazarlar Birliği üyesidir. Ayrıca Emin 21 Haziran 2022- 5 Ocak 2023 tarihleri arasında TRT 1'de yayınlanan Balkan Ninnisi adlı dizinin 6. Bölümden itibaren Senaryo Danışmanlığı görevini yürütmüştür. 2012 yılından bu yana Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığında Halkla İlişkiler ve Analitik Çalışmalar Dairesinde devlet memurudur. Şerif Emin, anadili olan Türkçenin yanı sıra Makedonca'yı, Arnavutçayı, Boşnakçayı ve Sırpçayı çok iyi derecede; İngilizceyi ise orta derecede yazıp konuşabilmektedir.

2016 yılında, YTB desteği ile Üsküp'te Divan Yayıncılık tarafından "Üskübistan" isimli deneme kitabı yayımlanmıştır. 2019 Ekim ayında ise yine Divan Yayıncılık tarafından, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının destekleri ile Bir Üsküp Masalı isimli şiir kitabı yayımlanmıştır. 2016-2020 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan haftalık Gerçek Hayat dergisinde, "Üsküp Mektupları" köşesiyle her hafta köşe yazıları yazmıştır. Kosova'da yayımlanan Türkçem dergisinde ve Türkiye'de çıkan bazı dergilerde yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Üsküp, Makedonya'da düzenlenen birçok şiir şöleninin tertiplenmesinde yardımcı olmuştur. Birçok uluslararası şiir şölenlerine Makedonya'yı temsilen katılmıştır. 2019 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Nefi Büyük Ödülü'ne layık görülmüştür. 2021 Aralık ayında İstanbul'da Büyüyenay Yayınları tarafından "Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin" isimli kitabı yayımlanmıştır. Eylül 2023 yılında ise yine Büyüyenay Yayınları tarafından "Türkçenin Rumeli Yakası" adlı kitabı yayımlanmıştır.

Leyla Şerif Emin'in Edebi Hayatı ve Edebi Hayatını Şekillendiren Etmenler

Leyla Şerif Emin'in sanatçı kimliğinin oluşmasında çocukluğunun geçtiği mahallenin önemi büyüktür. Dünyaya gözlerini açtığı mahalle olan İshakiye Mahallesi, Yahya Kemal Beyatlı'nın doğduğu ve 18 yaşına kadar yaşadığı mahalledir. Yine aynı mahallede Yahya Kemal'in eserlerinde sıkça değindiği Kurşunlu Han, Saat Kule, Kale, Hüdaverdi Camii ve Alaca Camii gibi Osmanlı yapılarının da bulunduğu mahalledir.

Şerif Emin, ilkokul eğitimini Yane Sandanski İlkokulu'nda üç farklı dilde eğitim veren bir okulda tamamlamıştır. Bu okulda farklı dil ve kültürlerden gelen çocuklarla bir arada eğitim görmüştür. Yine bu okulda Yugoslav hükümetinin kuralları gereği her sabah

Yugoslav andı içilerek derslere başlamıştır. Bu durum sanatçının duygu dünyasını derinden etkilemiş ve eserlerine yansımıştır. Yazar ilkokul 4. sınıftayken Bosna Savaşı patlak vermeye başlamıştır. Yine o yıllarda televizyonlarda Türkçe yayın çok azdır. Çoğu zaman sadece haberlerin giriş kısmı ve çizgi filmlerin çok az bir bölümü Türkçe verilmiştir. Çeşitli sebeplerle Türkiye'ye geldikleri zaman çizgi filmlerin Türkçe olduğunu gördüklerinde Türkçe çizgi film izlemenin ayrıcalığını unutamadığını anılarında ve röportajlarında dile getirmektedir. Yazar Makedonca'yı televizyondan ve satıcılardan öğrenmiştir. İlkokul 5. sınıftayken Bosna Savaşı önlenemez bir hâl alınca yazarın hayatına da ciddi şekilde etki etmeye başlamıştır. Çünkü Yugoslav hükümeti daha yumuşak bir politika tercih etmeye başlamıştır. Bu politikanın ardından özellikle önceki dönemlerde konuşulması yasak olan birçok şey bu dönemde daha rahat konuşulabilir bir hal almıştır. Öğretmenlere konulan oruç tutma yasağı kaldırılmış ve izlenen politika neticesinde her millete kendi dilinde eğitim hakkı tanınmıştır. Elde edilen bu eğitim hakkı neticesinde Arnavut sınıfı, Makedon sınıfı ve Türk sınıfı oluşturulmuştur. Leyla Şerif Emin de Türk sınıfında eğitim almaya başlamıştır. Türkiye'den kitap götürmek yasak olduğu için oluşturulan Türkçe sınıflarına materyal hazırlamak amacıyla İlhami Emin, Fahri Kaya, Necati Zekeriya gibi yazarlar Makedonya- Yugoslavya Edebiyatından yararlanarak Türkçe ders kitabı yazmaya başlamışlardır. Yazar tüm bu olayların etkisinde ilk şiirini henüz 11 yaşındayken yazmıştır. Leyla Şerif Emin'in hayatı, sanatı ve eserleriyle ilgili daha ayrıntılı bilgilere Ek 2'deki röportajda yer verilmiştir.

Eserleri

Üsküistan: 2016, Deneme Kitabı, Divan Yayıncılık.

Bir Üsküp Masalı: 2019, Şiir Kitabı, Divan Yayıncılık.

Kaybolmazsan Bu Şehir Hala Senin (Rumeli'de Şehir ve Zaman): 2021, Deneme Kitabı, Büyüyen Ay Yayınları

Türkçenin Rumeli Yakası (Rumeli'de İnsan, Dil ve Edebiyat): 2023, Deneme Kitabı, Büyüyen Ay Yayınları

İzlek

Sanatçı tarafından söylenmek istenenler açık seçik söylenmek yerine yine sanatçı tarafından mısraların/cümlelerin/kelimelerin arasına gizlenir. Bu durum başta söz sanatları olmak üzere birçok yöntem ile yapılabilmektedir. Bahsedilen bu durumu

karşılama için önceleri müzik dalından ariyet edilen “*tema*” sözcüğü ile karşılanırken sonrasında “*izlek*” kavramı ile karşılanmıştır.

İzlek, romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. İzlek, romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı halinde ortaya konan sentezi olup, romanın nihai hedefi ve romancının asıl amacıdır. Romanın derin yapısını oluşturan unsurlardan birisi olan izlek, nesnel bir konunun farklı yazarlara göre öznel bir biçimde yorumlanmasıdır. (Çetin, 2007, s.123).

Bu bağlamda izleğe varmak için var olan diğer unsurlar sadece araç olmakla birlikte yazar için ana amacın izlek olduğu söylenebilir. Zira yazarın asıl söylemek istediği bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Halk dilinde ve Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “keçi yolu, patika”; edebi eserlerde ise “bir sanat yapıtında işlenen, geliştirilen ana düşünce, ana görüş, asal konu, ana konu (yani tema)” anlamlarına gelip “iz” sözcüğünden ortaya çıkmıştır. (Durukoğlu, 2012, s.63)

İzlek, yazarın hayal dünyasında oluşturulan karakterlerden ve yazarın kaleminden çıkarak okurlara varan bir olaylar silsilesinin yazarın gözünden okurla buluşması olarak değerlendirilebilir.

“İzleğin belli bir biçim almasında en büyük etki, romancının dünya görüşü ve inancıdır. Kademe kademe bunu şahsiyeti, yaratılışı, eğitim ve kültür düzeyi, sosyo-ekonomik konumu vb. unsurlar izler.” (Çetin, 2007, s.123)

Şairler/yazarlar eserlerini yaşadığı toplumdan bağımsız olarak kaleme almamışlardır. İçinde yaşadığı toplumun duygu ve düşünceleri eserlerine tesir etmiştir. Bahsedilen bu düşünceler ışığında Türkçe davasına gönül vermiş yazdığı tüm eserleri bu çerçevede kaleme almış Leyla Şerif Emin’in eserleri (yazara göre) ülkemizin insanına fayda sağladığı sürece anlamlıdır.

Yazarın eserleri tetkik edildiğinde şiirlerin/yazıların muhteva bakımından oldukça zengin olduğu gözlemlenmiştir. Leyla Şerif Emin’in eserleri tematik ve kronolojik bir yöntemle ele alınmıştır. Tematik ve kronolojik olarak sınıflandırmaya başlamadan önce Leyla Şerif Emin tarafından “Bir Üsküp Masalı” adlı şiir kitabının önsözünde bahsettiği cümleleri paylaşmanın şiirin izleğini anlamada yardımcı olacağı kanaatine varılmıştır:

“...Yazdıklarımın çoğu duygularımın en yoğun olduğu anlarda yazılmış... Özellikle de yaşadığım şehrin büyüğü sardığında etrafımı, kenara sıkıştığım da onunla savaştığımda, şehirle bir sevdâ içinde olduğumda, onunla dertleşmek istediğimde şiir koşardı imdadıma... Yazdıklarım benim değil bu şehrin duygularıymış gibi yazdım. Bazen de şiirlerdeki ‘o’ yine bu şehir oldu, vatan bildiğimiz Rumeli’ydi, sonra kopmuştu...” (Şerif Emin, 2019.)

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir.” (Sak, vd. 2021, s.105).

Yazarın/şairin Türk edebiyatına katkı yapan eserleri Rumeli ve Balkan imgeleri çerçevesinde sınıflandırılarak Rumeli’de Türkçenin izleri aranmıştır. Şiirlerde geçen izlekler tasnif edilmiş ve Türkçenin izleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Eserlerdeki İzlekler

Anne/ Öğüt/ Nasihat

TDK’ye göre anne çocuğu olan kadındır. Yine biyolojik anlamda anne, bir çocuğu doğuran kadındır. Ancak anne sadece biyolojik anlamda değil, duygusal, eğitici, rehberlik, koruyucu, kültürel ve toplumsal boyutlarda da ele alınabilir. Özellikle Türk kültüründe annenin yeri hem aile hem de toplum hayatında çok önemli bir konumdadır. Bu önem, çeşitli kültürel, dini ve sosyal değerlerle pekiştirilmiştir. Türk kültüründe aile yapısı Türk toplumunun temelini oluşturur ve anne, bu temelın merkezinde yer alır. Türk kültüründe anne, baba ile beraber çocukların bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesi konularında ana sorumluluğu taşır. Aile içindeki sevgi, saygı ve dayanışma bağlarının kurulmasında ve korunmasında büyük rol oynar. İslam dini de annelere büyük bir değer verir. İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in (sav) "Cennet annelerin ayakları altındadır" hadisi, annelere gösterilmesi gereken saygı ve önemi vurgular. Bu hadis, büyük kısmı Müslüman olan Türk toplumunda anneye verilen değeri daha da artırır. Türk edebiyatında ve sanatında anne figürü sıkça işlenir. Şiirler, türküler ve hikayelerde annelerin fedakarlıkları, sevgisi ve önemi anlatılır. Leyla Şerif Emin de eserlerinde anne kavramına

ve annenin toplumdaki yerine sıkça yer vermiştir. Yazar/şair şiirlerinde ve yazılarında anneyi çocuklarını kötülüklerden koruyan, yol gösteren, kültürünü öğreten ve ilk öğretmen olarak görmektedir.

“Susuz kalmış toprakların, dostsuz kalmış ırmakların

Söz verip tutmayanlar, sil gitsin defterden

Vaatlerde bulunan, eş dosttan şikâyetçi olandan

Medet uman sen olma gönül...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair, söz verip tutmayan insanlardan uzak durulması, onları hayatlarımızdan çıkarmamız gerektiğini söylemektedir. Sözlerini tutmayan insanlarla birlikte sürekli vaatlerde bulunan ve eş dosttan şikâyetçi olan insanlardan da medet umulmaması gerektiğini söylemektedir.

“İnsan içinde ağlayandan, şerefini beş paraya satandan

Onur nedir bilmeyenden, uzak dur gönül

Kara gün dostu, ak gün postu diyen boş laf diyor

Her iki günde senle olanı seç, zira dünya bozuldu

Mutluluğunu kıskanan, perişan halini seyreder oldu...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair, uzak durulması gereken insanlardan bahsetmektedir. Bu tür insanları ise şöyle sıralamıştır: Toplumda dertlerini anlatıp ağlayan, şerefini ve namusunu paraya tercih eden, onur bilmeyen...Bunların yanı sıra dost olabileceğimiz insan özelliğine ise iyi ve kötü günde yanımızda bulunan insanlar olarak dile getirmektedir.

“Gençlere barikat var, başarılıysan dibe çekilirsin

Aman ha gönül yol yapayım derken kaşını çizdirirsin

Koltuk deyip tutturanlar, hizmet diye susturanlar

Eli kolu bağlı kalanlar şaşırtmasın gönül...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Şair günümüzde gençlerin önünde çok fazla engel olduğunu bazı insanların başarılı olan insanları aşağıya çekerek başarılarını gölgelemeye çalıştıklarını söylemektedir. Bu durumlara karşı dikkatli olmamız gerektiğini iyi bir şey yapmaya çalışırken kendimizi kötü bir şeyin içinde bulabileceğimizi söylüyor. Bunun yanı sıra makam ve mevki uğruna ellerini kollarını bağlayan insanlara şaşırmamamız gerektiğini de dizelerine ekliyor.

‘‘Suya atanlar, çamura batıranlar, ileri deyip geri çekenler

Övüp arkandan sövenler, vatani satan hainler

Cenneti krediyle ödeyenler, ders verip çile satanlar

Ezdirip bezdirmesin gönül...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Şair iki yüzlü insanların, vatan hainlerinin, söz verip tutmayan insanların her daim var olduğunu bu tür insanlara karşı yılgınlık ve bezginlik hissetmememiz ve daima güçlü kalmamız gerektiğini dile getirmektedir.

‘‘Unutma karşına seven de çıkar sevmeyen de

Seveni de sev, sevmeyeni de

Hakkını teslim etme herkese

Bileni de var bilmeyeni de...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair kimseye karşı ön yargılı olmamamız gerektiğini bizi sevmeyenleri de sevmemiz gerektiğini bu insanlara hemen hakkımızı teslim etmememiz gerektiğini bu insanların içinde bilen kadar bilmeyenlerinde olabileceğini söylemektedir.

‘‘Çok iyi olsan enayi derler/ Zulmeden zalim/ Âlim olana çokbilmiş/ Kâmil olanı seç daim...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair ne çok iyi ne de çok kötü olmamamız gerektiğini olgun (Kâmil) davranmamız gerektiğini söylemektedir.

‘‘İlimden şaşma, bilgini parayla satma

Derdin varsa el-Fatiha, söyle gitsin gönül...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair edinilen bilgilerin para ile satılmamasını ve ilim yolundan ayrılınmaması gerektiğini söylemektedir. Bunun yanı sıra derdimizi Allah'a anlatmamızın bizim için daha faydalı olacağını söylemektedir.

"Çocuk ne ki, ver eline ekmeği bırak sokağa. Yirmi yıl sonra da dizlerini döv, kime çekti bu çocuk diye. "Sokakta öğrenirken hayatı ben, anneciğim, sen derneklerde çalım satıyordun altın, elbise ve ceketinle cevabı karşısında kimsenin vicdanı titremeyecek mi?" (Üskübistan s.115) Cümlelerinde yazar, bazı anne ve babaların sorumluluklarını yerine getirmediğini bunun neticesinde yetişen nesilde ortaya çıkan sorunları ifade etmektedir. "Çocuk ne ki, ver eline ekmeği bırak sokağa." cümlesinde toplumdaki çocuklara verilen değer yetersizliğine dikkat çeker. "Yirmi yıl sonra da dizlerini döv, kime çekti bu çocuk diye" ifadesi ile yazar, çocukların kötü koşullarda ve ihmalkarlık ile yetiştirmelerinin, ileride neden olacağı sorunlara dikkat çeker.

"Bir insan kendi öz evladını bir gün büyüün para kazansın ve bundan kendi yararlınsın diye büyütür mü? " (Üskübistan, s.122). Cümlelerinde yazar, bir insanın çocuğunu yalnızca gelecekte kendi yararına olacak şekilde yetiştirmesi fikrini eleştirmektedir. Çocuk yetiştirmenin asıl amacının sadece kendi çıkarları olmadığını söyler. Çocuğun iyi bir yaşam sürmesine yardımcı olmak olduğunu vurgular. Bir ebeveynin/annenin/babanın çocuğunu büyütürken, onun ihtiyaçlarını ve mutluluğunu ön planda tutması gerektiğini ve çocuğun kendi benliğini geliştirmesi için fırsatlar sunması gerektiğini ifade eder.

"Çocuklarımızı bir akvaryumun içinde büyütmekten vazgeçelim. Kurslara götürmek için sabah akşam koşturmaktan vazgeçelim. Bakınız bir sürü âlim, çok güzel okullarda okumadı, normal bir eğitim aldı. Çocukluklarına bakarsanız, belki de bir köyde büyüdüler. Ağacı sevdi, köpeği sevdi, kuzu ile koştu, arkadaşlarıyla mahallenin içinde hayata hazır oldu. Mahalleyi kaybedip mahallenin ağabeyleri de sitelere yerleştikten sonra, akıllı evlerde ve bekçili ortamlarda sadece tuhaf hastalıklar ürettik." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.79). Bu metinde yazar, özellikle çocukların eğitiminde çok önemli bir yeri olan annelere seslenerek çocuk yetiştirme konusundaki modern yaklaşımlara eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Özellikle, çocukları aşırı korumacı bir şekilde yetiştirmenin ve onları sürekli olarak kurslara götürmenin olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Yazar, geçmişte birçok önemli kişinin çok özel ve pahalı

okullarda okumadan, basit ve doğal bir ortamda büyüyerek başarılı olduklarını vurgulamaktadır. Yazar, çocukların doğal ortamlarında, doğa ile iç içe, arkadaşlarıyla birlikte ve daha özgür bir şekilde büyümelerinin önemini anlatmaktadır. Çocukların köy gibi daha sade yerlerde, doğayla etkileşim halinde, hayvanlarla ve mahalle arkadaşlarıyla oynayarak hayatı öğrenmelerinin, onların daha sağlıklı ve dengeli bireyler olmalarına katkıda bulunacağını ifade etmektedir. Ayrıca, modern yaşam tarzının getirdiği "akıllı evler" ve güvenli sitelerde yetişen çocukların, bu izole ve yapay ortamlarda "tuhaf hastalıklar" geliştirdiğini belirterek, mahalle kültürünün kaybolmasının çocukların gelişiminde olumsuz etkileri olduğuna dikkat çekmektedir.

"Çocukların doğal ortamı, akraba ile kaynaşmak, dede ve ninelerin kucağında masal dinlemek, mahalle oyunlarında dizlerini kanatana kadar oynamaktır. Enerjisini öyle atar, eve gelince uslu çocuk olur çünkü gün boyu yorulmuştur. Şimdiki çocuklar öyle veya böyle demeyin, onlara neleri sunduk ona bakın. Çocuk her zaman çocuktur. Umarım yeniden mahallelerde çocuk cıvıltıları duyarız, özellikle büyük şehirlerde yetişen tüm çocuklar mutsuz. Oyuncak alarak bu mutsuzluğu gideremezsiniz. Mahallenize dönün ve biraz nostalji yaşayın, yarın çok geç olabilir..."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.79). Bu metinde yazar, çocukların ilk öğretmeni olan annelere iş düştüğünü belirterek çocukların doğal ve sosyal çevrelerinde büyümelerinin önemini vurgulamaktadır. Çocukların akraba ilişkileri, dede ve ninelerle zaman geçirme, mahalle oyunlarında aktif olma gibi deneyimlerle büyümesi gerektiğini savunmaktadır. Bu tür deneyimlerin çocukların enerjilerini atmalarına, fiziksel olarak aktif olmalarına ve doğal yollarla öğrenmelerine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Yazar, günümüz çocuklarının genellikle bu doğal ve sosyal ortamdan yoksun kaldığını ve bunun yerine oyuncaklarla veya yapay aktivitelerle vakit geçirdiklerini ifade etmektedir. Modern yaşamın çocukların doğal gelişim süreçlerine olumsuz etkileri olduğunu ve bu durumun çocuklarda mutsuzluk yarattığını ileri sürmektedir. Özellikle büyük şehirlerde yetişen çocukların bu durumdan daha fazla etkilendiğini belirtmektedir. Yazar, çocukların doğal ve sosyal ortamlarına geri dönmelerinin, mahallelerde yeniden çocuk cıvıltılarının duyulmasının ve nostaljik bir yaşam tarzının benimsenmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu değişikliklerin çocukların mutluluğunu ve sağlıklı gelişimini destekleyeceğini ifade etmektedir. "Yarın çok geç olabilir" ifadesiyle de bu değişimin aciliyetine dikkat çekmektedir.

"Üsküplü anneler vardır, onları nasıl anlatsam şimdi bilemiyorum. Yürekları bir memleket gibidir, gözlerinden tertemiz imanları yansır. Yüzyıldır çocuklarına hem yuva hem de mektep eylemişlerdir evlerinin odalarını. Gece yatmadan önce ninniler A ve dualar okuyarak Misakı Milli sınırlarının dışında kalmaktan yakınmadan, şikâyet etmeden, dik durarak dilimizin nöbetine durdular. Rumeli ayrı kalırken vatandan, en büyük sorumluluğu onlar yüklenmiştir sırtlarına. Topraklarımızın bayrakları ve ülkemizin isimleri değişirken bizim kimliğimizi gece kimse bilmeden korumuş, durmadan inşa etmişlerdir geleceğimizi."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.91). Bu cümleler, Üsküplü annelerin fedakarlıklarını ve vatanlarına olan bağlılıklarını anlatıyor. Annelerin yüreklerinin bir memleket gibi olduğu ifade edilerek, içlerindeki temiz iman ve sevginin gözlerinden yansıdığı belirtiliyor. Evlerinin odalarını yuva ve okul haline getirerek, çocuklarına eğitim ve sevgi dolu bir ortam sağladıkları vurgulanıyor. Gece yatmadan önce çocuklarına ninniler ve dualar okuyarak vatanlarından uzak kalmalarından yakınmadan, dik durarak bu zorluğu göğüsledikleri ifade ediliyor. Ayrıca, Rumeli'nin ana vatandan ayrı kalmasına rağmen, Üsküplü annelerin vatanlarına olan bağlılığı ve sorumluluk duygusuyla, çocuklarına Türk kimliğini ve vatan sevgisini aşıladıkları belirtiliyor. Toprakların, bayraklarının değiştiği ve ülkenin isimlerinin dönüştüğü zamanlarda bile, Üsküplü annelerin kimliklerini ve vatan sevgilerini korumak için mücadele ettikleri ifade ediliyor. Bu cümleler, annelerin fedakarlıklarını, sevgilerini ve vatanlarına olan bağlılıklarını yücelterek, onların çocuklarına verdiği önemi ve vatan sevgisini vurguluyor.

"...burada Türkçenin varlığı hâlâ korunabilmişse, en büyük kahramanlar onlardır(annelerdir) şüphesiz."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.92). Bu cümle, Balkanlar'da Türkçenin varlığının korunmasında annelerin önemini vurguluyor. Annelerin, çocuklarına Türkçeyi öğretme ve Türk kültürünü yaşatma konusundaki çabalarının büyük bir kahramanlık olduğunu belirtiyor. Balkanlar'da Türkçenin varlığının hala korunabilmiş olmasında, annelerin fedakarlıklarının ve çocuklarına Türk kimliğini aktarma çabalarının büyük rol oynadığı ifade ediliyor. Annelerin toplumun kültürel ve dil mirasının korunmasında ne kadar önemli bir rol üstlendiğini vurguluyor. Annelerin, çocuklarına Türkçeyi ve Türk kültürünü aktararak, onların kimliklerini ve köklerini koruma konusundaki kararlılıklarının takdire değer olduğunu ifade ediyor. Dolayısıyla,

Balkanlar'da Türkçenin varlığının annelerin çabalarına bağlı olduğunu ve onların büyük kahramanlar olduğunu vurguluyor.

"Bugün eski mahallelerin arasında çocuklara Kur'anı Kerim An öğreten, nice hafızlar yetiştiren annelerin şehridir Üsküp Balkanlarda. Ninelerimizin dizinde masal dinleyen, okulda, kitaplarda öğretilmeyen tarihimizi onlardan dinleyen çocuklardık biz."(*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin*, s.92). Bu cümleler, Üsküp'ün tarihî mahallelerinde yaşayan annelerin ve ninelerin önemini vurguluyor. Annelerin ve ninelerin, çocuklara Kur'an-ı Kerim'i öğretme ve hafızlar yetiştirme gibi önemli bir görevi üstlendiği ifade ediliyor. Aynı zamanda, bu annelerin ve ninelerin, çocuklara tarihî ve kültürel bilgileri aktarma konusundaki rolüne de değiniliyor. Çocukların, ninelerinin dizinde masal dinleyerek ve onlardan öğrendikleri tarihî bilgilerle büyüdüğü belirtiliyor. Yazar devam eden cümlelerde aile içindeki kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi ve değerlerin önemini vurguluyor. Annelerin ve ninelerin, çocuklara sadece dini eğitim değil, aynı zamanda kültürel ve tarihî mirası da aktardığına dikkat çekiyor. Bu mirasın, resmi eğitim kurumlarında değil, aile ve toplum içinde, özellikle annelerin ve ninelerin çocuklara aktardığı bilgilerle yaşatıldığına işaret ediliyor. Bu cümleler, Üsküp'ün kültürel ve tarihî zenginliğini koruyan ve aktaran annelerin ve ninelerin değerini vurgulayarak, onların toplum içindeki önemini ve etkisini anlatıyor.

"Üsküplü bir genç, sabah uyanıyor ve zemine sağ ayağıyla, "Bismillah", deyip basıyor, yoksa işleri ters gider, öyle öğretmiştir annesi" (*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin*, s.99). Bu metinde yazar, Üsküp'te yaşayan bir gencin günlük hayatından bir kesiti sunarak, geleneksel değerler ve dini inançların günlük yaşam üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Genç, sabah uyandığında sağ ayağıyla yere basarak "Bismillah" demektedir. Bu davranış, İslamî bir gelenek olarak, güne Allah'ın adıyla başlamanın bereket ve uğur getireceğine olan inancı yansıtır. Yazar, annenin oğluna bu şekilde öğrettiğini belirterek, aile içinde nesilden nesile aktarılan geleneklerin ve inançların öğretilmesinde annenin önemini vurgulamaktadır. "Yoksa işleri ters gider" ifadesi, bu davranışın sadece bir alışkanlık olmadığını, aynı zamanda günlük yaşamın düzeni ve huzuru için önemli bir davranış olarak görüldüğünü anlatmaktadır. Sonuç olarak, yazar bu metinde, Üsküplü bir gencin inancı yoluyla, geleneklerinin ve kültürünün onun hayatındaki yerini ve etkisini ifade etmektedir.

"Kapıyı açınca tedirgin bir anne çıkıyor karşısına "Çok şükür eve gelebildin, aman evladım kaç kere dedim sana gecikme diye, durumlar karışık görmüyor musun?" sözleri herkesin içine tuhaf bir korku salıyor. Çünkü bu "karışık durumlar" hiç bitmez burada." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.101). Bu metinde yazar, bir ailenin içinde yaşanan endişeli ve tedirgin atmosferi anlatmaktadır. Annenin çocuğuna yönelik endişeli tavırları, ailenin içindeki gerginliği ve belirsizliği yansıtmaktadır. Anne, çocuğunun eve geç geldiği için endişeli ve korkulu bir şekilde tepki vermektedir. "Durumlar karışık" ifadesi, ülkenin ve toplumun içinde bulunduğu belirsizlik ve olumsuz durumu işaret etmektedir. Metinde belirtilen 'karışık durumlar'ın hiç bitmeyen bir döngü olduğu ve sürekli bir belirsizlik ve karmaşa hâlinin yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu durum, aile üyeleri arasında sürekli bir endişe durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak bu metin, aile içinde yaşanan endişe, korku ve belirsizlik atmosferini vurgulayarak, ailenin iç dinamiklerindeki gerginliği ve stresi aktarmaktadır. Yazar, ailenin içinde bulunduğu bu zorlu durumu anlatırken, aynı zamanda aile üyelerinin birbirlerine duyduğu endişe ve sevgiyi de yansıtmaktadır.

"Evde yalnız olmak, hele ki küçük çocuklarla olunca, böyle bir depremi yaşamak çok farklı bir şey. 'Yanıma gelin, korkmayın.' demeye çalıştım ama bu cümlemin ağzımdan nasıl çıktığını bilmiyorum." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.102/103). Yazar, bu metinde bir annenin deprem gibi korkutucu ve ani bir olay sırasında yaşadığı duygusal durumu ve içgüdüsel tepkisini dile getirmektedir. 'Evde yalnız olmak, hele ki küçük çocuklarla olunca' ifadesi, bir annenin tek başına çocuklarıyla birlikte olmasının getirdiği sorumluluğu vurguluyor. Bu durum, annenin üzerindeki yükü ve baskıyı artırıyor. "Yanıma gelin, korkmayın." demeye çalıştım ama bu cümlemin ağzımdan nasıl çıktığını bilmiyorum." cümleleri, yazarın bir anne olarak tehlike anında öncelikle çocuklarının güvenliğini düşündüğünü gösteriyor. Bu durum, annelik içgüdüünün güçlü bir şekilde devreye girdiğini anlatıyor. "Yanıma gelin, korkmayın." demeye çalıştım" ifadesi, annenin çocuklarını koruma ve teselli etme çabasını ifade ediyor. Bu, annelerin kriz anlarında çocuklarına güven vermeye çalıştıklarını gösteriyor. "Ama bu cümlemin ağzımdan nasıl çıktığını bilmiyorum." ifadesi, yaşanan panik ve stresin etkisiyle annenin söylediği sözleri bile tam olarak hatırlayamayacak durumda olduğunu gösteriyor. Bu, olayın ne kadar sarsıcı olduğunu ve annenin ne kadar büyük bir stres yaşadığını ortaya koyuyor. Genel olarak, yazar bu metinde bir annenin deprem gibi beklenmedik ve

korkutucu bir olay sırasında yaşadığı yoğun duygusal deneyimi ve çocuklarını koruma içgüdüsünü anlatmak istemektedir. Bu durum, anneliğin getirdiği sorumlulukların ve sevginin ne kadar derin ve güçlü olduğunu da gözler önüne sermektedir.

"Bina üstümüze yıkılırsa nereye saklanmak gerektiği, yanıma su alsam vakit kaybı olur mu, şahadet getirmeyi unutmayayım düşünceleri sadece birkaç saniyede gelip geçti aklımdan. Eşim hacda olduğu için ister istemez büyük bir sorumluluk vardı üzerimde. Ütü açık kaldı diye geriye dönüp fişi çekmek, çocuklara "ayakkabılarınızı giyin" demek, telefonu bulmak, çantayı almak, anahtarı çantaya atıp kapıyı açmak, hepsini nasıl yaptım hatırlamıyorum"(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.103). Yazar bu metinde, deprem anında yaşadığı korku, endişe ve sorumluluk duygusunu detaylı bir şekilde ifade etmektedir. *"Bina üstümüze yıkılırsa nereye saklanmak gerektiği, yanıma su alsam vakit kaybı olur mu, şahadet getirmeyi unutmayayım"* gibi düşünceler, yazarın deprem anında aklından geçen hızlı ve karmaşık düşünceleri ifade ediyor. Bu düşünceler, evlatlarını koruma iç güdüsü, ölüm korkusu, hayatta kalma içgüdüsü ve dini inancına verilen öneminin bir araya gelmesini yansıtıyor. *"Eşim hacda olduğu için ister istemez büyük bir sorumluluk vardı üzerimde"* ifadesi, yazarın yalnız başına çocuklarıyla birlikte olmanın getirdiği büyük sorumluluğu ve bu sorumluluğun yarattığı stresi vurguluyor. Eşinin o an orada olmaması, bu sorumluluğu daha da ağırlaştırıyor. Yazar bu metinde, deprem anında yaşanan hızlı ve karmaşık düşünceleri, büyük sorumluluk duygusunu ve panik içinde yapılan işleri anlatmaktadır. Yazar bu metinde, okuyucuya deprem anında yaşadığı yoğun duygusal ve zihinsel süreci aktararak, o anın stresini ve karmaşıklığını hissettirmeyi amaçlamıştır.

"Anneler evlatlarını dualarla büyüttü, abdestsiz bir damla süt emzirmediler, anlattılar daha çocukken onlara maziye, okuttular, yabancılara özenmesinler diye doğru düzgün büyüttüler."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.117). Bu metinde yazar, annelerin evlatlarını yetiştirirken gösterdikleri özen ve dikkati vurgulamaktadır. Annelerin, dualarla çocuklarını büyüttiğini, onlara temiz ve doğru bir şekilde bakıp beslediklerini ifade etmektedir. Abdestsiz bir damla süt emzirmediklerini belirtmek, annelerin dini ve manevi değerlere verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca, annelerin çocuklarına kültürel mirası aktardıklarını, onlara tarih hakkında bilgi verip eğittiklerini dile getirmektedir. Bu sayede çocukların geçmişlerini, köklerini ve kimliklerini bilerek büyüdüğü vurgulanmaktadır. Annelerin çocuklarını yabancı kültürlerle özenmemeleri

konusunda uyarmaları da, onların milli ve kültürel kimliklerini korumalarını sağlamak amacıyla yapılan bir eğitim olarak görülmektedir. Sonuç olarak, yazar annelerin evlatlarını yetiştirme sürecinde gösterdikleri özeni ve dikkati, onların dini, manevi ve kültürel değerlere olan bağlılıklarını ve bu değerleri çocuklarına aktarma çabalarını anlatmaktadır.

“Kocaman bir coğrafyada kardeşleriniz var, sizin için dua eden analar var var her yerde, yüreği sizinle çarpan, sizi her şekilde korumaya çalışan kardeşleriniz var.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.164). Cümlelerinde yazar, Türkiye’deki insanlara seslenerek onlar için dua eden annelerin olduğunu, bu annelerin yüreklerinin Türkiye ile çarptığını ve ne koşulda olursa olsun Türkiye’yi korumak için elinden gelen her şeyi yapacağını ifade etmektedir.

Arada Kalmışlık

Arada kalmışlık bir kişinin veya bir grubun iki veya daha fazla seçenek, durum veya kimlik arasında kaldığı durumu ifade eder. Bu terim, genellikle bir tercih yapmakta zorlanma, belirsizlik hissi veya bir kimlik krizi yaşama durumunu tanımlamak için kullanılır. Kültürel veya kimlik bağlamında da arada kalmışlık yaşanabilir. İki farklı kültüre veya topluluğa aidiyet hissi, bir kişiyi arada kalmışlık durumuna sokabilir. Arada kalmışlık duygusu, çoğu zaman kişinin kendini belirsizlik, endişe ve karmaşık duygular içinde bulmasına neden olabilir. Karar verme sürecinde yaşanan belirsizlik ve kafa karışıklığı, kişinin psikolojik refahını etkileyebilir ve stres kaynağı olabilir. Ancak, bu duygu aynı zamanda kişinin kendi değerleri, hedefleri ve öncelikleri hakkında daha derinlemesine düşünmesine ve kendini daha iyi tanımasına da yardımcı olabilir.

Arada kalmışlık, bazen geçici bir durum olabilirken, bazen de daha uzun süreli bir durum haline gelebilir. Bu durumda, bireylerin içsel bir çatışma yaşadığı ve kendi kimliklerini ve tercihlerini anlamak için daha fazla çaba sarf etmeleri gerekebilir. Arada kalmışlık duygusu bazen insanların kalemlerine etki edebilir. Ayrıca bu duygunun yazılara etki etmesi için illaki bu yazar/şair tarafından hissedilmesine gerek yoktur. Yazar/şair çevresindeki insanların duygularına tercüman olmak amacıyla bu duyguya yazılarında veya şiirlerinde yer verebilmektedir. Yazar/şair Leyla Şerif Emin’de şiirlerinde ve yazılarında arada kalmışlık hissinden/temasından bahsetmektedir. Şerif Emin’in eserleri incelendiğinde Üsküp ve Türkiye arasında kalmışlığın şiirlerine ve

yazılarına etkisi açıkça görülmektedir. Bununla birlikte göç etme ve Üsküp'te kalma arasında da sıkça duygusal değişimler şiirlerine sirayet etmiştir.

‘‘Ne bir taş olabildim ne de toprak

Ne mendil bulabildim sallayacak

Kaybolmadan hayali şehrimin

Bu gönül kaç kez daha uğurlayacak...’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

İlk mısrada şair arada kalmışlığını vurgulamaktadır. Zira Balkan coğrafyasında yaşayan birçok vatandaşımız bu duruma maruz kalmıştır. Balkan coğrafyasının kaybedilmesinin ardından birçok insan bu ikilemde kalmıştır. Örnek verecek olursak Türkiye’ye göç edenler baba toprağını, evini, bahçesini, tarlasını, çocukluk hatıralarını bırakıp gelmişlerdir ve bir yanları daima bırakıp geldikleri topraklarda kalmıştır. Buraya gelmeyen insanlar ise ana vatandan uzak kalmanın yokluğunu hissetmektedir.

‘‘Ümit ile nevmi arasında sınırlar hayat insanı

Koşmak istersin sonra pes edersin

İkisinin ortasında yasar insan

Bu yüzden beden umudunu kaybeder çürür

Ruh umuda sarılır sonsuz olur

Düş ile kabuslar süsler hayatı

Hayaller kurar tutunursun

Kâbuslarla uyanır koparsın

Yaşadığın şehir kadarsın

Onun kadar kirli onun gibi eski

Seversin sevgin kadar büyür

Eskitirsin anılar gibi gömülür geçmişe

Yaşatmaya çalışırsın çalınır elinden

Gizliden bir sevda beslersin aşikâr olur

Sen olmasan da bir gün bilirsın senden bir iz kalır

Rahlelere kazınan kalplerin içindeki harflerdik biz

Banklara düşen hazan yaprakları bazen

Ya düşer toprağa kaybolursun

Ya da yeniden filizlenir can bulursun

Bu şehirde ümit ile nevmittik biz

İkisi arasında sınıdı hayat hepimizi. '' (Ümit ile Nevmit, s.60)

Dizelerinde şair, umut ve umutsuzluk arasında kalmanın verdiği etkiden bahsetmektedir. İlk dizelerde umutsuzluğu çürüten bedene benzetirken, umudu ise sonsuzluğa giden ruha benzetmektedir. Devam eden dizelerde ise iyiliği düşlere, kötülüğü ise kabuslara benzeterek hayatta iyiliğin ve kötülüğün var olduğundan bahsetmektedir. Son dizelerde ise toprağa düşme metaforu ile ölümü, filizlenme metaforu ile ise yaşamı kastederek arada kalmışlığa ve ikilemde kalmaya vurgu yapmıştır. Şiirin geneline bakıldığında ise hayatta olumlu ve olumsuz duyguların beraber var olduğunu bu durumlarla birlikte yaşanılmasının gerektiği vurgulanmaktadır.

"Misafir olmadım bu yollarda ama sahip de olamadım en çok da ona yanarım " (Üskübistan, s.65). Cümlelerinde yazar, hayatta arada kalmışlık hissini ve bir şeye tam anlamıyla sahip olamamanın verdiği üzüntüyü ifade ediyor. Yazar, Balkanlardaki hayatı kastederek burada misafir olmadığını, yani geçici bir yolcu olmadığını, ancak buranın da sahibine dönüşemediğini belirtiyor. Bu durumdan ötürü yaşadığı hayal kırıklığını dile getiriyor. *"En çok da ona yanarım"* cümlesi, yazarın bu durumdan dolayı duyduğu derin üzüntüyü ifade ediyor. İçinde bulunduğu durumu kontrol edememenin veya tam anlamıyla elde edememenin verdiği hayal kırıklığı, yazarın en çok üzüldüğü nokta olarak öne çıkıyor.

“*Bu ülkeyi de terk edeceğim... Yok, yok inadına terk etmeyeceğim*” (Üskübistan, s.130). İfadesinde yazarın içinde bulunduğu arada kalmışlık ve kararsızlık hissiyatı net bir şekilde görülmektedir. “*Bu ülkeyi de terk edeceğim...*” ifadesi yazarın içinde bulunduğu zorluklar karşısında ülkeyi terk etme fikrini düşündüğünü ifade eder. Yaşanan sorunlar veya hayal kırıklıkları yazarı bu düşünceye doğru itmektedir. “*Yok, yok inadına terk etmeyeceğim.*” Ancak, bu cümlede yazar bu düşüncesinden vazgeçmektedir. İnada binerek, kararlılıkla ülkeyi terk etmeme kararı almaktadır. Yazarın vatan sevgisi, bağlılık duygusu veya yaşadığı ülkede bıraktığı değerler onu bu kararı almaktan vazgeçirmektedir.

“*Beynim zonklıyor, içindeki dalgalar bütün gemilerimi devriliyor, alaboraya kapılıyorum. Bu şehri kurtarmak için gücüm tükeniyor sanıyorum, şu haline baksana diyorum içimden. Kimsin sen kimin şehrisin? Bütün bu hesaplaşmanın imdadına günde beş kere etrafımı, bu mahalleyi kuşatan ezanlar yetiştiriyor, dört bir yandan sarsıp beni kendime getiriyor. Ya onlar olmasalardı ya sabahın seherinde evimin içini çınlatan bu ses kapımı açmasaydı hiç? Bir şükürüm bir keşkemi yeniyor, bu ruh savaşında tek tek deviriyor dikilen tüm heykelleri, sis perdesi aralanıyor ve ben daha güzel bir güne uyanıyorum.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.19/20). Cümlelerinde yazar, arada kalmışlık duygusunu, duygusal karmaşıklığını, Üsküp şehriyle olan bağını ve yaşadığı içsel hesaplaşmayı dile getirmektedir. Yazar, şehrin mevcut durumundan duyduğu hayal kırıklığını ve bu durumun kendisinde yarattığı duygusal fırtınayı ifade etmektedir. Yazar beynin zonklaması ve içindeki dalgaların gemileri devirmesi metaforu ile yoğun bir zihinsel ve duygusal stres altında olduğunu gösterir. Bu metaforlar, yazarın iç dünyasındaki çalkantıları ve karmaşıklığı tasvir eder. Alabora olmak, kontrolü kaybetmek anlamına gelir ve yazarın çaresizliğini yansıtır. Yazar şehri kurtarmak için gücünün tükendiğini hissediyor. Üsküp’ün mevcut durumu karşısında kendini çaresiz hissediyor ve bu durum, ona derin bir hayal kırıklığı ve hüznü getiriyor. “Kimsin sen, kimin şehrisin?” sorusu, şehrin kimliğini ve aidiyetini sorgulayan derin bir düşünceyi ifade ediyor. Günde beş vakit duyulan ezan sesleri, yazar için bir tür toparlayıcı etki oluşturuyor. Bu sesler, yazarın duygu karmaşasından sıyrılıp kendine gelmesini sağlıyor. Ezanların bu etkisi, manevi bir uyanış ve huzur kaynağı olarak yazarın duyguları üzerinde önemli bir rol oynuyor. Yazar, ezan sesleri sayesinde şükür duygusunun pişmanlık ve hayal kırıklığını yendiğini ifade ediyor.

"Bir gün uyanıp "Bu şehirden nefret ediyorum." derken de bulabiliyoruz kendimizi. Çünkü şehrin kendisi çelişki, insana dağların bile taşıyamayacağı bir yük yüklüyor bazen. Bazı sabahları ise kokusunu en derine çekerek aşkını ilan ettiriyor kendine, "Burada olmamın bir sebebi var." dedirtiyor insana. Her şeye ve herkese inat tüm minarelerim ile başımı tutan boynum ile dimdik ayaktayım yine' (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.72). Yazar, Üsküp'te yaşamının karmaşıklıklarını, arada kalmışlığını ve içsel çatışmalarını anlatmaktadır. Metinde, Üsküp'ün kendisinin bir çelişki olduğu ve insanların üzerine bazen taşınamayacak kadar ağır bir yük yüklediği ifade etmektedir. Bu durum, şehirde yaşayanların zaman zaman Üsküp'e karşı olumsuz duygular beslemesine sebep olabilmektedir. Ancak, bazı sabahlar ise şehrin kendisine duyulan aşkı yeniden hatırlatan anlar yaşanmaktadır. Bu sabahlar, şehrin kokusuyla birlikte insanın içine işleyen bir duygu olarak tasvir edilmiştir. Bu durumda, insan kendisine bu şehirde olmanın bir sebebi olduğunu hissedebilmektedir. Sonuç olarak, metin aracılığıyla yazar, Üsküp'te yaşamının karmaşıklıklarını, arada kalmışlığını ve içsel çatışmalarını vurgulamaktadır. İnsanın zaman zaman şehre karşı duyduğu nefret duygularıyla birlikte, şehre duyulan aşk ve bağlılık duyguları da anlatılmaktadır. Bu çatışma, insanın şehre karşı karmaşık duygular içinde olduğunu göstermektedir.

Baskı/Zulüm

Balkanlar'da yaşayan Türklere yönelik baskı ve zulümler, tarih boyunca çeşitli dönemlerde ve farklı siyasi ortamlarda ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ardından özellikle Balkan Savaşları olmak üzere Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş dönemlerinde yoğunlaşan bu baskılar, etnik temizlik, zorla göç ettirme, asimilasyon politikaları ve insan hakları ihlalleri şeklinde kendini göstermiştir. Bu yapılan baskı ve zulümlerin arka planına bakılacak olursa; Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir parçası olarak uzun süre Türk hakimiyetinde kalmış ve bölgeye yoğun bir Türk nüfusu yerleşmiştir. Ancak, 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Balkan milliyetçiliklerinin yükselmesiyle birlikte, bölgede yaşayan Türkler giderek artan baskı ve zulümlere maruz kalmışlardır. 1912-1913 yıllarında gerçekleşen Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki topraklarını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreçte, Osmanlı İmparatorluğu'na bağlılığı nedeniyle Türkler, yeni kurulan Balkan devletleri tarafından düşman olarak görülmüş ve sistematik baskılara maruz kalmışlardır. Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında yaşanan olaylar,

büyük ölçekli etnik temizlik ve zorla göç ettirme politikalarını içermektedir. Bu dönemde, Türk köyleri yakılmış, binlerce Türk sivil öldürülmüş ve hayatta kalanlar ise zorla göç ettirilmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında da Balkanlar'daki Türkler baskı ve zulümlere maruz kalmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde, yeni sınırların çizilmesi ve milliyetçi politikaların güçlenmesiyle birlikte, Türkler yeniden hedef haline gelmişlerdir. 20. yüzyılın ilk yarısında bazı Balkan ülkeleri Türkleri asimile etme amacıyla çeşitli politikalar uygulamaya çalışmış. Bu dönemde Türk okulları kapatılmış, Türkçe konuşma yasaklanmış ve Türk isimlerin sonuna çeşitli ekler eklenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde, Türkler sık sık haksız tutuklamalara, işkencelere ve diğer insan hakları ihlallerine maruz kalmışlardır. Savaş dönemlerinde, Türklerin mal varlıklarına el konulmuş ve birçok Türk, savaş suçlusuz olarak yargılanmıştır.

Baskılar ve Zulümler Altında Yücelciler Teşkilatı

Yücelciler, 1940'lı yıllarda Kuzey Makedonya'da (o dönemde Yugoslavya Krallığı ve sonrasında Sosyalist Yugoslavya) ortaya çıkan harekettir. Bu hareket, Türk kimliğinin ve kültürünün korunmasını ve geliştirilmesini amaçlamış, özellikle eğitim ve kültür alanlarında faaliyet göstermiştir. Yücelciler, dönemin zor siyasi koşulları altında önemli bir kültürel direniş sergilemişlerdir. Yücelciler, II. Dünya Savaşı'nın ardından Yugoslavya'da Türk kimliğinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla ortaya çıkan bir entelektüel ve kültürel hareket olarak tanımlanabilir. Hareket, adını Türk kültürünü yüceltmek ve yükseltmek anlamına gelen "yücelmek" kelimesinden almıştır. Yücelciler, Türk dilinin, kültürünün ve eğitim sisteminin korunması ve yaygınlaştırılması için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Yücelciler hareketi, 1940'lı yılların başında, o dönemde Yugoslavya Krallığı'na bağlı olan Kuzey Makedonya'da Türk aydınları tarafından başlatılmıştır. Hareketin öncüsü olan isimler arasında Mehmet Haki Efendi, Ömer Resul... bulunmaktadır. Bu aydınlar, Türk halkının kimliğini ve kültürünü koruma ve geliştirme çabasına girişmişlerdir.

Yücelciler, Türk çocuklarının anadillerinde eğitim alabilmeleri için okullar açmış ve eğitim materyalleri hazırlamışlardır. Türk dili ve edebiyatı derslerinin müfredata dahil edilmesi için çaba göstermişlerdir. Hareket, Türk kültürünün korunması ve tanıtılması amacıyla çeşitli kültürel etkinlikler düzenlemiştir. Tiyatro oyunları, şiir dinletileri ve halk dansları gibi etkinliklerle Türk kültürünü yaşatmaya çalışmışlardır. Yücelciler, Türkçe gazete ve dergiler yayımlamışlardır. Bu yayınlar aracılığıyla hem Türk kültürünü tanıtmış

hem de halkı bilinçlendirmeyi amaçlamışlardır. Yücel Dergisi, bu bağlamda önemli bir yayın organı olmuştur.

Yücelciler hareketi, Yugoslavya yönetimi tarafından dikkatle izlenmiş ve çeşitli baskılara maruz kalmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, Yugoslavya'da Tito rejiminin iktidara gelmesiyle birlikte, Yücelciler üzerindeki baskılar artmıştır. Bu dönemde, hareketin bazı üyeleri tutuklanmış, yargılanmış ve ağır cezalara çarptırılmıştır. 1947 yılında, Yücelciler hareketinin liderleri ve üyeleri, Yugoslavya hükümeti tarafından "milliyetçi ve ayrılıkçı faaliyetlerde bulunmak" suçlamasıyla tutuklanmışlardır. 1948'de, Yücelciler davası olarak bilinen yargılamalarda, birçok hareket üyesi uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmıştır. Bununla da yetinmeyen Yugoslavya Hükümeti 19 Ocak 1948 tarihinde başlayan duruşmalarda avukat tutmalarına bile izin verilmeyen; Şuayb Aziz İSHAK, Ali Abdurrahman ALİ, Nazmi Ömer YAKUP ve Âdem Ali Adem'i idam cezasına çarptırmıştır. Bahsedilen isimler 27 Şubat 1948'de idam edilmişlerdi.

Hareketin karşılaştığı baskılar ve zulümler, Yücelciler'in mücadelesinin ne denli zorlu olduğunu göstermektedir. Ancak, Yücelciler'in kararlılığı ve direnişi, Türk kültürünün ve kimliğinin yaşatılması konusunda önemli bir miras bırakmıştır. Bu miras bugün hala Kuzey Makedonya'da ve Balkanlar'da yaşayan Türkler için bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Hareketin üyeleri, Türk kültürünün korunması ve tanıtılması konusundaki kararlılıkları ve fedakarlıkları ile hatırlanmaktadır.

Bunlara ek olarak Leyla Şerif Emin'in çocukluğunu geçirdiği yıllarda Üsküp'te hep bir karmaşa ve karışıklık durumu hakimdi. Dönemin hükümetinin Türklere uygulamaya çalıştığı asimilasyon politikaları, Türkçenin sürekli engellenmeye ve günlük hayatta kullanımının azaltılmaya çalışılması şairin şiirlerine daimî bir etki sağlamıştır. Bu engellemeyi hiç okunmamış şiirlere ve gece vakti sesin kesilmesine benzetmiştir.

‘‘Sevdim hoyratça ayaklanan zulüm güllerini

Hatıralara gömülü kalan bayrakları ülkemin...

Asılmış bir kenara umutlara sarılı menekşeler

Bir can uğruna yanan küllere aldandım’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Şair bu dizelerinde yapılan baskılardan dolayı ana vatanın bayrağını hatıralarında sakladığını ve umutlarının yok edilmeye çalışıldığını belirtmiştir.

“Gömülü kaldı şimdi içimde kimliğim

Hayatıma bir eyvallah gene çekerim

Çekerim de içimden bin "of" sökerim’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde Türklüğünü gizli olarak yaşamak zorunda kaldığını, içine gömdüğünü bu nedenle sitemli olduğunu bu sitemi içinde yaşadığını ve kimseye söylemediğini belirtmiştir.

“Sevinçler gözyaşlarına boğulmuş birer düğüm

Kapılarda askerler kimlik soruyor

Ben kimim ki, ben neyim...’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türkiye’ye geldiği için çok mutlu olduğunu ama Türkiye’ye girerken ona yabancı biriymiş gibi kimlik/pasaport sorulmasına içerlendiğini belirtmiştir. Mutluluğu ve hüznü bir arada yaşayan şair sevinci gözyaşlarına boğulmuş bir düğüme benzetmiştir.

“Şafak söküyor bende her şey karanlık

Ellerimde birkaç kâğıt/ Kimliğimi gizliyor

Kavuştum sana derken

Koptum bir yerlerden’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair gece vakti yazdığı şiirlerinde kimliğini gizlemek zorunda kaldığını belirtmektedir.

"Osmanlı Devleti Balkanlar'dan çekildikten sonra, sistematik olarak insanların göçe zorlanması, ardından göç etmeyenlere uygulanan baskılar bilinen bir hadise. Eskiler "Şerefü'l-mekân bi'l-mekân" derlerdi, kişiler göçe zorlanınca mekânlar biraz daha öksüz biraz daha yalnız kaldı." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.88). Bu metinde, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan çekilmesi ve sonrasında yaşanan göçler ve baskılar vurgulanıyor. Yazar, Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesinin ardından, insanların

sistematiik olarak göçe zorlandığını ve göç etmeyenlere baskı uygulandığını belirtiyor. "Şerefü'l-mekân bi'l-mekân" ifadesiyle, insanların göçe zorlandığında bulundukları mekanların daha da terk edilmiş ve yalnız kaldığına vurgu yapılıyor. Bu ifadelerle, Osmanlı'nın çekilmesi sonrası Balkanlar'da yaşanan toplumsal ve demografik değişimlere dikkat çekiliyor. Göçlerin ve baskıların, bölgedeki insanların yaşamlarını derinden etkilediği ve bu durumun mekanları daha öksüz ve yalnız bıraktığı anlatılıyor.

“Osmanlı devleti çekildikten sonra birçok evin avlusuna açılan kapılarını sökmeye başladılar, insanların hayatlarına bu şekilde müdahale etmeye çalıştılar.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.152). Osmanlı Devleti'nin Rumeli'den çekilmesinin ardından Türklere yapılan baskılara bi yenisi daha eklenerek evin avlusuna açılan kapılar sökülmeğe başlanmıştır. Kapıların sökülmesi, sadece fiziksel bir yapı değişikliği değil, aynı zamanda bir topluluğun kültürel ve sosyal yapısına yapılan bir müdahaledir. Kapılar, özellikle Osmanlı döneminde, bir evin mahremiyetini ve güvenliğini simgelerdi. Kapıların sökülmesi, Türklerin mahremiyetine müdahale anlamına gelmektedir. Aynı zamanda yeni yönetimin böüle bir politika gütmesi eskiye karşı yani Osmanlı Devleti'nin izlerini silme çabası olarak görülebilir. Özetle, Osmanlı Devleti'nin çekilmesinden sonra evlerin avlu kapılarının sökülmesi, insanların hayatlarına yapılan ciddi bir müdahaledir. Bu, sadece fiziksel bir değişiklik değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve psikolojik etkileri olan derin bir müdahaledir. Kapıların sökülmesi, mahremiyetin ihlali, kültürel mirasın tahribi ve toplumsal güvensizlik gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Bayrak Sevgisi

Bayrak sevgisi, bir ulusun kimliğini, tarihini ve değerlerini sembolize eden bayrağa duyulan derin bağlılık ve saygıdır. Bu sevgi, milli kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendiren, toplumun birlik ve beraberliğini pekiştiren güçlü bir sembolizm taşır. Bayrak, ulusal bağımsızlığın ve egemenliğin bir işareti olarak, toplumsal dayanışma ve gururun kaynağıdır. Bayrak sevgisi, bireylerin ve toplumların kendi ulusal bayraklarına karşı duydukları derin sevgi, saygı ve bağlılık duygusudur. Bu sevgi, bayrağın temsil ettiği değerler ve anlamlarla yakından ilişkilidir. Bayrak, bir ulusun tarihini, kültürünü, bağımsızlık mücadelesini ve ortak değerlerini simgeler. Bu nedenle, bayrak sevgisi, milli kimliğin ve aidiyet duygusunun önemli bir bileşenidir.

Türk bayrağı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal sembolü ve Türk milletinin bağımsızlık, egemenlik ve milli birlik sembolüdür. Ay yıldızlı kırmızı bayrak, tarih boyunca çeşitli savaşlar ve zaferlerle şekillenmiş, Türk halkının milli mücadelesini ve kültürel değerlerini temsil eder hale gelmiştir. Türk bayrağı, kırmızı zemin üzerine beyaz ay ve yıldızdan oluşur. Kırmızı renk, şehitlerin kanını ve bağımsızlık mücadelesinin simgesidir. Beyaz ay ve yıldız ise İslam'ı, huzuru ve barışı temsil eder. Ay ve yıldız motifleri, Türk tarihinde ve İslam kültüründe önemli semboller olarak yer almıştır. Bayrağın bu unsurları, Türk milletinin bağımsızlık ve egemenlik ruhunu, barış ve huzur arayışını yansıtır. Türk bayrağının tarihi, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanır. Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı dönemlerinde çeşitli bayraklar kullanılmıştır, ancak modern Türk bayrağının kökeni, 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı donanması tarafından kullanılan bayraklara dayanır. 1844 yılında Tanzimat Dönemi sırasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi bayrağı olarak kırmızı zemin üzerinde beyaz ay ve yıldız kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte, 29 Mayıs 1936 tarihli Türk Bayrağı Kanunu ile bugünkü Türk bayrağı resmi olarak kabul edilmiştir. Bu kanun, bayrağın ölçülerini, şekil ve oranlarını belirlemiş ve bayrağın kullanımına dair düzenlemeler getirmiştir. Yazar/şair Leyla Şerif Emin eserlerinde bayrak izleğine sıkça yer vererek Türk bayrağını umuda benzetmiştir.

‘‘Ne kırmızı gül takabildim ne harını söktüm

Akıttığım kanda gördüm

Saçının kırmızıya karıştığını

Ben iste o anda öldüm...’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şair kırmızı gül, har ve kan kelimeleri ile Türk bayrağının renklerine göndermede bulunmuştur.

‘‘Bir dağ tepesindeydin o sabah

Enseni okşadı al bir rüzgâr

İnemedin öğlen oldu daha

Ağlattın ülkeni diyar diyar’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şair Türk ordusunun/ milletinin Balkanlardan geri çekilmesine atıfta bulunmuş ve bu çekilme esnasında Türk bayrağını al bir rüzgâra benzetmiştir.

‘‘Hayal şehrimi de al götür

Yıktırma en son umudumu

Duydun mu yıkılan taşların çığlığını

Kopardılar eti tırnağından şimdi

Bu topraklarda hüznün türküsü seslenir

Elimde umutların kırıntısını kalmış

Ne Vardar ovasının şalvarlı kızları

Ne de Debreli Hasan'ın martini kalmış...’’(O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Dizelerinde şair, Türk bayrağına atıfta bulunarak son umudunun ona bağlı olduğunu ve bu umudunu yıkmamasını istemiştir. Türk bayrağı ile kendisinin et ve tırnak gibi olduğunu, Türk bayrağının Balkanlardan çekilmesiyle etin tırnaktan koparıldığını belirtmiştir. Türk bayrağının Balkanlardan çekilmesinin ardından Türk kültürüne ait olan şalvarın ve Türkçe türkülerin kalmadığını/çok az kaldığını belirtmiştir. Tüm bunlara rağmen umutlarının var olduğunu ancak bu umutların çok az olduğunu söylemiştir.

‘‘Sessiz fırtınalara benzer şimalin

Haykırsan da dökse içini

Ne geçmişteyim ne de bugün de

Bir sağa bir sola dönmüş hüznüm

Yıkılmış mihrabın taşını taşıyım sırtımda

Ağır gelmez tüy gibidir yüküm

Asker selamı ile karşılanırdım her sabah

Üstünden geçtiğim yollar utansın şimdi

Akmadı, akamadın Vardar'a

Seni götürmesin hiçbir güç mezara

Sen bendeysen vatan olur bu toprak

Sen yoksan neye yarar ki mızrak

Vatan senin olduğun yerdir bana...''(O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Şair, ‘‘O Yoksa Ben De Yokum’’ başlıklı şiirinin devam eden kısmında yine Türk bayrağına seslenerek ilk kısmın devamı niteliğinde olacak şekilde kendisine düşen görevlerden ve Türk bayrağı hakkındaki düşüncelerinden bahsetmektedir. Şimdi Balkanlarda her ne kadar Türk bayrağı dalgalanmasa da Türk bayrağının varlığını sessiz fırtınalara benzetmiştir. Bunun devamında ise Türk İslam ilişkisine atıfta bulunarak Türk bayrağının çekilmesinin ardından mihrapların yıkıldığını/yıkılmaya çalışıldığını söylemiştir. Burada mihraplar sözcüğüyle bahsedilen İslamın ibadet mekânı olan camilerdir. Yine camilerden bahsederek yükünü taşıdığını ve bu yükün dıştan her ne kadar ağır görünse de şair kendisine çok hafif geldiğini söylemiştir. Ayrıca şair Türk bayrağı için hiçbir gücün onu yok edememesi için dualarda/iyi dileklerde bulunmaktadır. Son mısralarda ise Türk bayrağının içinde olduğunu ve bayrağın içinde olduğu müddetçe her yerin kendisine vatan olduğunu söylemektedir.

‘Edanı özledim

Sedasını yürüten yolların

Sen bayrağımsın benim

Yükseklerde dalgalanırsın ancak

İnmeyen sancaksın

Fatih'in emanetisin yaşanacak

Var olmak için sebep bul da gel

Çık meydana ey asker

Bastığın yerden yücel

Beş yüz yılın hatrına, arkana bakmadan gel

Gel mihrabım, gelişinle yık hüznümü

Selam ver yine, asker duruşunla geçenlere

Elvedalar yakışmadı sana

Sen varoluşusun sancağısın

Gitmek helal olmaz ki sana

Geçemez sensiz bu diyarlarda

Bakamıyorum ne yere ne göğe

Topraktan varol, değişmeden dön yine

Korkarım tozunu silecekler

Korkarım ki, tamamen değiştirecekler

Korkularımı yık da gel

Ben, olduğum gibi varım

Varolduğum gibiyim de

De ki, değişmesin geleceğim

De ki, yetim kalmayalım

De ki, yanmayalım

De ki, burdayım bre burdayım...’’ (O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Dizelerinde şair Türk bayrağının Fatih Sultan Mehmed’in emaneti olduğunu daima yükseklerde dalgalandığını ve hiçbir zaman gönderden inmediğinden bahsetmektedir. Ayrıca şair “*Beş yüz yılın hatrına, arkana bakmadan gel*” dizeleriyle Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda bulunduğu zamana atıfta bulunmuştur. Yine “*Bastığın yerden yücel*” mısrasıyla ise Türk bayrağının yeniden Balkanlarda beklendiğini söylemiştir. Türk bayrağına mihrabım diye seslenerek Türk bayrağının İslam’ın sembollerinden birisi olduğunu söylemiş ve onun gelmesiyle camilerin yeniden refaha

ereceğini ve herhangi bir saldırıya/engellemeye maruz kalmayacağını dile getirmiştir. Tüm bunların ardından bayrakla ilgili korkularının olduğunu söylemiş ve bayraktan bu korkularını yıkmasını istemiştir.

“öksüz kaldı bir yanım

Karşında bir düşman doğdu

Nasıl bakacaksın ona

Nasıl karşı karşıya kalacaksın

Düşmanınla

İçim yanıyor

Yangınların sebebi yokoluşun

Var etmem lazım seni

Sen ölmeyen askersin

Geçemiyorum

Geçmeyecem de

Senden geçmeyeceğiz de...’’(O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Dizeleriyle şair Türk bayrağını ölmeyen askere benzeterek sonsuza dek var olacağını vurgulamıştır. Ayrıca içindeki yangınları da Türk bayrağının Balkanlardan çekilmesine bağlayarak bir yanının öksüz kaldığını söylemiştir.

“Sen varsın diye burdayım

Tutunduğum dalsın yaşayacak

Ne Tuna ne Meriç ne Vardar

Simdi söndüremez içimdeki ateşi

Sen olmazsan neye yarar bu gurbet

Gurbetleri yaşatanlar utansın

Bilmedik istemeyi

Sahip çıkamadık

Ellere verilişinde yumrukladık göğsümüzü

Simdi neye yarar bu kahramanlık

Neye yarar gidene başkaldırı

Ucuza sattılar seni

Ucuz kahramanlıklara tok bu yürek

Masa devir gönlünü yak yak bre

Yumrukla şimdi boş duvarları

Neye yarar onsuz direniş...''(O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Dizelerinde şair Balkanlarda bulunma sebebini Türk bayrağını orada/içinde taşımasına bağlayarak bayrağı tutunduğu dal olarak nitelendirmiştir. İçinde Türk bayrağından sebep çok güçlü bir ateş olduğunu ve bu ateşin büyüklüğünden ve gücünden dolayı Tuna, Meriç ve Vardar gibi büyük nehirlerin bile bu ateşi söndüremeyeceğini söylemiştir. Bunlarla birlikte Türk bayrağının olmadığı yeri gurbet olarak nitelendirmiş olup bu gurbeti yaşatanlara sitemlerde bulunmuştur. Türk bayrağının bölgeden çekildiği zamanlara yani Balkan Savaşlarına atıfta bulunarak ucuz kahramanlıklarda bulunmaya çalışanlara ve düşmanla iş birliği içinde bulunanlara/gaflette olanlara seslenmiş olup bundan sonraki çabalarının boşa olduğunu ve onsuz bir direnişin olamayacağını söylemektedir.

Sen kötüsün, korumadın

Sen benden kötüsün savunmadın

Kavgalar diz boyu almış başını giderken

Etimizi yedik, başımızı eğdik

Ne birliktir şimdi yaşanan ne dirlik

Ellerin akli ile başsız beyinler

Ben burda ben olduğum için varım

Kendim olmayacaksam neye yarar

Neye yarar yaşıyışım

Neye yarar yakarışım

Neye yarar alnımın teri

Neye yarar şimdi neye

Beni ayırın herkesten

Bende yıkılayım mihrab gibi

Kızgın sulara atayım kendimi

Gün kaybolma günüdür

Çilemde bırakın beni

Dargınım

O yoksa ben de yokum bre, yokum şimdi.” (O Yoksa Ben de Yokum s.51-52-53-54)

Dizelerinde şair Türk bayrağının olmadığı hiçbir yerde kendisi olamayacağını, orada bedenen var olsa bile yaşamının, yakarışının, çalışmasının ve diğer eylemlerinin hiçbir anlam taşımayacağını söylemektedir. Tüm bu yaşananlardan ötürü dargın ve kırgın olduğunu söylemiş olup o yoksa ben de yokum diyerek kendisini bahsedilen yerden soyutlamak istediğini söylemiştir.

“Şahit ol evlat, dağlara da senle gidelim,

Şahit ol evlat bu bayrak inmez,

Şahit ol evlat yollar yürümele geçer,

Şahit ol evlat vatan böyle sevilir...

Yalnızken de yürü evlat,

Kalabalık içinde de durma yürü...

Koş durmadan,
Yerseler de yere düşürseler de,
Övseler de,
Sövseler de...
Şahit ol evlat
Doğrunun yanında ol, haktan ayrılma
Kalk evlat yine yürü sen dağlarsa dağlara...
Betonsa beton
Yolda kalma hep yürü...
Unutma evlat
Yüzyıllar geçse de bu bayrağı...
Vatanımdan ayrırım diye üzülme
Tek kaldım diye bahane üretme
Sen olman gereken yerde ol evlat
Ben düşersem eğer üzülme
Bil ki bir ölür bin diriliriz
Koş evlat hilal gökyüzünde
Ama önce bir gel de alnımdan öpeyim seni.
Can evlat şahit ol her şeye...’’ (Şahit Ol Evlat, s.73)

Şair ilk dizelerde ‘şahit ol’ sözleriyle Türk çocuklarına seslenmektedir. Devamında Türk bayrağının asla inmeyeceğini/indirilemeyeceğini söylemektedir. ‘Yollar yürümekle geçer’ diyerek bu vatan ve bayrak için çok çalışılması gerektiğini söylemektedir. Çok çalışmanın vatanını sevmenin bir gereği olduğunu ve vatanın ancak böyle sevileceğini vurgulamaktadır. Şair hangi durum içinde olunursa olunsun hedefe doğru gidilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Şiirin geneline bakılacak olursa Türk

evlatlarına ögütte bulunarak vatan ve bayrak için hangi şart ve koşullarda olunursa olunsun çok çalışılması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca vatan ve bayrak sevgisinin çok çalışma ile doğru orantılı olduğunu belirtmektedir.

Birlik/Berberlik

"Bugün aynı sınırlar içinde olmasak da azmimizi bırakmamız gerekmiyor kenetlenmeli daha çok birbirimize."(Üsküistan, s.88). Cümlelerinde yazar, bulunduğu ülke sınırları dışında kalan insanlara seslenerek fiziksel olarak aynı yerde olmanın bir öneminin olmadığını, coğrafi sınırların aşılabileceğini önemli olanın zorluklar karşısında pes etmemek, kararlı olmak ve birlik ve beraberlik çerçevesinde birbirine kenetlemek olduğunu vurgulamaktadır.

"İstiyorum, evet istiyorum Balkanlarda, ülkemde bana ait bana has, beni toplayacak, beni bağlayacak, yeniden kardeş edecek, birliğe dayanacak tomurcuk açtıracak bir mekânım olsun bunu çok istiyorum."(Üsküistan, s.94). Cümlelerinde yazar, Balkanlar'da ve kendi ülkesinde birlik, beraberlik ve aidiyet duygusunu pekiştirecek bir mekân arzusu içinde olduğunu ifade etmektedir. *"İstiyorum, evet istiyorum"* ifadesi, bu arzusunun ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. *"Balkanlarda, ülkemde bana ait bana has, beni toplayacak, beni bağlayacak"* ifadesi, yazarın hem Balkanlar'da hem de kendi ülkesinde bir mekân arayışında olduğunu belirtir. Bu mekân, yazarın kendine özgü bir alanı, kimliğini ve aidiyet duygusunu ifade eder. "Bana ait, bana has" ise yazarın kendi kimliğini ve değerlerini rahatça yaşayabileceği bir mekân arzu ettiğini gösterir. *"Yeniden kardeş edecek, birliğe dayanacak tomurcuk açtıracak bir mekânım olsun"* ifadesi, bu mekânın aynı zamanda toplumsal bir birlik ve beraberlik yaratma arzusunu ifade eder. *"Yeniden kardeş edecek"* ifadesi, insanları bir araya getirip kardeşlik bağı oluşturma isteğini dile getirir. *"Birliğe dayanacak tomurcuk açtıracak"* ifadesi, bu mekânın birlik ve beraberliğe katkı sağlayacak yeni başlangıçlara vesile olmasını arzu eder. *"Birlik ve beraberlik istiyorum"* ifadesi, yazarın temel arzusunu net bir şekilde ortaya koyar. Bu, toplumdaki ayrışmaların sona ermesi ve insanların birbirine kenetlenmesi arzusunu ifade eder.

"Bir insanı ne aldığı maaş ne de bir hediye bu kadar mutlu edemez, bunu bilen bilir. Yardıma muhtaç her neyse, bu bir ev, bir insan, bir kedi de olabilir, ona el uzatmak ve yardım edebilmek kadar mutlu edici bir şey var mıdır ki bilemem."(Üsküistan, s.99).

Cümlelerinde yazar, yardımseverliğin ve başkalarına yardım etmenin, maddi kazanımlardan veya hediyelerden daha büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu vurguluyor. Bir kütüphanenin kurulma sürecindeki yapılan çalışmalardan ve yine bu süreçte hissedilen duygulardan bahseden yazar, insani değerlerin önemini ve toplumsal dayanışmanın önemine vurgu yapmaktadır. *"Bir insanı ne aldığı maaş ne de bir hediye bu kadar mutlu edemez, bunu bilen bilir."* ifadesi, maddi kazançların ve hediyelerin insanın mutluluğunu tam anlamıyla sağlayamayacağını dile getirir. Gerçek mutluluğun, başkalarına yardım etmekten ve faydalı olmaktan geçtiğini bilenlerin bunu anlayabileceğini vurgular. *"Yardıma muhtaç her neyse, bu bir ev, bir insan, bir kedi de olabilir, ona el uzatmak ve yardım edebilmek kadar mutlu edici bir şey var mıdır ki bilemem."* ifadesi, yardıma muhtaç olanların çeşitliliğini ve yardım etmenin geniş kapsamını gösterir. Bu, yardımlaşmanın sadece insana değil, tüm canlılara yönelik olması gerektiğini ifade eder. Cümleler, yardımseverliğin ve başkalarına destek olmanın insana verdiği derin tatmini öne çıkarır. Maddi kazanımların ötesinde, manevi değerlerin ve toplumsal dayanışmanın gerçek mutluluk kaynağı olduğu vurgulanır. Yazar tarafından yardıma muhtaç olanlara el uzatmanın, insanın içsel huzurunu ve mutluluğunu arttırdığı anlatılır. Yapılan bu yardımlar neticesinde toplum içinde dayanışma ve yardımlaşma kültürünün korunacağı ifade edilir.

"Bir öğrenciye yaşamadığın, yaşayabilme imkânına sahip olmadıklarını yaşatma kadar güzel bir şey var mı? Türkçe kitap sıkıntısı çektiğimiz Evlad-ı Fatihan topraklarında, kitap yuvası kurmak, kitaplardan bir duvar örmek, her gün gelen öğrencilere yardımcı olabilmek, cennetten esen bir rüzgâr gibi mutlu ediyor. " (Üskübiistan, s.99). Cümlelerinde yazar, yardımlaşma, bir ve beraber olma duygusunun getirdiği mutluluğu ifade etmektedir. Yazar, özellikle Türkçe kitap sıkıntısı çeken Balkanlar'daki öğrencilerin eğitime katkıda bulunmanın ne kadar değerli ve mutluluk verici olduğunu söylemektedir. *"Bir öğrenciye yaşamadığın, yaşayabilme imkânına sahip olmadıklarını yaşatma kadar güzel bir şey var mı?"* ifadesi, bir başkasına kendi erişemediği imkanları sağlama çabasının ne kadar değerli ve tatmin edici olduğunu vurgular. *"Türkçe kitap sıkıntısı çektiğimiz Evlad-ı Fatihan topraklarında, kitap yuvası kurmak, kitaplardan bir duvar örmek, her gün gelen öğrencilere yardımcı olabilmek, cennetten esen bir rüzgâr gibi mutlu ediyor."* ifadesi, Türk kültür mirasının önemli bir parçası olan Balkanlardaki öğrencilere Türkçe kitaplar sağlayarak onların eğitime

katkıda bulunmanın ne kadar değerli olduğunu anlatır. Bu tür çabaların, toplumun kültürel bağlarını güçlendirmede ve geleceğe yönelik umut aşılama ne kadar değerli olduğu vurgulanır.

“Alışveriş merkezinin içinde damak tadımıza uyan bir Türk restoranı var, zaten buradaki Müslümanlar her yerden yemek yemez. Yemeğimizi yedik ödemeyi yaptık, bize indirim yapmışlardı. Orada çalışan Türkler zaten bizi tanıyorlardı. Hiç bozuntuya vermeden arkadaşşıma dönüp, 'Bak gördün mü onlar da benim Türk olduğumu anladı indirim yaptı.' dedim. Girdiğimiz mağazada çalışanların çoğu Türk'tü, biri de kuzenim. Oradan da indirimi alınca, arkadaşşım dayanamadı söylenmeye başladı "Yahu siz Türkler birbirinizi niye bu kadar koruyor kolluyorsunuz?" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.42/43). Cümlelerinde yazar, Balkanlarda yaşayan Türkler arasında sıkça görülen dayanışma ve yakınlık duygusunu, yaşadığı bir olay üzerinden dile getirmiştir. Metin, yurtdışında yaşayan Türklerin, hemşerilerini tanıyarak ve onlara özel muamele yaparak bir tür topluluk dayanışması sergilediğini gösteriyor. Müslümanların her yerden yemek yememesi, dini inançlar ve helal gıda hassasiyeti nedeniyle vurgulanıyor. Türk restoranının bu ihtiyaçlara cevap vermesi hem dini hem kültürel hem de dayanışma bağlarını güçlendirmektedir. Metinde, Türkler arasında sağlanan indirimler ve ayrıcalıklar, topluluk içi dayanışmanın somut örnekleri olarak öne çıkıyor. Bu tür durumlar, topluluk üyeleri arasında aidiyet ve bağlılık duygusunu pekiştirmektedir. Arkadaşının "Siz Türkler birbirinizi niye bu kadar koruyor kolluyorsunuz?" sorusu, bu tür dayanışma ve bağlılık gösterilerine dışarıdan bakan birinin şaşkınlığını ifade ediyor. Bu, kültürel farklılıkların ve topluluk içi dayanışma pratiklerinin dışarıdan her zaman anlaşılmadığını gösterir. Metin, aidiyet ve kimlik konularının ne kadar önemli olduğunu vurguluyor. Türkler, birbirlerini tanıyarak ve destekleyerek, kimliklerini ve kültürel değerlerini sürdürmeye çalışıyorlar. Bu, durum kendilerini daha güçlü ve güvende hissetmelerini sağlıyor

"Bizler 'bir' ve 'beraber' olunca her türlü kazanıyoruz yani. Bizler birbirimize destek olunca daha da büyüyüyoruz çünkü. Biz birbirimizi daha çok tanıyınca kim olduğumuzu daha iyi anlıyoruz çünkü." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.44). Cümlelerinde yazar, birlik ve beraberliğin önemine vurgu yaparak, topluluk içi dayanışmanın ve tanışıklığın bireylerin ve toplulukların başarısındaki rolünü ifade etmektedir. Yazar, "bir" ve "beraber" olmanın gücünü vurgulamaktadır. Topluluk

içindeki bireylerin bir araya gelip birlikte hareket etmeleri, ortak hedeflere ulaşmada ve zorlukların üstesinden gelmede önemli bir faktör olarak öne çıkarılmaktadır. Birlik ve beraberliğin, güç ve dayanıklılık sağladığı ifade edilmektedir. "Biz birbirimizi daha çok tanıyınca kim olduğumuzu daha iyi anlıyoruz" ifadesi, kişilerin birbirlerini tanıdıkça kendi kimliklerini ve topluluklarının kimliğini daha iyi anladıklarını ifade eder. Tanışıklık ve karşılıklı anlayış, bireylerin kimliklerini daha derinlemesine kavramalarını sağlar. Bu, topluluk içindeki bağların güçlenmesine ve kültürel kimliğin korunmasına yardımcı olur. Toplumsal birliktelik ve dayanışma, bireysel ve toplumsal başarıların anahtarı olarak sunuluyor. Bir topluluğun üyeleri arasında güçlü bağlar ve iş birliği, topluluğun genel başarısını artırır. Bu, sadece bireysel başarıların değil, aynı zamanda toplumsal hedeflerin de gerçekleşmesini sağlar. Sonuç olarak, bu metin, birlik ve beraberliğin, karşılıklı desteğin ve tanımanın toplulukların başarısındaki kritik rolünü vurguluyor. Bir arada durmanın ve birbirine yardım etmenin, toplulukların kimliğini ve gücünü pekiştirdiğini, bu sayede bireylerin ve toplulukların daha büyük başarılarla imza atabildiğini ifade ediyor.

"Üsküp Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi'nde öğrenciyken Türk Dili ve Edebiyatı bölümündeki sınıfımızda neredeyse her şehirden öğrenci vardı. İlk gün birbirimizin yüzüne tuhaf tuhaf bakar, sonra da candan öte arkadaş olurduk, etrafta diğer fakültelerde okuyan Türk öğrencileri de yanımıza gelir her halükârda bir birlik oluştururduk." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.81). Bu metinde yazar, Üsküp Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenciyken ilk günlerde birbirlerine yabancı olan öğrencilerin, farklı şehirlerden gelmelerine rağmen, zamanla sıkı dostluklar kurduğunu ve güçlü bir birlik oluşturduğunu ifade etmektedir. Yazar, ilk karşılaşmalarda yaşanan yabancılık hissinin zamanla yerini samimi arkadaşlıklara bıraktığını vurgulamaktadır. Farklı şehirlerden gelen öğrencilerin bu süreçte birbirlerine alıştığını ve yakın ilişkiler geliştirdiğini belirtmektedir. Ayrıca, üniversitenin diğer fakültelerinde okuyan Türk öğrencilerin de bu birliğe katıldığını ve böylece geniş bir topluluk oluşturduklarını anlatmaktadır. Bu anlatımla yazar, ortak bir kültürel ve dilsel paydada buluşan Türk öğrencilerinin, farklı şehirlerden gelseler bile, üniversite ortamında bir araya gelerek güçlü ve destekleyici bir topluluk oluşturduklarını vurgulamaktadır. Bu birliktelik, öğrenciler arasındaki dayanışmayı ve aidiyet duygusunu pekiştirmektedir.

"Türkiye Cumhuriyeti her fırsatta dostluğunu ve kardeşliğini gösterdiği gibi bu sefer de hiç beklemeden yine Makedonya'nın yanında oldu." (Kaybolmazsan Bu Şehir

Hâlâ Senin, s.129). Bu metinde yazar, Türkiye Cumhuriyeti'nin daima dostluk ve kardeşlik içerisinde Makedonya'ya verdiği destekten bahsetmektedir. *"Türkiye Cumhuriyeti her fırsatta dostluğunu ve kardeşliğini gösterdiği gibi bu sefer de hiç beklemeden yine Makedonya'nın yanında oldu"* ifadesi, Türkiye'nin Makedonya'ya yardım etmek için tereddüt etmeden harekete geçtiğini ve dayanışma içinde olduğunu ifade etmektedir.

"Neredeyse her Balkan ülkesi Türkiye ile dostane ilişkiler kurmuştu"(*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.133*). Bu cümle, Balkan ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin genel olarak dostane olduğunu ifade etmektedir. Yazar, Balkan ülkeleri arasında Türkiye ile kurulan ilişkilerin genelde dostluk ve iş birliği temelinde olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, bölgedeki Türkiye'nin politik, ekonomik ve kültürel etkisinin yanı sıra, tarihi ve kültürel bağların da bir sonucudur.

"Şimdi içerde de dışarda da çok güçlüyüz, bu gurur bizi kendimize getirdi. Anadolu evlatlarının davası bizim de davamız artık. 15 Temmuz bizi yeniden birbirimize bağladı. Bundan böyle artık "anca beraber kanca beraber" derler ya, öyle hareket etmeliyiz. Yurt dışında yaşayan Türklere her fırsatta yardımcı oldunuz, hep yanlarında oldunuz, emek sarf ettiniz, Allah binlerce kez razı olsun hepinizden." (*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.136*). Cümlelerinde yazar, Türk milletinin birlik ve beraberlik duygusunun yeniden güçlendiğini ve bu duygunun milletin hem yurt içinde hem de yurt dışında yaşayan vatandaşlarını nasıl etkilediğini ifade etmektedir. Yazar, Türkiye'nin hem içte hem de dışta güçlü olduğunu belirtmekte ve bu gücün millette bir gurur duygusu yarattığını ifade etmektedir. Bu gurur, insanları kendine getirmiş, birlik ve beraberlik duygusunu arttırmıştır. Özetle, yazar bu metinde, milletin iç ve dış tehditlere karşı güçlü bir şekilde birleştiğini, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından bu birliğin daha da pekiştiğini ve yurt dışında yaşayan Türklere verilen desteğin önemini anlatmaktadır. Bu dayanışma ve birlik duygusunun devam etmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir.

"Bölünmeyeceğiz içimizde, "ötekileşmeyeceğiz" dedik, devam ettik yolumuza." (*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.196*). Toplum olarak birlik ve dayanışma içinde olacaklarını her türlü hile ve oyuna karşı asla birbirlerini ötekileştirmeyeceklerini ve yollarına devam edeceklerini belirtmektedir.

Çaresizlik/Umutsuzluk

Çaresizlik ve umutsuzluk, insanların yaşamlarında zaman zaman karşılaşılabilecekleri derin ve zorlayıcı duygulardır. Bu duygular, kişinin içsel durumunu etkiler ve olumsuz düşüncelere, davranışlara ve duygusal tepkilere neden olabilir. Çaresizlik, kişinin kontrolünü kaybettiğini hissettiği zamanlarda ortaya çıkar. Bir kişi çaresiz hissettiğinde, yaşadığı sorunlarla başa çıkamayacağını, durumu değiştiremeyeceğini veya etkileyemeyeceğini düşünebilir. Bu durumda, kişi kendini güçsüz, etkisiz ve umutsuz hissedebilir.

Umutsuzluk ise geleceğe dair umutsuz ve olumsuz bir bakış açısını ifade eder. Umutsuz bir kişi, gelecekte herhangi bir olumlu değişiklik veya gelişme olacağına inanmaz. Gelecek hakkında umutsuz düşüncelerle dolu olan bir kişi, motivasyonunu kaybedebilir ve hayattan zevk almakta zorlanabilir.

Çaresizlik ve umutsuzluk, çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilir. Kişisel zorluklar, sağlık sorunları, iş kaybı, ilişki problemleri, maddi sıkıntılar veya travmatik yaşam deneyimleri, vatanından veya arkadaşlarından uzak kalma gibi faktörler, çaresizlik ve umutsuzluğa neden olabilir. Ayrıca, toplumsal baskılar, savaşlar, ekonomik krizler veya doğal afetler gibi dışsal faktörler de bu duyguların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Çaresizlik ve umutsuzluk hissi her zaman kalıcı değildir. Kişiler, bu duygularla başa çıkmak için duygusal olarak kendilerini ifade edebilir. Bu ifade etme biçimi kimi zaman sözlü olabilir bununla birlikte birçok insan bu durumu yazılı olarak da ifade etmektedir. Leyla Şerif Emin de kendisinin ve içinde bulunduğu toplumun kimi zaman kapıldığı umutsuzluk/çaresizlik duygularına eserlerinde yer vermiştir. Sayın Şerif Emin eserlerinde özellikle ölüm karşısında çaresizlik duygusuna sıkça yer vermiştir. Bununla birlikte yapılan göçlere de çaresizlik duygusunu sıkça atfetmiştir.

‘Ne kırmızı gül takabildim ne harını söktüm

Akıttığım kanda gördüm

Saçının kırmızıya karıştığını

Ben iste o anda öldüm...’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Şair Balkan savaşlarına ve ardından yapılan göçe atıfta bulunarak elinden bir şey gelmemesine sitemde bulunup o anda öldüm diyerek bu durumun ölüme bedel olduğunu söylemektedir.

“Susmalar bilirim Eylül gibiydi hepsi

Yaprak düşmeden, dal kırılmadan

Bir kapının duvara yaslandığı gibi

Ne sonbahar ne yazdı arada kalan

Rüzgâr esmeden güneş kavurmadan

Susmalar bilirim edeptendi hepsi

Sükûta alışmış gibi mimlenen gözler

Kördüğüm karanlığa hapsolmuş

Hazandan sanarsın bu solgun duvar

Kerpiçtendi onu yıkan nemli bahar

Demi üstünde daha çığlığın

Üstünde tüten susmalar bilirim

Hayatın getirdiği ile götürdüğü arasında

Derin bakışlar bilirim çizgi çizgi

Elleri çaresizlikten yer bulamayan

Ürkek hallerdi cevapsız kalan

Karanlıktan aydınlığa ulaşan

Zerreler ile uçuşan susmalar bilirim

Bizdendi hepsi... ''(Susmalar, s.68)

Dizelerinde şair, hayatın getirdiği öbeğiyle yaşama, hayatın götürdüğü öbeği ile ise ölüme değinmektedir ve bu ikisi arasında kalan bakışlardan da çizgi çizgi olarak bahsetmektedir. Ölüm karşısındaki çaresizlikten ellerinin yer bulamadığını söylemektedir. Yine çaresizlikten ötürü insan ahvalinin ürkekleştiğinden ve sessizleştiğinden bahsetmektedir.

‘‘Düşlerin toplamı bir hayat ederdi

Bizi hangi hayat sardı

Hangi düşlerin içine düştük böyle

Sağım taze solum solgun

Hangi sudan içtik de yine geldik buraya

Günler asi geçiyor günler esip geçiyor

Kalakaldık bir garip yalnızlığın içinde

Ne sabah oluyor aydınlık ne gece oluyor karanlık

Öylece keşmekeş bi girdabın içinde bu hayat

İki duvar var şimdi

Önümde selamlık ardımda haremlik

Rüzgâr kesiyor düşlerin ortasını

Yine kayboluyoruz bu şehrin ortasında

Yabancı kavgaların içine düşüyoruz

İsimsiz ülkelerden şehir beğen istersen

Sapla yüreğinin taa içine

Bizim asırlık duvarlarımız var bu şehirde

Bak su duvarın adını ben koydum, mavimsi

Ötedeki hafif yıkılmış, sabahsız olan o

Az ilerdekini yıktılar zaten o hep karanlık

Hangi aydınlık daha taze

Hangisi daha bizden

Özümsü üvey...'' (Özümsü üvey, s.82)

Dizelerinde şair çok fazla hayal kurduğunu ve bu kurulan hayallerin bir hayata denk olduğunu söylemektedir. Sağım taze solum solgun dizelerinde ise bir yanının yaşama sevinci ile dolduğunu diğer yanının ise umutsuzluk içerisinde bulunduğundan bahsetmektedir. Devam eden dizelerde gündüzleri aydınlık, geceleri ise karanlık olmadığını söyleyerek içinde bulunduğu karışık ve girift duruma atıfta bulunmaktadır. Bu durumu daha da pekiştirmek için bu hayatın büyük bir karışıklıkla beraber bir girdabın içinde bulunduğunu söylemektedir. Yine içinde bulunduğu çaresizlik durumuna atıfta bulunarak hayallerini rüzgârın engellediğini, bu şehirde kaybolduğunu ve yabancı kavgaların içine düştüğünü söylemektedir. Şiirin son dizelerinde ise insanları duvara benzeterek bazı duvarların yıkık olduğunu söylemektedir. Yıkık duvar benzetmesi ile bazı insanların çaresizlik içinde bulunduğundan bahsetmektedir. Yine bazı duvarların da karanlık olduğundan bahsederek aynı konuya parmak basmaktadır.

“Uyandığımda kendimi koyu yeşil ucu belli olmayan bir ormanda buldum, nasıl gelmişim buraya? Güçsüzdüm, yorgundum, bitkindim omuzlarım ağırlaşmıştı. Kaybolmuştum, yalnızdım. Koşmaya başladım, nereye gittiğimi bilmeden. Ayaklarım buz gibi olmuştu, koşarken hiç acı hissetmiyordum. Gidecek bir yerim var mıydı ki bilmiyordum...” (Üskübistan, s.23). Cümlelerinde yazar, bireyin içsel dünyasında yaşadığı karışıklığı, kaybolmuşluk hissini ve umutsuzluğu ifade etmektedir. “Uyandığımda kendimi koyu yeşil ucu belli olmayan bir ormanda buldum, nasıl gelmişim buraya?” Cümlesiyle yazar, bireyin kendini aniden ve beklenmedik bir şekilde bilinmez bir durumda bulmasını anlatır. “Koyu yeşil ucu belli olmayan bir orman” ifadesi, belirsizlik, karmaşa ve içsel karanlığı temsil eder. Kişi, nasıl bu duruma geldiğini bilmediğinden, bir anda kendini anlam veremediği bir durumun içinde bulur. “Güçsüzdüm, yorgundum, bitkindim omuzlarım ağırlaşmıştı.” ifadesinde bireyin fiziksel ve duygusal olarak ne kadar yıpranmış olduğundan bahsedilmektedir. Güçsüzlük,

yorgunluk ve bitkinlik, kişinin yaşadığı zorluklar karşısında ne kadar tükenmiş ve çaresiz hissettiğini anlatır. "Omuzlarım ağırlaşmıştı" ifadesi, sorumluluklar, endişeler veya duygusal yüklerin ağırlığını sembolize eder. *"Koşmaya başladım, nereye gittiğimi bilmeden."* cümlesiyle yazar, bireyin amaçsız ve umutsuz bir çaba içinde olduğunu gösterir. *"Nereye gittiğimi bilmeden"* ifadesi, kişinin yaşamda bir yön veya amaç bulma arayışında olduğunu ancak bu konuda belirsizlik ve karışıklık yaşadığını anlatır. Bu umutsuz bir durumda bulunulduğunu çıkış arayışını sembolize eder. *"Gidecek bir yerim var mıydı ki bilmiyordum..."* cümlesi ise bireyin umutsuzluk ve belirsizlik içinde olduğunu en açık şekilde ortaya koyan cümledir. Kişi, ne yapacağını, nereye gideceğini veya bir amacı olup olmadığını bilmemektedir. Bu, durum varoluşsal bir krizi ve derin bir umutsuzluk hissini yansıtır. Yazar, bilinmezlik, güçsüzlük, yorgunluk ve umutsuzluk temaları üzerinden, kişinin yaşadığı duygusal ve ruhsal zorluklar gözler önüne sermektedir.

"İnsan acının en acımasız anında kendini çok güçlü hissediyormuş. Ben ki gözümde yaşı eksiltmezdim; işte öyle bir an yaşadım ki dondum kaldım. Ağlayamadım! Ağlayamamanın acısı içinde kıvrandım. Yine akmadı gözde yaş. Akan neydi anlayamadım ama inanın bin beter oldum." (Üskübistan, s.29). Cümlelerinde yazar, yoğun duygusal bir an içinde bulunduğunu ve bu anın getirdiği derin acıdan bahsetmektedir. Özellikle yaşadığı duygusal tıkanıklık üzerine odaklanmaktadır. Özellikle "Dondum kaldım" ifadesi ile, kendisinin bu an karşısında nasıl şaşkına döndüğünü ve hareket edemediğini belirtmektedir. *"Ağlayamadım! Ağlayamamanın acısı içinde kıvrandım."* Cümlesi ile yaşadığı derin acıyı ifade etme yetersizliğini vurgulamaktadır. Ağlayamamak, duygusal bir rahatlama sağlayamamak anlamına gelir. *"Ağlayamamanın acısı içinde kıvrandım"* ifadesi ile, yaşadığı çaresizliği anlatmaktadır.

"...Kimse sesimi duymuyor. İnsan kendine kalıyor yine Üsküp gibi, kalabalık ama kimsesiz. Yaralarımı kendim sarıyorum. Bir güne başlıyor herkes. Kimi yaralı, kimi ölmüş. Hayat akıyor yine." (Üskübistan, s.42). Cümlelerinde şair, yaşadığı yalnızlık ve çaresizlik duygularından bahsetmektedir. *"Kimse sesimi duymuyor"* ifadesi, yazarın kendini çevresindeki insanlara anlatmakta zorlandığını ve anlaşılmadığını hissettiğini göstermektedir. *"İnsan kendine kalıyor yine Üsküp gibi, kalabalık ama kimsesiz"* cümlesi ile, bir şehrin kalabalıklığı içinde bile kendini yalnız hissettiğini söylemektedir. *"Yaralarımı kendim sarıyorum"* ifadesi, yazarın yaşadığı zorluklarla ve acılarla tek başına

başta çıkmak zorunda kaldığını gösteriyor. *"Bir güne başlıyor herkes. Kimi yaralı, kimi ölmüş. Hayat akıyor yine"* cümleleri, yaşamın devamlılığını ve insanların her türlü zorluğa rağmen günlük yaşamlarına devam etmek zorunda olduklarını anlatıyor. Metnin genelinde yazar yaşadığı yalnızlık ve çaresizlik duygusundan bahsedip bunlarla başa çıkmak zorunda olduğundan bahsetmektedir.

"Bir dönem buralar karıştı biraz, iç savaş ha çıktı ha çıkacak. Hepimizde umutsuzluk, yine mi kan göreceğ bu topraklar diye bir tedirginlik vardı." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.23). Cümlelerinde yazar, yaşadığı bölgedeki geçmiş bir döneme dair iç savaş tehdidinin yarattığı umutsuzluk, tedirginlik belirsizlik ve korkuyu ifade etmektedir. *"Bir dönem buraları karıştı biraz"* ifadesi, anlatıcının yaşadığı bölgedeki belirsiz ve karmaşık bir dönemi işaret ediyor. "Karışık" kelimesi, sosyal, politik veya ekonomik istikrarsızlığı ve bu dönemde yaşanan zorlukları ifade etmektedir. *"İç savaş ha çıktı ha çıkacak"* cümlesi İç savaşın eşiğinde olma durumunu, büyük bir belirsizlik ve korku atmosferini yansıtır. İnsanlar, her an bir iç savaşın patlak verebileceği endişesiyle yaşamaktadır. Sürekli bir tehdit ve tehlike hissi bulunmaktadır. *"Hepimizde umutsuzluk"* cümlesi, toplumun genelinde hâkim olan karamsarlığı ve çaresizliği anlatır. İnsanlar, geleceğe dair umutlarını kaybetmiş durumdadırlar ve bu umutsuzluk, yaşamlarının her alanına yansımaktadır. *"Yine mi kan göreceğ bu topraklar"* cümlesinde bulunan "Yine mi" ifadesi, daha önce benzer acıların yaşandığını ve bu acıların tekrar etme ihtimalinin yarattığı derin korku ve umutsuzluğu gösterir. Bu, toprakların daha önce de savaşla yıprandığını ve tekrar aynı kaderi yaşama ihtimalinin büyük bir tedirginlik oluşturduğunu belirtir. Genel olarak bu cümleler, anlatıcının yaşadığı topraklarda geçmişte yaşanan belirsizlik, korku ve umutsuzluk dolu bir dönemi anlatır. İç savaş tehdidinin toplumda yarattığı derin tedirginlik ve kaygı, insanların ruh halini ve yaşamlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Dostluk

"Ay yanda ben bu yanda birazcık dertleştik. Sonra misafirimiz oldu yıldızlar: Sohbetimiz koyuydu, havadan sudan konuşmuyorduk. Havayı ve suyu konuşturuyorduk" (Üskübistan, s.27). Cümleleri ile yazar doğa ile kurduğu dostluktan bahsetmektedir. "Birazcık dertleştik" ifadesi ile kendisinin ay ile metaforik olarak konuştuğunu, duygularını ve dertlerini paylaştığını gösterir. Bu durum yazarın içsel bir yolculuk ve kendini keşfetme sürecinde olduğunu gösterir. "Sohbetimiz koyuydu" ifadesi,

konuşmanın yüzeysel olmadığını, derin ve anlamlı olduğunu ifade eder. "Havadan sudan konuşmuyorduk" ifadesi, sıradan ve önemsiz konular yerine, daha derin ve anlamlı konular üzerinde düşündüklerini gösterir. "Havayı ve suyu konuşturuyorduk." Cümlesi ile doğanın kendisiyle derin bir bağlantı kurulduğunu ifade eder. Havayı ve suyu konuşturmak ifadesi, doğanın unsurlarıyla derin bir uyum ve anlayış içinde olmayı anlatır.

"Evime doğru yol aldım, yolda birkaç arkadaşımı gördüm, yüzüme güldüler, hâl hatır sordular" (Üsküistan, s.27). Cümlelerinde yazar, günlük bir olay üzerinden insan ilişkileri ve sosyal etkileşimden bahsetmektedir. "Yüzüme güldüler, hâl hatır sordular" ifadesiyle arkadaşların samimi ve içten bir şekilde karşılık verdiklerini ifade eder. "Yüzüme güldüler" ifadesi, sıcak bir karşılama ve dostça bir yaklaşımı ifade eder. Gülümsemek, insan ilişkilerinde pozitif bir etkileşimi ve yakınlığı gösterir. "Hâl hatır sordular" ifadesi ise, arkadaşların kişinin durumunu ve iyiliğini önemseydiğini gösterir.

"...iki muhabbetin belini kıralım sen kalem olasin yatıralım masaya hayatı, yazılsın bizim hikâyemiz." (Üsküistan, s.39). Cümlelerinde yazar, samimi ve derin bir sohbetin gerçekleşeceğinden bahsetmektedir. Zirâ "İki muhabbetin belini kıralım" ifadesi, genellikle dost olunan insanlarla uzun ve keyifli bir sohbeti tanımlamak için kullanılmaktadır. Yazar "Yazılsın bizim hikâyemiz" ifadesi ile, birlikte yaşanan anıların, hatıraların ve duyguların unutulmaması için kâğıda dökülmesini istediğini dile getirmektedir.

Fedakârlık/ Vefa

"Öğrenciler için sadece öğretmen olmamıştı. Her gün kasabadan köye gidip gelmesi onu hiç yormuyordu. Aldığı maaşın neredeyse bütünü çocukların kitap, okul masrafı, eğlenceleri için harcıyordu." (Üsküistan, s.85). Cümlelerinde yazar, bir öğretmenin öğrencilerine karşı fedakarlığından, vefasından, özverisinden ve onlara karşı duyarlılığından bahsetmektedir. "Öğrenciler için sadece öğretmen olmamıştı." ifadesi, öğretmenin sadece ders vermekle kalmadığını, aynı zamanda öğrencileri için daha fazlası olduğunu ifade eder. Bu, öğretmenin öğrencilere rehberlik ettiği, onlarla empati kurduğu ve onlara destek olduğu anlamına gelir. Öğretmenliğin, onun için sadece bir meslek değil, aynı zamanda bir hizmet ve sorumluluk duygusu taşıdığını belirtir. *"Her gün kasabadan köye gidip gelmesi onu hiç yormuyordu."* ifadesi, öğretmenin işine olan bağlılığını ve

enerjisini vurgular. Uzun ve meşakkatli bir yolculuk yapmasına rağmen, öğretmenin bu görevi seve seve yerine getirdiği ve bu sorumluluğu hafif bir yük gibi taşıdığı belirtilir. *"Aldığı maaşın neredeyse bütününi çocukların kitap, okul masrafı, eğlenceleri için harcıyordu."* İfadesi ile yazar, öğretmenin maddi fedakârlık yaptığını ve kendi ihtiyaçlarını öğrencilerin ihtiyaçlarına tercih ettiğini söyler. Bu durum, öğretmenin öğrencilere olan bağlılığını ve onların eğitimine verdiği değeri vurgular. Metnin bütününde yazar, öğretmenin özverili ve vefalı doğasını vurgulayarak, eğitim alanındaki önemli bir figür olarak topluma hizmet etme amacını ve kararlılığını ifade eder.

"Manastır kasabasının Budaklar köyünde bir Türk öğretmeni var. Karma sınıfın içinde bir harf öğretme aşkı var. Yıllarca hayatını, dünyasını öğrencilere adanmış bir öğretmen var, adı Nuriye öğretmen." (Üsküistan, s.85). Cümlelerinde yazar, Manastır kasabasının Budaklar köyünde görev yapan Türk öğretmeni Nuriye öğretmenin fedakarlığını ve öğrencilere olan bağlılığını dile getirir. İlk cümlelerde yazar, olayın mekanını ve karakterini tanıtır. *"Karma sınıfın içinde bir harf öğretme aşkı var."* ifadesi, Nuriye öğretmenin öğrencilere olan sevgi ve bağlılığını yansıtır. Bu ifade, Nuriye öğretmenin öğrencilere okuma yazma öğretme konusundaki tutkusunu ve kararlılığını vurgular. *"Yıllarca hayatını, dünyasını öğrencilere adanmış bir öğretmen var, adı Nuriye öğretmen."* ifadesi, Nuriye öğretmenin öğrencilere olan bağlılığını ve fedakarlığını vurgular. Öğretmenlik mesleğini bir yaşam tarzı olarak benimseyen ve öğrencileri için her şeyi göze alan bir eğitimci tasviri yapar.

Geçmişe Özlem

Geçmişe özlem duymak, insanların geçmişteki zamanları, deneyimleri veya yaşam tarzlarını özlemesi anlamına gelmektedir. Bu duygu, herkesin hayatında zaman zaman ortaya çıkabilen doğal bir duygudur ve birçok farklı nedeni olabilir. Geçmişe özlem duymak, genellikle geçmişteki güzel anıları, mutlu anları veya daha basit ve sorgulanmayan zamanları hatırlama isteğiyle ilişkilendirilir. Özellikle zor veya stresli bir dönemde, insanlar geçmişteki daha huzurlu zamanları hatırlayarak kendilerini daha iyi hissedebilirler. Geçmişteki deneyimlerin ve yaşananların özlemine duymak, güvenlik, huzur ve mutluluk gibi duyguları yeniden yaşama arzusunu ifade edebilir.

Geçmişe duyulan özlem, aynı zamanda geçmişteki kişisel veya toplumsal değerlerin, geleneklerin veya yaşam tarzlarının kaybolmasıyla da ilişkilendirilebilir. Bir

kişi veya toplum, geçmişte daha gl veya daha sağlam bir toplumsal bağa sahip olduğunu düşünerek bugünkü durumdan memnuniyetsizlik duyabilir. Kültürel değişim, toplumsal dönüşüm veya bu gibi faktörler, insanların geçmiş yaşamlarını ve deneyimlerini zlemesine neden olabilir.

Leyla şerif Emin eserlerinde Türkçe izleği çerçevesinde geçmişe zlem temasına yer vermiştir. Özellikle ocukluk dönemindeki yaşamına sıklıkla değinmiş olup o dönemki arkadaşlıklarına ve hayatına duyduğu özlemi şiirlerine ve yazılarına yansıtmıştır.

‘‘Sokak sokak çocukluk kokan

Özden vey yapıp

Yaprak yaprak

Kalbimden kovulan şehir...’’ (şehire Veda, s.32/33).

İkinci mısradaki şair Balkanların kaybedilmesinin ardından ev sahibi durumundan misafir durumuna geçilmesine atıfta bulunarak zden vey olduklarını belirtmiştir. Oysaki birinci mısradaki bu sokaklarda çocukluğuna ait anıların yer aldığını belirtmektedir. Yine devamında yavaş yavaş kalbinden silindiğini söylemektedir.

‘‘Unutulmuş yılların arasında bir ocuk

Yüz yıl çetelesini tutmuş her geçen günün

Duvarlar bu yüzden daha irkin

Bu yüzden daha eski şimdi

Kaldırımların ayak izlerine karışmış her izik

Mebbeti mahkûm geleceğim

İşte bu yüzden Rumeli daha solgun daha bir şiir şimdi...’’ (cuma, s.39)

Dizelerinde şair yüz yıldır geçen her günün etelesinin tuttu diyerek Osmanlı’nın Balkanlardan ayrı kaldığı zamana atıfta bulunmaktadır. Zira Osmanlı Devleti’nin Balkanlardan ayrılışının üzerinden yüz yıldan biraz daha uzun bir süre geçmiştir. şair Osmanlı’nın Balkanlarda olmamasından kaynaklı olarak duvarların

gözüne daha çirkin ve daha eski geldiğini, kaldırımlarda ayak izlerine karışmış çizikler olduğunu, geleceğinin müebbetle mahkûm olduğunu ve Rumeli'nin daha solgun olduğunu söylemektedir.

“Nasıl bir çocukluktu bizimki bilir misin

Gelinlerin duvaklarına fırlatılan leblebiler vardı

Aralarında da beyaz kırmızı çizgili şekerler

Şansımız varsa şeker bulurduk

Yoksa leblebilerle de mutlu olurduk

Tembihlerdi annemiz "elini her şeye uzatma" diye

Masada kekler tatlılar varsa da

Önce annemizin taa gözünün içine bakardık

Onaylarsa usulca yanaşırdık.

Velhasıl, bizim olmayanda gözüümüz kalmazdı hiç

Küçük mutluluklar bulur

Onlarla sevinirdik

Eskimiş duvaklardan hayaller kurardık

Tahta kaşıklardan gelin

Çiçeklerden taç yapardık

Mahallemizde macera bitmezdi hiç anlayacağın...’’(Mahalle Çocukları, s.70)

Dizelerinde şair çocukluğundaki gelenek ve göreneklerden bahsetmektedir. İlk dizelerde Türklerin düğün geleneği olan gelinlerin duvağına leblebi atılmasından bahsedilmektedir. Daha sonrasında yine aynı düğünlerde dağıtılan şekerlerden bahsedilmektedir. Bu şekerlerden alan çocukların şanslı olduğu da dizelere yansımıştır. Devam eden dizelerde ise ailelerin çocuklarına verdiği eğitimden bahsedilmektedir. Misafirlğe giden çocukların ailelerinin izni olmadan uzatılan keklerden veya tatlılardan

alamadığı şairin dizelerine yansımıştır. Son dizelerde ise eski duvaklarla, tahta kaşıklarla ve çiçeklerle yapılan oyuncaklardan bahsederek bunların küçük mutluluklar olduğu ancak hatıralarında çok önemli bir yere sahip olduğunu söylemektedir.

“...yaşlanınca insan gençliğini yaşıyormuş meğer. Bu yüzden mi dedeler nineler torunlarını bu kadar çok seviyor.” (Üskübistan, s.33). Cümleleri ile yazar, yaşlılık döneminde bulunan insanların gençliklerini yeniden deneyimlediğini ve o dönemlere özlem duyduğunu ifade etmektedir. Bu özlemi ise torunlarına sevgi olarak yansıdığını dile getirmektedir.

“Bilir misin hanımeli kokardı mahallemiz, çocukluğun o saf ve temiz sokaklarında.” (Üskübistan, s.37). Cümlelerinde yazar, yaşanan çocukluk anılarının ve o döneme özgü kokuların özlemi dile getiriliyor. "Bilir misin hanımeli kokardı mahallemiz," cümlesi ile yazar, mahallenin karakteristik kokusu olan hanımeli kokusuna atıfta bulunuyor. Hanımeli, genellikle huzur ve sakinlik hissiyle ilişkilendirilen hoş bir çiçek kokusudur. Dolayısıyla mahallenin kokusuyla anılarını canlandırarak, bu kokunun mahalleye özgü bir atmosfer yarattığını söylüyor. Sonuç olarak yazar, çocukluk anılarının gücünü vurgulayarak o dönemlere olan özleminden bahsetmektedir.

"Masalımsı bir rüyaya dalarsın ya işte o zaman orada bir yerde uzaktan gelen bir kokuda kendini bulur gibi olursun. Sana hatırlatır bütün hayatını, hatırlatır sana eski, çok eski gibi görünen bir hayatı. Çocukluğunun en mutlu bir gününü hatırlarsın hiç nedensiz. Kaşıklarsın tadı güzel bir yemeği. Damağında rengi kalır yüreğinde izi." (Üskübistan, s.37). Cümlelerinde yazar, aldığı bir kokunun ona çocukluk hatıralarını anımsattığını ve bu hatıralara duyduğu özlemi tetiklediğini dile getirmektedir. Özellikle koku aracılığıyla anıların canlanmasını, bu süreçte kendini bulma ve içsel huzur bulma yolculuğundan bahsetmektedir.

“Eskiden bahçelerde toplanmış bir yığın kuru yaprak görünce tüm çocuklar bir an bile tereddüt etmeden üzerlerine atlardık. Sonra da arkamızdan yaşlı bir amca tırmık değneği ile bizi kovalardı. Büyüdük şimdi ve ağaçlardan düşen her yaprak bizi eskisi gibi mutlu etmiyor artık. Eski bir şeyler arıyoruz şimdi, eski bir hatıra yaprağına benziyor her şey.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.31). Cümlelerinde yazar, geçmişe özlem duyuşunu ve duygusal iç çekişini ifade etmektedir. Geçmişteki basit zevklerin ve mutlulukların, hatıraların, kendisi için değerlidir olduğunu belirtilir ve ona huzur verir.

Ancak, büyüdükçe duygusal olarak değişen ve geçmişe olan özlemi artan bir bakış açısıyla, o zamanlardaki mutlulukların aynı tadı vermediğini düşünmektedir.

Göç/ Yarım Kalmışlık

Göç, tarih boyunca toplumları şekillendiren ve bireylerin yaşamlarını derinden etkileyen karmaşık bir durumdur. Ekonomik, politik, sosyal çevresel ve savaş ortamı gibi nedenlerle insanlar, yaşadıkları yerlerden ayrılarak yeni bölgelere göç ederler.

Yarım kalmışlık ise bireylerin hayatlarında tamamlayamadıkları hedefler, gerçekleştiremedikleri hayaller veya yarıda bırakmak zorunda kaldıkları nedeniyle hissettikleri bir duygudur. Yarım kalmışlık, bireylerin duygu durumlar ve genel yaşamları üzerinde derin etkiler bırakabilir. Yarım kalmışlık sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bağlamda da değerlendirilebilir

Balkan savaşlarının ardından birçok Türk, Balkan coğrafyasından Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Göç edenlerin yanı sıra birçok insan zor da olsa o topraklarda yaşamını sürdürmeye çalışmıştır. Giden insanlar kalanların; komşuları, akrabaları, arkadaşlarıydı... Dolayısıyla göç durumu sadece giden insanları değil kalan insanları da oldukça derinden etkilemiştir.

Şair bu başlık altında özellikle savaş sonrası yapılan göç nedeniyle yarım kalan hikayelerden, arkadaşlıklardan, dostluklardan, akrabalıklardan bahsetmiştir. Şair için yarım kalmışlık herhangi bir sebepten dolayı yolları ayrılan insanların arasına giren mesafeyi ifade etmektedir.

‘‘Yarım kalmış hikâyelerimiz vardı bizim

Tamamlayamadığımız

Gökyüzü kadar sonsuz görünürdü

Alaca morun ve lacivertin ortasından bir sayfa koparttık

Ve sonra o güzel insanlar güzel atlara binip gittiler...’’ (Yarım Kaldık,

s.17)

Şair bu dizelerde, yapılan göçü/yarım kalmışlığı, yarım kalan hikayelere ve kitabın ortasından bir sayfa yırtmaya benzetmiştir.

‘‘Bestesiz türkülerimiz vardı bizim

Bir türlü nâmesini tutturamadıklarımız

Rüzgâra kapılıp dağlarda yankılandı oysa

Hıçkırıklardan bozulan notalarımız’’

Hiçbir düğünde okuyamadığımız türkülerimiz var bizim... (Yarım Kaldık, s.17)

Şair ilk dizede türkülerinin bestelenmediğini söylemiştir ancak bu dizenin izleğini ikinci ve üçüncü dizeye bağlamıştır. Bu dizeleri birlikte ele alacak olursak yine yapılan göçe ve yarım kalmışlığa göndermede bulunarak yapılan göçü rüzgâra kapılıp gitme olarak nitelendirmiştir.

‘‘Daha hiç okunmamış şiirlerimiz vardı bizim

Kesilmiş bir gece vakti karanlıkta sesimiz

Sürgün edilen mısralarda şimdi

Bilemedin zindanlarda çürüttüklerimiz

Ondandır gidenleri beklediğimiz...’’ (Yarım Kaldık, s.17)

Şair, hiç okunmamış şiirlerimiz vardı dizesiyle yine yarım kalmışlığa vurguda bulunmuştur. Yaşanması olası ama yaşanılammış hatıraları şiirlere benzetmiş, yaşanmamasını da okunmamış şiirler olarak değerlendirmiştir. İkinci dizede yaşanan ayrılığın beklenmediğini ve aniden olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca giden insanları sürgün edilen mısralara benzetmiştir. Son dizede ise gidenleri tekrar beklediğini dile getirmiştir.

‘‘Bitmemiş romanlarımız var, kahramansız

Ortasına yetişmeden yaktıklarımız

Olaylar sarpa sarınca şehre külleri savurduklarımız

Hep yarım yaşadık işte hayatı

O ayrılıktandı hep, o çılgınlardandı bitiremediklerimiz...’’ (Yarım Kaldık, s.17)

Şair bu dizelerde yarım kalan ve Balkanlardan göç eden insanların Balkan macerasını bitmemiş romanlara ortasından yakılan kitaplara benzetmiştir. Ayrıca dördüncü dizede açıkça hayatı yarım yaşadıklarından bahsetmiştir ve devamındaki dizede ise bunun sebebini yine açıkça ayrılığa bağlamıştır.

‘‘Hesabı bitmemiş hâlâ demli Geceleyin okşar da saçını

Bilirim beklersin hep aynı yerde o gemiyi

Kaç mendil sallandı ardından

Kaç tren hicret etti yüreğinden Vedalara sarıldı al yazmalar

Giden gider de sende kalan bir başka gitti senden...

Asfalt döşenmiş hayallerimizin üstüne

Oysaki biz bakır renkli kaldırımlara aşıktık’’ (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Göç izleğinin ağır bastığı bu dizelerde yolculuğa yönelik ögeler sıkça kullanılmıştır.

‘‘Eyvallah Ülkemin açmayan çiçekleri

Selametle uğurlanın hepiniz

Sevdim ben hayallerimi gurbet uğultularında

Ve her şeye inat sildim hayallerimi giderken’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizeleriyle şair ana vatandan uzakta yaşamaya sitem ederek uzakta olan insanları açmayan çiçeklere benzetmiştir. Uzakta kurduğu hayallerini İSE yine uzakta olduğu için sildiğini söylemiştir.

‘‘İçim gurbet uğultularıyla dolu gümrük odası

Sandık sandık dert taşıyorum

Mühürlendikçe bir bir hatıralar

Uzaklardan duyuluyor davul sesleri

Elvedalar yakışmadı sana'' (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizeleriyle şair Türkiye'ye gelirken pasaport kullanmasının gücüne gittiğini belirtmiştir.

‘‘Kavuştum sana derken

Koptum bir yerlerden

İki elim havada bulutları arıyor

Yağsın istiyorum yağmur

Akıtsın kederimin gözyaşını

Ayrılmak mı

Kavuşmak mı

İkisi de bin beter

Yüreğimin ince sızısı bu şehir

İçinden ayrıldıkça kanıyor ellerim

Akıyor bavullardan ızdıraplar

Kalmak mı zor

Gitmek mi

Yakıyorum umutlarımı diken tellerinde'' (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türkiye'ye kavuşmak için Balkanlardan kopmak zorunda olmanın verdiği sitemi yaşıyor. Bununla birlikte Türkiye'yi çok özlediğini Türkiye'de kalmak istediğini ama Balkanlara da gitmek istediğini her iki duygunun da yoğunluğundan hangisinin daha zor olduğuna karar veremediğini söylüyor.

‘‘Önümü biri kesiyor

Kimlik soruyor

Söylüyorum

Yabancı diyor

Bana benden değilsin diyor

Umutlarıma, hayallerime

Kursun sıkıyor

Türküme, ninnime

Taşıma, toprağıma

Yabancı diyor

Mührü vuruyor

Eyvallah sana da ey asker

Eyvallah'' (Eyvallah, s.22/23/24/25)

Dizelerinde Türkiye'ye girerken Türk askerinin şaire yabancı demesi/ yabancı muamelesi yapması kendisini derinden üzdüğünü belirtmiştir. Bu duruma; askerın yabancı olmasına, Balkan coğrafyasındaki Türklerle ilgili bilgilere sahip olmamasına içerlendiğini belirtmiş ve eyvallah diyerek sitemde bulunmuştur.

‘İki bavul ve bir mendil

şair eder bazen beni

kavuşmanın sevinci

ayrılmanın kederi

tüm kafiyelele bozar

yol alırım gazelden bir çıkmaza düşerim

giderim Alaca'ya hayallerimi dikerim.''' (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde şair Türkiye'ye gidip gelmenin kendisinin şairlik duygularına etki ettiğini belirtiyor. Zira ana vatana kavuşmanın sevinci ve ondan ayrılmanın verdiği

hüzünden bahseden şair bu duyguların varlığının da şiirindeki tüm kafiyei bozduğunu ve onu serbest nazıma yönlendirdiğini belirtmektedir.

‘‘Sanmasın hıçkırık bir yerde ismin geçtiğini

Belli ki ruhun haykırışı o

İki tren garda selamlaşsa da

Kavuşmaz bavulla mendil asla

Giden kalıyor biraz daha fazla

Kalan ayrılığa hükümlü

Giymişken derviş hırkasını

Bakmaz bir daha geri’’ (Gar, s.30)

Dizelerinde gidenlerin arkasından ağlanıldığını bu ağlamayla ortaya çıkan hıçkırığın kırık ruhun bir haykırışı olduğunu belirtmektedir. Trenlerin bile ayrılıktan sonra kavuşabileceğini belirtmiş olup ama gidenleri bavula kalanları da mendile benzeterek gidenlerin ve kalanların bir daha kavuşamayacağını belirtmiştir. Devam eden mısralarda ise gitmenin kalmaktan daha zor olduğunu söylemektedir.

‘‘Şiir değil bu

İki soluk bir ses

Soğuk rüzgâra karşı her ses

Çarpıyor kelimeler yüzümüze

Hoşça kal, elveda, veda... kal...

Biraz daha kal/son yolcu sen ol

Giden gelmiyor

Bu gar alışkın

Hıçkırıklar müdavim’’ (Gar, s.30)

Bu dizeleri ele almadan önce şiirin yazıldığı tarihin Şubat 2016 olduğunu bilmenin çözümlemeye ve anlamlandırmaya fayda sağlayacağı kanaatindeyim. Zira şair dizelerinde madden soğuk bir dönem olan şubat ayıyla, manen soğukluğu birleştirdiği görülmektedir. Şair dizelerde yazdıklarının şiirden ziyade içinden gelen sözler olduğunu söylemektedir ve bu soğuk rüzgâra karşı söylediği her sözün tekrardan yüzüne çarptığını belirtmektedir. Ayrıca birçok veda sözcüğü kullandıktan sonra yolcunun giderse geri gelmeyeceğini bahsedilen garda bu vedaların defalarca yaşandığını ve gidenlerin geri gelmediğini söylemiş olup gidenle biraz daha vakit geçirmek istememektedir. Ayrıca hıçkırıklarını da gidip gelen yolculara benzetmiştir.

‘‘Ne bir taş olabildim ne de toprak

Ne mendil bulabildim sallayacak

Kaybolmadan hayali şehrimin

Bu gönül kaç kez daha uğurlayacak...’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şair gidenlerin çokluğuna ve ani gidişlerine dair sitemini dile getirmek için artık sallayacak mendil bulamadığını dile getirmiştir. Devamında ise hayalindeki şehir kaybolmadan kaç kez daha sevdiklerini uğurlayacağını düşünmektedir.

Gidenlerin arkasına bakmadım, bakamadım

Kopartılan yüreğimi akıttım da akıttım’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şairin göç eden sevdiklerine çok üzüldüğünü belirtmiştir. Bu üzüntüsünü yüreğinin kopartılmasına benzetmektedir. Bu üzüntüsünden ötürü gidenlerin arkalarından bile bakamadığını söylemektedir.

‘‘Bir dağ tepesindeydin o sabah

Enseni okşadı al bir rüzgâr

İnemedin öğlen oldu daha

Ağlattın ülkeni diyar diyar’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şair Balkan harbinin ardından geri çekilmeyi anlatmaktadır. Bununla birlikte hala Balkanlardan ülken diye bahsederek Türkiye'den kopmadığını belirtmektedir.

*“Hayalet bir gemi şimdi demlenir
Zincire vurulmuş kederlerden
Çisil çisil düğümlere dönüşür damlalar
Demir atmaktan başka ne gelir elden...
Bazı ölümler gibi ansızın gelir yaz
Zerreler uçuşur boş odalarda
Kavurur sıcak yanar perdeler kopar
Bir ev yavaş yavaş solmaya başlar...
Kapılara kilit vurulur terkeder odalar bu şehri
İnsansız ve sabahsız günlere liman olur
Çelişkisiz sözler mihlanır duvarlara
Aynalar yalnızlaşır çehresizdir
Bir ev daha toplanmadan gömülür toprağa
Artık hiçbir hikâye açmayacak o sofrada...” (Kimsesiz Evler s.46)*

Dizelerinde şair göç edilen vasıtayı istiare sanatıyla hayalet bir gemiye benzetmiştir. Hüznü ve kederi ise yine aynı yöntemle zincire vurulan bir insana benzeterek bu hüznün uzun süre bir yere gitmeyeceğini dile getirmiştir. Kendisinin diğer göç edenler gibi bir yere gidemeyeceğini ve başka çaresinin olmadığını demir atmaktan başka ne gelir elden dizeleriyle anlatmıştır. Yine göç etmeyi ölüme benzetmiş ve insanlardaki göç etme fikrinin ölümün aniden gelmesi gibi geldiğini söylemiştir. Göçün ardından ise göç edenin evinin yavaş yavaş solmaya başladığını söylemiştir. Yavaş yavaş solmasının sebebi ise hatıralarının yavaş yavaş unutulduğu unutilan her hatıra evin

biraz daha solduğunu söylemektedir. Nitekim artık bu yeni hatıralara kilit vurulduğunu ve hiçbir yeni hikâyenin olmayacağını belirtmiştir.

‘‘Eşrafı tarafından kurumaya mahkûm bir ağaç

Sanp sarmalayan bir şiir gibisin

Göç eden vagonların arasında uçuşan

Yazmalara bağlı umutlar

Kaç şehir gidecek daha buralardan

Sandıklann arasından kaybolan...’’ (Biraz Şiir Biraz Eylül, s.62)

Dizelerinde şair eşraf kelimesiyle halkın ileri gelenlerine seslenmektedir. Devam eden dizelerde ise şehri ve göç edenleri bir ağaca benzeterek şehir eşrafının bu ağacı kurumaya mahkûm ettiğini söylemektedir. Bu dizeler ile anlatılmak istenen elinde güç bulunan insanların orada bulunan halk için elinden geleni yapmadığını ve bu göçte onların da büyük bir payı bulunduğunu söylemektedir.

‘‘...Yuvası tarafından kaybolmaya mahkûm bir evi

Terketmeye çalışan duvar gibisin

Sararmış her yanın bir kofer dolusu umutların

Bırakırken ardından koskoca şehri

Biraz daha kalırsın kimse bilmeden

Sonra birer birer yok olur izler

Silinir tüm defterlerden adın şanın

Bir gün gelir geriye bakarsın

Hiç yokmuşsun gibi

Sade ve sadece canlanır hatıraların’’ (Biraz Şiir Biraz Eylül, s.62)

Trenlere binerken insanların kendilerini biraz daha oyalayarak geçirdikleri vakti şair, biraz daha şehirde kalma çabası olarak yorumlamaktadır ve bu durumun diğer insanl

tarafından fark edilmediğinden bahsetmektedir. Ayrıca gittikten sonra diğer insanların zihinlerinden ve şehirden yavaş yavaş izlerinin silindiğini söylemektedir. Son olarak yıllar sonra geriye baktığın zaman adeta o şehirde hiç olmamış gibi hiçbir izinin kalmadığını sadece kendi hatıralarında var olduğundan bahsedilmektedir.

"Sen ölür gidersin, arkandan o kâğıt parçası kalır, yarım kalmış hayatın gibi. Yarım kalmış, hiçbir hayat tamamlanmış değildir. Hep yapacak bir şeyler kalır arkandan, giymediğin elbiselerin, kirletmekten korktuğun koltuklara bol bol oturamadığın, özel günler için beklediğin eşyalar, ertelediğin tatiller, ertelediğin ziyaretler, mutluluklar kalır, öylesine yarım kalmış fotoğraftaki resmine benzer işte hayat. Yarım yaşıyoruz hayatı. Nerede ölüme yakalanacağımızı bilmeden..." (Üskübistan, s.68). Cümlelerinde yazar, yaşamın kaçınılmaz olarak yarım kalan ve tamamlanamayan yönlerini ifade ediyor. Yazar, ölümün ardından geriye kalan eksiklikleri, yarım kalmışlıkları ve hayatın geçiciliğini vurguluyor. *"Yarım kalmış, hiçbir hayat tamamlanmış değildir. Hep yapacak bir şeyler kalır arkandan,"* cümlesi, hiçbir hayatın tam anlamıyla tamamlanmış olamayacağını ve her zaman geriye yapılacak bir şeylerin kalacağını ifade ediyor. *"Giymediğin elbiselerin, kirletmekten korktuğun koltuklara bol bol oturamadığın, özel günler için beklediğin eşyalar,"* ifadesi, insanların hayatlarını yaşarken birçok şeyi ertelediğini ve bu ertelemelerin sonucunda birçok şeyin hiç kullanılmadan kaldığını anlatıyor. Bu, insanların özel anlar için bekledikleri şeylerin genellikle kullanılmadan ve yaşanmadan geride kaldığını ifade ediyor. *"Öylesine yarım kalmış fotoğraftaki resmine benzer işte hayat. Yarım yaşıyoruz hayatı. Nerede ölüme yakalanacağımızı bilmeden..."* ifadesi, hayatın bir fotoğraftaki yarım kalmış resme benzetilmesiyle, insanların hayatı tam anlamıyla yaşayamadığını ve sürekli bir eksiklik hissi içinde olduklarını anlatıyor. Yazar, insanların hayatı yarım yaşayarak ve her an ölümü bekleyerek geçirdiğini vurguluyor.

Yazar metnin genelinde hayatın kaçınılmaz olarak yarım kalan yönlerini ve insanların hayatlarını ertelemelerle nasıl geçirdiklerini ifade etmektedir. Yazar, hayatın geçici ve belirsiz doğasını, insanların sürekli erteledikleri ve tamamlayamadıkları şeyler üzerinden anlatmaktadır. Bu durum, insanlar için hayatın değerini bilme ve anı yaşama konusundaki önemli bir tavsiye niteliği taşımaktadır.

"Göç ederek bir yerlere bazen, bazen de yeni, yepyeni ufuklara daldığımızda içimize sızıyor yabancı biri, uzaklaştırıyor her şeyden bizi. " (Üskübistan, s76).

Cümlelerinde yazar, göç etme sürecinde yabancılık hissiyatı başta olmak üzere yaşadığı duygulardan bahsetmektedir. "*Göç ederek bir yerlere bazen, bazen de yeni, yepyeni ufuklara daldığımızda içimize sızıyor yabancı biri,*" ifadesi, fiziksel veya duygusal bir değişimle ilişkilendirilen yeni bir ortama uyum sağlama sürecindeki zorlukları ifade eder. Yazar yaşanan bu göç sürecinde, insanların çevrelerine yabancılaşma ve kendilerini tanımama hissine kapılabileceğini ifade etmektedir.

"*Tren sesi yine duyuluyordu bu sabah* " (Üsküistan, s.83). Cümlesinde yazar, tren sesi ile göç edenler arasında kurduğu bağı ifade ederek tren sesinin ona göç edenleri anımsattığını söylemektedir. 'Yine' ifadesi ise yaşanan göç olayının defalarca olduğunu göstermektedir.

"*Göç edenlerden biri, kızın yanına yaklaştı eliyle başını okşadı* " *Büyüyünce ne olacaksın sen?*" (Üsküistan, s.83). Cümlesinde yazar, göç esnasında göç eden bir insanın göç esnasında olsa bile bir kız çocuğuna gösterdiği ilgi ve sevgiyi ifade eder. Yazar, göç eden kişinin ağzından kurduğu "*Büyüyünce ne olacaksın sen?*" cümlesi ile çocuğa verilen önemden bahseder.

"*Göç selini kimse durduramazdı artık. Tren garında davul sesleri duyuluyordu. Yolcuların yüzünde çok farklı ifadeler gizliydi hem gülüyor hem ağlıyorlardı. Ağlamaklı ses daha baskındı. Son durak İstanbul olacaktı. 'İstanbul'a yetiştin mi haber yolla...' 'Bizi unutma.'... Oradakilere selam söyle.'*" (Üsküistan, s.84). Cümlelerinde yazar, göç esnasında yaşanan karşılıklı konuşmalar üzerinden insanların durumlarından ve ruh hallerinden bahsetmektedir. "*Göç selini kimse durduramazdı artık.*" ifadesi, göçmenlerin hareketinin büyük bir hareket olduğunu, yaşadığı zorluklar ve baskılar karşısında bile hayatlarında yeni bir sayfa açmaya karar verdiklerini yansıtır. "*Tren garında davul sesleri duyuluyordu.*" ifadesi, göçmenlerin İstanbul'a olan yolculuğuna ilişkin yaşanan atmosferi betimlemektedir. Türk kültüründe yolcu edilenin ardından çalınan davul ve davuldan çıkan sesler neticesinde oluşan coşku ve heyecan ifade edilmektedir. Aynı zamanda bir vedalaşma veya yeni bir başlangıca doğru yol alma yazar tarafından betimlenmiştir. "*Yolcuların yüzünde çok farklı ifadeler gizliydi hem gülüyor hem ağlıyorlardı. Ağlamaklı ses daha baskındı.*" ifadesi, göçmenlerin duygusal karmaşıklığını vurgular. Yolcuların yüzlerinde hem sevinç hem de hüznün ifadeleri bulunması, bu yolculuğun ne kadar duygusal ve zorlu olduğunu göstermektedir. "*İstanbul'a yetiştin mi haber yolla... Bizi*

unutma... Oradakilere selam söyle." ifadeleri, göçmenlerin sevdiklerine ve köklerine olan bağlarını vurgular. İstanbul'a varışlarını haber verme ve sevdiklerine ulaşma arzusu, göçmenlerin kendi topluluklarıyla ve geçmişleriyle bağlarını sürdürme isteğini yansıtır.

"Vardar biraz da ayrılıktır bence. Bir şehri ayırır ayırmasına ama Rumeli'de akan gözyaşındır aynı zamanda, göç edenlerin tüm acılarını ve ağırlıklarını taşır bağrında. Göç edenler nehri takip ederek, onun çizdiği yoldan yürüyerek, ağırlıklarını kimi zaman nehre fırlatarak, bazen de yolda can vererek yaren olmuştu Vardar'a. İşte bu yüzden Rumeli Anadolu'dan koptuğunda biraz kırmızıdır Vardar, yıllarca kurumayan bir gözyaşındır bu yüzden." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.37). Cümlelerinde yazar, göçün ve ayrılığın sembolü olan Vardar Nehri üzerinden bir metafor aracılığıyla göç eden insanların yaşadığı duyguları ve ifade etmektedir. Yazar tarafından, Vardar Nehri, göç esnasında yaşanan ayrılığı ve acıları sembolize eden bir unsur olarak kullanılmıştır. Nehir, hem bir şehri ayıran fiziksel bir engel hem de göç edenlerin yaşadığı duygusal zorluğu temsil etmektedir. Bununla beraber Vardar Nehri, göç edenlerin yaşadığı ayrılık ve gözyaşını temsil etmektedir. Göç edenlerin taşıdığı acılar ve ağırlıklar, sanki nehre yüklenmiş gibi gösterilmektedir. Vardar Nehri, Rumeli ile Anadolu arasındaki bağı temsil etmektedir. Rumeli'den kopunca, bu bağı zayıfladığı ve Vardar Nehri'nin bir anlamda kırmızıya dönüştüğü ifade edilmektedir. Bu, göç edenlerin yaşadığı ayrılığın ve acının derinliğini vurgulamaktadır. *"Yıllarca kurumayan bir gözyaşı"* ifadesi, Vardar Nehri'nin temsil ettiği acının ve hüznün sürekli ve sonsuz olduğunu vurguluyor. Göç edenlerin yaşadığı ayrılık ve kayıpların, zaman geçse de unutulmayacağı dile getirilmektedir.

"Biz Rumeli'de kalanların acılarını en iyi o demiryolları bilir. Gidenlerin de öyle. Özellikle göç edenler demir yollarını takip ederek başları öne eğilmiş bir şekilde terk ettiler buraları..." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.47). Cümlelerinde yazar, Rumeli'den göç edenlerin ve geride kalanların yaşadığı derin acıları ve bu acıların demiryollarıyla olan sembolik ilişkisini anlatmaktadır. Göç sürecinin zorluğu, demiryollarının bu sürece tanıklık eden ve acıları taşıyan bir unsur olarak vurgulanmasıyla birlikte, göç edenlerin çaresizliği ve üzüntüsü de güçlü bir şekilde ifade edilmektedir. Rumeli'de kalanların, göç edenler kadar acı çektiği ifade edilmektedir. Göç, sadece göç edenleri değil, geride kalanları da derinden etkilemiştir. Demiryolları hem göç edenlerin hem de kalanların acılarına tanıklık eden bir sembol olarak sunulmaktadır. Bu, demiryollarının sadece fiziksel bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda göçün getirdiği

duygusal yüklerin taşıyıcısı olduğunu gösterir. Göç edenlerin, demiryollarını takip ederek yeni yerlere gitmek zorunda kaldıkları belirtiliyor. Bu, onların mecburiyet ve çaresizlik içinde bir yolculuğa çıktıklarını gösterir. Göç edenlerin "başları öne eğilmiş" bir şekilde hareket etmeleri, yaşadıkları çaresizlik ve üzüntüyü simgeler. Bu ifade, göç edenlerin moral ve umut kaybını, evlerini ve yurtlarını terk etmenin verdiği derin hüznü yansıtır.

“*Sevinç ve hüznün bir anda yaşandığı bir duygu tutulması, gidenlerin çoğu soyadını Türkiye’de değiştirmek zorunda kalıyordu. Genelde Kurtuluş, Yücel, Vardar, Tuna, Meriç, Kalkan, Balkan, Vatansever, Şentürk, Öz kardeş, Kosovalı idi bu soyisimler...*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.48). Yazar göç olgusunun duygusal ve toplumsal boyutlarını, özellikle göç edenlerin soyadlarını değiştirme zorunluluğunu ve bu yeni soyadlarının taşıdığı anlamları ele almaktadır. Metin, göç sürecinde yaşanan sevinç ve hüznün karışımını, soyadlarının sembolik değerini ve bu süreçte kimliklerin nasıl yeniden şekillendiğini vurguluyor. Göç edenlerin, bir yandan yeni bir hayata başlamanın heyecanını yaşarken, diğer yandan geçmişin ve terk edilen yurdun hüznünü hissetmeleri, karmaşık ve yoğun bir duygusal durum içinde olduğu vurgulanmaktadır. Göç edenlerin çoğu, Türkiye’ye geldiklerinde soyadlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu zorunluluk, göçmenlerin yeni bir kimlik edinme sürecinin bir parçasıdır. Yeni soyadları, genellikle göçmenlerin geldikleri yerleri, yaşadıkları tarihî ve kültürel olayları ya da yeni vatanlarındaki kimliklerini yansıtan isimler olmuştur., "Vardar", "Tuna", "Meriç" gibi isimler geldikleri yerleri; "Kurtuluş", "Yücel", "Vatansever" gibi isimler ise taşıdıkları idealleri ve duygusal bağlılıklarını ifade eder. Yeni soyadlarının seçimi, göçmenlerin aidiyet duygularını ve geçmişle olan bağlarını sürdürme çabalarını yansıtır. Bu soyadları hem geçmişin izlerini taşır hem de yeni bir başlangıcın sembolü olur. Sonuç olarak, yazar göç sürecinin getirdiği duygusal karmaşıklığı ve kimlik değişimini anlatmaktadır. Göç edenlerin yeni hayatlarına uyum sağlama çabaları, soyadı değişiklikleri ve bu yeni isimlerin taşıdığı sembolik değerler üzerinden ele alınmıştır. Bu süreç, göçmenlerin yeni vatanlarında kimliklerini yeniden şekillendirmeleri ve geçmişle olan bağlarını koruma çabalarını gözler önüne serer.

“*1953 yılında "serbest göç anlaşması" olduktan sonra bu şehirdeki Türk nüfusu bir hayli azalmış, birçok Türk köyü tamamen boşaltılmış, onların yerine Makedonlar yerleştirilmiştir.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.82). Bu metinde yazar, 1953 yılında yapılan "serbest göç anlaşması" sonrasında bahsedilen bölgedeki Türk nüfusunun

önemli ölçüde azaldığını anlatmaktadır. Yazar, bu anlaşma sonrası birçok Türk köyünün tamamen boşaltıldığını ve bu köylere Makedonların yerleştirildiğini belirtmektedir. Anlaşma sonrasında birçok Türk köyünün boşaltıldığı ve bu boşalan köylere Makedonların yerleştirildiği belirtilmektedir. Bu, bölgedeki demografik yapının değiştiğini ve Türk nüfusunun azaldığını göstermektedir. Bu nüfus değişiminin bölgedeki sosyal ve kültürel yapıyı nasıl etkilediği ifade edilmektedir. Türklerin göç etmesi sonucunda onların kültürel ve toplumsal izleri silinmeye çalışılmıştı. Makedonların yerleştirilmesi, bölgenin demografik yapısının ve kültürel dokusunun değişmesine neden olmuştur.

Hasret / Özlem

"Hasret" ve "özlem" duyguları insan yaşamında derin etkilere sahip olan ancak farklı anlamları olan kavramlardır.

Özlem, genellikle uzakta olan veya ulaşılamayan bir şeye, bir yere veya birisine duyulan kavuşma arzusudur. Bir kişi sevdiği birisinden veya bir yerden ayrıldığında, o kişi veya yerle yaşanan veya yaşanması muhtemel güzel anılar özlenir. Bu duygu, insanın içindeki boşluğu dolduramaz ve bu durum yoğun bir duyguya dönüşür. Özlem, bir yerin kokusu, birinin sesi veya bir anının hatırlanmasıyla tetiklenebilir. Ancak özlem duygusu, aynı zamanda bir bağlılık ve sevgi ifadesi olarak da görülür.

Hasret ise, daha çok bir şeyin, bir yerin veya birinin yokluğundan kaynaklanan bir duygu olarak tanımlanabilir. Bir kişi bir şeyi, bir yeri veya birisini arzu ettiğinde veya onlara kavuşmak istediğinde hissedilen bir duygudur. Hasret duygusu, genellikle uzun süreli ayrılıklarda veya bir araya gelinemeyen durumlarda ortaya çıkar. Bir kişi sevdiği birisine hasret kalabilir veya memleketini özleyebilir. Hasret, genellikle içsel bir sıkıntı, huzursuzluk veya eksiklik hissi olarak ifade edilir.

Bu duygular genellikle birlikte yaşanır ve birbirlerini tamamlayıcı niteliktedirler. Bir kişi sevdiği birisine veya bir yerin hatıralarına özlem duyabilirken, aynı zamanda onları arzulayıp hasret çekebilir. Bu duygular, insanın bağlılık, sevgi ve aidiyet duygularını güçlendirir ve derin bir duygusal deneyim sunar.

Kelime manası ayrı kalma, yeniden görme arzusu, kavuşma arzusu da olan hasret kelimesi şairin dizelerinde başta Türkiye hasreti olmak üzere çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

“Yüz değil bin yıl geçse hasretine kanayım

Varsın ben vatan diye taşlara sarılayım

Ben buna çoktan razıyım/ Yeter ki sende değil

Ellerin toprağında yabancı kalayım.” (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde uzun zamandır Türkiye’ye hasret olduğunu bir bu kadar daha hasret kalabileceğini hasretini taşlara sarılarak bastırabileceğini belirtmektedir. Bu durumlar karşısında sadece bir isteği vardır. Her yerde yabancı olarak anılmaya razıdır ama sadece Türkiye’de yabancı olarak anılmayı hiç istemediğini söylemektedir.

“Gel ey derya ey muhteşem diyar

Hasretinden avuçlarımı yaktım” (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde şair, Muhteşem diyar olarak bahsettiği Osmanlı’nın parlak dönemleridir. Bu dönemlere duyduğu özlem ve hasret duygusunu ey kelimesi ile vurgulayarak onu beklediğini ve gelmesini istediğini söylemiştir. Bununla birlikte mübalağa sanatına başvurarak onun özleminden avuçlarının yandığını söylemektedir.

"...yürürken seni düşündüm, burada olman istedim, belki de benimledin..."(Üskübistan, s.25). Cümlesinde yazar, özlem, hayal ve içsel bağlılıktan bahseder. *"Yürürken seni düşündüm,"* ifadesiyle yürüyüş sırasında zihnini tamamen bir başkasına odakladığını ifade eder. Yazar özlenenin insan olduğunu burada olmanı isterdim ifadesiyle açıkça belli etmektedir. Yürüyüş esnasında akla gelen kişi, düşüncelerinin ve duygularının merkezinde olan özlenen biridir. Metnin genelinde derin bir özlem ve duygusal bağlılık bulunmaktadır. Yürüyüş sırasında birini düşünmek, kişinin zihninde ve kalbinde o kişinin ne kadar önemli olduğunu gösterir. O kişinin varlığını arzulamak, yalnızlık ve eksiklik hissini dile getirir. Son cümledeki "belki de benimledin" ifadesi, hayal gücü ve içsel bağlılık sayesinde o kişinin varlığını hissetme arzusunu yansıtır.

"Ülkemin çiçekleri Çok, dağınık bahçelerde açarlarken tek tek sulanırlar. Toplu bir bahçede aynı çatı altında kokularını duymaya mahrum kalmış yüreğim. Doğusunda, batısında, güneyinde, kuzeyinde ayrı ayrı gözler. Uzak kalmış topraklar içinde yandığım ondandır en çok. " (Üskübiş, s.93). Cümlelerinde yazar, Türkiye'ye/ana vatanına duyduğu özlemi ve hasreti ifade eder. *"Ülkemin çiçekleri çok, dağınık bahçelerde açarlarken tek tek sulanırlar."* ifadesi, ülkenin çeşitliliğini ve zenginliğini temsil etmektedir. Farklı çiçeklerin ve bahçelerin varlığı, ülkenin coğrafi ve kültürel çeşitliliğine işaret eder. Ancak, her bir çiçeğin tek tek sulanması, birlikte büyüme ve bir araya gelememenin eksikliğini ifade eder. *"Toplu bir bahçede aynı çatı altında kokularını duymaya mahrum kalmış yüreğim."* ifadesi, yazarın ülkesindeki birlik ve dayanışma özlemini yansıtır. Yazar, farklı bölgelerde yaşayan insanların bir araya gelmesini ve birlikte yaşamalarını özler. Ancak, bu birliğin ve dayanışmaya yüreğinin hasret kaldığını ifade eder. *"Uzak kalmış topraklar içinde yandığım ondandır en çok."* ifadesi, yazarın ülkesinden uzak kaldığı zamanlarda hissettiği özlemi ve hasreti dile getirir.

"Anadolu ile Rumeli birbirinden ayrılırken Anavatan'ın dışında kalmayı bir asırdır yediremedik kendimize. Bir asırdır vatansızlığın orucundayız bu yüzden, bir asırlık hasret ile kandillerin yanmasını bekledik. " (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.92/93). Bu metinde yazar, Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve sonrasında Anadolu ile Rumeli'nin (Balkanlar) birbirinden ayrılmasını ele alıyor. Osmanlı'nın Balkanlar'daki topraklarının kaybedilmesiyle birlikte, bu bölgelerde yaşayan Türk ve Müslüman halkın vatanlarından ayrılmak zorunda kaldığını ve bu durumun bir yüzyıldır süregelen bir hasret ve üzüntü kaynağı olduğunu ifade ediyor. Yazar, bu ayrılığı ve vatan kaybını "bir asırlık hasret" olarak nitelendiriyor ve insanların vatanlarından uzak kaldıkları için "vatansızlığın orucu" tuttuklarını metaforik olarak belirtiyor. Bu ifade, derin bir özlem ve bekleyişin sembolü olarak kullanılıyor. Ayrıca, bu bekleyişin sona ermesini ve tekrar eski günlere dönmeyi umut ettiklerini, "kandillerin yanmasını" beklemekle betimliyor. Kandillerin yanması, umudun ve aydınlanmanın simgesi olarak burada önemli bir metafor olarak yer alıyor. Sonuç olarak, yazar Osmanlı'nın yıkılmasının ve toprak kayıplarının ardından gelen duygusal ve kültürel travmayı, hasreti ve vatan özlemini vurguluyor.

Hayal Kırıklığı

TDK'ye göre hayal kırıklığı, Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmeyişinden duyulan üzüntü; inkisarıhayal, sukutuhayaldır. Hayal kırıklığı, bireyin umut ve beklentilerinin gerçekleşmemesi sonucu duyduğu olumsuz bir duygudur. Hayal kırıklığı, bireyin belirli bir olay, durum veya kişiden beklediği sonucun gerçekleşmemesiyle ortaya çıkan olumsuz bir duygudur. Beklentilerin ve umutların karşılanmaması, bireyde üzüntü, hüznün, umutsuzluk ve çaresizlik gibi duyguların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu duygusal tepki, bireyin algıladığı gerçeklik ile beklediği sonuç arasındaki uyumsuzlukla ilişkilidir.

‘‘Kıyameti yaşadın

Ararken doğruyu bu şehirde

Sallandın yıprandın ey gönlüm

İnsanlık var sandığın yüreklerde...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair, güvendiği insanların yaşattığı hayal kırıklığından dolayı bu şehir diye bahsettiği Üsküp'te doğruyu ararken kalbinin çok yıprandığını ve kıyameti yaşadığını dile getirmektedir.

‘‘İçimde bir ruh tikanıklığı var

Kurusıkıymış elimdeki

Vurdum ölmedi ümitlerim

Sarıldım geri çekti

Sanırdım hep mordur menekşeler

Oysa simsiyah güller de varmış

Sefası değil vefası lazımmiş dostların...’’ (Vefa, s.40)

Şair bir iç sıkıntısının olduğundan bahsetmektedir. Bu durumu (bazı) dostlarının vefasızlığına bağlamaktadır. Onları hep mor menekşe sandığını ama onların bazılarının simsiyah gül veya kurusıkı gibi çıktığını söyleyerek hayal kırıklığını dile getirmektedir. Ayrıca dostların sadece iyi günde değil zor günde de yanında olması gerektiğini ve vefa göstermesi gerektiğini dile getirmektedir.

‘‘Camlara vuran kelebek gibiydi hayat

Hep umut edersin ama uçamazsın

Tam pes edecekken açılan pencere

Sonra da rüzgara savrulan kanat gibiydi...’’(Kelebek Ömrü, s.41)

Dizelerinde şair hayallerinin gerçekleşmesini kelebek metaforunda uçmaya benzeterek uçmayı beklerken uçamadığını, tam pes edecekken pencerenin açıldığını, uçmaya başladığı anda ise rüzgârda savrulduğunu dile getirmiştir.

‘‘Nasıl bir hayat yasadık biz böyle,

kimimiz hayal kurduk,

kimimiz öldük öylece...

ne biçim yıllardı onlar öyle,

bahçelerden yesil erik çalardık çocuk aklımızca,

bazen kiraz, bazen kara dutlarla yetinizdik,

en büyük maceramız oydu belki de...

80’li yıllar ve benim ülkem, yani çocukluğum...

paramparça edilmek üzere kurulmuş

bir düzenin çatırtılarını duyuyorduk her gün ve gece...

duvarlarımız yıkılıyor,

çocukluğumuz, hayallerimiz değişiyordu sessizce...

Aşk şiiri yazamam bundandır belki de

aşkın, kardeşliğin ve birliğin yıkıldığı bir dünya vardı gözümüzün önünde

Yavaş yavaş eriyordu hayat avuçlarımızın içinde...

peki ya şimdi yani bundan sonrası ne?

Ayıklandı mı pirincin bütün taşları,

yoksa pilav yapmaya niyetlenenler
 elimizden çocukluğumuzu çalanlar,
 gençliğimizi parçalayanlar hala doymadı...
 yetmedi mi çocukluğumuza kıydığınız,
 yetmedi mi Üsküp'ü kırıp kırıp farklı bir kılıf giydirdiğiniz,
 biz o saf ve temiz şehire aştığımız...
 dizlerimizi kanattığımız taşlarını ve mahallemizi geri
 istiyoruz.'' (Çocukluk s.56)

Çocukluk adlı şiirinde şair çocukluğuna dair hayal kırıklıklarından bahseder. İlk dizelerde bu hayal kırıklığı net bir şekilde görünmektedir. Özellikle “ne biçim yıllardı onlar öyle” dizesinde o yıllara dair hayal kırıklığının büyüklüğü görülmektedir. Devam eden dizelerde ise her bir çocuk gibi oyunlar oynadığını, arkadaşlarıyla erik ve dut yediğini söylemektedir. Bu durumları en büyük macerası olarak nitelendirilip 80’li yıllardan bahsederken çocukluğunu ülkesi ile özdeşleştirmiştir ve bu dönemde çıkan karışıklıkların onun çocukluğunu çok etkilediğini söylemiştir. Bu dönemlerde yıkılan duvarların çocukluğunu ve hayalleri değiştirtildiğini belirtmiştir. Ayrıca şair aşk şiirleri yazamamasının sebebini çocukluğunda yaşadıklarına bağlamaktadır. Bu olaylara sebep olan insanların hala aynı olduğunu ve ellerine tekrar fırsat geçerse aynı şeyleri yapacaklarını söylemektedir. Yine bu insanların Üsküp’ü değiştirmeye çalıştığını söyleyerek bunu yapamayacaklarını kendisinin saf ve temiz Üsküp’e âşık olduğunu söylemektedir. Son olarak şair çocukluğunda hayal kırıklığına sebep olanlara sitem ile seslenerek çocukluğunu ve mahallesini yeniden istemektedir.

“Son dönemlerde bu topraklara gelip, sanki yeni bir yer keşfediyormuş gibi bir şaşkınlık ifadesiyle "Vay be bu topraklarda Türkler de varmış, siz ne zaman öğrendiniz Türkçeyi, ne zaman göç etmişsiniz buralara?" gibi sorular çıkıyor karşımıza. Alıştık hepsine. Bu toprakları bilen, ruhunu çok iyi tanıyıp havasından nefeslendiğinde ciğerlerine kadar kendi ecdadının ruhunu hissedene de var.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.22/23). Cümlelerinde yazar Balkanlarda Türklerin varlığı ve tarihine dair farkındalık eksikliğini ele alıyor. Özellikle bu tarihî farkındalık eksikliğinin ana vatandan/

Türkiye'den gelen insanlarda olması yazarı büyük bir hayal kırıklığına uğratmaktadır. *"Son dönemlerde bu topraklara gelip, sanki yeni bir yer keşfediyormuş gibi bir şaşkınlık ifadesiyle"* cümlesi, yazarın Balkanlara gelen insanların, oradaki Türk varlığını bilmemelerini ve bu duruma şaşkınlıklarını ele almaktadır. Bu insanlar, Türklerin bu topraklarda uzun süredir yaşadığını bilmedikleri için şaşkınlık içindedirler. *"Vay be bu topraklarda Türkler de varmış"* ifadesi, gelen insanların bilgisizliğini ve Türklerin varlığına dair duydukları şaşkınlığı yansıtır. Türklerin varlığını yeni keşfetmiş gibi davranan bu insanlar, yazarı hayal kırıklığı yaratmaktadır. *"Siz ne zaman öğrendiniz Türkçeyi ne zaman göç etmişsiniz buralara?"* Bu sorular, insanların bölgedeki Türk varlığını ve tarihini bilmediklerini gösterir. Yazar, bu tür sorularla sık sık karşılaştığını ve bu durumun ona göre üzücü olduğunu ifade ediyor. *Alıştık hepsine*, ifadesi yazarın bu tür sorulara alışmış olduğunu, ancak bunun yine de rahatsız edici olduğunu gösterir. Bu, yazarın bu durumu kabullenmek zorunda kaldığını, fakat hala bunun üzüntüsünü yaşadığını belirtir. *"Bu toprakları bilen, ruhunu çok iyi tanıyıp havasından nefeslendiğinde ciğerlerine kadar kendi ecdadının ruhunu hissedene de var."* ifadesi, bazı insanların bölgenin tarihini, kültürünü ve Türklerin varlığını çok iyi bildiğini, hatta derinlemesine hissettiğini, diğerlerinin ise bilgisiz olduğunu belirtir. Genel olarak bu cümleler, yazarın Balkanlarda Balkan Savaşlarına kadar 500 yıldan fazladır orada bulunan Türk varlığına dair farkındalık eksikliğinin getirdiği hayal kırıklığını ve üzüntüyü dile getiriyor. Özellikle Türkiye'den gelenlerin Balkanlarda Türkçe konuşulmasına şaşırması yazarı oldukça hayal kırıklığına uğratmaktadır ve yazar bu tarih bilgisinin eksikliğini sorgulamaktadır. Çünkü Balkanlarda yaşayan Türklerin, Türkiye/Osmanlı Devleti tarihinin büyük bir parçası olduğu bilinmektedir. Bu durum, yazarın kültürel ve tarihsel kimliğinin yeterince tanınmamasından kaynaklanan derin bir duygusal tepkiyi yansıtır. Yazar, bölgenin ruhunu ve tarihini iyi bilen insanlarla bu bilgiden tamamen yoksun olan insanlar arasındaki farkı vurgulayarak, bu durumun kendisi ve toplumu üzerinde yarattığı etkiyi ifade etmektedir.

"Bu toprakları gezmeye gelen o kadar çok Türk turist var ki aslında onlara "turist" demek hiç içimden gelmiyor. Ama yine de turist gibi gezdikleri için böyle demek zorunda kalıyorum." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.41). Cümlelerinde yazar, Türkiye'den Üsküp'e gelen Türklerin bölgenin tarihine dair bilgi eksikliğinden dolayı yaşadığı hayal kırıklığını ifade etmektedir. Yazar Türklerin Üsküp'e geldiklerinde onları

"turist" olarak adlandırmasından duyduğu rahatsızlığı ifade ediyor. Yazar, Türkiye'den gelenlerin kültürel ve tarihi bağları nedeniyle bölgeye yabancı olmadığını düşünüyor ve bu nedenle "turist" kelimesinin uygun olmadığını hissediyor. Ancak, ziyaretçilerin turist gibi davranmaları ve bölgeyle var olan bağlarına yabancı olmaları nedeniyle bu terimi kullanmak zorunda kaldığını belirtiyor. Yazar, Türk turistlerin Üsküp'ün ve genel olarak Balkanlar'ın Türk tarihindeki önemine dair bilgi eksikliği yaşamalarından dolayı hayal kırıklığına uğruyor. Bu, tarih bilincinin ve kültürel mirasa verilen önemin eksikliğine işaret ediyor. Yazar Türkiye'den gelenlerin Balkanlar'a sadece turistik bir yer olarak değil, atalarının izlerinin bulunduğu, kültürel ve duygusal bağlarının olduğu bir yer olarak bakmalarını istiyor. Bu bağın farkında olmaları ve bu şekilde ziyaret etmeleri, ziyaretin anlamını ve değerini arttıracaklarını ifade ediyor.

“Yine çarşıdan geçmiş, köprüünün diğer tarafına geçen bir turist kafilesine denk geldim. Türkiye'den gelen o kadar çok turist var ki, kimisi tam turist, kimisi vatandan gibi görüyor bu şehri. Şöyle bir cümleye kulak misafiri oldum, "Kim ister ki o tarafta yaşamayı, baksana bu tarafı ne kadar da bakımlı ve yeni." İçimde bir fırtına koptu, "Sakin ol!" dedim kendi kendime, "İşte bunlar turist, rahat ol.", ama vicdanım bir yerde sızlıyor "Bir asırdır sen koruyorsun her ne pahasına olursa olsun, onlar gelecek bir gün diyorsun ve gelince eski diyerek beğenmeyecek, eyvah!" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.66). Metinde bahsedilen turistlerin, ziyaret ettikleri Üsküp'ün Türk tarafını olumsuz bir şekilde değerlendirmeleri, yazarın hayal kırıklığına ve içsel çatışmaya girmesine neden olmuştur. Turistlerin, şehri bakımsız ve eski bulmaları, yazarın içinde bir fırtına kopmasına neden olmuştur. Yazar, bu durumu kendi içinde değerlendirirken, bir yandan da Türkiye'den gelen ‘Turistlerin’ perspektifinden bakmaya çalışmaktadır. Ancak, Üsküp’ü uzun bir süredir koruduğuna ve ona değer verdiğine inanan yazar, ‘turistlerin’ bu tavrının kendisini üzdüğünü ifade etmektedir. Sonuç olarak yazar, Türkiye’den gelen insanları uzun zamandır beklediklerini onlar gelinceye kadar Üsküp’te örf, kültür, gelenek ve şehrin yapısını koruduklarını belirtmiştir. Ancak Türkiye’den gelen ‘Turistin’ Türk bölgesi ile ilgili cümlesi sonucu yazar büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Ancak Türkiye’den gelen bir ‘Türk’ün Üsküp’ün gerçek değerini anlayıp orayı vatandan bir parça olarak görmesiyle yazar bir nebze de olsa rahatlamıştır.

“Ne acıdır ki, günümüzde bizler kendi tarihimizi bile tüm gerçekliği ile öğrenemiyoruz. Biz Üsküplülere bile bu gibi bilgiler okullarda öğretilmedi. Kaldı ki

Türkiye'de yaşayan gençler Makedonya-Üsküp dediğimiz zaman sanki çok uzak bir ülkeden bahsediyormuş gibi yüzümüze bakıyor''(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.71). Yazar, tarihi ve kültürel bilginin eksikliğinden ve bu eksikliğin neden olduğu hayal kırıklığından bahsetmektedir. Metinde, kendi tarihlerini ve kültürlerini tam olarak öğrenememenin kendilerini ne kadar üzdüğü ve hayal kırıklığına uğrattığı vurgulanmaktadır. Özellikle, Üsküplülerin kendi şehirleri hakkında bilgi eksikliği yaşaması ve Türkiye'de yaşayan gençlerin Makedonya-Üsküp'ü uzak bir yer gibi algılamalarının ele alındığı metinde, bu bilgi eksikliğinin toplumda nasıl bir etki yarattığına dikkat çekilmektedir.

“Ey Anadolu, hüznlenme, seni üzmem için yazmıyorum ben bunları ama beş asırlık bir medeniyeti on üç ayda kaybettim ben. Apar topar toplandı askerler, akıp gitti ellerimden tutamadım hiçbirini. Çok kan döküldü çok. Beni orada anlatıyor musun çok merak ediyorum, yoksa bir iki sayfalık yer mi kaplıyorum tarih kitaplarında? Hiç şiir yazdılar mı benim için; kaç roman yazıldı sahi, hikâyeler çok mu? Çocuklar tanır mı beni, beraber nasıl bileklerimiz sıvayıp er meydanında nasıl düşmanı yendiğimizi anlattın mı hiç? Rumeli elden çıktıktan sonra "Ona ne oldu?" diye sordular mı?" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.116). Bu metinde yazar, Rumeli'nin kaybedilmesinin getirdiği derin üzüntüyü ve bu kaybın ardından Anadolu'nun Rumeli'yi ne kadar hatırladığı ve anlattığı konusunda duyduğu endişeyi dile getirmektedir. Yazar, Rumeli'nin beş asırlık bir medeniyet olduğunu ve bu medeniyetin sadece on üç ayda kaybedildiğini vurgulayarak hissettiği hayal kırıklığı duygusunu ifade etmektedir. Kaybın hızlı ve acı verici olduğunu, askerlerin ani bir şekilde toparlanıp gitmesinin Rumeli'yi derin bir kedere boğduğunu ifade etmektedir. Yazar ayrıca, Rumeli'nin hatırasının Anadolu'da ne kadar yaşatıldığı konusunda merakını ve endişesini dile getirmektedir. Tarih kitaplarında ne kadar yer kapladığını, Rumeli için şiirlerin, romanların ve hikayelerin yazılıp yazılmadığını, çocukların Rumeli'yi tanıyıp tanımadığını sorgulamaktadır. Yazar, Rumeli'nin elden çıktıktan sonra ona ne olduğunun sorulup sorulmadığını ve bu kaybın ne kadar hatırlandığını ve anıldığını öğrenmek istemektedir. Bu metin, tarihî ve kültürel mirasın unutulmaması gerektiğini ve yazarın, Rumeli'nin kaybının unutulmaması için duyduğu derin endişeyi ve üzüntüyü yansıtmaktadır.

Şimdi sıra geldi özeleştiriye, Türkiye milli takımına. Biz her şeye rağmen, bütün yıllara, bütün o formalara, o formaların göğsündeki ay ve yıldıza, bütün o polislerle ve o şarkılara, elimizdeki iftarlık soğumuş ekmeklere, su yerine içtiğimiz sıcak meyve sularına

(stada pet şişede su götürmek yasakmış), kurumuş boğalarımızla Türkiye'yi tutup stadyumda ev sahiplerinin yanında şımarıklık yapmamıza, ülkemizde rakip takımı ev sahibi gibi hissettirmemize rağmen, karşımızda sanki birbiriyle dargın, aralarında soğuk rüzgârlar esen bir takım vardı. "İmparator" diye tezahüratlar edildi, bir el sallama veya tribüne dönüp tebessüm bile edilmedi. Biz maçı izlemeye değil, Türkiyemizin yanında durmaya gittik, eminim ki bir tribüne dönüp selamlamak çok zor bir şey değildi. Yüzlerce çocuk ve genç küçücük de olsa coşturacak bir hamle bekledi, olmadı, oyun da golsüz bitti zaten. Berabere kalmak bile dostluk maçına en çok yakışandı belki, ama bir eksiklik, bir tuhaflık vardı.

...Şimdi sıra geldi özeleştiriyeye, Türkiye milli takımına. Biz her şeye rağmen, bütün yıllara, bütün o formalara, o formaların göğsündeki ay ve yıldızla, bütün o polislerle ve o şarkılara, elimizdeki iftarlık soğumuş ekmeklere, su yerine içtiğimiz sıcak meyve sularına (stada pet şişede su götürmek yasakmış), kurumuş boğalarımızla Türkiye'yi tutup stadyumda ev sahiplerinin yanında şımarıklık yapmamıza, ülkemizde rakip takımı ev sahibi gibi hissettirmemize rağmen, karşımızda sanki birbiriyle dargın, aralarında soğuk rüzgârlar esen bir takım vardı. "İmparator" diye tezahüratlar edildi, bir el sallama veya tribüne dönüp tebessüm bile edilmedi. Biz maçı izlemeye değil, Türkiye'mizin yanında durmaya gittik, eminim ki bir tribüne dönüp selamlamak çok zor bir şey değildi. Yüzlerce çocuk ve genç küçücük de olsa coşturacak bir hamle bekledi, olmadı. '' Velhasıl biz bu Ramazan ayında bir değişiklik yapıp iftarımızı milli duygularla Türkiye'mizin yanında durarak açtık. Şarkıların, deplasmanların, polislerin, kazanmışların, kaybetmişlerin hiç fark etmez, bayrağımız dalgalandı mı, dalgalandı, biz ona bakarız vesselam. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.239).

Cümlelerinde yazar, Ramazan ayında, Makedonya'da Kuzey Makedonya ve Türkiye Millî takımı arasında oynanan futbol maçında yaşadığı olaylara bir eleştiri getirmektedir. Maçın iftar saatine denk gelmesine ve insanların oruç olmasına rağmen Türkiye milli takımını desteklemeye geldiklerini ifade etmektedir. "Elimizdeki iftarlık soğumuş ekmeklere, su yerine içtiğimiz sıcak meyve sularına" ifadesi ile yazar taraftarların karşılaştığı zorlukları ve verdikleri mücadeleyi dile getirmektedir. Polislerin çıkardığı tüm zorluklara rağmen stada girip millî takımı desteklemek için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını ifade etmektedir. Ancak Türk taraftarlar bu kadar mücadele verip Makedonya takımına evinde deplasman hissi yaşatmasına ve dönemin teknik direktörüne tezahüratlar yapılmasına rağmen dönemin teknik direktörünün Türk taraftarları görmezden gelmesi, dönüp eliyle bir teşekkür bile etmemesi yazar tarafından ciddi şekilde eleştirilmektedir. Bununla beraber millî takım oyuncularının arasındaki iletişimsizlik ve zayıf bağlar da yazar tarafından eleştirilmektedir. Son olarak yazar bu tür olaylardan ziyade önemli olanın Türkiye'nin yanında olmak ve Türk bayrağının dalgalandırılması olduğunu ifade etmektedir.

Kendini Arayış

İnsanın kendini arayışı, tarih boyunca felsefeden edebiyata, sanattan psikolojiye kadar birçok alanda işlenmiş evrensel bir temadır. Bu arayış, bireyin kim olduğunu,

yaşam amacını ve dünyadaki yerini anlama çabasıdır. İnsanın kendini arayışı, genellikle bir içsel yolculuk olarak tanımlanır ve bu süreçte birey, kendi benliğini, değerlerini, inançlarını keşfetmeye çalışır. Kendini arayış süreci genellikle belirli yaşam deneyimleri veya krizlerle tetiklenir. Hayatta karşılaşılan zorluklar, kayıplar, başarılar veya dönüm noktaları, bireyin kendini sorgulamasına ve derin bir iç gözlem yapmasına neden olabilir. Bu süreçte birey, hayatı sorgulayarak kendi öz benliğini keşfetmeye yönelir. Kendini arayış süreci, bir varış noktasından ziyade sürekli bir yolculuktur. Birey, yaşamının farklı evrelerinde bu yolculuğa tekrar tekrar çıkabilir. Her yeni deneyim ve karşılaşılan her yeni zorluk, bireyin kendini daha derinlemesine keşfetmesine olanak tanır. Bu nedenle, kendini arayış, bireyin yaşam boyu devam eden bir gelişim ve dönüşüm sürecidir.

Leyla Şerif Emin de kendini arayış izleğine hatırı sayılır şekilde yer vermiş olup insanın içsel yolculuğunda yaşadıklarını ifade etmektedir. Yine bu yolculuk esnasında bireyin karşılaştığı veya karşılaşma ihtimali olduğu olay ve durumları imgelemeler çerçevesinde dile getirmektedir.

“*Sükûnete kavuştum senin karanlık gönül odalarında. Çıkmam oradan hem vallah hem billah. Seyredaldım keramet bildiğim aydınlıkları, sel ile yel aldı içimdeki karanlıkları. Ben ve karanlık, sen ve aydınlık medcezirim oldu benim. Yumuşak kayalıklara çarpar oldu sert dalgalarım. Ben kavuştum sessiz çıgıklarım, senin olsun bütün huzurlu izbe gönüller.*” (Üsküistan, s.71). Cümlelerinde yazar, duygusal ve içsel bir yolculuğundan ve bu yolculuk esnasında kendi iç huzurunu, dinginliğini ve kendini bulma sürecinden bahsetmektedir. “*Sükûnete kavuştum senin karanlık gönül odalarında. Çıkmam oradan hem vallah hem billah.*” ifadesi, yazarın başkasının derin ve gizemli duygusal dünyasında huzuru bulduğunu anlatmaktadır. Burada “*karanlık gönül odaları*”, muhtemelen bir başkasının karmaşık ve belki de zor yanlarını temsil etmektedir. Yazar, bu karmaşıklığın içinde bile huzur bulduğunu ve oradan çıkmak istemediğini vurgulamaktadır. “*Seyredaldım keramet bildiğim aydınlıkları, sel ile yel aldı içimdeki karanlıkları.*” cümlesi, yazarın daha önce aydınlık ve keramet olarak gördüğü şeyleri gözlemleyip içsel karanlıklarının bu gözlemlerle, hayatın olumlu ve ilham verici yönleriyle silinip gittiğini anlatmaktadır. “*Sel ile yel*” ifadesi ile içsel temizlik ve yenilenmeden bahsetmektedir. “*Yumuşak kayalıklara çarpar oldu sert dalgalarım.*” cümlesi, yazarın yoğun ve belki de zorlayıcı duygularının, daha yumuşak ve hoşgörülü bir ortamda rahatladığını anlatmaktadır. “*Ben kavuştum sessiz çıgıklarım, senin olsun*

bütün huzurlu izbe gönüller." ifadesi, yazarın içsel sessizliğine ve kendi içsel huzuruna kavuştuğunu ifade eder. "*Sessiz çılgınlıklar*" içsel huzursuzlukların ve çatışmaların son bulduğunu, izbe gönüller ise başkalarının huzurlu ama izole dünyalarını temsil eder. Yazar, kendi içsel huzurunu bulduktan sonra bu dünyalara ihtiyaç duymadığını ifade ediyor. Sonuç olarak, yazar bu metinde, içsel çatışmalarını, zıtlıklar arasındaki dengesini ve nihayetinde ulaştığı huzuru dile getiriyor.

"Kaçarken hırçın denizlerden ayağıma takıldı yosunlar. Çözmeye çalıştığım her denklem içinde bir bilinmeyi barındırdı. Ben sussam da, hiç konuşmasam da duyduğum bir ses, bir tını, bir mırıltı koparttı yüreğimin en sessiz köşesini. Sağır ve renksizim, bir o kadar da susmuşum."(Üsküistan, s.72). Cümlelerinde yazar, kendini arama sürecinde karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklar karşısında verdiği/veremediği mücadeleleri ifade etmektedir. "*Kaçarken hırçın denizlerden ayağıma takıldı yosunlar."* ifadesi, yazarın yaşamın karmaşıklığı ve zorlukları karşısında kendini arama sürecinde olduğunu ve bu sürecin engellerle dolu olduğunu belirtir. Denizlerin hırçınlığı, kendini ararken karşılaşılan güçlükleri ve çatışmaları ifade etmektedir. Yosunlar ise bu güçlü denizlerin içindeki karmaşayı ve engelleri temsil eder. "*Çözmeye çalıştığım her denklem içinde bir bilinmeyi barındırdı."* cümlesi, yazarın hayatındaki zorlukları ve karmaşıklıkları anlatır. Hayatta karşılaşılan problemler ve denklemler, her zaman çözülmesi gereken bir bilinmeyi içerir. Bu, hayatın beklenmedik olaylarla dolu olduğunu ve her adımda yeni bir mücadele olduğunu ifade eder. "*Ben sussam da hiç konuşmasam da duyduğum bir ses, bir tını, bir mırıltı koparttı yüreğimin en sessiz köşesini."* ifadesi, yazarın içsel dünyasında var olan duygusal sesleri ve çatışmaları anlatır. Yazar, sessiz kalmayı tercih etse de içinde duyduğu duygusal seslerin onu rahatsız ettiğini ve içsel huzursuzluğa neden olduğunu belirtir. "*Sağır ve renksizim, bir o kadar da susmuşum."* ifadesi, yazarın duygusal olarak körelmiş hissettiğini ve hayata karşı duyarsızlaştığını ifade eder. Bu ifade renksizlik, duygusuzluk ve hayattan zevk alamama durumunu ifade ederken, sağır olmak duyarsızlığı ve sessizliği ifade eder. Bu cümlelerin bütünü, yazarın kendini arama sürecinde; içsel çatışma, duygusal karmaşa ve duyarsızlık hislerini bir iç konuşma yöntemi kullanarak okur ile paylaşma sürecini anlatır.

"Ne ben kalabiliyorum ne de bir başkası olabiliyorum, aynı senin gibi... Sende de senden olmayan emanet kişilikler gizli, biliyorum... ..kopart tüm benliğini, üstüne giy yalnızlık hırkanı, uzaktan bir bak kendine. Tanıyabildin mi aynadaki insanı?"

(*Üskübistan*, s.76). Cümlelerinde yazar, kendini arama sürecinde kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkisini sorgulayarak ve iç dünyasındaki karmaşıklıktan bahsetmektedir. "*Ne ben kalabiliyorum ne de bir başkası olabiliyorum, aynı senin gibi...*" ifadesi, yazarın kendini ve diğer insanları anlama çabasını yansıtır. Kendi benliğini ve diğer insanların benliğini tam olarak kavramanın zorluğuna işaret eder. "*Sende de, senden olmayan emanet kişilikler gizli, biliyorum.*" ifadesi, yazarın başkalarının da kendisi gibi kendini arama sürecinde olduğunu ve sahip oldukları kişiliklerin aslında dış etkenlerden kaynaklandığını ifade eder. Bu, insanların kimliklerinin, dış etkenlerin etkisi altında şekillendiğini ve bu kişiliklerin gerçek kişiliğini yansıtmadığını gösterir. "*Tanıyabildin mi aynadaki insanı?*" cümlesi, yazarın kendisini tam olarak anlama ve kabul etme sürecini ifade eder. Ayna, insanın içsel dünyasını yansıtan bir metafor olarak kullanılır ve yazar, kendisinin kim olduğunu gerçekten anlayıp anlamadığını sorgular.

Kimlik Karmaşası

"*İstemesen bile tek tek öğretilir sana, oysa sen farkına varmazsın. Aynaya bakınca hatırlamaya çalışırsın kendini, çözemezsin yüzüne bakanın kim olduğunu.*" (*Üskübistan*, s.19). Cümlelerinde yazar bireyin bilinçaltına işlenen deneyimlerden ve kendini tanıma sürecinden bahsetmektedir. "*İstemesen bile tek tek öğretilir sana, oysa sen farkına varmazsın.*" ifadesiyle yazar bireyin hayatı boyunca bilinçli ya da bilinçsiz olarak edindiği deneyimlerinden bahsetmektedir. İnsanın; çevresinden, ailesinden, toplumundan ve kültüründen sürekli olarak bir şeyler öğrendiğini, bu bilgilerin ve deneyimlerin bilinçaltına işlendiğini ancak çoğu zaman bu sürecin farkında olmadığını anlatmaktadır. "Aynaya bakınca hatırlamaya çalışırsın kendini çözemezsin yüzüne bakanın kim olduğunu." ifadesiyle yazar, bireyin kendini tanıma ve anlama çabası üzerinde yoğunlaşmaktadır ve açıkça bir kimlik karmaşasından bahsetmektedir. Yazar bu kimlik karmaşasını ayna metaforu üzerinden derinleştirmektedir. Ayna, burada kişinin kendini görmeye çalıştığı bir metafor olarak kullanılmıştır. Kişi, fiziksel olarak kendi yüzüne baksa da içsel olarak kim olduğunu ne hissettiğini ve ne düşündüğünü anlamakta zorlanır. Yazar burada kimlik arayışı ve öz benlik üzerine derin bir sorgulamadan bahsetmektedir. Metin bir bütünlük içerisinde ele alındığında, bireyin kendini tanıma sürecindeki zorlukları ve bilinçaltında biriken deneyimlerin bu süreci nasıl karmaşık hale getirdiğinden bahsetmektedir. Bu durum ise insanın kendi iç dünyasıyla yüzleşmesindeki güçlükleri ve kimlik arayışındaki derin sorgulamaları yansıtır.

"Sahilsiz deniz gibiyim."(Üskübistan, s.42). Cümlelerinde yazar, yaşanan kimlik bunalımından ve ait olma duygusundan bahsetmektedir. Zirâ sahilless bir deniz, nerede başladığı ve nerede bittiğı belli olmayan bir alanı temsil eder. Yazarda hayatında belirsizlikler yaşadığını, geleceğı göremediğini veya kontrol edemediğini hissettiğini ifade etmektedir. Bu aynı zamanda hayatında bir yön veya sınır bulamama duygusunu da temsil etmektedir.

"En sonunda günün bitmesine az kalmışken bugünün sonunda yakaladım kendimi. İçeri girdim ama yoktum, aradım aradım, not bıraktım ama..." (Üskübistan, s.44). Cümleleri ile yazar, insanın kendini bulma çabasının zorluğunu, geç kalmış bir farkındalık anını ve içsel dünyasında yaşadığı belirsizlik ve tatminsizliği dile getirmektedir. Cümlede bulunan *'günün bitmesine az kalmışken'* ifadesi ile kendini bulma çabasında geç kalmış olduğunu belirtmektedir. Ancak geç kalırsa bile insanın kendi içsel dünyasında bir belirsizlik ve tatminsizlik hissini devam edebileceğinden bahsetmektedir. Yazar, son olarak not bırakma metaforunu kullanarak çabasını ve arayışını başkalarına veya kendine bir mesaj olarak bırakmaktadır.

Bir şehir atıyorsa içinden beni, oturur da düşünürüm biraz, düşünmek lazım çünkü... Beni bu şehir özden üvey etmiş neyleyeyim, uzaktan baktırır evime barkıma, umut ederiz her geçen gün kim yüreğinin tapusunu satılığa çıkaracak? Kim, kime satacak bu şehri? İçindeki beni, bendeki seni; kimi kime satacak ey dilsiz tellal (Üskübistan, s.59).

Cümlelerinde yazar, Üsküp ile ve oradaki yaşantısıyla ilgili derin bir yabancılaşma, hayal kırıklığı ve içsel sorgulama duygularını ifade etmektedir. Yazar, kendisini dışlayan ve ona yabancı gelen bir şehirden bahsediyor. Bu duygular, şehirdeki yaşamının, hayallerinin ve beklentilerinin nasıl yıkıldığını anlatıyor. "Beni bu şehir özden üvey etmiş neyleyeyim, uzaktan baktırır evime barkıma," cümlesi, yazarın kendisini şehre yabancı ve dışlanmış hissettiğini anlatıyor. "Özden üvey etmek" ifadesi, şehrin yazarın öz kimliğini reddettiğini ve onu bir yabancı gibi hissettirdiğini vurguluyor. Yazar, evine ve yaşantısına uzaktan bakmak zorunda bırakıldığını, yani aslında kendi yaşamının bile bir parçası olamadığını hissediyor. "Umut ederiz her geçen gün kim yüreğinin tapusunu satılığa çıkaracak? Kim, kime satacak bu şehri?" ifadesi, yazarın şehirdeki insanların duygusal bağlarını kaybettiklerini ve bu yüzden umutlarını yitirdiklerini dile getiriyor. "Yüreğinin tapusunu satılığa çıkarmak" ifadesi, insanların duygusal değerlerini ve samimiyetlerini kaybetmelerini, bunları adeta bir mal gibi satmalarını

ifade ediyor. "İçindeki beni, bendeki seni; kimi kime satacak ey dilsiz tellal" cümlesi, yazarın şehirdeki kişisel ilişkilerin ve kimliklerin nasıl değersizleştirildiğini sorguluyor. "*Dilsiz tellal*" ifadesi, bu durumu duyuramayan veya değiştiremeyen bir aracıya hitap ediyor. Yazar, şehirdeki kimlik ve ilişki sorunlarının nasıl çözüleceğini sorgularken, içsel bir haykırıшта bulunuyor.

Kültürel çeşitlilik

Bu genç, evden çıkıp tekrar eve dönene kadar üç dil konuşabiliyor. Bakkalla Arnavutça, postacıyla Makedonca selamlaşıyor. Okuluna girince kendi Türk sınıfını arıyor, öğretmeni ve arkadaşlarına günaydın, diyor. Türkçe dersinde ana dilinin tüm detaylarını öğrenmeye çalışıyor. Makedonca dersindeyse "Bir dilekçe nasıl yazılır?" türünden metinlere bakıyor. Yabancı dil olarak genelde iki dil öğretiliyor lisede. İlkokulunda Fransızca veya Almanca dersini görmüşse, lisede bunun derecesi daha ileri seviyeye taşıyor, yanına bir de İngilizce ekleniyor. Bir yıllığına Latince de öğretiliyor. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.99).

Bu metinde yazar, Üsküp'te yaşayan çok dilli bir Türk gencinin günlük yaşamını ve eğitim hayatını betimleyerek, bölgedeki çok kültürlü ve çok dilli ortamı anlatmaktadır. Gencin farklı dillerde iletişim kurabilmesi, çok kültürlülüğün ve dil zenginliğinin bir yansımasıdır. Metinde bahsedilen genç, günlük hayatında birden fazla dili aktif olarak kullanmaktadır. Bakkalla Arnavutça, postacıyla Makedonca konuşmakta ve okulda Türkçe derslerine katılmaktadır. Bu, Üsküp'teki dilsel çeşitliliği ve insanların çok dilli yaşama uyum sağladığını göstermektedir. Gencin eğitim hayatında çeşitli dillerle karşılaştığı anlatılmaktadır. Türkçe derslerinde ana dilini öğrenmeye çalışırken, Makedonca derslerinde resmi ve akademik dil becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca, yabancı dil olarak Fransızca, Almanca, İngilizce ve hatta Latince gibi dillerin de öğretildiği belirtilmektedir. Bu, bölgedeki eğitim sisteminin çok dilli ve çok yönlü bir dil eğitimi sunduğunu göstermektedir. Genç, farklı dilleri kullanarak ve öğrenerek hem kendi kültürel kimliğini korumakta hem de çok kültürlü bir ortamda yaşamayı öğrenmektedir. Türkçe, Arnavutça ve Makedonca dillerini kullanarak, bu dillerin ve kültürlerin arasında bir köprü kurmaktadır. Sonuç olarak, yazar bu metinde, Üsküp'te yaşayan bir gencin çok dilli ve çok kültürlü bir çevrede nasıl yaşadığını ve eğitim aldığını detaylandırarak, bölgenin dilsel ve kültürel zenginliğini, ayrıca gençlerin bu ortamda nasıl bir dilsel yetkinlik kazandıklarını anlatmaktadır.

Kültür Bekçiliği/Koruyuculuk/Kültür Koruyuculuğu

Kültürel koruyuculuk, bir toplumun kültürel mirasını, geleneklerini, dilini ve diğer kültürel unsurlarını koruma, yaşatma ve gelecek nesillere aktarma çabasıdır. Bu süreç

hem yerel hem de küresel düzeyde çeşitli stratejiler ve politikalar aracılığıyla gerçekleştirilir. Kültürel koruyuculuk, kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirmek, kültürel çeşitliliği teşvik etmek ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda topluluğun kültürel değerlerini, geleneklerini, dilini, sanatını, mimarisini ve diğer kültürel unsurlarını koruma ve gelecek nesillere aktarma sürecidir. Bu süreç hem maddi hem de manevi kültürel mirası kapsar. Maddi kültürel miras, tarihi yapılar, ibadet yerleri ve sanat eserleri gibi somut öğeleri içerirken, manevi kültürel miras, dil, gelenekler, kültür ve halk hikayeleri gibi soyut öğeleri içerir.

Buna ek olarak koruyuculuk duygusu, insanın sevdiklerini, toplumu, ülkesini veya çevresini zarar ve tehlikelerden koruma isteği ve çabasıdır. Bu duygu, genellikle bir bağlılık veya sorumluluk duygusuyla yakından ilişkilidir ve insanın içgüdüsel olarak sevdiklerini tehlikelerden uzak tutma arzusundan kaynaklanır.

İnsanlar genellikle koruyuculuk duygusunu aile bireylerine karşı hissetmekle birlikte bu duygu toplumsal düzeyde de ortaya çıkabilir. Bir kişi, toplum içindeki diğer insanları tehlikelere karşı karşı korumak için mücadele edebilir.

Bahsi geçen bu duygu, insanın bağlılık, sevgi ve sorumluluk duygularının bir yansımasıdır. Bu duygu, insanların birbirine destek olmasını, bir arada güvende hissetmelerini ve toplumsal dayanışmayı güçlendirir.

Ana vatani/Türkiye’yi her türlü tehlikeye ve kötülüğe karşı himaye etme duygusu her yurttaşın içinde vardır. Aynı şekilde Türkiye’nin de her yurttaşını yurt içinde olsun veya olmasın hiç fark etmeksizin korumaya çalıştığı aşikardır. Şair de eserlerinde koruma içgüdüünün/ koruma duygusunun/kültürünü korumanın etrafına Türkiye’yi yerleştirmiş olup Türkiye çerçevesinde bahsedilen duygulara şu şekilde yer vermiştir.

“Varsın sana uzaktan bakayım

Eyvallah

Kimsele dokunmasın diye surların olayım

Ah çeksen ben kahrına yanayım ” (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair kendisinin olumsuz durumlara razı olduğunu gerekirse uzakta da kalabileceğini Türkiye'ye bir zarar gelmemesi için her türlü duruma razı olduğunu ve düşmanla Türkiye arasında gerekirse bir engel olacağını söylemektedir.

“Anamın sesi gibi yumuşak bir dağsın yüreğimde

Heyhat edip taş basma gönlüme yar

Dokunsalar ağlayacağım dizinde

Beni mazlum etme güzel diyar...” (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinde “güzel diyar” olarak bahsedilen yer Türkiye’dir. Türkiye’ye güzel diyar diye seslenip kendisini terk etmemesini, mazlum duruma düşürmemesini ve korumasını istemektedir. Bununla birlikte annelerin çocuklarını her türlü kötülüğe karşı koruna metaforunu kullanarak Türkiye’yi anneye benzetmektedir.

“Bizi, bize kötü gösterip, bizim içimize birilerini gönderip, içten bizi kirletip ve sonunda önümüze çok güzel görünen bir hayatı sunan bir oyun olamaz mı her şey? Bir de bakmışsın biz onlar olmuşuz, onlar da artık bizi tanıyor olmuş! Al sana bir Truva atı daha...Asırlardır oynanan bir oyun olsa dahi, nedendir hep bu oyuna kanıyoruz? Önümüzde koskoca örnekler duruyorken kör oluyoruz günden güne... Tüm benliklerimizi üstümüzden çıkartarak açıyoruz ellerimizi yabancı benliklere kişiliklere yabancı gönüllere kaynıyoruz” (Üskübistan, s.77) Cümlelerinde yazar, özellikle Balkanlarda yaşayan Türklere seslenerek toplumsal manipülasyonlara/yönlendirmelere karşı duyarlı olmalarını istiyor ve bu manipülasyonların sonucunda kimliklerini ve değerlerini nasıl etkilediğini sorguluyor. *"Bizi, bize kötü gösterip, bizim içimize birilerini gönderip, içten bizi kirletip ve sonunda önümüze çok güzel görünen bir hayatı sunan bir oyun olamaz mı her şey?"* ifadesi, manipülasyonun derinliklerine dikkat çekiyor. İnsanların dış etkenlerin etkisi altında nasıl şekillendiğini ve dış etkenlerce insanların kimliklerini ve algılarını nasıl değiştirebileceğini anlatıyor. *"Bir de bakmışsın biz onlar olmuşuz, onlar da artık bizi tanıyor olmuş! Al sana bir Truva atı daha..."* ifadesi, insanların dışsal faktörlerin etkisi altında nasıl farkında olmadan dönüştüğünü ve yine dışsal faktörlerin kendilerini gizleyerek nasıl güç kazandıklarını gösteriyor. "Truva atı" metaforu ile, dışarıdan zararsız görünen ancak içinde tehlike barındıranlara karşı dikkatli olunması gerektiğini ifade ediyor. *"Asırlardır oynanan bir oyun olsa dahi, nedendir hep bu oyuna kanıyoruz?"*

Önümüzde koskoca örnekler duruyorken kör oluyoruz günden güne..." ifadesi, insanların/Türklerin tarih boyunca dış etkenlerin/ manipölasyonların kurbanı olduğunu ve bu döngünün nedenini sorgular. İnsanların/ Türklerin tarih boyunca aynı hataları yapmasına rağmen ders çıkarmamasına eleştiride bulunur. *"Tüm benliklerimizi üstümüzden çıkartarak açıyoruz ellerimizi yabancı benliklere kişiliklere yabancı gönüllere kaynıyoruz"* ifadesi, insanların manipölasyonun etkisi altında nasıl kendi kimliklerini kaybettiklerini ve başkalarının etkisi altında nasıl değiştiğini anlatır. İnsanların manipölatörlerin etkisi altında kendilerini kaybederek başka birinin istediği gibi davrandığını ve düşündüğünü ifade ederek bu duruma karşı dikkatli olmalarını, kendi değerlerine ve kimliklerine sıkı sıkıya sarılmaları gerektiğini ifade eder.

"Beni korudun ey şehir, sana gelen darbelerle kalkan oldun hepimize, şimdi de sıra bizde" (Üskübistan, s.119). Cümlelerinde yazar, yaşadığı zorluklar karşısında Üsküp'ün kendisini koruduğunu kendisine destek verdiği ve sadakat gösterdiğini ifade etmektedir. Şimdi ise destek verme, koruma ve sadakat gösterme sırasının kendisinde olduğunu söylemektedir.

"Ey benim dedelerden emanet kalan şehrim, dilim ve dinim, bil ki ben hiç değişmedim, bir gün gelir de beni bıraktığın gibi bulamazsın diye inan hep nöbetteyim. Araftayız belli ki... Belki de o Rumeli türküsünde geçen 'Fırtına tuttu bizi, fırtınaya kapıldık, belki de o bizim kavuşmalarımız mahşere kaldı' kim bilir? " (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.93). Bu metinde yazar, dedelerinden miras kalan şehir, dil ve dini koruma ve bunlara bağlı kalma duygusunu vurguluyor. Yazar, bu değerlerin korunması için sürekli bir nöbette olduğunu ifade ederek, geçmişe olan bağlılığını ve bu değerlerin kaybolmaması için verdiği çabayı dile getiriyor. "Araftayız belli ki..." ifadesi, bir belirsizlik ve bekleyiş durumunu anlatıyor. Yazar, şu anda bir geçiş veya bekleyiş halinde olduğunu, geçmişle gelecek arasında bir yerde kaldığını belirtiyor. Özellikle Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmek zorunda kalmasının ardından orada bulunan Türkler topraklarını terk etmek istemediler ama yapılan baskı ve zulümlerden de çok çektiklerini dile getiren yazar, ne kalabildiklerini ne de gidebildiklerini dile getirmiştir. Bu durumu 'araf' olarak ifade etmiştir. "Rumeli türküsünde geçen 'Fırtına tuttu bizi, fırtınaya kapıldık, belki de o bizim kavuşmalarımız mahşere kaldı'" cümlesi ise, bir türkü aracılığıyla derin bir özlem ve belirsizliği ifade ediyor. Fırtınaya kapılma metaforu, zor ve çalkantılı zamanları temsil ediyor. "Mahşere kalma" ifadesi ise, bu özlem ve kavuşmanın belki de ahirette, yani çok

uzak bir gelecekte gerçekleşeceğini ima ediyor. Genel olarak, yazar bu metinde, dedelerinden kalan kültürel ve manevi mirasa sıkı sıkıya bağlı olduğunu, bu mirası korumak için sürekli bir nöbette olduğunu ve mevcut belirsiz ve zor durumu aşma ümidi taşıdığını ifade ediyor.

“*Osmanlı Devleti buralardan çekildikten sonra daha çok koruma altına alınmış bazı gelenekler, özellikle dil ve din, bu iki unsura sıkıca sarılmış vaziyette bulursunuz yerel halkı*”(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.107/108). Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesinden sonra, bölgedeki yerel halk arasında bazı gelenekler daha da korunmuş ve belirginleşmiştir. Özellikle dil ve din gibi iki temel unsur, yerel halk tarafından büyük bir özenle muhafaza edilmiştir. Bu durum, Osmanlı'nın yüzyıllar süren hakimiyeti sırasında yerleşmiş olan kültürel ve dini yapıların, Osmanlı sonrası dönemde de devam ettiğini göstermektedir. Osmanlı dönemi boyunca Balkanlar'da İslam dini yaygınlaşmış ve birçok yerel halk Müslüman olmuştur. Osmanlı'nın çekilmesinin ardından, bu Müslüman topluluklar dini kimliklerine daha da sıkı sarılmışlardır. Bu, bir yandan toplumsal ve kültürel dayanışmayı sağlarken, diğer yandan Osmanlı sonrası dönemde karşılaşılan zorluklara karşı bir direniş ve kimlik koruma aracı olmuştur. Benzer şekilde, dil de önemli bir kimlik unsuru olarak korunmuştur. Osmanlı döneminde Türkçe, yönetim ve eğitim dili olarak önemli bir rol oynamış, ancak Osmanlı'nın çekilmesiyle birlikte, yerel dillerin ve Türkçenin korunması ve yaşatılması bir kimlik ifadesi haline gelmiştir.

"Bizim nöbetimiz, dilimiz, dinimiz, kimliğimiz içindi; koruduk. Geldiniz, gördünüz; Balkanlar Anadolu'dan daha Osmanlı dediniz. Alnımız ak, gurur verici bir cümle"(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.120). Bu cümle, yazarın Balkanlar'daki Türk topluluğunun Osmanlı mirasını koruma ve yaşatma çabalarını anlatmaktadır. "Bizim nöbetimiz, dilimiz, dinimiz, kimliğimiz içindi; koruduk" ifadesi, Balkanlar'daki Türklerin Osmanlı döneminden kalma kültürel ve dini mirası koruma konusundaki kararlılığını vurgulamaktadır. Bu topluluk, kendi dillerini, dinlerini ve kimliklerini koruyarak Osmanlı mirasını yaşatma sorumluluğunu üstlenmektedir. "Geldiniz, gördünüz; Balkanlar Anadolu'dan daha Osmanlı dediniz" ifadesi ise, özellikle Türkiye'den gelenlerin Balkanlar'da Osmanlı döneminden kalan izleri daha belirgin bulduklarını ve bu izlerin Anadolu'dakilerden daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, Balkanlar'daki Türk topluluğu için bir gurur kaynağıdır çünkü Osmanlı mirasını

koruma ve yaşatma konusundaki çabalarının dışarıdan da fark edildiğini ve takdir edildiğini göstermektedir.

“*Biz Yugoslavya döneminde, komünist rejimde bile dinimizi, dilimizi, geleneklerimizi koruduk.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.120). Cümlesinde yazar, eski Yugoslavya döneminde yaşananların Türk topluluğunun kültürel ve dini kimliğini korumadaki kararlılığını vurgulamaktadır. “*Biz Yugoslavya döneminde, komünist rejimde bile dinimizi, dilimizi, geleneklerimizi koruduk*” ifadesi, dönemin baskıcı politikalarına rağmen Türk topluluğunun dini inançlarını, ana dillerini ve geleneklerini sürdürdüğünü belirtmektedir.

Mücadele/ Dik duruş/Başkaldırı

Dik duruş ve başkaldırı, bireylerin veya toplumların adaletsizliğe, zorbalığa, baskıya veya haksızlığa karşı gösterdiği cesur ve kararlı tutumu ifade eder. Dik duruş, kişinin kendi değerlerine, ilkelerine ve vicdanına bağlı kalmasıyla ortaya çıkar. Başkaldırı ise, haksızlıklara karşı sessiz kalmayı reddetmek ve değişim için mücadele etmek anlamına gelir. Dik duruş, kişinin yaşadığı toplumda veya dünyada gördüğü haksızlıklara karşı durmasını, sessiz kalmayı reddetmesini ve adalet için mücadele etmesini gerektirir. Bu duruş, bireyin kendi vicdanına ve değerlerine sadık kalmasıyla mümkün olur. Dik duruş, genellikle bireyin zorluklarla karşılaşmasına ve çeşitli risklerle karşılaşmasına neden olsa da kişinin onurunu ve insanlık değerlerini koruması açısından son derece önemlidir.

Başkaldırı ise, toplumun belli bir kesiminin veya bireyin, mevcut düzeni değiştirmek veya adaletsizliklere son vermek amacıyla gösterdiği aktif ve cesur eylemlerdir. Başkaldırı, genellikle barışçıl protestolar veya toplumsal hareketler şeklinde ortaya çıkar. Bu tür eylemler, halkın sesini duyurmasını sağlar ve değişim için önemli bir görev görür.

Dik duruş ve başkaldırı, tarihte birçok önemli olayın ve dönüşümün temelini oluşturmuştur. İnsan hakları mücadeleleri, demokrasi hareketleri, sivil haklar hareketi gibi büyük toplumsal hareketler, dik duruş ve başkaldırının sonucudur. Bu tür hareketler, bireylerin ve toplumların adalet ve özgürlük için mücadele etmesini, mevcut düzeni sorgulamasını ve değişim için çaba göstermesini sağlar.

Sonuç olarak, dik duruş ve başkaldırı, bireylerin ve toplumların adalet, özgürlük ve insan hakları için mücadele etmesinin ve değişim için çaba göstermesinin önemli bir ifadesidir. Bu tutumlar, insanlık için daha iyi bir dünya inşa etmek için gereklidir ve tarihte birçok dönüşümün temelini oluşturmuştur. Yazar/şair Leyla Şerif Emin’de hem yazılarında hem de şiirlerinde bahsedilen izleğe yer vermiştir. Bu şiirlerde genellikle adaletsizlik karşısında durduğunu ve buna karşı mücadele ettiğini belirtmektedir.

‘‘Yorgunum ama ümitsiz değil

Hep Eylüldendi bu huzursuzluk

Kaç beden büyüktü savaşlarım bilmiyorum

Nasıl olsa hepsini seneye de giyerdim

Cephelerde yaralanan dostlanm

Kimin kurşunu, kimdi vuran hep meçhul

En zor olanı da hayatın yüzü suyu hürmetine sırtımdaki bıçaklarım

Faili yok hiç olmadı olmayacak da

Biliyorum

O karanlığa gömdüm yüzleri

Bir güneşe bakar şimdi gerçekler

O da Allah’ın takdiri

Ol der oluverir

Ama yorgunum, lakin ümitsiz hiç değil...

Daha şehrin ortasında hayaller kuracaktım’’ (Yorgunum, s.61)

Şair sürekli bir mücadele içerisinde olduğunu ve bu durumun onu yorduğunu söylemektedir. Yorgunluğuna rağmen ümitsiz olmadığını, umutlarının devam ettiğini söylemektedir. Bu durumlara ek olarak huzursuzluk içerisinde bulunduğunu söyleyerek bunun sebebini eylül ayının içinde olmasına bağlamaktadır. Devam eden dizelerde şair

teşbih yöntemiyle savaşları elbiseye benzetmektedir. Bu elbisenin kendisine ne kadar büyük geldiğini bilmediğini söyleyip bunun öneminin olmadığını ve seneye de giyeceğini ifade etmektedir. Bu elbiseleri seneye de giyeceğini söyleyerek savaşının/mücadelesinin bu yıl biteceğini düşünmediğini gelecek yıllarda da devam edeceğini düşündüğünü söylemektedir. Verdiği bu mücadeleler esnasında bazı arkadaşlarının zarar gördüğünü ve bazı insanlar tarafından da sırtından bıçaklandığını söylemektedir. Son dizelerde ise elinden geleni yaptıktan sonra işi Allah'a bıraktığını ve takdirin Allah'ın elinde olduğunu belirtmektedir. Şiiri yorgun olduğunu ümitsiz olmadığını ve olmayacağını bu mücadelenin sonunda şehrin/Üsküp'ün ortasında hayaller kuracağını söyleyerek bitirmektedir.

*“Boşluktayım, uçurumların kenarında
Her taraf sis her yer karanlık
Sabahın en puslu kuyusundan çıkan sesler gibi
İçerlerden duyulan çığlıklara inat ediyorum
En uçtayım, önümde koskoca bir hendek
Sırtım rüzgâra inat eğilmiyor
Sendeleyerek rüzgâr uçuşuma beni itecek
Direniyorum...*

Şair bu şiirinde kendisini bir boşluk duygusu ve tehlike içerisinde hissetmektedir. Ayrıca her tarafının karanlık olduğunu söyleyerek bir karamsarlık içerisinde olduğunu belirtmektedir. Kendisine karşı gelen her türlü müdahaleye rağmen mücadeleye devam edeceğini, pes etmeyeceğini ve her şeye rağmen ilerleyeceğini söylemektedir.

*Ey koca dünya yenemeyeceksin beni
Ben ayaktayım hem de dimdik boynum
Eğmem, buradayım geleceksen gel
Çıkacaksan çık karşıma savaşmaya hazırım
Zayıf değilim, koskoca bedeninden bile güçlüyüm ben*

Dağ kadar geniş yüreğim

Erkeksen çık karşıma buradayım ve bekliyorum

En ince çizgide bile seni yenerim

Seni tek geçerim dünya...

Şair bu dizelerde dünyaya karşı bir meydan okumaya yer vermektedir. Dünyanın/hayatın karşısına nasıl gelirse gelsin onu yenemeyeceğini ona karşı her zaman mücadele edeceğini söylemektedir. Bu mücadele neticesinde başının her zaman dik olacağını ve bununla gurur duyduğunu belirtmektedir. Ayrıca şair bu mücadeleden galip çıkacağından emin olduğunu söylemektedir.

Sanma ağlarım, kuruttum bütün nemli odaları

Yosun tutmuş denizlerine döktüm

Al senin olsun hepsi

Her şeyi al, istemem senden zerre kadar menfaat

Ben seni denizlerinden tanırım

Yutarsın her şeyi

Dağlarından tanırım kaybetmeye mahkûmsun

Gizlenemezsin

Ben senin ruhunu bilirim ruhunu

Küçüksün sen, sende kaybetmeye mi, asla

Anca seni kaybedebilirim

Kurtuluşum olur o zaman...

Şair bu dizelerde bu hayatı/dünyayı çok iyi tanıdığını kendisini ve diğer insanları aldatmaya çalışmak için kullandığı yöntemleri çok iyi bildiğini ve bunlara karşı hazırlıklı olduğunu asla aldatılamayacağını söylemektedir. Ayrıca menfaati uğruna değerlerinden asla vazgeçmeyeceğini ve mücadelesine devam edeceğini söylemektedir.

Çek beni senden, at içinden ya da dur ineceğim senden

Ne halin varsa gör dünya

Ama ben seni sevmeyeceğim

En gri bulutları değil

Simsiyah olanları getir

Yine de beş para etmezsin

Bak her şeye inat gülebiliyorum ben

Hem de kahkaha atarak, kim takar seni dünya

Malına mülküne de güvenenlerle yalnız kal

Seni her şekilde tek geçerim ben, var mısın

Korkak dünya ona da cürretin yok ki senin

Şair bu dizelerde hayatın/dünyanın karşısına ne şekilde gelirse gelsin onu sevmeyeceğini söylemektedir. Hayatın kimi zaman ona kötülüklerle geldiğini, bu kötülükleri arttırsa bile gülerek yaşamaya devam edeceğini ve hayata karşı verdiği bu mücadeleden mutlaka galibiyetle ayrılacağını söylemektedir.

Gülüyorum işte var mı diyeceğin

Salıver fırtınaları üstüme, eğilmem ben sana dünya

Rüzgâra karışır sesim dalga dalga

Sarar senin her yanını

Duyuyor musun, duy beni... Sen hiçbir şeysin

Derdim yok sızlanayım, acım yok ki ağlayayım

Duygum yok hissedeyim

Sattım sana hepsini

Özgürüm

Şair hayata/dünyaya seslenerek elinden geleni ardına koymaması gerektiğini söyleyerek tüm dertlerini ve duygularını hayata geri verdiğini bu sebeple özgür olduğunu ve dilediği gibi gülebildiğini söylemektedir.

Senin gibi dönmeden hayatın şafağından başlayarak

Kör kuyu gecelerden çıkararak özgürüm durduğum yerde

Sen durduğunda kıyameti kopartırsın

Ben hep durdum dünya

Dönen sendin

Ben hiç dönmedim yolumdan

Eksenimde dönüp durmadım

Sen dönmeye yine de devam et dünya.” (Dünya, s.87-88-89)

Şair bu dizelerde mücadelesinden ve yolundan asla vazgeçmediğini ve vazgeçmeyeceğini söylemektedir. Şiirin genelinde ise başına gelen her türlü felakete karşı başının dik olduğunu, yolundan asla vazgeçmediğini ve yolundan asla vazgeçmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca menfaatleri uğruna yola çıktıklarını, ideallerini ve hayallerini yarı yolda bırakmadığını söylemektedir.

“Hep dönen sen olmayacaksın ya

Bırak biraz da insanlar dönsün

Başı dönen zaten düşer de

Dimdik duran semazen olsun

Yüreği samimi olan aldanmaz

Hakkı savunan sana kanmaz

Sağ elin verdiğini sol el bilmedikçe

inan hiç kimse yara almaz

Ancak alkış için hayır yapanı

iki elin sesi de kurtarmaz

Dön sen dünya dön

Biz ne çok dönenler gördük

Pusto Dünya dedik güldük...’’ (Pusto Dünya, s.94)

Şair bu dizelerde teşbih sanatına başvurarak insanı dünyaya benzetmektedir. Dönen sensin dünya diyerek yolundan dönen insanlara seslenmektedir. Dik durmayan ve menfaatleri uğruna her yolu mübah gören insanların var olduğu kadar; dik duran, samimi, hakkı savunan, iyiliği gösteriş için yapmayan insanların da var olduğunu söylemektedir ve bu mücadelenin devam edeceğini bu çıkarları uğruna her şeyi yapan insanlara sadece güleceklerini ve onlara puşto diye sesleneceklerini dile getirmektedir.

‘‘Elimin hamuruyla birçok ise bulaştım

Karıştım, içinde oldum

Suçluysam kes cezamı hâkim bey...

Aklımdan zorum vardı, evet

İtiraf ediyorum, bu şehirle kavgam hiç bitmedi

Sen kır kalemi gerekse müebbet ver hiç oralı olmam

Yine yapar mısın dersin evet yaparım

Boyumdan büyük işlere kalkıştım

Başka işim yoktu dersem yalan olur,

O kadar çok var ki,

Hangi birini saysam bilemiyorum

Ama yine de kaderime razıyım

Senin kırdığın kalemi ucundan katarım

Yine yazarım,

Çetele tutacak değilim gün hiç saymadım

Benim saydıklarım çok başka şeyler

Varsa bir çayın koy da içelim

Ben sana tek tek anlatırım...''(Kır Kalemi Hâkim Bey, s.69)

Şair ilk dizede “elimin hamuruyla” sözüyle kadın olarak mücadelesine devam ettiğini ve bu şekilde birçok işe kalkıştığını belirtmektedir. Birçok sorumluluğu bulunmasına rağmen bu şehirle olan mücadelesini hepsinin önüne koyduğunu ve bu mücadelesine devam edeceğini söylemektedir. Mücadelesinin ardından sonuçla ilgilenmeyeceğini onun için önemli olanın verdiği mücadele olduğunu ve sonucun ne olursa olsun kaderine razı geleceğini söylemektedir.

"Yine o ses; 'Ne zaman pes etmek istiyorsan beni yut' dedi. Hayır, hayır etmeyeceğim arayıp huzuru, kendimi, arınmışlığımı, kalmamışlığımı, kaybolmuşluğumu bulacağım..." (Üsküistan, s.20). Cümlelerinde yazar, kişinin içsel mücadeleleri ve pes etme arzusu ile karşı karşıya kaldığında yaşadığı duygu ve düşünceleri ifade etmektedir. Bu tür bir içsel monolog, bireyin kendi iç dünyasındaki çelişkileri ve kararlılık arayışını yansıtmaktadır. *"Yine o ses; 'Ne zaman pes etmek istiyorsan beni yut' dedi."* Bu cümle, kişinin içsel bir sesle ya da düşünceyle, muhtemelen negatif bir içsel diyalogla karşı karşıya olduğunu anlatır. Yazarın bu ses olarak bahsettiği metafor, pes etme arzusu ve yenilgi hissini temsil eder. Kişinin, zor durumlarla karşılaştığında bu tür düşüncelerle boğuştuğunu ve bu düşüncelerin, onu pes etmeye teşvik ettiğini belirtmektedir. *"Hayır, hayır etmeyeceğim arayıp huzuru, kendimi, arınmışlığımı, kalmamışlığımı, kaybolmuşluğumu bulacağım."* İfadesiyle şair kişinin pes etmeme kararlılığını ve kendi içsel huzurunu bulma arzusunu ifade eder. Pes etme fikrine direnmekte ve kendi içsel yolculuğunu sürdürme konusunda kararlı davranmaktadır. Yazar metnin genelinde ise, insanın içsel dünyasında yaşadığı mücadeleleri, pes etme ve direnme arasındaki çatışmayı ortaya koymaktadır. Kendi içsel huzurunu ve kimliğini bulma yolculuğunda kararlılık gösteren bireyin, bu süreçte yaşadığı duygusal ve zihinsel çalkantıları yansıtır. Bu çalkantılar sonucunda ise mücadeleye devam eden bir birey metaforu ortaya koymaktadır.

"Hayatımın ince çizgisi üstünde oyun oynayanlara inat aslan gibi kükrediğim de oldu. Hiç beklenmedik bir anda çatığım oldu kaşlarımı. Ezdirmem deyip kancalarımı çıkarttım." (Üsküistan, s.56). Cümlelerinde yazar, hayatındaki zorluklar ve karşılaştığı

engeller karşısında gösterdiği direnci ve mücadelecî ruhunu ifade ediyor. Yazar, hayatının "ince çizgisi" üstünde oyun oynayanlara karşı güçlü ve kararlı bir duruş sergilediğini belirtiyor. *"Aslan gibi kükrediğim de oldu"* ifadesi, yazarın gerektiğinde cesur ve güçlü bir şekilde tepki verdiğini, haksızlıklara ve zorluklara karşı sessiz kalmayıp sesini yükselttiğini anlatıyor. Bu, yazarın kendini savunma ve haklarını koruma konusundaki kararlılığını gösteriyor. *"Hiç beklenmedik bir anda çattığım oldu kaşlarımı"* ifadesi, yazarın bazen sürpriz bir şekilde sert ve kararlı bir tavır sergileyebileceğini, beklenmedik anlarda bile güçlü tepkiler verebileceğini ifade ediyor. Bu, yazarın gerektiğinde beklenmedik bir direnç ve kararlılık gösterebildiğini anlatıyor. *"Ezdirmem deyip kancalarımı çıkarttım"* cümlesi ise, yazarın kendini ezdirmemek ve haklarını korumak için savunmaya geçtiğini, karşılaştığı zorluklar karşısında savaşmaya hazır olduğunu gösteriyor. *"Kancalarımı çıkarttım"* ifadesi, yazarın tıpkı bir savunma mekanizması gibi, kendini korumak ve mücadele etmek için hazırlıklı olduğunu anlatıyor. Bu cümleler, yazarın hayatındaki mücadelecî ruhunu, dirençli ve kararlı duruşunu, haksızlıklar ve zorluklar karşısında gösterdiği cesareti ve kendini savunma isteğini yansıtıyor. Yazar, hayatının ince çizgisinde oynanan oyunlara karşı dimdik durduğunu ve gerektiğinde güçlü tepkiler verdiğini ifade ediyor.

"Hakkımı korumayı öğrendim artık, öğretildi banal Sanki sihirli bir öğretmenmiş bu hayat..." (Üsküistan, s.67). Cümlelerinde yazar, hayatın kendisine öğrettiği önemli bir ders olan haklarını koruma becerisini kazanmasını ifade ediyor. Hayatın bir öğretmen gibi davrandığını ve bu süreçte güçlü ve bilinçli bir birey haline geldiğini anlatıyor. *"Hakkımı korumayı öğrendim artık"* ifadesi, yazarın artık kendi haklarını savunma ve koruma yeteneğine sahip olduğunu belirtir. Bu, yazarın geçmişte belki de haklarının ihlal edildiği veya göz ardı edildiği durumlar yaşadığını ve bu deneyimlerden ders alarak kendini geliştirdiğini ifade eder. Artık yazar, kendi haklarına sahip çıkma ve kendini savunma konusunda daha bilinçli ve kararlı durduğunu ifade etmektedir. *"Öğretildi bana"* cümlesi, bu yeteneğin yazarın hayatına dışsal bir etkiyle, yani yaşamın kendisi tarafından öğretildiğini vurgular. Yazar, bu beceriyi kendiliğinden değil, yaşadığı deneyimler ve karşılaştığı zorluklar aracılığıyla öğrenmiştir. Bu, hayatın öğretici ve bazen zorlayıcı yönünü yansıtır.

"O kenarlardan medet uman olmadım, olamadım, yüreğimi gerdim ve kenarlardan bir sel gibi yüklendim hayata. Şimdi ise daha da güçlüyüm, benden bir ben"

doğdu dünyama, artık koruma içgüdüm ile korunma gücüne bir nefes geldi. Taze bir can katıldı ruhumu. Bana dokunana değil, canımın canına toz kondurana kükrer içimdeki ruhum" (Üskübistan, s.67). Cümlelerinde yazar, hayat karşısında nasıl güçlü bir duruş sergilediğini ve bu süreçte nasıl olgunlaştığını, kendini ve sevdiklerini koruma gücünü nasıl kazandığını ifade ediyor. Yazar, hayatın zorluklarına karşı nasıl mücadele ettiğini ve bu mücadeleden daha güçlü bir şekilde çıktığını anlatıyor. *"Yüreğimi gerdim ve kenarlardan bir sel gibi yüklendim hayata"* cümlesi, yazarın içindeki cesaret ve kararlılıkla hayatın zorluklarına göğüs gerdiğini ve onları aşmak için büyük bir enerjiyle harekete geçtiğini ifade eder. Bir sel gibi hayatın içine daldığını söyleyerek, güçlü ve kararlı bir tutum içerisinde olduğunu ifade etmektedir. *"Şimdi ise daha da güçlüyüm, benden bir ben doğdu dünyama"* ifadesi, yazarın bu süreçte daha da güçlendiğini ifade etmektedir. *"Bana dokunana değil, canımın canına toz kondurana kükrer içimdeki ruhum"* ifadesi, yazarın sevdiklerini koruma konusundaki kararlılığını ve bu konuda ne kadar hassas ve güçlü olduğunu ifade eder. Kendi zarar görmesi durumunda değil, sevdiklerinin zarar görmesi durumunda daha da güçlü bir tepki vereceğini belirtir. İçindeki ruhun kükremesi, yazarın koruma içgüdüsünün ve bu konudaki gücünün bir ifadesidir. Sonuç olarak, bu cümleler, yazarın hayat karşısındaki kararlı duruşunu, zorluklara göğüs germe becerisini ifade etmektedir. Yazar, kendini ve sevdiklerini koruma konusunda ne kadar kararlı ve güçlü olduğunu vurgularken, hayata karşı da dik duruş sergilediğini ifade etmektedir.

"Ya benle gelin ya da yalnız gideceğim ucu nereye dokunursa dokunsun, yorulup hiç durmayacağım. Utancımdan kısıvrak olup kızarıp, bozarıp terlemeyeceğim. Hakkımı kimseye ezdirmeyeceğim, ezdirenler utansın. Yarına alnım ak, gözüm pek gireceğim." (Üskübistan, s.95). Cümlelerinde yazar, haksızlık karşısında dik duruşu, kararlılığı, azmi ve özgüvenini ifade eder. Yazarın, yolculuğunda yalnız kalma pahasına da olsa, haksızlıklar karşısında kendi değerlerini ve haklarını koruma kararlılığını gösterir. *"Ya benle gelin ya da yalnız gideceğim ucu nereye dokunursa dokunsun, yorulup hiç durmayacağım."* ifadesi, yazarın dik duruşunu, kararlılığını ve bağımsızlığını vurgular. Bu, yazarın kendi yolunu belirlemekte ve bu yolda yalnız kalma pahasına ilerleme isteğini ifade etmektedir. *"Ucu nereye dokunursa dokunsun"* ifadesi, bu yolculuğun belirsizliği ve zorlukları ne olursa olsun devam edileceğini gösterir. *"Hakkımı kimseye ezdirmeyeceğim, ezdirenler utansın."* ifadesi, yazarın kendi haklarını savunma

konusundaki kararlılığını ve bu hakları ihlal edenlere karşı duyduğu öfkeyi ifade eder. "Ezdirenler utansın" ifadesi haksızlığa ses çıkarmayanlara karşı duyduğu hayal kırıklığını ifade eder. Metin bütününe bakılırsa yazarın güçlü bir kararlılık, dik duruş ve özgüven duygusu taşıdığını, kendi haklarını koruma konusunda son derece azimli olduğunu ve bu yolda başkalarının desteğine ihtiyaç duymadan ilerlemeye hazır olduğunu ifade eder.

"Kendimi bildim bileli, mücadelecı bir yapımın olduğunu ve inatçı ruhumun bu mücadelede asla boğulmayacağını görüyordum. Bugün bile yaşadığımız yoğunluk ve yorgunlukta öyle anlar yaşadım ki, defteri kapayıp, kalemi kırasım geldi, zor iş, bunu yapmayanların anlaması çok zor; dernekçilik, mücadeleler, sosyal faaliyetler, aktiviteler, hep halka yönelik çalışma, insanı tepeden tırnağa yoruyormuş. Ama ruhumun yapısı bu durumlarda beni en çok cesaretlendiren ve asla yılmamam gerektiğini söyleyen bir dosttu. Gerektiğinde acı söyleyen gerçekleri yüzüme vuran bir dost. İki kişiymişiz gibi yaşadım, yorulan bedenim ve asla pes etmeyen ruhum " (Üsküistan, s.123). Cümlelerinde yazar, birtakım faaliyetler yürütürken yaşadığı zorluklardan ve bu zorluklar karşısında verdiği mücadelelerden bahseder. Yaşamının her döneminde mücadele etme zorunda kaldığını bu sebepten ötürü inatçı ruhuyla tanındığını belirtir. Ancak yaşanan zorluklar karşısında bazen pes etmek istediğini ve bu duyguların anlamının sadece o zorlukları yaşayanlar tarafından anlaşılabileceğini ifade eder. Yoğunluk ve yorgunluk, mücadelecı yapısını sınavan ancak onu daha da güçlendiren deneyimler olduğunu ifade eder. Ancak tüm bu zorluklar karşısında bedeninin ve ruhunun birlikte hareket ettiğini ve mücadeleye devam edeceğini belirtir.

"Türklere öyle sorular soruyorlar ki insanın çok sağlam sinirleri olması gerekiyor bu sorular karşısında. Rumeli bölgesinde yaşayan Türkler olarak, bu toprakları terk etmeyenler olarak, öyle zor durumlarda kaldığımız oluyor ki her şeye rağmen sabretmeyi öğreniyoruz. Sabır burada mihenk taşımız. En basiti ise 'Burada Türk kalmadı ki hepsi gitti, siz Türk değilsinizdir kim bilir. Gelin vazgeçin bundan.' Bu birincisi, neredeyse ezber edilmiş gibi, bu cümleyle öyle çok karşı karşıya kalıyoruz ki artık alıştık" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.112). Yazar bu metinde, Rumeli bölgesinde yaşayan Türklerin karşılaştıkları zor durumlardan ve maruz kaldıkları sorulardan bahsetmektedir. Bu sorular, Türk kimliklerini sorgulayan ve onların varlıklarını inkâr eden nitelikte olup, bu topraklarda kalan Türklerin sabrını sınavan bir durum yaratmaktadır. Özellikle, 'Burada Türk kalmadı ki hepsi gitti, siz Türk değilsinizdir kim

bilir. Gelin vazgeçin bundan' gibi ifadeler, Rumeli'deki Türklerin kimliklerini koruma mücadelesini ve bu süreçte yaşadıkları zorlukları yansıtmaktadır. Yazar, bu tür sorularla sıkça karşılaştıklarını ve bu durumun kendileri için büyük bir sabır testi olduğunu vurgulamaktadır. Türk kimliğini koruma ve bu kimliği inkâr edenlere karşı direnme, metinde önemli bir tema olarak işlenmektedir. Yazar, bu zor koşullara rağmen sabretmeyi öğrenmenin ve sabrın bir mihenk taşı, yani dayanıklılık ve direncin temel bir unsuru olduğunu ifade etmektedir. Tutumlara karşı sabırla direnme gerekliliğini ve bu sürecin zorluklarını anlatmaktadır.

“*Yeri geldi pazarda patates sattık, ama asla kimseye minnet eylemedik. "Allah var gam yok" dedik. Çok şükür dergimizi, kitabımızı, gazetemizi, kendi haklarımızı da koruyabiliyorduk*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.160). Cümlelerinde yazar zorluklar karşısında geçimlerini sağlamak için yapılan işleri ve bu süreçte gösterilen onurlu duruşu ifade eder. Pazarda patates satarak dahi olsa kimseye minnet etmeden, yani kimsenin yardımına veya lütfuna ihtiyaç duymadan yaşamlarını sürdürebildiklerini vurgular. "Allah var gam yok" sözü yazarın Allah'a olan güvenini dile getirir. Bu güven sayesinde, karşılaşılan sıkıntılar ve zorluklar karşısında endişe duyulmadığını ifade eder. Son cümlede ise bölgedeki Türkler için çok önem arz eden kitap, dergi ve gazetelerin kimseye minnet edilmeden çıkarıldığı ifade edilmektedir. Genel olarak, bu cümleler zorluklar karşısında gösterilen direniş, kimseye muhtaç olmadan yaşama kararlılığı ve inançtan alınan güç sayesinde hedeflere ulaşma sürecini ifade etmektedir.

Ölüm/Kader

Ölüm, biyolojik olarak bir organizmanın yaşam fonksiyonlarının geri dönülmez şekilde sona ermesidir. Ancak ölümün anlamı ve önemi, sadece biyolojik bir olgu olmanın ötesine geçer ve birçok farklı perspektiften ele alınabilir. Kader ise insan hayatının ve insan hayatındaki olayların ve olayların önceden belirlenmiş bir düzene göre gerçekleştiği inancıdır. İslam inancında, kader kavramı oldukça önemlidir ve "kader" olarak adlandırılan bir ilahi plan ve önceden belirlenmiş bir düzen olarak görülür. İslam'da kaderin anlaşılması ve kabul edilmesi, imanın temel unsurlarından biridir ve Kuran'da birçok ayette bu konuya değinilir.

“*Bu dünyaya gelen geçen, hep dalgındı*

Saatler ayarlanmış önceden

Ölüm ferman yazılmış inceden

Bu yaşa gelince sen

Soran olmadı hâlin neydi genç iken...’’ (Gönüle Nasihat s. 37/38)

Dizelerinde şair, “saatler ayarlanmış önceden” dizeleriyle kadere teslim olduğunu, zamanı gelince ölümden kaçılamayacağını söylemektedir. Ayrıca son mısırda gençken halini soran olmadı dizeleri ile yaşlılıkta pişman olmamak adına gençliği çok iyi geçirmemiz gerektiğini söylemektedir.

“Çok şükür, ne geçmedi ki...

Vakit herkesi alıp götürdü

Uzaktan bakınca pişman hepsi

Nasipte sınavda soru olmak da var

Cevap olmak da

Kaderde neyse o çıkar karşına

Hiç telaş etme insanoğlu bu gürültün boşuna

Kâinatın ortasında havada uçan bir küreyiz sonuçta’’ (Küre, s.42)

Dizelerinde şair kaderi vakte benzeterek herkesi alıp götürdüğünü ve gidenlerin uzaktan bakılınca pişman olduğunu söylemektedir. Dördüncü mısırda hayattaki rollerimizi sınavdaki soru ve cevaplara benzeterek telaş etmememiz gerektiğini kaderdeki rollerimizi yaşayacağımızı ve bundan kaçamayacağımızı söylemektedir. Son mısırda ise koca kâinatta bir kürenin içinde yaşadığımızı ve insan oğlu olarak kibre kapılmamız gerektiğini söylemektedir.

"Ömürler kısa, muhabbetler uzunmuş. İşte yaşamak, bir duymakla başlarmış ikincisi duyduğunu duyurmakla. Farklı hayatlar olmuş, olacakmış da." (Üsküistan, s.53). Cümlelerinde yazar, insan ömrünün kısalığına dikkat çekmektedir. Bu sebepten ötürü anlamlı ilişkiler kurmasının insan hayatında kıymetli olduğunu İnsanların kısa olan yaşamlarında, uzun süreli ve anlamlı ilişkiler kurmalarının yaşamlarına derinlik ve anlam

katması açısından anlam taşıdığını dile getirmektedir. Özellikle insan ilişkilerinin yaşamın anlamını ve değerini artırdığını ifade sunar.

"Hayatımın sis perdesi, ölüm! Hangi zamanda, ne şekilde, nerede ve nasıl, keskin ve soğuk bir bıçak gibi keserken hayatımı ben neleri alıp gideceğim, ardımda kimleri nasıl bırakacağım bilemiyorum ki. Pastayı keser gibi doğum günü kutlayanlar, hayatımı bölecek ikiye; ya bir ceviz kabuğu takılacak dişime ya da lezzetli bir dilim düşecek payıma, kim bilebilir ki." (Üsküistan, s.63). Cümleleri ile yazar, yazarın hayat ve ölüm üzerine derin düşüncelerini, belirsizlikleri ve yaşamın kırılğanlığını ifade ediyor. Ölümün, hayatın sisli perdesini bir bıçak gibi keserek, yaşamın akışını nasıl sona erdireceğini düşündüğünü dile getiriyor. Hayatın sonuna geldiğinde, neyi yanına alıp götüreceğini ve geride kimleri nasıl bırakacağını bilmediğini vurguluyor. *"Hayatımın sis perdesi, ölüm!"* ifadesi, ölümün yaşam üzerindeki belirsizliğini ve gizemini ifade ediyor. Sis perdesi, göremediğimiz ve anlayamadığımız bir şeyi sembolize ederken, ölümün de yaşamın sonundaki belirsizlik ve bilinmezliği temsil ettiğini anlatıyor. "Hangi zamanda, ne şekilde, nerede ve nasıl, keskin ve soğuk bir bıçak gibi keserken hayatımı ben neleri alıp gideceğim, ardımda kimleri nasıl bırakacağım bilemiyorum ki." cümlesi, ölümün ne zaman ve nasıl geleceğini bilmenin imkansızlığını ve bu bilinmezliğin yarattığı endişeyi ifade ediyor. Yazar, hayatının son bulacağı anın belirsizliği içinde, geride kimleri bırakacağını ve neyi yanına alıp götüreceğini kestiremediğini dile getiriyor.

Savaş

Savaş, insanlık tarihindeki en karmaşık ve yıkıcı olaylardan biridir. Genellikle devletler, gruplar veya ideolojiler arasındaki çatışmalar sonucunda ortaya çıkar ve büyük ölçekte kayıplara, yıkıma ve acıya neden olabilir. Savaşın birçok farklı şekli ve nedeni olabilir, ancak sonuçları genellikle trajiktir.

Savaşlar genellikle siyasi, ekonomik, toplumsal veya dini nedenlerle ortaya çıkar. İki veya daha fazla taraf arasındaki anlaşmazlıklar, çıkar çatışmaları veya ideolojik farklılıklar savaşa yol açabilir. Savaşlar, toprak, kaynaklar, güç veya ideolojik üstünlük gibi çeşitli hedefler için mücadele edilir.

Savaşlar, çeşitli taktikler ve silahlar kullanılarak yürütülür. Geleneksel savaşlarda, askerler genellikle karşılıklı çatışmalarda bulunurken, modern savaşlarda hava ve deniz

kuvvetleri gibi daha teknolojik araçlar da kullanılabilir. Savaşlar, toprak işgali, kuşatmalar, bombardımanlar, çatışmalar ve diğer birçok şekilde gerçekleşebilir.

Savaşların sonuçları genellikle yıkıcıdır. Binlerce insan hayatını kaybedebilir, çok daha fazlası yaralanabilir ve milyonlarca insan evini terk etmek zorunda kalabilir. Savaşlar, ekonomik kayıplara, altyapı tahribatına ve uzun vadeli sosyal travmalara da yol açabilir. Ayrıca, savaşlar sivil halkı da etkileyebilir ve masum insanların hayatını ve geçim kaynaklarını yok edebilir.

Savaşlar sadece fiziksel yıkımla sınırlı kalmaz, aynı zamanda psikolojik etkilere de sahiptir. Savaş, travma, kaygı, korku ve depresyon gibi psikolojik sorunlara neden olabilir. Savaş, insanların yaşamlarını ve toplumların yapısını derinden etkileyebilir ve uzun vadeli sonuçları olabilir. Ancak savaşlar sadece yıkımı getirmez, aynı zamanda insanların dayanma gücünü, dayanışma duygusunu ve iyileşme yeteneğini de gösterebilir. Savaşlar, sivil toplumların direnişini ve dayanışmasını ortaya çıkarabilir ve insanların birlikte çalışarak krizleri aşmalarına yardımcı olabilir.

Şair ve yazar Leyla Şerif Emin şiirlerinde ve yazılarında Balkan Savaşları özelinde bu konuya sıklıkla yer vermiş ve savaşların sebep olduğu yıkımdan, göçten ve hayal kırıklığından bahsetmiştir.

‘‘Balkan desek de kanmayın bastaki bala

Asıl kan bulaşmıştır en çok bu toprağa’’ (Ayvar, s.31)

Dizelerinde şair, Bal kelimesine vurgu yaparak Balkan coğrafyasının uzaktan hoş görüldüğünü insanların bu coğrafyadan hep güzel bahsettiğine vurgu yapmıştır. Devam eden dizelerde ise bu coğrafyada onlarca savaş olduğunu, Balkan topraklarında çok kan aktığına vurgu yapmaktadır.

‘‘Ecel şerbetini içip kurtulan şehir

Üstüne toprağı çekip uyuyan şehir

Dalgalan sende rüzgâra karşı/ İçimde sadece hayali kalıp

Ağlayan şehir...’’ (Şehire Veda, s.32/33))

İlk mısradaki şair ecel şerbeti içerek intihar eden/ölen ancak bunun farkında olmayarak kurtulduğunu söyleyenlere kinayeli bir dille yaklaşarak onları, yine kinayeli olacak şekilde tasdikler gibi davranmaktadır. Bilindiği üzere Osmanlı'dan koptuktan sonra birçok savaşın, göz yaşının ve zulmün yaşandığı Balkan coğrafyasında hala bazı topluluklar bunca şeye rağmen bu kopmayı kurtulma olarak düşünmektedir. Şair devam eden bu durumu ikinci mısradaki uyuyan şehir kelimeleriyle eleştirmektedir.

"Topraktan bir avuç toprak almak için canlar gitmiş. Ne savaşlar yaşanmış" (Üskübistan, s.55). Cümlelerinde yazar, toprak için yapılan savaşlarda birçok canın kaybedildiğini ve bu yüzden büyük acılar yaşandığını belirtir. Ayrıca toprak üzerinde yaşanan mücadelelerin ve savaşların insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerini vurgular ve Toprağın, yaşamın temel unsurlarından biri olmasına rağmen, üzerindeki kontrol için yapılan mücadelelerin yarattığı acı gerçekliğe vurgu yapar.

"Biz bunları yaşarken, yıllardır insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları, doğa ve ağaç hakları adına kurulan, "hak" kelimesini dilinden düşürmeyen tüm kurum ve mahkemelerin yaşananlara kör ve sağır olması da gözümüze batıyor. Bir taraf sevinç naraları atarken, diğer yandan kan gölüne dönmüş sokaklarda insanlığımız ölüyor." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.139). Yazar, insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları, doğa ve ağaç hakları gibi konularda faaliyet gösteren kurumların ve mahkemelerin, bu hakları savunma iddiasında olmalarına rağmen, yaşanan gerçek olaylar karşısında etkisiz ve tepkisiz kaldığını belirtmektedir. Bu durumu eleştirerek, bu kurumların ve mahkemelerin ikiyüzlülüğüne dikkat çekmektedir. Yazar, bir tarafta bazı kesimlerin sevinç naraları atarken, diğer tarafta sokaklarda kan dökülmesi ve insanlığın ölmesi arasında büyük bir çelişki olduğunu vurgulamaktadır. Bu ifadeyle, toplumsal adaletsizlikler ve çatışmalar karşısında başta adaleti sağladığını iddia eden mahkemelerin ve kurumların duyarsız, taraflı ve iki yüzlü davranışlarını eleştirmektedir. Yaşanan olaylar karşısında insanlığın ölmesi ifadesi, toplumsal vicdanın ve adalet duygusunun yitirilmesine sebep olmaktadır. Son cümlede ise kan gölüne dönmüş sokaklar ifadesi ile insanlar öldürülürken diğer kurumların ve grupların sevinç naraları atmaları yazar tarafından sert bir dille eleştirilmektedir.

"Danimarkalı bir gazeteci de 'Sırp harekâtının Arnavut halkına yönelik dehşet verici bir katliama dönüştüğünü' yazmış." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.140).

Metin, Sırp harekâtının sıradan bir askeri operasyon olmadığını, aksine sivillere yönelik büyük bir şiddet ve katliam içerdiğini belirtmektedir. ‘*Dehşet verici*’ ifadesi, olayların vahşetini ve insanlık dışı boyutlarını vurgulamaktadır. Yazar bu metinde, Sırp harekâtının Arnavut halkına yönelik ciddi insan hakları ihlallerini ve katliamı vurgulamakta, Danimarkalı bir gazetecinin bu durumu uluslararası kamuoyuna duyurduğunu belirtmektedir. Bu, olayın vahametini ve uluslararası boyutunu gözler önüne sermektedir.

“*Üsküp Katolik başpiskoposunun Vatikan'a verdiği rapora göre, "Ferizay'da yaşı 15'in üstünde olan Müslüman Arnavutlardan yalnızca üçü sağ bırakılmış, Gilan'daki Müslüman nüfus katledilmiş, Yakova ise tümüyle yağmalanmış."* (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.140). Metinde yazar, Ferizay, Gilan ve Yakova bölgelerinde Müslüman Arnavutların maruz kaldığı şiddet ve zulümlerden bahsetmektedir. Ferizay'da 15 yaşın üstündeki Müslüman Arnavutların neredeyse tamamının öldürüldüğü, Gilan'daki Müslüman nüfusun katledildiği ve Yakova'nın tamamen yağmalandığı belirtilmektedir. Yazar bu katliamlarla, bölgedeki Müslüman Arnavutların sistematik bir şekilde yok edilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. Yazar, yaşananların sıradan bir çatışma veya savaş olmadığını aksine belirli bir etnik ve dini gruba (Müslüman Arnavutlar) yönelik ciddi bir soykırım ve insanlık suçu olduğunu ortaya koymaktadır. Üsküp Katolik başpiskoposunun bu olayları Vatikan'a rapor etmesi, bu vahşetin bağımsız ve dini bir otorite tarafından da doğrulandığını göstermektedir.

"Yazar ender gazeteciler arasındaymış. "Prizren, ölüm krallığı gibi görünüyor. Arnavut ve Türk evlerinin kapıları çalınıyor, erkekleri dışarı çıkarıp anında vuruyorlar. Yağma, talan ve tecavüzlerin ise haddi hesabı yok." diyor." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.140). Kosova Savaşı sırasında orada bulunan gazeteci, Prizren'in "ölüm krallığı" gibi görüldüğünü belirterek, şehirdeki vahşetin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Arnavut ve Türk evlerinin kapılarının çalınarak, erkeklerin dışarı çıkarılıp anında vurulması, şehirde sistematik bir şekilde uygulanan şiddeti ve katliamı ortaya koymaktadır. Bu durum Türklere ve Arnavutlara yönelik yapılan etnik temizliği gözler önüne sermektedir. Gazeteci, Prizren'de yağma, talan ve tecavüzlerin yaygın olduğunu belirterek, sadece öldürmelerin değil, aynı zamanda maddi ve manevi olarak da büyük yıkımların yaşandığını vurgulamaktadır. Özetle, yazar bu metinde, Prizren'de yaşanan dehşet verici olayları, insan hakları ihlallerini ve toplumsal yıkımı vurgulamakta, bir gazetecinin tanıklıkları aracılığıyla bu vahşetin boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Şefkat

Şefkat sözcüğü Türk Dil Kurumuna göre “sevecenlik” anlamına gelmektedir. Daha derin bir tanımlama yapılacak olursa şefkat, başkalarına karşı anlayışlı, merhametli ve sevgi dolu bir tutumu ifade eder. Bu duygu, başkalarının acılarını paylaşma, onlara yardım etme ve destek olma isteğiyle beslenir. Şefkat, insanların birbirlerine duyduğu derin bir sevgi ve bağlılıkla ilişkilendirilir. Şefkat göstermek, empati yeteneğini kullanmayı gerektirir. Başkalarının duygularını anlama, onların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma ve onlara yardımcı olma konusunda içten bir istek taşımak, şefkat göstermenin temelidir. Şefkat, diğer insanların yaşadığı acıyı paylaşma ve onlara destek olma gücünü yansıtır. Şefkat, kişisel ilişkilerde ve toplumsal düzeyde önemli bir rol oynar. İnsanların birbirlerine şefkat göstermesi, güveni artırır, ilişkileri güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı teşvik eder. Ayrıca, şefkat kişisel iyilik haline de olumlu etki eder. Şefkat gösteren kişiler genellikle daha mutlu, daha sağlıklı ve daha tatmin olmuş bir yaşam sürerler. Başkalarına şefkat göstermek, kişinin ruhsal ve duygusal zenginliğini artırır ve iç huzurunu sağlar. Sonuç olarak, şefkat insan ilişkilerinde temel bir değerdir ve insanların birbirlerine duyduğu sevgi ve saygının bir ifadesidir. Şefkat, empati, merhamet ve anlayışla yaklaşmayı gerektirir. Bu derin ve içten duygu, insanların birbirlerini anlamalarını, desteklemelerini ve sevgi dolu bir şekilde bir arada yaşamalarını sağlar. Leyla Şerif Emin’de eserlerinde şefkat temasına yer vermiştir. Şerif Emin, şefkati genel olarak anne ile ilişkilendirmiştir. Eserlerinde kimi zaman annesinin sesini, bakışını veya ona seslenmesini şefkat olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte Türkiye’nin de onu kucaklamasını yer yer şefkat olarak nitelendirmiştir.

“Anamın sesi gibi yumuşak bir dağsın yüreğimde

Heyhat edip taş basma gönlüme yar

Dokunsalar ağlayacağım dizinde

Beni mazlum etme güzel diyar... ” (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

Dizelerinin son kısmında “güzel diyar” olarak bahsettiği Türkiye’yi annesinin yumuşak sesine benzeterek ana vatanın onun gönlünde ne kadar şefkatli olduğunu belirtmiştir. Devamında ise yine Türkiye’ye seslenerek şefkatinin daim olmasını dilemiş ve gönlüne taş bastırmak zorunda bırakılmak istemediğini söylemiştir. Üçüncü mısrada

ise Türkiye'yi anneye, babaya, e e... yani dizinde a layabilece imiz bir sevdi imize benzeterek  efkatine sığınmı tır.

 ehitlik/ ehadet

 ehadet, İ lam inancında önemli bir yere sahiptir ve Türk kültüründe de derin bir etkiye sahiptir. " ehadet" kelimesi, Türk Dil Kurumuna göre; ‘‘yüksek bir  lk  u urda ölme,  ehit olma’’ veya "tanıklık etme" anlamlarına gelmektedir. Ancak İ lam inancında  ehadet, daha spesifik olarak "Allah'ın birliğini ve Hz. Muhammed'in peygamberli ini kabul etme" anlamında kullanılır.

Türk kültüründe İ lam'ın etkisiyle birlikte,  ehadet kavramı önemli bir yer tutar. İ lam dinine bağlı Türk toplumlarında, bu kavram sadece dini bir inanç değil, aynı zamanda hayat tarzının bir parçasıdır.  ehadet etmek, Allah'ın birliğini ve İ lam peygamberi Hz. Muhammed'in risaletini kabul etmek anlamına gelir ve Müslümanlar için İ lamın temelleridir. Yine Türk kültüründe  ehadetin  nemi, İ lam'ın yayılması ve Türklerin İ lam'ı benimsemesiyle birlikte giderek artmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti döneminde  ehadetin toplumsal ve kültürel önemi daha da belirginle mi tir.

 ehadet, Türk toplumlarında sadece dini bir inanç olarak kalmamış, aynı zamanda kişinin yaşam tarzını, davranışlarını ve toplumla olan ilişkilerini de etkilemiştir. Müslüman olan bir Türk, günlük hayatında bu inanca bağlı kalarak Allah'ın birliğini ve peygamberin risaletini hatırlayabilir ve yaşamında bu doğrultuda davranabilir. Ayrıca, Türk kültüründe  ehadetin sembolik ve ritüel anlamları da vardır. Örneğin, Müslüman bir Türk, namaz kılarken veya herhangi bir ibadeti yerine getirirken  ehadet getirir. Ayrıca,  l m anında veya bir Müslüman'ın hayatının önemli anlarında,  ehadetin söylenmesi geleneksel bir uygulamadır. Türk kültüründe  ehadetin bu şekilde önemli bir yeri olması, İ lam'ın Türk toplumları üzerindeki derin etkisini ve Türklerin İ lam'ı benimseyerek dini ve kültürel kimliklerini birle tirmelerini yansıtır. Bu bağlamda,  ehadetin Türk kültüründeki önemi hem dini inançların hem de kültürel değerlerin birbirine entegre olduğu bir anlayışın bir yansımasıdır. Bu bağlamda yazar/ air Leyla  erif Emin eserlerinde  ehadet konusunu sıklıkla i lemi tir. Özellikle Türk ve Müslüman toplumunda  ehadet kavramının önemine de inmi tir.  ehadetin ardından  ehadete erenlerin unutulmadı ından bu topraklar için can verenlerin Türk milleti var oldukça isimlerinin var olacağından bahsetmiştir.

‘‘Kapanmış kapılarında

Derman yok artık bize

Dikilmiş taşların tek tek üzerine

İçini Vardar'a akıtsan da

Yüreğinden sökülen alev

Kefen oldun bu kalpte...’’ (Şehire Veda, s.32/33)

Üçüncü mısrada şair Üsküp özelinde tüm Balkanlardan bahsederek dikilmiş taşların diyerek kastettiğı, şehitlerimizin mezar taşlarıdır. Devamında tek tek kelimeleriyle ile de anlatmak istediğı her bir şehidimizin çok kıymetli olduğı, her birinin bir anne babanın evladı, bir genç kızın sevgilisi, bir eşin kocası, bir evladın babası olduğudur ve bu mezar taşlarının tek tek özenle dikildiğinden bahsetmektedir.

"Bayrama birkaç gün kala abimin bir oğlu oldu... ..Yeni doğan bebeğın ismi niye "Ömer" olmasındı? Velhasıl, Ömer koyduk adını, bizim de artık bir Ömer'imiz var Üsküp'te, vatana millete hayırlı bir evlat olur inşallah." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.104). Yazar bu metinde, yeni doğan bir bebeğ e isim verme sürecini ve bu sürecin arka planındaki anlamı anlatmaktadır. Bebeğ e 15 Temmuz darbe girişimi sırasında şehit edilen Ömer Halisdemir 'in isminin verilmesi ailenin bebeğ e anlamlı ve onurlu bir isim vermek istemesiyle ilgilidir. Ömer Halisdemir, Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişimi sırasında gösterdiği kahramanlıkla tanınan bir şehittir ve isminin yeni doğan bebeğ e verilmesi, bu kahramanlığı ve fedakarlığı anmak amacını taşır. ‘‘Yeni doğan bebeğın ismi niye 'Ömer' olmasındı?’’ cümlesi, şehitlerin isimlerinin yaşatılmasının ve bu değ erlerin gelecek nesillere aktarılmasının önemini vurgular. *"Velhasıl, Ömer koyduk adını, bizim de artık bir Ömer'imiz var Üsküp'te, vatana millete hayırlı bir evlat olur inşallah"* ifadesi, yeni doğan bebeğ e dair umut ve duaları yansıtır. Aile, bebeğın adını taşıdığı kahraman gibi vatana ve millete hayırlı bir evlat olmasını temenni eder. Yazar, bu metinde, bir bebeğ e isim verme sürecini ve bu sürecin anlamını, değ erler ve hatıralarla bağlantılı olarak anlatmak istemektedir. Yeni doğan bebeğın adını taşıdığı kahramanın hatırasını yaş atmak, aile için bir onur ve sorumluluk olarak görölmektedir. Bu hem bireysel hem de toplumsal belleğ i koruma ve onurlandırma ç abasıdır.

‘‘Türkiye çok büyük bir devlet ama 15 Temmuz gecesi o darbe gerçekleşmiş olsaydı biz bugün yetim ve öksü kalmıştık. Evet, o gecede canlarını verenler için tek tesellimiz şehit olmaları diyoruz ya, işte onlar olmasaydı milyonlar yetim ve öksüz kalacaktı.’’ (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.129). Bu metinde yazar, Türkiye'nin 15 Temmuz 2016'da yaşadığı darbe girişimini ve bu girişimin başarılı olduğu senaryoda olabilecekleri ele almaktadır. Yazar, Türkiye'nin büyük bir devlet olmasına rağmen, 15 Temmuz gecesi darbenin gerçekleşmiş olması durumunda ülkenin içinde bulunacağı felaketin büyüklüğünü vurgulamaktadır. Yazar, darbe girişimi sırasında hayatını kaybedenlerin şehit olmalarının tek teselli olduğunu ifade etmektedir. Ancak, bu kişilerin olmaması durumunda milyonlarca insanın yetim ve öksüz kalacağını belirtmektedir. Bu ifade, darbe girişiminin başarısız olmasının ne kadar hayati öneme sahip olduğunu ve ülkenin istikrarı ve birliği için ne kadar kritik olduğunu vurgulamaktadır. Bu metin, darbe girişiminin başarısız olmasıyla Türkiye'nin yaşadığı büyük bir felaketi ve bu felaketin önlenmesinde hayatını kaybedenlerin kahramanlığını vurgulamaktadır. Ayrıca, ülkenin birlik ve dayanışma içinde olmasının ne kadar önemli olduğunu da vurgulamaktadır.

Tarih Bilinci

Tarih bilinci, bireylerin ve toplumların geçmişi anlama, değerlendirme ve geleceğe yönelik bilinçli kararlar alma sürecinde tarihsel bilgi ve perspektiften yararlanma yetisidir. Bu bilinç, tarihsel olayların, olguların ve süreçlerin farkında olmayı, bunların günümüz üzerindeki etkilerini kavramayı ve tarihsel bilgiyi günlük yaşamda ve toplumsal kararlarda kullanmayı içerir. Bu bilinç, tarihsel olayların nedenlerini, sonuçlarını ve aralarındaki ilişkileri analiz etmeyi, tarihsel kaynakları eleştirel bir gözle değerlendirmeyi ve tarihsel bilginin toplumsal ve bireysel kimlik üzerindeki etkilerini kavramayı içerir. Geçmişin bilgisi, bireylerin hangi topluma ait olduklarını ve bu toplumun tarihsel süreç içindeki yerini anlamalarına yardımcı olur. Tarih bilinci, kültürel mirasın korunması ve değerinin anlaşılması için de gereklidir. Tarihsel bilinç, bireylerin ve toplumların tarihi eserleri, anıtları ve gelenekleri koruma sorumluluğunu üstlenmelerine olanak tanır.

Trakyanet (2022)'in haberine göre günümüzde Makedonya'da yaşayan Türk nüfusu; seksen bin ile iki yüz yirmi beş bin arasındadır. Kuzey Makedonya bölgesindeki bu Türk nüfusunun varlığı beraberinde o bölgede bulunan Türkler ile ortak tarih bilincini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte 1354 senesinden beri Osmanlı

İmparatorluğunun himayesi altında bulunan Balkanlarda Türk tarihine ve mimarisine ait eserlerin izleri de görülmektedir. Yazar/şair Leyla Şerif Emin şiirlerinde ve yazılarında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar özelindeki tarihi olgularına dikkat çekerek okuyucularını bu konularda bilgilendirmektedir.

‘‘Söyle ey şehir sana kaç şiir yazıldı bozgundan sonra

Kaç ağıt yakıldı...’’ (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Bilindiği üzere Balkan savaşları Osmanlı Devleti tarafından kaybedilmiştir. Şair, Balkan savaşlarına atıfta bulunarak şiirinde bu savaşlardan bozgun olarak bahsetmiştir.

‘‘Derinliklerine daldım yine bu sabah

Koskoca şu dünyada akan nehrin kadar kim yakın oldu sana

Akar mı derdin kederin köprü altında...

Bilirim çok sular aktı/ Bilirim vakit vahim zamandı’’ (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Şairin burada akan nehir olarak bahsettiği nehir Vardar Nehri'dir. Vardar Nehri tarih boyunca Türkler için çok önemli ve kıymetli olmuştur. Üzerine türküler, şiirler yazılmış olup hala söylenile gelmektedir. Ayrıca şiirin devam eden mısralarında bahsettiği köprü 1451-1469 yılları arasında Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan Taş Köprü 'dür. Adı resmi kayıtlarda her ne kadar Taş Köprü olarak anılsa da halk arasında Fatih Köprüsü veya Fatih Sultan Mehmet Köprüsü olarak da adlandırılmaktadır.

‘‘Yetimisin gönlümün

Bense sende asırlık mülteci...’’ (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Şair asırlık mülteci benzetmesi ile Osmanlı Devleti'nin asırlar boyunca Balkanlarda hüküm sürmesine atıfta bulunmuştur. Ayrıca mülteci yabancı bir ülkede belirli bir süre kalan kimse olarak adlandırılır. Şair burada asırlık mülteci derken Türkleri Balkanlarda mülteci olarak görenlere bir iğneleme yoluyla ve üstü kapalı olarak asırlardır Balkanlarda olduğumuzu ve mülteci değil ev sahibi olduğumuzu söylemektedir.

‘‘Hiç sevmedik senden başkasını

Siz kusurumuza bakın biz köklerimize...’’ (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Üsküp'ten başka bir yeri sevmediğini birçok insanın Türklerin kusurlarına baktığını veya bakmaya çalıştığını ancak Türklerin bunlarla uğraşmadığını ve tarihlerine baktığını söylemiştir. Ayrıca tarihi kök olarak nitelendirerek uzun zaman önceye dayandırmıştır.

‘‘Sabahın ilk ışınlarıyla parlıyor bir vatan

Hem de ne vatan

İçinde dedem var yatan

Gemim var batan

Ardımda bıraktım koskoca bir Balkan

Eyvallah size de bitmemiş çığlıklarım’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türkiye'ye yaklaştıkça ana vatanın ışıklarının parladığını bu durumun onu heyecanlandırıldığını ve bu vatan içerisinde yatan dedelerini hatırlattığını söylüyor. Ayrıca Balkanları geride bırakıp gelmenin verdiği hüznü hissettiğini bu durumun şairin içinde bir çığlığa dönüştüğünü söylüyor ve bu hüzne sadece eyvallah diyerek sitemde bulunuyor.

‘‘Şar dağı gibi birikir içimde dertlerim

Vardar olup döküm gelir

Belki bir kahve koyar şalvarlı kız

Gider onunla iki lafederim’’ (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde şair Türk tarihi açısından oldukça önemli olan eteklerine Türk şehirleri kurulan Şar dağına yer vermiştir. Ayrıca Şar dağının büyüklüğünü ve yüceliğini kullanarak dertlerinin büyüklüğünden/ çokluğundan bahsetmiştir. Bunun yanı sıra yine Vardar Nehri'ne de yer verilerek tarihimize bir gönderme yapılmaktadır.

‘‘Ben ne Kız Kulesiyim ne de Galata

Ben zamana meydan okuyan Üsküp'ün Saat Kulesiyim,

Sultan Murat Camii'nin yanında
 Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul Fethinden önce
 Otağını kurduğu yerdeyim
 Ve hala aynı yerdeyim,
 Zamana meydan okuyan kuleyim...
 Yanımda bir Sultan yatar hem de ne sultan
 Beyhan Sultan...
 Bir de Dağıstanlı Ali Paşa var
 Ağırılığımı bilseydiniz saatiniz çatlardı
 Yok benim saatim çalındı,
 Çok hasar gördüm ve ne çok da savaflara şahitlik ettim
 Doğum tarihim 1566 Osmanlı dönemi ilk saat kulesiyim
 Bulunduğum yerde Sultan Murad'ın naaşı kalmış bir gece
 Nöbet yeri iste
 Ve yüz yıllardır aynı nöbetteyim...
 46 yıl saatsiz kaldım,
 Öylesine bos durdum
 Otlar sardı dört bir yanıma
 Şimdi de tekrar yenileniyorum
 Pek yakında anlı şanlı döneceğim
 Saatlerinizi iyi ayarlayın yoksa enstitü kurarım'' (Saat Kule, s.96)

Dizelerinde şair Üsküp'ün meşhur saat kulesinin ağzından yazdığı şiirde Türk tarihi açısından önemli şahsiyetler ve önemli yapılardan bahsetmektedir. İlk dizelerde ben ne Kız Kulesiyim ne Galata ben zamana meydan okuyan Saat Kulesi'yim dizeleriyle

anlatılmak istenen Üsküp'ün Türkler tarihinden fethinin İstanbul öncesine uzandığını bu yönüyle en az İstanbul kadar önemli bir Türk beldesi olduğunu söylemektedir. Ardından konumundan ve yaşadığı badirelerden bahsetmektedir. Yaşadığı badilerin büyüklüğüne değinmek için ağırlığını bilseydiniz dahi saatiniz çatlardı demektedir. Ayrıca şair Saat Kulesi'ni Türklük ile bağdaştırarak bu badireleri Türklerin atlattığını dile getirmektedir. Bunların yanı sıra Fatih Sultan Mehmed'i gördüğünü otağını hemen yanına kurduğunu onu görmenin kendisi için çok önemli olduğunu söylemektedir. Yine Sultan Murad'ın naaşının 1 gün kendisinde kaldığını onun nöbetini tuttuğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak Türk tarihi açısından önemli olan Beyhan Sultan, ve Dağıstanlı Ali Paşa'nın da kabirlerinin Saat Kulesi civarında olduğunu ve nöbetlerinin yine Saat Kulesi tarafından tutulduğunu söylemektedir. Son olarak ise kendisini Türk Devletine benzeterek uzun süredir fetrette olduğunu şimdi dinlenip güçlendiğini ve zamanı gelince yeniden eski şanlı dönemlere döneceğini belirtmektedir.

“Söyle ey taş adam savaşıma var mısın

Alışık değilsen zamana bırakalım

Altında atın elinde kalkanın

Ruhunda da sızı var mıdır söyle...”

Üçüncü dizede altında atın elinde kalkanın sözleriyle şair modern savaşlardan önce Türklerin savaşma şeklinden bahsetmektedir. Devam eden dizeler de ise bu durumun ruhun derinliklerinde özlendiğini ima ederek muhatabına da ruhunda sızı olup olmadığını sormaktadır.

“...Söyle ey yeşil heykel derdin nedir benle

Her gittiğim yerde karşıma çıkma böyle

Ben on dört ayaklı bir devim

Her birini deviremedi altımdaki nehrim

Yüreğimde olmasa emaneti Fatih'in

Yakardım bu şehri yerden göğe...”

Dizelerinde şair Evlad-ı Fatihan olarak adlandırılan Balkanların ve Balkanlar özelinde Üsküp'ün kendisine Fatih sultan Mehmed'in emaneti olduğunu dile getirmektedir. Eğer Üsküp'ün Fatih sultan Mehmed tarafından emanet bırakılmasaydı bu şehrin kendisi için bir anlam ifade edemeyeceğini anlatmak için ise bu şehri yerden göğe kadar yakarım dizeleriyle anlatmaktadır. Bu dizelerde anlatılmak istenen bir diğer olgu ise atalar tarafından bırakılan emanetlere verilen değerdir. Zira bu şiir diğer şiirlerle birlikte ele alınacak olursa şair Üsküp'ten birçok kez ayrılmak istemiş ama bazı nedenlerden dolayı ayrılmamış/ayrılammıştır. Bu şiirde ise ayrılamama sebeplerinden belki de en önemlisi olarak Fatih'in emaneti olarak görmesidir.

*Şimdi gel de dertleşelim senle,
Yenisin belli bu şehirde, namını biliriz de
Söyle hizmetin nedir işin gücün ne
Sabah kargalar dolaşıyor tepende
Yuva da kurmuyor hiçbiri üzerinde
Aslanların da uyuyakalmış,
Tarlada olsan korkuluksun derdim
Eyvallahı çekerdim
Toplanmışsınız sağıma soluma
Dedim bari muhabbet edelim
Durmayaalım boşuna...
Sırtı kambur mu dedin.
Yükü ağır mı dedin,
Sular seller sarsamamış beni
Şimdi acıtacak mı bu dediklerin
Bak şimdi beni iyi dinle,
Biz böyle birkaç arkadaşız bu şehirde*

Senin gibi cansız ruhsuz değiliz de

İş görürüz, insan taşır, insan besleriz

Asırlardan önce geldik ama can taşıdık bedenimizle

Sûretin insan ama insanlık için ne yaptın söyle

Bu devran hep böyle gitmez bunu da iyi belle

Yeşilsin daha, zamanla öğrenirsin

Ben hep buradayım

Atım da yok aslanım da

Ruhumda sızı var sadece... (Heykel, s.74-75)

Şiirin başlığı, içeriği ve Üsküp'ün günümüzdeki mimari yapısı arasında bir bağlantı kurulacak olursa Üsküp son zamanlardaki Makedon Hükümetlerinin aldığı kararlar neticesinde heykeller şehrine dönüştürülmeye çalışılmış ve nispeten de başarılı olunmuştur. Özellikle şehrin en işlek yerlerine devasa heykeller yapıp yerleştirilmiş. Genel algıya göre ise bu heykellerin yerleştirilme amacı şehrin Müslümanlardan ziyade Makedonlara ait olduğunu kabullendirmektir. Şair ise bu şiirinde heykellere seslenmektedir. Ona hizmetinin ne olduğu sorarak aslında onun işlevsizliğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca tarlada olsan korkuluksun derdim, üzerine kuşlar yuva yapmıyor sadece üzerinde kargalar geziyor dizeleriyle yine işlevsizliğine vurgu yapmış hatta daha da farklı anlamlar yükleyerek bir korkuluk kadar bile değerinin olmadığını vurgulamaktadır. Son olarak suretinin insana benzediğini ama insanlık için hiçbir şey yapmadığını/ yapamadığını kendileri gibi bir can taşımadığını ekleyerek şehri heykellerle donatmayı çok ciddi şekilde eleştirmiştir.

‘İçimde yüzlerce atın nal sesleri

Nedenler ve sorulara inat kulaklarımda çınlıyor

Bedenlerin tankla çarpışma sesi...

Uyumadı bir milyar insan o kâbus geceye

Sınırların diken tellerine asılıyor hüznlerimiz...

Omuz omuz oluyorsun Türkiye

Kükreyen bir dev gibisin

Yüreğimiz dağlanırken sen dirilip

Parlayan bir ışık gibi doğuyorsun...''(Dirilişine Nöbet, s.83-84)

Şiirin yazıldığı tarih olan 25 Temmuz 2016, şiirin başlığı ve içeriği göz önünde bulundurularak şiirin 15 Temmuz 2016 yılındaki darbe girişiminde vatanını savunan kahraman Türk halkına ithafen yazıldığı belirlenmiştir. İlk iki dizede şair neden böyle bir şeyin yaşandığını anlamlandırmaya çalışmaktadır. Devam eden dizelerde ise Türk halkının elinde hiçbir silah olmadan tanklara karşı verdiği mücadeleden bahsetmektedir. O gece tüm Türkiye'nin nöbet tuttuğunu ve omuz omuza olduğunu dile getirmektedir. Devam eden dizelerde ise yüreği dağlanacak kadar üzgün olduğunu buna rağmen kükreyen bir deve benzettiği Türkiye'nin ona parlayan bir ışık gibi doğup yol gösterdiğini söylemektedir.

Elimiz kolumuz çözülüyor

Gözler tedirgin, yüreğimiz tetikte,

Nöbete senle devam ediyoruz biz de

En son Çanakkale'de aynı safta dedelerimiz ile

Bir rüyaya dalıyorum yine

Çiğnetmedi, çiğnetmeyecek diye sesler duyuyorum...

Ey Vatan, bırakma bizi,

Bizi sensiz bırakma bu hainlere

Yüz yıllık acı içimizde saklı kalsın da yine

Sana dokunamasın hiç kimse...'' (Dirilişine Nöbet, s.83-84)

Şair duygularının yoğunluğundan elinin kolunun tutmadığını, çevresindeki insanların gözlerinde tedirginlik olduğunu ve her an gelecek saldırıya hazır olduğunu dile getirmektedir. Bu durumun ona Çanakkale'deki ruhu hatırlattığını ve yine aynı duruşu

sergileyerek namusunu çiğnettirmeyeceğini söylemektedir. Devamında ise kendisinin bireysel olarak açılarak dayanabileceğini söyleyerek, yeter ki Türkiye'nin, vatanının başına bir şey gelmemesini istemektedir.

Emret duvarlarına etten sur olalım

Seyyid Onbaşı yaşıyor Türkiyem

Şehitler Ölmez, Vatan bölünmez... (Dirilişine Nöbet, s.83-84)

Eğer Türkiye isterse elinde hiçbir imkân olmasa bile vücudu ile ülkesini koruyacağını belirtmiştir. Ayrıca yeri ve zamanı gelirse her Türk vatandaşının vatanını korumak için Çanakkale Savaşı kahramanlarında olan Seyyid Onbaşı olabileceğini söylemektedir. Son olarak bu ülke için can verenlerin ölmediğini şehit olduğunu ve vatanın bölünmeyeceğini söylemiştir.

Tanka, topa kafa tuttun şahidiz

Bizim kalp atışlarımız sana attıkça

Canınla kanınla şehadet edenlerin ile

Sen yine destan yazdın tarihin sayfalarına

Gölgen bir buçuk milyar olarak yansır şimdi dünyaya...(Dirilişine Nöbet, s.83-84)

Şair bu dizelerde 15 Temmuz gecesi darbe girişimine karşı tankların önüne atlayan, bu uğurda can veren vatandaşlara seslenmektedir. Onlara tıpkı ataları gibi yazdıklarını söylemektedir.

Korkma! Dirilişin umudumuzdur

Gün bugündür birlik olmak gururumuzdur

Rumeli'den bu yakarış vatana

Akincıların ruhunu işledik tüm yaralara

Sarıyoruz şimdi al yazmalara

Akan kanların hepsi helal olsun vatana

Namusu bayrak bilenlerin ile bir ölüp bin doğdun Türkiyem...

Bayrak bayrak akıyorsun şimdi semada

Dik dur, zaten başkası yakışmaz sana

Ümmetin umudusun, asrın son kalesi

Eğilme, susmasın selalar dört bir yanından

Bu millete zarar verecek güç daha doğmadı hiçbir anadan...''(Dirilişine Nöbet, s.83-84)

Şair bu şiirinde Rumeli'den seslendiğini belirterek bu şiirinin bir yakarış olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca telmih sanatına başvurarak Seyit Onbaşı ve Çanakkale Savaşı'ndan bahsetmektedir. Vatanının ihtiyacı olursa canının hiçbir kıymeti olmadığını bedenini vatanın duvarlarına siper edeceğini söylemiştir. 15 Temmuz gecesi tanka ve diğer ateşli silahlara bedenleriyle karşı koyan insanlara seslenerek tarihe destan yazdıklarını söylemektedir. Ayrıca şairin bir buçuk milyar insan sözüyle anlatmak istediği dünya Müslümanlarının nüfusedir ve şair bu durumun tüm Müslümanların başarısı olduğunu dile getirmektedir. Şair Türkiye'yi ümmetin umudu olarak nitelendirmiş olup selaların dört bir yandan susmaması için temennide bulunmaktadır. Türk bayrağını namus ile eş değerde görmekte olup insan namusunu nasıl koruyorsa bayrağını da öyle koruması gerektiğini belirtmektedir.

"Karşımda adaletin en adaletlisi, yardımın en güzeli, hoşgörünün en yüksek seviyesi vardı. İçimden kelle kafa kesen askerler nerede diye düşündüm. Onları aradım. Kurşunlu Han'da oturan birkaç yaşlı adama sordum. Bana güldüler. Haklıydılar da. Ben Makedonya'da yaşayan bir Türk genci, tarihimi öyle okumuştum. Edebî eserlerde öyle görmüştüm. Beni kim böyle yanılttı. Benim tarihime neden leke sürüldü. Sebep ne? Kendimi ezilmiş hissetim. Aldatılmış. Kitaplar hep doğru söyler sandım, her kitap iyi kalpli değilmiş. Doğru kitap insanı nasıl yüceltirse, yanlış kitap da onu yakar yıkar aldatmış." (Üskübistan, s.110). Cümlelerinde yazar, Türkler ve Türkiye hakkında yalan tarih yazıldığını ifade ederek bu konuda dikkatli olunması gerektiğini ve araştırıp sorgulanmadan tarihi bilgilerin kabul edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. "Kurşunlu

Han'da oturan birkaç yaşlı adama sordum. Bana güldüler. Haklıydılar da." cümleleri, tarihsel imgeler ve gerçeklik arasındaki farkı ortaya koyar. Yaşlı adamların gülmesi, kişinin tarih algısının gerçeklikle örtüşmediğini, bu algının yanlış olduğunu anlamasını sağlar. *"Beni kim böyle yanılttı. Benim tarihime neden leke sürüldü. Sebep ne?"* ifadelerinde yazar, kendisini yanıltan kaynakları ve bu yanıltmanın arkasındaki nedenleri sorgulamaktadır. Tarihine sürülen lekenin, yani yanlış veya eksik bilgilerin, kimler tarafından ve neden ortaya konduğunu merak eder. *"Kendimi ezilmiş hissetim. Aldatılmış."* cümlelerinde, yanlış bilgilendirilmiş olmanın getirdiği duygusal tepkiyi ifade eder. Tarihine ve kimliğine dair yanlış bilgi verilmiş olmanın yarattığı hayal kırıklığı ve üzüntüyü hisseder.

"Ben aldatıldığımı anladım ama onlara nasıl anlatacaktım. Duramıyordum yerimde, bastığım yerler beni ürkütüyordu. Anlat onlara biz katil, biz yobaz, biz adaletsiz, biz ırz düşmanı değiliz de. Bir şeyler yapmalıydım " (Üsküistan, s.110). Cümlelerinde yazar, Kuzey Makedonya'daki Türkiye ve Türkler hakkındaki yanlış verilen tarihî bilgilere baş kaldırarak var olan yanlış algıları düzeltme isteği ve bu süreçte toplumsal adalet ve doğru bilgi yayma konusundaki sorumluluğunu ifade etmektedir. Bu, bireyin toplumsal adalet ve doğru bilgi yayma konusundaki sorumluluğunu ve bu uğurda yapması gereken çabayı ifade eder. *"Ben aldatıldığımı anladım ama onlara nasıl anlatacaktım."* cümlesi ile yazar, kendi yanlışlığını fark etmesine rağmen, bu gerçeği başkalarına iletme konusunda yaşadığı zorlukları ifade eder. Yanlış bilgilendirildiğini ve bu yanlış algıyı düzeltmek istediğini belirtir, ancak bunu nasıl yapacağı konusunda belirsizlik yaşar.

"Bu şehir maziden kalan tatlı rüyalar ile avunarak derin bir uykuya dalmış. Köklerinden koparılmış, farklı bir toprağa dikilmiş bir gül gibi kâbusu yaşıyor" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.17). Cümlelerinde yazar, Üsküp'ün geçmişten gelen hatıralarla ve tarihiyle avunarak mevcut durumda bir tür uyuşukluk veya hareketsizlik içinde olduğunu ifade etmektedir. Yazar, bu durumu bir gül metaforuyla derinleştirerek, şehrin köklerinden koparılacak farklı bir ortama yerleştirilmiş olmasının, şehrin kimliğine ve ruhuna nasıl zarar verdiğini anlatmaktadır. Şehrin geçmişteki güzel anıları ve hatıralarıyla yaşadığını, bu hatıraların şehir için bir teselli kaynağı olduğunu belirterek geçmişin güzelliklerine ve tatlı rüyalarına sığındığını ifade etmektedir. Yazar, 'Köklerinden Koparılmış Bir Gül, ifadesi ile Üsküp'ün kültüründen ve kimliğinden koparılmış olduğunu/koparılmaya çalışıldığını ifade etmektedir.

“Gelenlerin yüz ifadelerinde, çocukluklarından öğrendikleri bir şarkı hüznü mevcut sanki; Orda bir köy var uzakta, o köy bizim köyümüzdür, gitmesek de görmesek de o köy bizim köyümüzdür” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.42). Cümlelerinde yazar, Balkanlara gelenlerin yüz ifadelerinde, çocukluklarından kalma bir hüznü olduğunu gözlemliyor. Bu hüznü, insanların geçmişlerine, köklerine duydukları özlemi ve bağlılığı simgeliyor. Bu bağlamda, Balkanlar’ı ziyaret etmek, ziyaretçiler için geçmişe yapılan bir yolculuk gibi anlam kazanıyor. "Orda bir köy var uzakta" şarkısı, gitmesek de görmesek de oraların bize ait olduğunu ve onunla duygusal bir bağ kurduğumuzu ifade ediyor. Bu, ziyaretçilerin Balkanlar ile olan bağını sembolize ediyor. Daha önce hiç gitmemiş olsalar bile o topraklarla duygusal bir bağ hissettiklerini ifade ediyor.

"Osmanlı Devleti kendi demiryolu inşaatını yapma hususunda iki sorunla karşı karşıyaydı. Birincisi yeterli sermaye birikimi, ikincisiyse teknik personel ve deneyim. Bu konuda Sultan II. Abdülhamid'e değinmeden edemeyeceğim. Sultan Abdülhamid, Avrupa devletlerine, özellikle de İngiltere'ye hiçbir zaman güven duymamıştı. Ona göre Osmanlı Devleti dünyada yalnızdı. Düşmanları vardı. Müttefikleri olsa da "hilal" hep yalnız bırakılmıştı. Avrupa devletlerinin, Osmanlı Devleti aleyhindeki entrikaları, felakete sürüklenmenin temel nedenlerinden biriydi. Sultan Abdülhamid, inancı ve bu inancını teyit eden örnekler dolayısıyladır ki Avrupa devletlerinin Osmanlı'nın iç işlerine karışmasına rıza göstermemeye çalışmıştır. Onların Osmanlı Devleti üzerinde siyasi hakimiyet kurma arayışlarıyla, iktidarı boyunca mücadele etmiş, Batı devletlerinden bağımsız bir siyaset izlemeye çalışmıştır." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.46).

Yazar, Osmanlı Devleti'nin demiryolu inşaatı sürecinde karşılaştığı iki temel soruna (yeterli sermaye birikimi ve teknik personel eksikliği) ve Sultan II. Abdülhamid'in bu konudaki tutumuna değinmiştir. Metinde, Sultan II. Abdülhamid'in Avrupa devletlerine, özellikle de İngiltere'ye duyduğu güvensizlik ve bunun nedenleri üzerinde durulmuştur. II. Abdülhamid'in, Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını koruma ve dış müdahalelerden uzak durma çabalarını, demiryolu inşaatı sürecinde karşılaşılan ekonomik ve teknik zorluklarla ilişkilendirerek anlatmaktadır. Sultan Abdülhamid'in Avrupa devletlerine duyduğu güvensizlik ve bu devletlerin Osmanlı üzerindeki entrikalarıyla mücadelesi, onun genel siyasetinin ve yönetim anlayışının önemli bir parçası olarak sunulmaktadır.

"Genelde Türkiye için Üsküp neyse biliriz ki Filibe de odur. Kerkük gibi, Musul gibi, Halep gibi, Kudüs-i Şerif gibi, Saray- Bosna gibi ismi geçtiğinde bir yürek sızısı sarar bedeni" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.84). Bu metinde yazar, Üsküp ve Filibe gibi şehirlerin Türkiye için taşıdığı duygusal ve tarihi öneme dikkat çekmektedir. Bu şehirler, tıpkı Kerkük, Musul, Halep, Kudüs ve Saraybosna gibi, Türkiye'nin kültürel

ve tarihi hafızasında önemli bir yer tutmaktadır. Yazar, bu şehirlerin isimlerinin anıldığında, insanların bedenlerinde bir yürek sızısı hissettiklerini ifade etmektedir. Bu durum, bu şehirlerle kurulan derin bağın, tarihi ve kültürel mirasın, bir zamanlar orada bulunan Türk devletinin, sonrasında orada yaşanan olayların ve oradaki Türk topluluklarının yaşadığı zorlukların hatırlanmasından kaynaklanan bir duygusal tepkidir. Metinde anlatılmak istenen, Üsküp ve Filibe gibi şehirlerin, Osmanlı Devleti döneminde ve sonrasında Türk kültürü ve tarihine olan katkılarından dolayı, Türkiye halkı için derin bir anlam ifade ettiğidir. Bu şehirler, Türkiye'nin tarihi, kültürel ve gönül coğrafyasının bir parçası olarak görülmekte ve bu nedenle adları anıldığında duygusal bir yankı uyandırmaktadır. Yazar, bu şehirlerin Türkiye için taşıdığı önemi ve bu önemin duygusal yansımalarını vurgulamaktadır.

Evliya Çelebi, 1652 yılında şehri ziyaret ettiğinde Filibe'yi anlatırken, ticaret, medeniyet, dinlenme şehri olarak aktarır: "Şehir 9 adet kayalık tepe üzerine ve dereler arasına kurulmuş. Filibe'de 17. yüzyılda 53 cami, 70 okul, 9 medrese, 7 darü'lkurra, 11 tekke, 8 hamam, 9 han ve sayısız kervansaray var idi." der. Bu tepelerin ismi Saat Tepe, Taksim Tepe, Bunarcık Tepe, Marko Tepe, Cehennem Tepe, Cambaz Tepe bir de Nöbet Tepe'dir. Şu sıralar Nöbet Tepe (Nebet Tepe) isminde çıkmaya başlayan bir dergide var. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.87).

Bu metinde, Evliya Çelebi'nin 17. yüzyılda Filibe'yi ziyareti sırasında şehrin yapıları ve önemi hakkında verdiği bilgilere yer veriliyor. Filibe'nin ticaret, medeniyet ve dinlenme şehri olarak tanımlandığı belirtiliyor. Şehrin coğrafi yapısı da detaylı bir şekilde aktarılıyor, 9 adet kayalık tepe üzerine ve dereler arasına kurulduğu ifade ediliyor. Ayrıca, 17. yüzyılda Filibe'de bulunan yapılar hakkında bilgiler veriliyor: 53 cami, 70 okul, 9 medrese, 7 darü'lkurra, 11 tekke, 8 hamam, 9 han ve sayısız kervansaray. Tepelerin isimleri de sıralanıyor. Metnin sonunda, "Nöbet Tepe" isminde bir dergiden bahsediliyor. Bu dergi, Filibe'nin edebiyat, kültür ve sanat dergisidir. Bu ifadelerle, Filibe'nin geçmişteki zengin kültürel ve tarihi mirasına dikkat çekilirken, günümüzde de bu mirası korumaya yönelik çabaların olduğu ifade ediliyor.

"Sadece tarih kitapları değil, 20. yüzyılın başından itibaren Makedon edebiyatının ürettiği nerdeyse bütün edebî eserler es- tetik gözetmeden, İslam ve Türk düşmanlığını artırmak için yazılmıştır. Oysa asırlar boyu iç içe ve yan yana yaşadıkları Türkler sayesinde (Osmanlı idaresinin hoşgörüsünden de faydalanarak) edebiyatlarını yaşatmayı başarmışlardı" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.94). Bu metinde yazar, 20. yüzyılın başından itibaren Makedon edebiyatında İslam ve Türk düşmanlığının

yaygınlaştığını ifade etmektedir. Bu durum, eserlerin estetik kaygı gütmekten, doğrudan bu düşmanlığı artırmak amacıyla yazıldığını belirtmektedir. Ancak yazar, geçmişte Makedonların Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türklerle birlikte barış içinde yaşadığını ve Osmanlı'nın hoşgörüsü sayesinde kendi edebiyatlarını geliştirme ve sürdürme imkânı bulduklarını ifade etmektedir. Osmanlı idaresinin sağladığı hoşgörü ve destek sayesinde, farklı etnik ve dini grupların kendi kültürel ve edebi üretimlerini devam ettirebildiği anlatılmaktadır. Bu bağlamda yazar, geçmişteki bu birlikte yaşama ve hoşgörü ortamına dikkat çekerek, günümüzde Makedon edebiyatında görülen düşmanlık dilini eleştirmektedir. Bu metin, yazarın tarihsel hoşgörü ve birlikte yaşam vurgusuna karşın, modern dönemde artan düşmanlık söylemine duyduğu rahatsızlığı ve eleştiriyi ifade etmektedir.

Üsküp'ün en güzel simgesi olan Taşköprü restore edilirken Osmanlı döneminden kalma, Selçuklu mimarisini andıran güzelim mihrap yıkılmış, Drina Köprüsü'nden atlayan Fatma gibi kendini Vardar Nehri'ne bırakmıştı. Otopsi raporuna göre intihardı, öyle dediler, oysa bize göre cinayetti. Yıl 2006, aylardan Mayıs, o gün köprü'nün etrafını Fatih'in torunları sardı. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.96).

Bu metinde yazar, Üsküp'ün önemli ve sembolik yapılarından biri olan Taşköprü'nün restorasyonu sırasında, Osmanlı döneminden kalma ve Selçuklu mimarisini andıran bir mihrabın yıkılmasını anlatmaktadır. Yazar, bu olayın derin bir kayba yol açtığını ve bir travma olarak yaşandığını ifade etmektedir. Mihrabın yıkılması, sembolik bir şekilde, Drina Köprüsü'nden atlayan Fatma'nın kendini Vardar Nehri'ne bırakmasıyla karşılaştırılıyor. Bu, tarihi ve kültürel mirasın kaybının, Makedonya Hükümetinin kayıtlarına göre kaza olarak görülse de orada yaşayan Müslümanlar ve Türkler için çok önemli olan bu mihrabın Vardar Nehri'ne düşmesinin kasıtlı bir eylem olduğunu bildiğini ifade ediyor. Yazar, resmi kayıtlarda bu olayın intihar olarak geçmesine rağmen, kendilerine göre bunun bir cinayet olduğunu belirterek, kültürel mirasa yapılan bu müdahalenin kasıtlı ve yıkıcı olduğunu vurguluyor. Metinde geçen "*Yıl 2006, aylardan Mayıs, o gün köprü'nün etrafını Fatih'in torunları sardı*" ifadesi, bu olayın Türk ve Müslüman topluluklar için ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Fatih Sultan Mehmet'in torunları olarak kendilerini gören bu insanlar, tarihi ve kültürel miraslarına sahip çıkma ve bu kaybı protesto etme amacıyla toplanmışlardır. Sonuç olarak, yazar bu metinde, tarihi ve kültürel mirasın korunmasının önemini, bu mirasa yapılan zararların toplumsal ve duygusal etkilerini vurgulamaktadır. Mihrabın yıkılması, sadece fiziksel bir kayıp olarak değil, aynı zamanda toplumsal hafızada derin bir yara olarak ele alınmaktadır.

Tasavvuf / İslam Kültürü

Tasavvuf ve Türkçenin ortaklığı, Türk kültür ve edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Türk tasavvuf edebiyatı, İslam'ın saklı boyutunu Türk toplumunun özgün kültür ve diline uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Türklerin İslam'ı kabul etmesiyle birlikte tasavvuf öğretileri de Türk toplumunda önemli bir yer edinmiştir. İslam öncesi dönemdeki Türk inançları ile İslam'ın gizemli yönleri, zamanla birleşerek Türk tasavvufunu şekillendirmiştir. Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları, İslam'ı benimsedikten sonra İslam öğretilerini ve tasavvufu kendi kültür ve dil anlayışlarıyla harmanlamışlardır. Bu da Türk tasavvuf edebiyatının ve düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Türkçe, İslam öncesi dönemden itibaren Türk topluluklarının kullandığı dil olmuştur. İslam'ın kabulünden sonra da tasavvuf edebiyatı Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

Tasavvuf şiiri, Türkçenin estetik ve duygusal ifade gücünü kullanarak manevi derinlikleri ifade etmekte önemli bir rol oynamıştır. Mevlâna, Yunus Emre gibi Türk tasavvuf şairleri, dilin ve şiirin gücünü kullanarak manevi öğretileri halka aktarmışlardır. Türk tasavvuf edebiyatında kullanılan dil, genellikle halk dilidir. Bu da tasavvufun geniş kitlelere ulaşmasını ve anlaşılmasını sağlamıştır. Türkçe, İslam öncesi dönemden itibaren Türk topluluklarının kullandığı dil olmuştur. İslam'ın kabulünden sonra da tasavvuf edebiyatı Türkçe olarak kaleme alınmıştır.

Tasavvuf şiiri, Türkçenin estetik ve duygusal ifade gücünü kullanarak manevi derinlikleri ifade etmekte önemli bir rol oynamıştır. Mevlâna, Yunus Emre gibi Türk tasavvuf şairleri, dilin ve şiirin gücünü kullanarak manevi öğretileri halka aktarmışlardır. Türk tasavvuf edebiyatında kullanılan dil, genellikle halk dilidir. Bu da tasavvufun geniş kitlelere ulaşmasını ve anlaşılmasını sağlamıştır.

Tasavvuf ve Türkçenin ortaklığı, Türk kültürünün ve edebiyatının zenginleşmesine önemli katkılar sağlamıştır. Türk tasavvuf edebiyatı, manevi derinlikleri ve içsel deneyimleri Türkçe dilinin gücüyle ifade etmiş ve bu sayede geniş kitlelere ulaşarak etkisini artırmıştır. Bu ortaklığın sonucu olarak, Türk tasavvuf edebiyatı zengin bir miras bırakmış ve Türk kültürüne derin bir etki yapmıştır.

Türklerin İslam kültürüyle olan ilişkisi derin ve köklü bir geçmişe sahiptir. İslam, Türklerin tarihinde önemli bir rol oynamış ve Türk kültürüne derin bir şekilde nüfuz

etmiştir. İslam'ın Türkler arasında yayılması ve benimsenmesi, Orta Asya'dan başlayarak zamanla geniş bir coğrafyaya yayılan bir süreç olmuştur. Türklerin İslam'ı benimsemesi, 8. ve 10. yüzyıllar arasında Orta Asya'da gerçekleşmiştir. Bu dönemde, İslam dini, Arap tüccarlar, Müslüman bilginler ve Arap fetihleriyle Türk bölgelerine girmiştir. İlk Müslüman Türk devleti olarak Bilge Kağan'ın yönettiği Göktürkler öne çıkar. Daha sonra, Türk İslam devletleri arasında Abbâsîler, Samanîler, Gazneliler, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok önemli devlet bulunmaktadır.

Türklerin İslam'ı benimsemesiyle birlikte, İslam kültürü Türk toplumunda derin etkiler bırakmıştır. İslam, Türklerin yaşam tarzını, sanatını, edebiyatını, mimarisini ve geleneklerini etkilemiştir. Özellikle İslam sanatı ve mimarisi, Türklerin eserlerinde görülebilecek önemli örnekler arasındadır. Camiler, medreseler, hanlar, hamamlar ve çeşmeler gibi yapılar Türk İslam mimarisinin öne çıkan eserleridir.

Bugünkü Türk toplumunda, İslam kültürü önemli bir yer tutar. Türkiye gibi Müslüman çoğunluklu ülkelerde, İslam'ın dini ve kültürel uygulamaları günlük yaşamın bir parçasıdır. Namaz, oruç, zekât gibi ibadetler İslam'ın temel kuralları olarak kabul edilir. Ayrıca, İslam kültürü, başta Türk edebiyatı olmak üzere; müziğini, mimarisini ve sanatını derinden etkilemiştir. Yazar ve şair Leyla Şerif Emin'de yazı ve şiirlerinde İslam kültüründen izlere yer vermiştir. Özellikle duaya sıkça yer veren şair bir şey istenecekse Allah'tan istenmesi gerektiğini yazılarında belirtmektedir.

‘‘Ellerini açmış ecdat minareleri

Kubbelerden dökülen dualardasın

Belli olmaz döner belki geri

Umutlarda, kıyamlarda, rükûlardasın

Bundan böyle ne sen bize yâr ne biz sana olalım

İşini Allah'a bırakmış Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin. ’’ (Şehire Veda, s.32/33)

Dizelerinde ecdat minareleri olarak bahsedilen Osmanlı tarafında yapılan camilerden bahsetmektedir. Bahsedilen bu camiler ellerini açıp dua eden insanlara benzetilmektedir. İkinci mısradaki camilerin bir bölümü olan kubbelerden, yine devamında

da kıyamlardan, rükulardan bahsedilerek İslam/ Müslüman kültürüne ait kavramlara yer verilmiştir. Son olarak Müslümanlar için en yüce olan Allah'tan bahsedilerek telmih sanatına yer verilmiştir.

“Kuşa kanat veren Rabbim
İnsana da kanaat vermiş
Bilmem neyin derdindesin
sana yetmeyen ne
Uçmaksa derdin buyur gökler senin
Oda yetmez der isen karadan da verelim...
Rabbena hep bana duaysa niyetin
Buyur bu koca yol da senin
Çıkarsa önüne o deve
Ya güdersin ya bu diyardan gidersin
Sonra da ah-u zar etme...
Bu kapıdan girenin sınavı çetindir
Yok çekemem der isen
Yine yeniden dene
İnsan Yana Yana temizlenir
Ates ve kül ile demlenir
Yok yanamam der isen
O zaman hiç gelme...” (Kül ve Kul, s.43)

Dizelerinde şair, niyeti iyi olanın iyi yönden bakıp kendisine bir çıkar yol bulabileceğini dile getirmektedir. Ayrıca bu hayatın bir imtihan olduğunu kolay olmayacağını ve bu imtihan esnasında zorluklarla karşılaşıldığı vakit pes edilmemesi ve

yeniden denenmesi gerektiğini söylemiştir. Tüm bu imtihanların ardından ise insanın temizleneceğini belirtmiştir.

"...her dalga denizden ayrı bir şey değildi. Aslında onlar denizdi. Dalga diye bir şey yoktu. Gökyüzünün de denize yansıdığını gördüğümde o da artık denizden bir parça olmuştu..." (Üskübistan, s.26). Cümlelerinde yazar varlıkların birbirinden bağımsız olmadığından ve birlik kavramından bahsetmektedir. Dalga ve Deniz Arasındaki Bütünlük "Her dalga denizden ayrı bir şey değildi. Aslında onlar denizdi. Dalga diye bir şey yoktu." ifadesiyle bireysel varlıkların ve olayların aslında daha büyük bir bütünün parçası olduğunu ifade eder. Dalga, denizin bir parçasıdır ve kendi başına varlık göstermez. Bu, dalgaların denizden ayrılamaz olduğunu ve aslında bir bütünün parçaları olduğunu anlatır. Bu düşünce, bireylerin veya olayların aslında daha büyük bir varlığın veya gerçeğin parçası olduğunu, tek başına var olmadıklarını ve bir bütünlük içinde anlam kazandıklarını vurgular. Yazar bu cümlesiyle İslam inancındaki vahdet-i vücut felsefesinden bahsetmektedir. Son olarak varlıkların birbirine olan bağlılığını ve bütünlük içindeki anlamlarını vurgular. Dalga ve deniz metaforu, bireysel varlıkların ve olayların aslında daha büyük bir gerçekliğin parçaları olduğunu, ayrı varlıklar olarak görülmemesi gerektiğini anlatır. Gökyüzü ve deniz arasındaki yansıma ise, evrendeki her şeyin birbirine bağlı olduğunu ve bu bağların her bir varlığı daha büyük bir bütünün parçası haline getirdiğini ifade eder.

"Allah'ım senden gelen her şey ne kadar da yakışır bana, senden gelen her şey misk-i amber kokar." (Üskübistan, s.29). Cümleleri ile yazar, Allah'a olan derin bağlılığını ve teslimiyetini ifade ediyor. Allah'tan gelen her şeyin güzellik ve anlam taşıdığını ve kendisinin buna olan inancını ve güvenini dile getiriyor. "Allah'ım senden gelen her şey ne kadar da yakışır bana," cümlesi ile, kendisinin Allah'tan gelen her şeyi kabul ettiğini ve bunun kendisi için en uygun olanı olduğuna inandığını ifade eder. "Senden gelen her şey" ifadesi, hayatındaki tüm olayların, durumların ve deneyimlerin Allah'ın iradesiyle olduğunu kabul eder ve kadere olan inancından bahseder.

"Her gördüğünüzü doğru sanmayın, bir sır perdesi var onu göreceksiniz göz değil; bu dünya gözü. Gönül gözüne sığının." (Üskübistan, s.36). Cümleleriyle yazar, insanların dünya üzerinde gördükleri her şeyin doğru olmayabileceğini ve gerçeği algılamak için sadece fiziksel gözlerin yetersiz kalabileceğini ifade etmektedir. "Sır perdesi" ifadesi,

gerçeğin ardındaki derinlikleri ve Allah inancını temsil eder. Bu perdeyi kaldırmak için "gönül gözü "nün gerekliliğini vurgular. "Gönül gözü", insanın Allah inancı ve ruhsal anlayışıyla gerçeği algılama yeteneğini temsil eder.

“*Bir ‘keşke’ doğuyor yüreğime, sonra da ‘çok şükür’; bocalıyorum ikisi arasında. Bir keşke bir şükürümü öldürüyor.*” (Üskübistan, s.36). Cümlelerinde yazar, iç dünyasında yaşadığı çelişkilerden ve duygusal dalgalanmalardan bahsetmektedir. Metinde ‘keşke’ ve ‘çok şükür’ ifadeleri, pişmanlık ve minnettarlık duygularını temsil etmektedir. Yazar, geçmişteki hataları veya kaçırdığı fırsatları nedeniyle "keşke" derken, mevcut durumda sahip oldukları için de "çok şükür" demektedir. Son olarak yazar inancı gereği şükretmenin öneminden bahsetmektedir. Zira şükür Allah'ın verdiği nimetlere karşı duyulan minnettarlığı ifade etmektedir.

"*Hayatın bir Sınav olduğunu unutup, kitap açmadan karnının tok olması, boş duran bir çuvalın durduğu kadar dik durabilir hayata karşı. Duruşunu kaybetmiş bir asker kadar hizmet edebilir vatana.*"(Üskübistan, s.36). Cümlelerinde yazar, hayatın gerçek anlamını ve amacını unutan insanların, yüzeysel mutluluk ve rahatlık peşinde koşarken düştükleri durumdan bahsetmektedir. Özellikle boş çuval ve duruşunu kaybetmiş asker metaforu ile bu durumu somutlaştırmıştır. Yazar hayat amacı olmayan insanların da duruşunu kaybetmiş bir asker gibi olduklarını söylemektedir. Zira duruşunu kaybetmiş bir asker Savaş alanında etkisiz ve işlevsiz hale gelmektedir. Sonuç olarak hayatın anlamını ve amacını unutan bir insanın hem kendine hem de topluma karşı bir yararının olamayacağını belirtmektedir.

"*İnsanın yaradılışını anladım özümde. Topraktan var olduğumu ve toprak olacağımı hatırladım. Toprak beni var etti ve yok edecek bedenimi. Ruhumu özgür bırakacak yağmurun ülkesine, yollayacak besbelli. Mucizevî bir su damlasına üflenen ruhun, topraktan var olmuş bir bedenden insan olmaya varması ne kadar da olağanüstü bir olay.*"(Üskübistan, s.47). Cümlelerinde yazar insanın varoluşundan ve yaşam döngüsünden bahsetmektedir. Yazar topraktan var olduğunu ve yeniden toprağa döneceğini söyleyerek İslam inancına atıfta bulunmaktadır. Zira İslam inancında insanın topraktan yaratıldığına ve yeniden toprağa döndüğüne inanılmaktadır. Bedenin ölümünden sonra ruhun özgürlüğe kavuşacağını ve yağmurun ülkesine yolculuk edeceğini ifade eder. Yazarın yağmurun ülkesi olarak bahsettiği yer İslam inancındaki

ahirettir. Yazar devam eden cümlelerde ise insanın bedeniyle sınırlı olmayan bir varlık olduğunu ve ölümle birlikte ruhunun özgürleşeceğini dile getirmektedir.

"Hayatı ne kadar gamla doldurduk ne kadarını hüznle ne kadarını günahla doldurduk ne kadarını sevapla, neleri aldık mutluluk diye, neleri attık işe yaramaz diye... Topladık hayatı sonra böldük üçe; birine filiz, birine ağaç dedik, en sonunda odun diyecektik ki, baktık bu hayattan ne çıkar dedik, kömür ettik sattık ki günlük sefaya. " (Üskübistan, s.51). Cümlelerinde yazar, hayatın duygularla, hüznle, günahlarla, sevaplarla ve deneyimlerle dolu olduğunu ifade etmektedir. İnsanın yaşamında mutluluklar kadar hüznlerin, günahlar kadar sevapların olabileceğinden bahsetmektedir. Ancak insanın heybesini neyle dolduracağına kendisinin karar vereceğini söylemektedir. Devam eden cümlelerde ise insanın hayatını üç aşamada değerlendirir: filiz, ağaç ve odun. Bu aşamalar, insanın hayatının farklı evrelerini ve değişimlerini temsil etmektedir. Filiz metaforu ile insan yaşamının çocukluk dönemine, ağaç metaforu ile gençlik dönemine dikkat çekmektedir. Son olarak odun metaforu ile hayatın son demlerine dikkat çekmektedir. Odunun belli bir süre sonra işlevsizleştiğini söyleyerek gençlik ve çocukluk dönemlerinin verimli geçirilmesi gerektiğini söylemektedir.

"Bu dünyaya neden geldiğimizi sormuşuzdur kim bilir kaç kere kendimize. Her aldığımız cevap ne kadar yansıtmıştır acaba gerçeği bilemeyiz ama bazen kapılıp dünya derdine unutmşuzdur asıl nedenini. " (Üskübistan, s.68). Cümlelerinde yazar, varoluş nedenleri üzerine yaptığı derin düşünceleri ve bu düşüncelerin sonucunda aldıkları cevapların belirsizliğini ve dünyevi meselelerin etkisiyle asıl amacın unutulabileceğini ifade ediyor. Yazar, bu dünyadaki varoluşumuzun temelinde manevi bir amaç olduğuna işaret ediyor ancak insanların günlük yaşamın koşuşturmacası içinde bu amacı unuttuklarını belirtiyor. *"Bu dünyaya neden geldiğimizi sormuşuzdur kim bilir kaç kere kendimize."* ifadesi, insanın kendini ve varoluş amacını sorgulama eğiliminde olduğunu anlatıyor. *"Bazen kapılıp dünya derdine unutmşuzdur asıl nedenini"* ifadesi, insanların günlük yaşamın telaşı ve dünyevi endişeler içinde asıl manevi amaçlarını unutabileceğini ifade ediyor. Yazar, insanların aslında Allah rızası için yaratıldığını, ancak günlük hayatta bu asıl amacı göz ardı edebildiklerini belirtiyor. Bu, insanın manevi bağlantısını kaybetme eğilimini ve dünyevi hayatın cazibesinin bu manevi bağlantıyı nasıl zayıflatabileceğini gösterir.

"Aldığımız her nefes için hesaba çekileceğimizi düşündüğümde attığım her adımı iki kere düşünerek attım. Ben hesabını önceden kattım, renklerimi önceden seçtim."(Üskübistan, .69). Cümlelerinde yazar, hayatında bilinçli ve sorumlu bir şekilde hareket etmeye çalıştığını, her eyleminin ve her nefesinin Allah tarafından sorgulanacağı bilinciyle yaşadığını ifade ediyor. Yazar, bu bilinçle her adımını dikkatle attığını ve hayatının rengini önceden belirleyerek sorumluluk bilinciyle hareket ettiğini söylüyor. *"Aldığımız her nefes için hesaba çekileceğimizi düşündüğümde..."* ifadesi yazarın dini inançları doğrultusunda hayatın her anının ve her hareketin Allah tarafından değerlendirileceği bilincine sahip olduğunu gösterir. Bu, yazarın dini sorumluluklarını ve ahlaki değerlerini ön planda tuttuğunu ve bu bilincin hayatına yön verdiğini ifade eder. *"Attığım her adımı iki kere düşünerek attım."* cümlesi, yazarın her eyleminde dikkatli ve bilinçli olduğunu, kararlarını ve hareketlerini iki kez düşündüğünü belirtir. Bu, yazarın hayatını özenle ve sorumluluk bilinciyle yaşadığını gösterir. Yazar, herhangi bir adım atmadan önce onun sonuçlarını ve bu adımın manevi anlamda doğru olup olmadığını değerlendirir. *"Ben hesabını önceden kattım, renklerimi önceden seçtim."* ifadesi, yazarın hayatında alacağı her kararın ve yapacağı her eylemin sonucunu önceden hesapladığını ve buna göre hareket ettiğini anlatır. *"Renklerimi önceden seçtim"* ifadesi, yazarın yaşam tarzını, değerlerini ve ahlaki duruşunu önceden belirlediğini ve bu doğrultuda yaşadığını ifade eder. Yazar, hayatını bilinçli bir şekilde planlamış ve bu plan doğrultusunda hareket etmiştir.

"Ebedden gelmişim ve ebede gidiyorum ne geride bıraktığım ne önümde bulduğum, yabancıyım her ne yöne dönsem..." (Üskübistan, s.75). Cümlelerinde yazar, islan inancına göre varoluşunun başlangıcı ve sonu olan ebediyete atıfta bulunarak, hayatın geçiciliğini ve insanın dünyaya aslında yabancı olduğunu vurgular. *"Ebedden gelmişim ve ebede gidiyorum"* ifadesi, yazarın İslam inancında var olan varoluşunun sonsuzluğuna, ahiret inancına ve geçmişten geleceğe uzanan bir süreçte bulunduğuna işaret eder. *"Ne geride bıraktığım ne önümde bulduğum, yabancıyım her ne yöne dönsem..."* cümlesi, yazarın dünyadaki varlığını anlamını sorguladığını ifade eder. Yazar insanın hayatının bir anlam arayışı içinde olduğunu ve varoluşunun anlamını bulma çabası içinde olduğunu ifade eder.

"Ben ne derim sana ey Rabbim. Bizleri yaratan, bizi 'biz' yapan... Hangi yüzümüz, hangi sorunumuz ile çıkacağız karşına?" (Üskübistan, s.76). Cümlelerinde yazar, Allah'a

seslenerek insanın karmaşık doğasını ve zorluklarını ifade etmekte ve onun yardımına sığınmaktadır. "*Ben ne derim sana ey Rabbim.*" ifadesi, yazarın Allah'a yönelik bir duasını ifade eder. Burada, yazar kendi güçsüzlüğünü ve sınırlılığını kabul ederek Allah'a dua etme ihtiyacını dile getirir. "*Bizleri yaratan, bizi 'biz' yapan...*" ifadesi, Allah'ın insanı yarattığı ve insanın kendisini diğer varlıklardan ayıran özellikleri verdiği gerçeğine vurgu yapar. Bu ifade, insanın benzersizliğini ve Allah'ın insan üzerindeki yaratıcı gücünü vurgular. Metnin bütününde yazar, insanın Allah'a olan bağlılığını ve ona olan güvenini ifade ederken, aynı zamanda insanın kendi zayıflıklarını ve belirsizliklerini kabul ettiğini ifade eder. İnsanın güçsüzlüğünü ve sınırlılığını kabul etmesi, Allah'a yönelik bir bağlılık ve güvenin ifadesi olarak algılanabilir.

"Toprağa gömülmek istedim. Onun bir parçasıymışcasına bütünleşmek istedim. Yeniden toprak olmak, yeniden doğmak, ruhum yeniden üflensin istedim" (Üsküistan, s.105). Cümlelerinde yazar, İslam inancında insanın, Allah'ın bir parçasından yaratıldığına atıfta bulunarak ölümden sonra ruhunun yeniden canlanmasını istemektedir. "*Yeniden toprak olmak, yeniden doğmak, ruhum yeniden üflensin istedim.*" ifadesi ölümden sonra yeniden doğuş arzusunu ifade eder. Toprak olmak, ölümü yeniden doğmak ise ruhun tazelenmesini ve ahiret inancını temsil eder. "*Ruhum yeniden üflensin*" ifadesi, Allah'ın ruhu canlandırmasını ve yeni bir yaşam vermesini ifade eder.

"Bugün, o caminin önünden her geçtiğimizde küçük kızımın işaret parmağını kaldırıp, "Anne, bak Allahu Ekber!" demesi tesadüf değil. Hatta tam da şu an ezan sesi duymam da tesadüf değil. Allah büyük, zamandan da büyük, tarihten de büyük, savaştan da büyük, barıştan da büyük. " (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.28). Cümlelerinde yazar, hayatta karşılaşılan olayların ve anların tesadüf olmadığına olan inancını ve Allah'ın büyüklüğüne olan güvenini dile getiriyor. Yazarın küçük kızının cami önünden geçerken "Allahu Ekber!" demesi, çocuğun dini öğretileri özümsemiş olduğunu gösterir. Bu, çocuğun dini eğitiminin ve çevresinin etkisinin ne kadar güçlü olduğunu yansıtır. Yazar, çocuğunun Allahu Ekber demesinin ve ezan sesini duymasının tesadüf olmadığına inanıyor. Tesadüf yerine, olayların bir bağlam içinde ve Allah'ın kontrolünde gerçekleştiğine inanıyor. Yazar, Allah'ın büyüklüğünü ve gücünü vurguluyor. Ona göre, Allah zamandan, tarihten, savaş ve barış gibi insanların yaşadığı deneyimlerden daha büyüktür. Genel olarak, bu cümleler yazarın dini inancını ve Allah'a olan güvenini yansıtır. Çocuğunun dini ifadeleri kullanması ve anlatıcının bu olayları tesadüf

olmadığına inanması, onun inançlarının ve dünya görüşünün bir yansımasıdır. Bu cümleler, anlatıcının dini inançlarının günlük yaşamında nasıl bir rol oynadığını ve onun için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

“*Ramazan ayında teravih namazını kılmak için Sultan Murad Camii'ne gitmiştik. Yokuşta şimdi merdivenler var, karlı buzlu havalarda ise oradan çıkmak çok zordu. Caminin arka kısmındaki kapıdan üst kata kadınların olduğu yere çıktık. Genç kızların ve akrabalarımın peşine takılmış, bildiğim dualar ile teravih namazını kılmanın verdiği heyecan içinde saf tuttum.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.70). Yazar, teravih namazını kılmak için Sultan Murad Camii'ne gitme sürecini aktarmıştır. Metinde, camiye giriş ve namaz kılma süreci detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Yazar, camiye giriş sırasında karşılaşılan zorlukları, özellikle yokuşta bulunan merdivenlerin karlı ve buzlu havalarda çıkmanın zorluğunu vurgulamıştır. Bu detay, ibadet için gösterilen çabanın ve kararlılığın önemini yansıtmaktadır. Caminin arka kısmındaki kapıdan üst kata çıkarak, genç kızların ve akrabalarının peşine takılan yazar, teravih namazını kılmak için saf tutmuştur. Bu süreçte, yazarın içinde bulunduğu heyecan ve manevi atmosfer, tasavvufi bir deneyim olarak aktarılmıştır. Sonuç olarak, yazarın teravih namazını kılmak için Sultan Murad Camii'ne gitme süreci, ibadetin manevi boyutunu ve cami atmosferinin önemini vurgulamaktadır.

“*Herkes köşesine çekiliyor akşam olunca. Namazlar kılınıyor, ezan sesleri içinde huşuyla çay demleri sarıyor şehri*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.100). Bu metinde yazar, akşam vaktiyle birlikte şehirde yaşanan manevi ve huzurlu atmosferi betimlemektedir. Herkes köşesine çekiliyor akşam olunca" ifadesi, günün sonunda insanların kendi evlerine, özel alanlarına çekildiğini ve bir sakinlik ortamının oluştuğunu anlatmaktadır. "Namazlar kılınıyor" ifadesi, insanların akşam vakti namazlarını eda ettiklerini ve manevi bir görevlerini yerine getirdiklerini vurgulamaktadır. ‘Ezan sesleri içinde’ ifadesi, şehri saran ezan seslerinin manevi bir atmosfer yarattığını belirtmektedir. ‘Huşuyla çay demleri sarıyor şehri’ ifadesi, çay demlemenin bir huzur ve dinginlik içinde yapıldığını anlatmaktadır. Çay, Türk kültüründe önemli bir yer tutar ve akşamları çay içmek, bir rahatlama ve keyif anıdır. Metinde genel olarak, akşam saatlerinde şehrin sakinleştiği, insanların manevi görevlerini yerine getirdiği ve huzur içinde çaylarını demleyerek bu anın tadını çıkardıkları bir atmosfer betimlenmektedir. Yazar, akşamın

getirdiği huzur, sükûnet ve manevi atmosferi vurgulayarak, bu zaman diliminin ne kadar özel ve değerli olduğunu anlatmak istemektedir.

"Kurban Bayramı, Üsküp ve deprem üçgeninde gidip geliyoruz, bayramın her günü ara ara sarsılıyor. Hacılar Mekke'de kendi İsmaillerini kurban ediyorken, biz ölümle burun buruna geliyoruz. Yakınlaşıyoruz; kurban ibadeti Allah'a yakınlaşma vesilesi değil miydi zaten. Hz. İbrahim'in teslimiyeti geliyor aklımıza"(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.103). Yazar bu metinde, Kurban Bayramı esnasında, Üsküp'te yaşanan deprem ve kişisel deneyimlerin birbirine nasıl karıştığını ve bu olayların arasında gidip gelen duygusal durumunu anlatmaktadır. *"Kurban Bayramı, Üsküp ve deprem üçgeninde gidip geliyoruz, bayramın her günü ara ara sarsılıyor."* ifadesi, Kurban Bayramı'nın getirdiği sevinç ve coşkunun, deprem gibi doğal bir felaketin korku ve endişesiyle iç içe geçtiğini anlatıyor. *"Hacılar Mekke'de kendi İsmaillerini kurban ediyorken, biz ölümle burun buruna geliyoruz."* cümlesi, Kurban Bayramı'nın anlamını ve İslam'daki kurban ibadetini hatırlatıyor. Depremde ölümle burun buruna gelen yazar Hac ibadetine kurban edilen İsmail Peygamber ile arasında duygusal yakınlaşma ve onun Allah'a karşı gösterdiği teslimiyeti kendisinde hissediyor. *"Yakınlaşıyoruz; kurban ibadeti Allah'a yakınlaşma vesilesi değil miydi zaten. Hz. İbrahim'in teslimiyeti geliyor aklımıza"* ifadesi, kurban ibadetinin Allah'a yakınlaşma amacı taşıdığını vurguluyor. Bu bağlamda, deprem gibi felaketler karşısında gösterilen sabır ve teslimiyetin de manevi bir anlam taşıdığına dikkat çekiyor. Hz. İbrahim'in teslimiyeti, bu tür zor zamanlarda hatırlanan ve örnek alınan bir davranış olarak sunuluyor. Yazar, bu metinde, Kurban Bayramı'nın manevi yönü ile deprem gibi travmatik bir olayın insanları nasıl bir araya getirdiğini ve bu durumun dini ve manevi bağlamda nasıl anlamlandırılabilceğini anlatmak istemektedir. Deprem getirdiği korku ve belirsizlik ile kurban ibadetinin getirdiği manevi yakınlık ve teslimiyet duyguları arasında bir bağlantı kurarak okuyucuya aktarmak istemiştir.

"Bunda da bir hayır vardır elbet, göreceğiz. Hayır ve şer Allah'tan, bizler sabredeceğiz inşallah." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.104). Yazar bu metinde, yaşanan olumsuz olaylar karşısında tevekkül ve sabır duygusunu vurgulamaktadır. Bu ifade, İslam dininde kader, Allah'tan geleni koşulsuz şartsız kabul etme ve Allah'tan gelende mutlaka bir hayır arama anlayışına dayalı bir inancı ifade etmektedir. *"Bunda da bir hayır vardır elbet, göreceğiz"* ifadesi, yaşanan olumsuz olayın arkasında bir hikmet

ve hayır olduğuna olan inancı yansıtır. Yazar, bu zor durumu kabullenerek, ilahi bir hikmet olduğunu ve zamanla bu hayrın ortaya çıkacağını ifade etmektedir. *"Hayır ve şer Allah'tan"* cümlesi, İslam inancına göre iyilik ve kötülüğün Allah'tan geldiği ve her şeyin O'nun takdirinde olduğu inancını dile getirir. Bu, kader anlayışını ve Allah'ın her şeyin yaratıcısı ve düzenleyicisi olduğu inancını yansıtır. *"Bizler sabredeceğiz inşallah"* ifadesi, zor zamanlar karşısında sabır göstermenin önemini vurgular. Yazar, sabrın dini ve ahlaki bir erdem olduğunu ve bu erdemin Allah'ın rızasını kazanmada önemli olduğunu belirtir. Genel olarak, yazar bu metinde yaşanan olumsuzlukların ve zorlukların arkasında bir hikmet ve hayır olduğunu, bunların Allah'tan geldiğini ve sabretmenin bu süreçte en doğru tavır olduğunu anlatmaktadır.

Türk Kültürü

Türk kültürü oldukça zengin ve çeşitlidir, köklü bir tarihe dayanır ve farklı dönemlerden ve etkileşimlerden izler taşır. Türkler, Orta Asya'dan başlayarak geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır, bu da kültürel çeşitliliği artırmıştır. Türk kültüründe dil, mutfak kültürü, Türk musikisi, el sanatları, tarih ve ortak miras Türk kültürünün temellerindendir.

“Şar dağı gibi birikir içimde dertlerim

Vardar olup dökesim gelir

Belki bir kahve koyar şalvarlı kız

Gider onunla iki laf ederim” (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde şair Türklerin geleneksel kıyafeti olan şalvara yer vererek kültürümüzün Balkanlarda devam ettirildiğine dair söylemlerde bulunmaktadır. Yine bunun yanı sıra kahve (Türk kahvesi) koyup sohbet etme geleneğine de vurgu yapılmaktadır.

“Çalıyor yine davullar

Ben de fırtınalar kopuyor

Evine dönüyor Ağâh, iki şiir yakıyor

Kıvrandır o sükunette iki bavul bir mendil. '' (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde, Türklerin geleneksel çalgı aletlerinden biri olarak bilinen ve başta düğünler olmak üzere asker eğlenceleri ve çeşitli eğlence günlerinde sıkça kullanılan ve vurmali bir çalgı aleti olarak bilinen davula yer vermiştir. Şair eğlenceye kendisinin katılamadığını, içinde bir sebepten ötürü fırtınaların koptuğunu, bu fırtınaların bir sükunete sebep olduğunu ve bu sükûnet içinde yine aklına göç edilmesinin geldiğini söylemektedir.

Ayvarda birleşir tek bileklerimiz

Aksi takdirde/ Vardar ile sınır koyarız aramıza

Kırmızı biberi közleriz severiz de

Acılı olanı varsa hele değmeyin keyfimize

Diner belki içimizdeki fırtına banarsak ekmeği şuşkaya

Rabuşlu der annem hangi dilden gelmiş bilemem

Patlıcan sıfatı vardır bizde "kara" derler ona

Tek bir kazana sığardı belki hayallerimiz/ Bazımız duvarlara dizeriz

Sonbaharda ara sokaklara sinen kokuya hasretiz

Komsudan kepçe isteriz bazen soba isteriz

Varsa kocaman bir tenceren ona da hayır demeyiz

Sakın kavanozlar atma kışa yorgun gireriz

Ne varsa ayvarda var gerisine hikâye deriz... '' (Ayvar, s.31)

Dizelerinde şair Türk mutfağının lezzetlerine yer vermiştir. Şairin bahsettiği yiyecekler şiiirde her ne kadar Balkan coğrafyası içerisinde bahsedilse de Anadolu'nun herhangi bir şehrinde bahsedilenlerin tamamına rastlamak mümkündür. Örnek verecek olursak közleme biber ve közleme patlıcana başta Güney Doğu Anadolu olmak üzere Türkiye'nin birçok bölgesinde rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra sonbaharda kış hazırlıkları yapılırken sokakların sebze kokularıyla dolduğuna mutlaka denk gelmişizdir.

Aslında bahsedilen bu durumlar ülke isimleri her ne kadar farklı olsa da Türk kültürünün korunduğun ve devam ettirildiğinin bir kanıtıdır.

‘‘Bulutlar oturuyorken dağ başlarında

Duman kokusu bilirim sobalı odalarda

Kış günleri çorap ören ninelere

Türküler bilirim yanık yanık kopan bağrılarda...’’ (Menzile Asılı Ruhum S.47-48)

Dizelerinde şair Türk adetlerinde özgü öğelere yer vermektedir. Bunlardan en belirginini örgü ören kadınlardan bahsedilen dizedir. Zira başta Anadolu olmak üzere Türkiye’nin her bölgesinde bu kültüre rastlamak mümkündür. Devamında ise duman kokulu sobalı odalarda söylenen türkülerden bahsetmektedir.

‘‘Düşünüyorum da koskoca yıllar geçmiş aradan, geleceği yaşayan bizler, geçmişten ders alamamışız galiba. Düşünün ki aş evleri kurulmuş sokaklara, aç kalan yokmuş etrafta, dilenciler yokmuş. Yolda gelen geçen konaklayıp dinlenebiliyormuş. Sadece insana değil, hayvanlara bile hizmet sunulmuş. Bunlar ne bir hayal ne de rüya, geçmişten kalan hatıralar sadece...’’ (Üsküistan, s.98). Cümlelerinde yazar, okuyuculara başta Osmanlı Devleti olmak eski Türk devletlerindeki uygulamaların resmini sunarak, günümüz dünyasının eksikliklerini ve hatalarını eleştirmektedir. Yazar, geçmişteki Türk toplumlarının sosyal devlet, adalet, yardımseverlik, hayvanseverlik ve misafirperverlik değerlerini vurgulayarak, bu değerlerin günümüzde yeterince uygulanmadığını ifade etmektedir. *"Düşünüyorum da koskoca yıllar geçmiş aradan, geleceği yaşayan bizler, geçmişten ders alamamışız galiba."* ifadesi, zamanın hızla geçtiğini ve günümüzde yaşayan insanların geçmişten yeterince ders almadığını ifade eder. Yazar bu cümlesiyle, tarih bilincinin ve geçmişin tecrübelerinin önemine dikkat çeker. *"Düşünün ki aş evleri kurulmuş sokaklara, aç kalan yokmuş etrafta, dilenciler yokmuş."* cümlesi, Osmanlı döneminde/Türk devletleri döneminde sokaklarda aşevlerinin bulunduğunu ve bu aşevlerinin toplumun tüm üyelerine, özellikle ihtiyaç sahiplerine hizmet ettiğini belirtir. *"Yolda gelen geçen konaklayıp dinlenebiliyormuş. Sadece insana değil, hayvanlara bile hizmet sunulmuş."* ifadesi, misafirperverliğin ve hayvanlara verilen önemin altını çizer. Yolda seyahat edenlerin rahatça konaklayabileceği yerlerin

bulunması, misafirperverliğin ve toplumsal dayanışmanın bir göstergesidir. Aynı zamanda, hayvanların da bu hizmetten faydalandığını belirtmek, toplumun bütüncül bir yaklaşımla hem insanlara hem de hayvanlara karşı sorumluluk taşıdığını gösterir. "Bunlar ne bir hayal ne de rüya, geçmişten kalan hatıralar sadece." ifadesi, anlatılanların hayal veya rüya olmadığını, aksine geçmişte gerçekten yaşanmış olaylar olduğunu vurgular.

"Gizli gizli oruç tutmuş bir toplum için, bu vazifeyi yerine getirmek de Balkanların korunmasında gizli bir kalkan olmuştur adeta. Din, dil, gelenek, göreneklerine sımsıkı sarılmışlardı; 'Bunlar elimizden giderse biz biteriz.' anlayışı vardı." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.23). Cümlelerinde yazar, Balkanlar'daki Türk ve Müslüman toplumun kimliklerini ve değerlerini koruma mücadelesini anlatıyor. Bu toplulukların, zorlu dönemlerde bile dini ve kültürel kimliklerine sıkı sıkıya bağlı kalarak hayatta kalmayı başardıklarını vurguluyor. *"Gizli gizli oruç tutmuş bir toplum"* ifadesi, toplumun/Türklerin/Müslümanların dini inançlarını zor şartlar altında dahi sürdürdüğünü gösterir. "Gizli gizli" ifadesi, bu uygulamanın baskı altında veya tehlikeli şartlarda gerçekleştirildiğini ima eder. Toplum, dışarıdan gelen tehditler veya baskılar nedeniyle ibadetlerini gizlice yapmak zorunda kalmıştır. *"Bu vazifeyi yerine getirmek de Balkanların korunmasında gizli bir kalkan olmuştur adeta"* ifadesi oruç tutmanın ve dini vecibeleri yerine getirmenin, sadece bir ibadet değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve direnci artıran bir faktör olduğunu belirtir. Bu ibadetlerin toplumun moralini yüksek tutarak, kültürel kimliğini koruma yolunda önemli bir kalkan olduğu ifade edilmiştir. *"Din, dil, gelenek, göreneklerine sımsıkı sarılmışlardı"* ifadesi toplumun kimliğini oluşturan temel unsurlara ne kadar bağlı olduğunu vurgular. Yazar; Din, dil, kültür ve geleneklerin bir toplumun kültürel kimliğinin temel taşları olduğunu ve bu unsurlara bağlılığın, kimliklerinin korunması ve devamı için hayati öneme sahip olduğunu ifade eder. *'Bunlar elimizden giderse biz biteriz.' anlayışı vardı'* ifadesi, toplumun hayatta kalma mücadelesinin temel motivasyonunu açıklar. Din, dil, kültür ve geleneklerin kaybedilmesi, toplumun kimliğinin ve varlığının sona ermesi anlamına gelecektir. Bu anlayış, toplumun kültürel ve dini değerlerine ne kadar önem verdiğini ve bu değerlerin korunmasının varlıklarını sürdürmek için ne kadar kritik olduğunu gösterir. Genel olarak bu cümleler, Balkanlar'daki Türk ve Müslüman toplumun, kimliklerini koruma mücadelesini ve bu mücadelenin toplum üzerindeki derin etkisini anlatır. Dini ve kültürel değerlerine bağlı kalmanın, onları dış tehditlere karşı koruyan gizli bir kalkan

işlevi gördüğünü belirtir. Metnin bütününe bakıldığında yazar, toplumun dini vecibelerini yerine getirmenin ve kültürel kimliklerine sıkı sıkıya bağlı kalmanın, onların hayatta kalma ve direnç gösterme mücadelelerinde ne kadar önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir.

"Dükkâncık mahallesi, Üsküp'ün küçük efsanesi. O mahallede doğmuştu nice âlim ve hoca, şair ve sanatçı. Kurşunlu Han onun sağ kolu gibi dururdu biraz ileride, diğer bir ucu dokunurdu İshak Paşa Camii'ne ki bu cami salâsını vermişti büyük şairin (Yahya Kemal) annesinin ölümünde." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.26). Cümlelerinde yazar, Dükkâncık Mahallesi'nin Üsküp'teki önemi üzerinden Üsküp'ün tarihi ve kültürel mekanlarını ele almaktadır. Anlatılan mahalle, Üsküp'ün kültürel ve tarihi mirasına önemli katkılarda bulunmuş bir merkez olarak tanımlanmaktadır. Bu mahallede yetişen birçok âlim, hoca, şair ve sanatçı, şehrin entelektüel ve kültürel yaşamına büyük etkilerde bulunmuştur. Kurşunlu Han ve İshak Paşa Camii, Dükkâncık Mahallesi'nin önemli simgeleri olarak belirtilmektedir. Kurşunlu Han, mahalledeki ticari hayatın ve sosyal etkileşimin merkezi olarak görülürken, İshak Paşa Camii dini ve kültürel açıdan mahallenin önemli bir parçasıdır. İshak Paşa Camii'nin, büyük şair Yahya Kemal'in annesinin cenaze törenine ev sahipliği yapması, camiinin ve mahallenin kültürel önemini vurgular. Bu detay, bu mahallenin, mahallede yetişen önemli şahsiyetlerin hayatlarında özel bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Mahallenin "küçük efsane" olarak tanımlanması, onun Üsküp'ün tarihinde özel bir yere sahip olduğunu ve birçok önemli kişinin yetiştiği bir merkez olduğunu vurgular.

"Ayvarın yapımı zor, bir de hafiften havalar soğu- maya başlamışsa parmak uçların buz kesilir, közlenmiş biber de inadına sıcaklığını korur. Ama lezzetinden çok, yapımında tat vardır. Komşuların yardıma gelmesi, her biberi alıp kabuğundan ayırırken insanların dertleşmesi, bazen gülme krizleri, çoluk çocuğun etrafta gülüşmesi terapi gibi gelir insana." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.30). Cümlelerinde yazar, Türk kültüründe önemli bir yeri bulunan ayvar yapımından bahsetmektedir. Ayvar yapımı sadece bir yiyecek hazırlama süreci değil, aynı zamanda komşuluk ilişkilerini güçlendiren, duygusal bağları pekiştiren ve toplumsal paylaşımı teşvik eden bir etkinliktir. Bu gelenek, Türk kültüründe sıkça rastlanan bir durumdur ve insanların bir araya gelerek birlikte çalıştığı, birbirlerine destek olduğu ve birlikte zaman geçirdiği anları yansıtır.

"Vardar türküsünün hikâyesi aslında çok eskilere dayanır. En merak ettiğim konu türküde geçen Maya Dağı'dır. Maya Dağı diye bir dağ yok buralarda, bize göre doğrusu Şar Dağı'dır zaten. Bir hikâyeye göre Kırklareli bölgesinden Şar Dağı'na yakın bir yerlere getirilen yörükler, sıla hasreti çektikleri için Şar Dağı'nı Mahya Dağı'na benzettikleri için bu türküyü söylemeye başlamışlar. Diğer bir hikâyeye göreyse genç bir kız, savaşta kaybettiği ailesinden ötürü kendisine sığınacak bir yer arar ve Vezir Çandarlı Ali Bey'in oğlu Halil Paşa'ya gider. Halil Paşa da ona sahip çıkar ve kollar. Savaş biter, Halil Paşa tekrar İstanbul'a döner. Genç kızı ve onunla birçok Rumeliliyi beraberinde götürür. Gidenlerin çoğu sıla özlemi çekmeye başladığından Vardar Ovası türküsü doğar." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.38). Cümlelerinde yazar, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan Vardar Ovası türküsünün kökeni ve içerdiği semboller hakkında iki farklı hikâye sunuyor ve bu hikayeler aracılığıyla türkünün olası anlamlarını ve kökenlerini tartışıyor. Metinde, Maya Dağı'nın aslında bölgede var olmayan bir yer olduğu ve gerçekte Şar Dağı olarak bilindiği belirtiliyor. Bu, türkünün sözlerinde geçen mekânın gerçek bölgesinin Kırklareli'nde bulundan Mahya Dağı olabileceğini dile getiriyor. Bunun sebebini ise Şar Dağı'na yakın bir yerlere getirilen yörüklerin, sıla hasreti çektikleri için Şar Dağı'nı Mahya Dağı'na benzettiklerini ve bu dağa Mahya Dağından esinlenerek Maya Dağı dediklerini ifade etmektedir. İkinci hikâye ise, genç bir kızın savaşta ailesini kaybetmesi ve Halil Paşa'nın ona ve birçok Rumeliliye sahip çıkması hakkındadır. Bu hikâye, göçün ve sıla özleminin nedenlerine dair bir açıklama sunar. Göç edenlerin özlemi ve Halil Paşa'nın desteği, türkünün doğuşuna katkıda bulunur. Metin, türkünün arkasındaki sembollerin ve anlamların çeşitliliğine işaret eder. Maya Dağı, Şar Dağı, sıla hasreti, göç, özlem ve sahip çıkma gibi temalar, türkünün derinliğini ve zenginliğini oluşturur. Metin, türkünün doğuşunun sosyal ve kültürel bağlamını vurgular. Göç, savaş, kayıp ve özlem gibi evrensel temalar, türkünün farklı zamanlarda ve farklı toplumsal durumlarda nasıl şekillendiğini gösterir.

"Yemekte ne var?" sorusu çıkıyor karşımıza. Eti severiz, huyumuz kurusun, et olmazsa yemek bütün asilliğini kaybediyor. Pilav da varsa yanında ne âlâ. Çorbayla başladığınız ziyafette ana yemek yenilirken "Okul nasıl geçti?" soruları gençleri terletiyor. Tatlı kısmında her şey tatlıya bağlanıyor çok şükür. Ve yemek sonrasının olmazsa olmazı Çay" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.100). Bu metinde yazar, Türk kültüründeki yemek alışkanlıklarını ve yemek sırasındaki sohbetleri dile

getirmektedir. Yazar, Türk mutfağında etin ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Yemekte et bulunmasının, yemeğin asilliğini ve değerini artırdığını ifade etmektedir. Et, Türk mutfağının temel taşlarından biri olarak sunulmaktadır. Etin yanında pilavın da yer alması, yemeği tamamlayan bir unsur olarak vurgulanmaktadır. Yazar, yemek sırasında aile üyeleri arasında geçen sohbetlere dikkat çekmektedir. Özellikle gençlere yönelik "Okul nasıl geçti?" gibi sorular, yemek esnasında gençlerin dikkatini çekmekte ve onların durumunu anlamaya yönelik bir girişim olarak görülmektedir. Bu, aile içindeki iletişimi ve ilgiyi yansıtmaktadır. Yemek sonrası tatlı servisinin, yemek sürecinin tatlıya bağlanmasıyla son bulduğunu ifade etmektedir. Bu, yemeklerin sonunda tatlı yemenin bir gelenek olduğunu ve her şeyin tatlıya bağlanarak olumlu bir şekilde sonuçlanmasını simgelemektedir. Yemekten sonra çay içmenin, Türk kültürünün vazgeçilmezi olduğu vurgulanmaktadır. Çay, yemek sonrasında önemli bir parçası olarak sunulmaktadır. Sonuç olarak, yazar bu metinde, Türk kültüründeki yemek alışkanlıklarını, yemek esnasında aile içindeki sosyal etkileşimleri ve yemek sonrasında çay içme geleneğini betimlemektedir. Yemeklerin sadece beslenme değil, aynı zamanda sosyal iletişimin ve kültürel değerlerin bir parçası olduğunu anlatmaktadır.

“Evin beyi eve geldiyse kendisinin geldiğini belli etmek için kendince bir usul belirledi. Mesela zili üst üste iki kez çalarsa gelen belliydi. Evin hanımı ona göre kapıya gider, yabancı biriye başını örter öyle açardı kapıyı gelene. Namusu temsil ederdi kapılar. Yumruklanan kapılar hayra alamet değildi. Kim bilir tüm kapılar nelere şahitlik etmiştir?” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.152). Cümlelerinde yazar, geleneksel Türk aile yapısından bahsederek geleneksel aile yapısında kapıların öneminden bahsetmektedir. *"Evin hanımı ona göre kapıya gider, yabancı biriye başını örter öyle açardı kapıyı gelene."* Bu cümle, evin hanımının kapıyı açmadan önce kimin geldiğini anlamaya çalıştığını ve yabancı biri olduğunda başını örterek kapıyı açtığını belirtir. Bu davranış, Türk kültüründe mahremiyet ve saygı göstergesidir. Kadının başını örtmesi, aile içi mahremiyeti koruma çabasını göstermektedir. *'Namusu temsil ederdi kapılar. Yumruklanan kapılar hayra alamet değildi.'* cümlesi kapılara yüklenen anlamı ifade etmektedir ve kapılar ailenin mahremiyetini temsil etmektedir. Yumruklanan kapılar ise genellikle kötü bir haberin veya istenmeyen bir olayın habercisidir. Son cümle ise kapıların bir evin tarihine tanıklık ettiğini ifade eder. Kapılar, evde yaşanan sevinçleri, üzüntüleri, gelen misafirleri ve birçok olayı görmüş ve adeta hafızalarında saklamışlardır.

“Komsuda pişen de sadece kokusu ile yayılmaz, elden ele tabaklar ile sofranıza gelir.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.153). Türk kültüründe komşuluk, sosyal yaşamın temel taşlarından biridir ve bu kültürel değer, paylaşım ve dayanışma üzerine kuruludur. Komşuluk ilişkilerinde yemek paylaşımı, sevgi, saygı ve dayanışmanın sembolüdür. Bir evde pişen yemeğin komşularla paylaşılması, sadece fiziksel bir ihtiyacı gidermeye yönelik değil aynı zamanda komşular arasında güven ve birliktelik duygusunu da pekiştirmektedir.

“Bizim topraklarımızda bayram günleri kapılar asla kapanmaz. Tatil planları söz konusu bile olmaz. Bir eve kilit vurup tatile çıkmak en büyük ayıptır, zaten böyle bir şey de hiç yaşanmamıştır. Ne kadar akraba varsa bugün hepsiyle bayramlaşma günüdür. Çocukların mahallelerde bütün evleri gezip şeker veya harçlıkla ödüllendirildiği gündür. Sokaklarda el ele tutuşmuş bir grup çocuğun babasının, amcasının elinden tutup yeni ayakkabılarla uçuşarak yürüdüğü gündür. Üsküp'te bayram bu gündür.” Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.157) Cümlelerinde yazar, Üsküp'teki bayram günlerinin nasıl kutlandığına dair bir tasvir sunmaktadır. "Bizim topraklarımızda bayram günleri kapılar asla kapanmaz. Tatil planları söz konusu bile olmaz." İfadesi Üsküp Türkleri için bayram günlerinin toplumsal ve kültürel önemini vurgulamaktadır. Bayramlarda kapıların açık kalması, misafirperverliğin ve sosyal birlikteliğin simgesidir. Tatil için de olsa bayram günü evden ayrılmak Türkler arasında ayıp sayılmaktadı çünkü bayramda aile ve akrabalar ile birlikte olunması gerekmektedir. Genel olarak, bu cümleler bayramın sadece dini bir kutlama olmadığını, aynı zamanda sosyal bağların pekiştiği, cömertliğin, misafirperverliğin ve aile değerlerinin ön plana çıktığı özel bir gün olduğunu anlatır.

Türkçe Sevgisi/Ana Dil Sevgisi

Türkçe sevgisi, Türk milletinin birlik ve beraberliğini güçlendiren unsurlardan biridir. Dil, bir topluluğun ortak bir kimlik duygusu geliştirmesine yardımcı olur. Türkçeyi sevmek, Türk kültürüne, tarihine ve değerlerine duyulan bir saygı ve bağlılık ifadesidir. Türk insanı, diline sahip çıkmakla birlikte köklerine bağlılığını korur ve gelecek nesillere aktarır. Bununla birlikte Türkçe sevgisi, Türk kültüründe derin köklere sahip olan ve insanların diline, ifade tarzına ve kimliğine olan bağlılığını ifade eder. Türkçe, Türk milletinin tarih boyunca beraberinde getirdiği, büyüttüğü, zenginleştirdiği bir mirastır. Bununla birlikte Türkçeye duyulan bu sevgi, dilin korunması ve geliştirilmesi için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Dilin zenginliği ve güzelliği, onun

değerini anlamak ve korumak için insanları teşvik eder. Dilin doğru kullanımı, iletişimde etkili olmanın yanı sıra kültürel mirasın korunmasına da katkı sağlar. Bu nedenle, Türkçe sevgisi, dilin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için hayati bir rol oynar.

Türkçe sevgisi, dilin yaşayan bir varlık olduğunu ve her bireyin ona katkı sağlayabileceğini vurgular. Herkesin Türkçeyi doğru ve etkili bir şekilde kullanması, dilin zenginliğini ve çeşitliliğini artırır. Dilin evrenselliği ve gücü, Türkçe sevgisinin herkesi kapsayan bir duygu olduğunu gösterir. Ana dile duyulan bu sevgi, dilin sadece iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda bir sanat ve estetik unsuru olarak da değerlendirilmesini sağlar. Türkçenin zengin kelime hazinesi, şiir, edebiyat, müzik ve diğer sanat formlarında kendini gösterir. Bu nedenle, dilin güzelliği ve inceliği, insanların ona duydukları sevgiyi artırır ve onu daha derinlemesine anlamalarını sağlar. Son olarak, Türkçe sevgisi, Türk milletinin ortak bir değeri ve kimlik unsurudur. Dilin korunması, geliştirilmesi ve sevilmesi, Türk kültürünün ve birliğinin temel taşlarından biridir. Herkesin Türkçeye duyduğu sevgi ve saygı, dilin yaşamasını ve ilerlemesini sağlayarak Türk milletinin geleceğini güvence altına alır.

Yazar ve şairimiz Leyla Şerif Emin de eserlerinde Türkçe sevgisini sıkça işlemiştir. Türkçenin zengin kelime hazinesinden yararlanarak Türkçe dilinin güzelliklerine ve inceliklerine sıkça yer vermiştir.

‘Devrik cümlelerin çocuklarıyız

Devirlerden geçip geldik buraya

Yüklemlerimiz hep baştadır

İş önemli, kişiyi sormaz kimse burada’’ (Ayvar, s.31)

Dizelerinde şair, Türkçenin cümle düzenine atıfta bulunarak yapılan işin, işi yapandan daha önemli olduğunu söylemektedir.

‘Devrik cümleleri severiz

Çünkü sonuna kadar dinlemez kimse bizi

Ara sokaklarda gizlidir zamirlerimiz’’ (Ayvar, s.31)

Bilindiği üzere Türkçe 'de asıl söylenmek istenen yargı cümlesinin sonunda söylenir. Şair bu duruma aykırı davrandığını söylemiştir. Sebebini ise insanların kendilerini sonuna kadar dinlememesine bağlamıştır. Bununla birlikte saklı tuttuğu isimlere zamirler yoluyla göndermede bulunarak bu isimlerin ara sokaklarda gizlendiğinden bahsetmiştir.

‘‘Yunus gibi seyredaldım âlemi,

İçime aldım tüm gamı derdi,

Sardım aşka bedenimi,

Bülbül olup uçu gönlüm

Kalmadı içimde hiçbir kederim

Sırat kılıçtan keskindir

Dünya ondan incedir

Çekmek için çilesini

Yunus oldum, unuttum

Ondan sabır dilendim

Sabrı ondan öğrendim

Âşık olmayı denedim,

Yanarsın, küllerin savrulur dediler

Aşkı erenlere sordum

Sudan tatlı, derdi gamlı dediler

Yunus oldum aşkı buldum

Izdırabı şerbet deyip içtim

Ölüm herkese haktır elbet

Ölmesini bilene cellat huri görünür

Yunus der ki, ölen bedendir

Aşıklar ölmez...

Aşk ve ölüm iki kardeş

Birinde doğan

Öbüründe ölür

Aşkta doğan ölümsüzleşir

Ölümde doğan aşka dirilir

Yunus misali bülbüle bürünür.'' (Yunus Misali, s.92-93)

Şair bu şiirinde Türkçe için çok önemli bir şahsiyet olan Yunus Emre'ye yer vermiştir. Bilindiği üzere Yunus Emre Türkçenin zenginleşmesine ve gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Onun şiirlerinde kullanılan dil, o dönemde konuşulan Türkçenin izlerini taşır ve Türkçenin yazı diline dönüşmesinde bir adım olarak kabul edilir. Ayrıca Yunus Emre'nin şiirlerindeki sade ve samimi dil, Türkçenin duygusal ve estetik gücünü ortaya koymuştur. Yunus Emre'nin Türkçe ile olan ilişkisi sadece dilin kullanımıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda dilin toplumsal ve kültürel birliğinin de simgesidir. Onun eserleri, Türk milletinin ortak değerlerini ve inançlarını dile getirir ve Türkçenin birleştirici gücünü vurgular. Yunus Emre'nin dildeki ustalığı ve şiirlerinin evrenselliği, onu Türk kültüründe eşsiz bir yere sahip kılar.

Şair, Yunus Misali adlı şiirinde alemleri Yunus gibi seyre daldığını ve bütün dert ve kederi içinde biriktirdiğini söylemektedir. Sonrasında aşk ile tanışıp bedenini aşk ile sardıktan sonra kalbinin bir bülbül gibi uçup gittiğini ve dert ve kederinin kalmadığını söylemektedir. Devam eden dizelerde ise Yunus Emre'nin çok sabırlı olduğunu ve şu an sahip olduğu sabrı Yunus Emre'den öğrendiğini dile getirmektedir.

"Ama Türkçe okumak, istiyordum, çünkü Türkçe düşünüyordum ve alanımda özgür olmak istiyordum " (Üsküistan, s.128). Cümlelerinde yazar, Türkçeye olan sevgisinden ve bu sevginin onu nasıl yönlendirdiğinden bahseder. Türkçeye olan sevgisinin, Türkçe ifade etme arzusunu artırdığını ifade eder. "Türkçe düşünüyordum,"

ifadesi ile, Türkçe düşünme sürecinde olduğunu ve bu dilde kendi fikirlerini ve duygularını ifade etme yeteneğine sahip olduğunu belirtir. Dilin, düşünme sürecini ve zihinsel faaliyetlerini nasıl etkileyebileceğine işaret eder. "ve alanımda özgür olmak istiyordum" cümlesi Türkçe dilinde özgür olma isteğini ifade eder. Türkçe okumanın alanında daha fazla özgürlük ve bağımsızlık sağlayacağına olan inancını ifade eder.

“Bizler ise Ohri’de gezerken evlerin beyaz badanalarına, pencerelerden bakan hüznü bakışlara, çarşıdan geçerken duyulan Türkçe kelimelere sarılıyoruz.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.56). Yazar, Ohri’de dolaşırken çevresindeki detaylarda Türk kültürüne ve Türkçeye dair unsurları fark etmenin ve onlara duyulan bir sevginin ifadesini aktarmaktadır. Metinde geçen "evlerin beyaz badanaları", "pencerelerden bakan hüznü bakışlar" ve "çarşıdan geçerken duyulan Türkçe kelimeler" gibi unsurlar, Türk kültürüne ait izlerin bulunduğu yerlerde yaşanan deneyimleri ifade eder. Yazarın Çarşıda duyduğu Türkçe kelimeler, Türk kültürünün etkisinin hala hissedildiği ve Türkçenin yaygın olarak kullanıldığı bir ortamda olduğunu gösterir. Türkçe kelimelere sarılma isteği ise Türkçeye duyduğu sevginin ve hayranlığın bir hayranlığın ifadesidir.

"Radoviş, Makedonya'nın güneydoğu bölgesinde şirin bir kasaba, etrafında birçok Türk köyü var. Türkçe eğitim ise bütün olumsuzluklara rağmen devam ediyor. " (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.82). Bu metinde yazar, Radoviş'in Makedonya'nın güneydoğusunda bulunan ve çevresinde birçok Türk köyü olan küçük ve güzel bir kasaba olduğunu anlatmaktadır. Metnin ana teması, bölgede Türkçe eğitiminin tüm olumsuzluklara rağmen devam etmesidir. Yazar Radoviş kasabasının Makedonya'nın güneydoğusunda bulunduğunu ve etrafında birçok Türk köyü bulunduğunu belirtilmektedir. Bu, bölgedeki Türk varlığının tarihsel ve kültürel bağlamını göstermektedir. Yazar, bölgedeki Türkçe eğitimin karşılaşılan tüm zorluklara rağmen sürdüğünü vurgulamaktadır. Bu zorluklar, dilsel, politik, ekonomik veya kültürel engelleri içermektedir. Yazarın "bütün olumsuzluklara rağmen" ifadesi, Türkçe eğitimin devam etmesinin kolay olmadığını, ancak bu zorluklara karşı bölgedeki Türk topluluğunun dilini ve kültürünü yaşatmak için çaba sarf ettiğini ima etmektedir. Sonuç olarak, yazar Radoviş ve çevresindeki Türk köylerinde Türkçe eğitiminin sürekliliğini vurgularken, bunun ne kadar önemli ve değerli bir çaba olduğunu anlatmak istemektedir. Bu durum,

Türk kültürünün ve dilinin bölgede korunmasına yönelik bir direniş ve kararlılığı ifade etmektedir.

"Bekaları görmeye gidelim!" faslından bahsedecektim. (Üsküp'te çocuklar kuzu ve koçlara 'bekalar' der.)" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.102). 'Bekaları görmeye gidelim!' cümlesinde yazar, "beka" kelimesinin Üsküp'teki anlamına vurgu yapmaktadır. 'Beka' kelimesi burada, Üsküp'te çocukların kuzu ve koçlara verdikleri bir isim olarak kullanılmıştır. Yazar, bu özel kullanımın altını çizerek, bölgenin kültürel ve dilsel özelliklerine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, yerel kültürün ve dilin kendine özgü yönlerini, çocukların masumiyetini ve doğayla olan bağlarını vurgulamak istemektedir. 'Bekaları görmeye gidelim' ifadesi, basit bir ziyaret önerisinden öte, bu kültürel unsurları yaşatma ve anlama çağrısı olarak da görülebilir.

"Bugün Rumeli'de konuşulan Türkçedeki birçok ek Osmanlı Türkçesinde olduğu gibi kullanılır. Özellikle unutulmaya yüz tutmuş birçok kelime bile kullanılmaya devam edilir burada. Yaşlılara 'uluca' ya da 'ulice' denmeye devam edilir. 'Taklit etmek' yerine 'mezelemek', 'günün bereketini rızkını kazanmak' yerine 'nafakanı çıkartmak', 'sıra' yerine 'rahle', 'soba' yerine 'kümbet', 'minder', 'mintan', 'setre', 'fistan' gibi kelimeler günlük konuşmalar içinde yer alır." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.108). Bu metinde yazar, Rumeli'de konuşulan Türkçenin Osmanlı Türkçesi ile benzerliklerini ve bu dilin ne kadar zengin olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, özellikle Osmanlı döneminde kullanılan ve günümüzde Türkiye'de pek fazla kullanılmayan birçok kelimenin Rumeli'de halen günlük dilde yer aldığını belirtmektedir. Bu kelimeler arasında "uluca/ulice" (yaşlılar), "mezelemek" (taklit etmek), "nafakanı çıkartmak" (günün bereketini/rızkını kazanmak), "rahle" (sıra), "kümbet" (soba), "minder", "mintan", "setre", ve "fistan" gibi kelimeler bulunmaktadır. Yazar, bu şekilde Rumeli Türkçesinin dil zenginliğini ve kültürel sürekliliğini vurgulamak istemektedir.

"Genelde ben Balkan kelimesini buradaki milletleri ve tün bu bölgedeki bazı ülkelerin ortak değerlerini yazdığında kullanmayı seviyorum. Ama söz konusu Balkan Türklüğü veya bu bölgede yaşayan Türkler olunca Rumeli kelimesini kullanmayı tercih ediyorum. Çünkü Osmanlı'ya göre bu bölgenin adı genelde Rumeli'dir" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.112). Bu metinde yazar, "Balkan" ve "Rumeli" terimlerini kullanma tercihlerini ve bu tercihlerin sebeplerini açıklamaktadır. Yazar, "Balkan"

kelimesini bu bölgedeki milletleri ve ortak değerleri ifade etmek için kullanmayı sevdiğini belirtmektedir. Ancak, bu bölgede yaşayan Türkler ya da Balkan Türklüğü söz konusu olduğunda "Rumeli" kelimesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bunun nedeni olarak da Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu bölgenin adının "Rumeli" olarak anılmasını göstermektedir. Yani, yazar, tarihsel ve kültürel bağlamları dikkate alarak kelime tercihlerini yapmaktadır.

‘‘Türkçe ile ne başarabilirsiniz ki, yazdıklarını buralarda sadece azınlık olarak yaşayan Türkler anlıyor, farklı dilde yazın, üretin, farklı dilde okuyun, zaten az okullar var, ne de olsa ilerde işinize yaramayacak Türkçeniz.’ Yazmaya devam ediyoruz! (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.112). Yazar bu metinde, Türkçe konuşan ve yazan kişilere yönelik olumsuz ve küçümseyici tutumları eleştirmektedir. Özellikle, Türkçenin kullanımının değersiz olduğunu ve bu dilde yapılan çalışmaların bir işe yaramayacağını ima eden ifadelerle dikkat çekmektedir. Bu tür söylemler, Türkçenin sadece azınlık olarak yaşayan Türkler arasında anlaşılacağı ve dolayısıyla bu dilin öğrenilmesi ve kullanılması yerine, farklı dillerin tercih edilmesi gerektiği yönünde bir baskı oluşturur. Ancak yazar, bu tür olumsuzluklara rağmen Türkçe yazmaya devam ettiklerini vurgulamaktadır. Metinde geçen "Türkçe ile ne başarabilirsiniz ki, yazdıklarınızı buralarda sadece azınlık olarak yaşayan Türkler anlıyor" gibi ifadeler, Türkçenin önemsiz ve yetersiz olduğu algısını yaymaya çalışan kişilerin tutumlarını yansıtmaktadır. Ancak yazar, bu tür baskılara boyun eğmeyerek, Türkçenin değerini ve önemini savunmakta ve bu dilde üretmeye devam etmenin kararlılığını ifade etmektedir. Sonuç olarak, yazar, Türkçe'nin küçümsenmesine ve değersizleştirilmesine karşı çıkarak, bu dilde yazmanın ve üretmenin önemli olduğunu ve bunun bir kimlik ve kültür mücadelesi olduğunu vurgulamaktadır. Türkçe yazmaya devam etmeleri, kültürel varlıklarını koruma ve kimliklerini savunma çabasının bir ifadesidir.

"Biraz bekleyin hem özel televizyon hem de özel radyonuz olacak." dediler ama yıllar geçti, bütün azınlıkların özel televizyon kanalları ve radyosu oldu ama biz Türklerin olmadı. Devlet televizyonlarında birkaç saatlik Türkçe yayın olsa da bu yeterli değil"(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.146). Bu metinde yazar, Türk azınlığının medya haklarının ihmal edilmesini ve dönemin hükümetinin bu konudaki eşitsizliğini ifade etmektedir. Yazar, "Biraz bekleyin hem özel televizyon hem de özel radyonuz olacak" şeklinde vaatler verildiğini, ancak yıllar geçmesine rağmen bu vaatlerin yerine

getirilmediğini belirtmektedir. Bu, Türk azınlığın medya hakları konusunda ihmal edildiğini ve bu sözlerin tutulmadığını göstermektedir. Metinde, diğer azınlık gruplarının özel televizyon kanallarına ve radyolarına sahip olduğu, ancak Türklerin bu imkanlardan mahrum kaldığı belirtilmektedir. Bu, medya alanında diğer azınlıklarla Türkler arasında bir eşitsizlik olduğunu ortaya koymaktadır. Yazar, azınlıkların medya aracılığıyla kendi dillerinde ve kültürlerinde yayın yapmasının önemli olduğunu ifade etmektedir. Türklerin bu haklardan mahrum kalmasının, onların kültürel temsiliyetinin zayıflamasına ve haklarının ihlal edilmesine yol açtığını belirtmektedir. Özetle, yazar bu metinde, Türk azınlığın medya haklarının ihmal edildiğini, verilen vaatlerin yerine getirilmediğini ve mevcut Türkçe yayınların yetersiz olduğunu vurgulamaktadır.

Türklük/ Türk Edebiyatı

Türklük kavramı etnik kökeni Türk olan bireyleri ifade etmenin yanı sıra sadece etnik bir tanım değil, aynı zamanda Türk kültürüne, tarihine, edebiyatına ve diline sahip olma durumunu da kapsar. Türklük kavramı, tarih boyunca Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan Türklerin kültürel, tarihsel ve dilbilimsel bağlarını ifade eder.

Türk edebiyatı, Türklerin yazılı edebiyat geleneğini ifade eder. Türk edebiyatı, genellikle Orta Asya Türklerinin destan geleneğiyle başlar ve günümüze kadar uzanan zengin bir geçmişe sahiptir. Bu edebiyat geleneği, Orta Asya'dan başlayarak İslam öncesi dönemdeki Türk destanlarından, İslam'ın kabulünden sonra Türk İslam edebiyatına ve daha sonra modern Türk edebiyatına kadar uzanır. Türk edebiyatı, şiir, hikâye, roman, tiyatro ve deneme gibi çeşitli türlerde eserler üretmiştir ve geniş bir yelpazede farklı dönemlerdeki kültürel ve tarihsel değişimleri yansıtmıştır.

Bunlarla beraber Balkan Türk Edebiyatı ve Türkiye Türk Edebiyatı birbirinden bağımsız düşünülemez. Zira altı yüz yıl boyunca bahsedilen iki coğrafyada da aynı ürünler verilmiştir. Şair de birçok şiirinde hâlâ ortak edebi türlerden bahsetmiştir.

‘‘Bestesiz türkülerimiz vardı bizim

Bir türlü nâmesini tutturamadıklarımız

Rüzgâra kapılıp dağlarda yankılandı oysa

Hıçkırıklardan bozulan notalarımız

Hiçbir düğünde okuyamadığımız türkülerimiz var bizim...’’ (Yarım Kaldık, s.17)

Türkü, Türk Edebiyatı’na özgü olup hece ölçüsüyle yazılan bir türdür. Şair bu şiirinde türküden bahsederek Türkiye Türk Edebiyatı’ndan kopuk olmadıklarını Balkan coğrafyasında Türkiye Türk Edebiyatı biçimlerini koruyup kullandıklarını açıkça belirtmiştir. Ayrıca şair bu dizelerde gidenlerin ardından dökülen göz yaşları neticesinde gelen hıçkırık ve bunun neticesinde türkünün namesinin bir türlü tutturulamaması ve notaların bozulmasını ifade etmiştir.

Yarım kalmış hikâyelerimiz vardı bizim

Tamamlayamadığımız

Gökyüzü kadar sonsuz görünürdü

Alaca morun ve lacivertin ortasından bir sayfa koparttık

Ve sonra o güzel insanlar güzel atlara binip gittiler... (Yarım Kaldık, s.17)

Şair bu şiirin son bölümünde “*Ve sonra o güzel insanlar güzel atlara binip gittiler*” dizesiyle Yaşar Kemal’in şiirine bir atıfta bulunmuştur. Buradan da anlayacağımız üzere Balkan Türk Edebiyatı’nın Türkiye Türk Edebiyatı’ndan kopuk olmadığı iç içe olduğu aşikardır.

“Söyle ey şehir sana kaç şiir yazıldı bozgundan sonra

Kaç ağıt yakıldı...’’ (Üsküp’e Dair, s.18/19)

TDK’ye göre ağıt; “Ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını, büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazı; deme, sagu, mersiye’’dir ve Türk Halk Edebiyatına ait bir türdür. Şair bu dizelerde bozgun olarak bahsettiği Balkan Savaşları’nın ardından Türk Halk Edebiyatı’na ait olan ağıtların yakıldığından bahsetmiştir.

“Söyle ey şehir ardından ne dediler sana

Kaybolmuş mu dediler/ Bir masaldı mı dediler

Güzel bir rüya gördük

Bitti mi dediler

Oysa ben rüyanda hapsolmuş bir deli'' (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Şiirin başlığından da anlaşılacağı üzere şairin ey şehir diye bahsettiği şehir Üsküp'tür. Üsküp Türk tarihi açısından olduğu kadar Türk Edebiyatı açısından da oldukça değerlidir. Zira Türk Edebiyatının mihenk taşlarından olan Yahya Kemal'in doğup büyüdüğü şehirdir. Ayrıca şiirin devamında "sana kaybolmuş şehir mi dediler" dizesiyle Yahya Kemal'in Üsküp için yazdığı "Kaybolan Şehir adlı şiirine göndermede bulunmaktadır. Yine şiirin devamında ise Yahya Kemal'e katılmadığını Üsküp'ün Kaybolan şehir değil Üsküp rüyasının içinde kaybolunan bir şehir olduğunu söylemektedir.

"Kaç tren hicret etti yüreğinden Vedalara sarıldı al yazmalar

Giden gider de sende kalan bir başka gitti senden..." (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Türk kültürüne ait olan ve genellikle baş örtüsü olan yazmaya yer verilmiştir.

"Durduramazsınız içimizdeki türküyü

Serenat bilmediğimizden belki

Sükût-u hayaliz bu şehirde'' (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Bu dizelerde Fransız kültürüne ait olan serenatı bilmediğini ama Türk kültürüne ait olan türkünün içinden geldiğini ve durdurulamayacağından bahsetmektedir.

"Durduramazsınız içimizdeki türküyü

Serenat bilmediğimizden belki

Sükût-u hayaliz bu şehirde'' (Üsküp'e Dair, s.18/19)

Divan Edebiyatı'nda sıkça kullanılan ve hayal kırıklığı manasına gelen "Sükût-u hayal" kavramları kullanılarak Divan Edebiyatı'na bir göndermede bulunulmuştur.

"Yırtılır bir Rumeli türküsü karanlıkta

Yapma bre Hasan, bırakma bre Hasan

Martinin Debre'de kalmış

Öksüz Hasan/Viran Hasan...'' (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türk edebiyatındaki Türkülerde sıkça yer verilen ‘‘Drama Köprüsü’’ adlı türküyeye göndermede bulunmaktadır.

‘‘Türküme, ninnime

Taşıma, toprağıma...’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türk Halk Edebiyatına ait ögelere yer vererek bu ögelere yabancı olmadığını bunların ortak ögelerimiz olduğunu belirtmiştir.

‘‘İki bavul ve bir mendil

şair eder bazen beni

kavuşmanın sevinci

ayrılmanın kederi

tüm kafiyeleleri bozar

yol alırım gazelden bir çıkmaza düşerim

giderim Alaca’ya hayallerimi dikerim.’’ (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde şair Türk edebiyatında sıkça kullanılan gazel, kafiye, mendil ve bavul ögelerinden/metaforlarından yararlanarak Türk edebiyatına bir göndermede bulunmuştur.

‘‘Tüm şiirlerin kafiyeleleri bozulsa

Yol alır gazelden raylar, çıkmaza düşer

Her durakta bir hıçkırık ile terkib-i bentler biter

Terkeylemeye gönül şu diyarı

Şehrin ortasından geçen bir rüzgâr gibi

Güle tutunurum...’’ (Güle Tutunmak s.28/29)

Dizelerinde şair, eski edebiyat geleneklerinin terk edilmesine bir sitemde bulunmaktadır. Şiirlerin kafiyelerinin bozulduğunu, gazellerin çıkmaza girdiğini ve terki-i bentlerin sonlandığını söylemektedir. Bunlara rağmen gönlünün bu diyarda kaldığını ve onu terk eylemeyeceğini Türk edebiyatında sıkça kullanılan güle tutunma metaforuyla anlatmaktadır. Ayrıca gül metaforuyla peygamber efendimiz Muhammed (SAV) hatırlatılmaktadır.

‘’Ellerini açmış ecdat minareleri

Kubbelerden dökülen dualardasın

Belli olmaz döner belki geri

Umutlarda, kıyamlarda, rükûlardasın

Bundan böyle ne sen bize yâr ne biz sana olalım

İşini Allah' bırakmış kaybolan şehir. ’’ (Şehire Veda, s.32/33)

Şiirin son mısrasında şair kaybolan şiir dizeleri ile Yahya Kemal’in Kaybolan Şehir şiirine göndermede bulunmaktadır.

" Sen miydin, türküsü nefret konulu olup da okudun mu bu şiiri? Aruz vezninde yazılan bir gazel kadar sessiz nidâydı yüreğin; seni kalıplardan çıkaran bir el vardı hani, kalıplardan kalıplara mı girdin şimdi" (Üsküistan, s.59) Cümlelerinde yazar, bir zamanlar siyasi baskılardan dolayı Türk Edebiyatının sahip olduğu kapalı anlatıma atıfta bulunmaktadır. *"Seni kalıplardan çıkaran bir el vardı hani, kalıplardan kalıplara girdin şimdi"* ifadesi, yazarın bir zamanlar özgür bir hayat yaşadığını yazılarını ve şiirlerini özgürce yazabildiğini ancak şimdi tekrar başka kalıplar ve sınırlamalar içine girdiğini söylemektedir. Bu durum yazarın bir zamanlar özgürleşmişken, şimdi tekrar sınırlamalar ve normlar içine hapsedildiğini anlatan bir hayal kırıklığını ifade ediyor. *"Sen miydin, türküsü nefret konulu olup da okudun mu bu şiiri?"* ifadesi ile yazar, dönemin hükümetinin/iktidarının nefret dolu bir tutum veya davranış sergilediğini ima etmektedir. Kendilerine karşı nefret dolu sözler sarf edildiğini dile getirmektedir. Bu durum ise, kendilerine karşı dönemin hükümetinin/iktidarının olumsuz ve sert bir tutum içerisinde olduğuna işaret ediyor. *"Aruz vezninde yazılan bir gazel kadar sessiz nidâydı yüreğin"*

cümlesi, muhatabın kalbini, sessiz ama derin bir yankı uyandıran, klasik ve sanatsal bir şiire benzetiyor. Aruz vezni, klasik Türk şiirinde kullanılan ve belirli kalıpları olan bir ölçüdür. Bu ifade, muhatabın duygularının veya içsel sesinin sessiz ama güçlü ve etkileyici olduğunu anlatıyor. Sonuç olarak, yazar bu metinde, muhatabına yönelik duyduğu hayal kırıklığını, geçmişteki özgürlük ve sessizliğin yerini alan nefret ve yeni sınırlamalara duyduğu üzüntüyü dile getiriyor.

"Bir mekteptir dediler dergi çıkarmak, sanat yazmaktır, zanaat ise onu yayımlatabilmektir. Bir okulu yoktu bunu öğrenmenin, genç insanları değerli taşlardan sayıp, işletmeli, parlatmalıydık Yolun geri kalanı bizim için çok önemli, dergiler ise bu toplumda kültürün, edebiyatın, sanatın sesi olmalı. İnsan kendi içini keşfetmekte en çok yardım eden bir şey varsa içini kaleme döküp, yazı yazmaktan geçer." (Üsküistan, s.102). Cümlelerinde yazar, dergi çıkarmanın ve yazı yazmanın başta Türk edebiyatı olmak üzere toplum için değerinden ve öneminden bahsederek kültürel ve sanatsal gelişimin bu süreçteki rolünü ifade etmektedir. *"Bir mekteptir dediler dergi çıkarmak, sanat yazmaktır, zanaat ise onu yayımlatabilmektir."* İfadelerinde yazar, dergi çıkarmayı, bir okul olarak nitelendiriliyor, çünkü bu süreç yazarları ve editörleri eğitiyor ve geliştiriyor. Yazı yazmak bir sanat olarak görülüyor; yaratıcılık ve ifade yeteneği gerektiriyor. Ancak, yazıyı yayımlamayı bir zanaat olarak tanımlanıyor, çünkü bu süreç teknik bilgi ve beceri gerektiriyor. Yazar, *"Yolun geri kalanı bizim için çok önemli,"* ifadesinde, gelecekteki yolculuğun, yapılacak işlerin ve alınacak kararların büyük bir öneme sahip olduğunu belirtir. Geçmişte yapılanlar kadar, gelecekte yapılacak olanlar da önemli olduğunu söyler. Toplumun ve bireylerin gelecekte atacakları adımları, sürdürülebilir bir kültürel zenginlik ve gelişim için kritik bir rol olarak görür. Yazar, *"Dergiler ise bu toplumda kültürün, edebiyatın, sanatın sesi olmalı."* cümlesi ile, dergilerin toplumdaki işlevine dair bir mesaj verir. Dergileri, kültürün, edebiyatın ve sanatın sesi olarak görür. Bu, dergilerin sadece bilgi ve eğlence sunan yayınlar olmadığını, aynı zamanda kültürel değerleri koruyan, sanatı teşvik eden ve edebiyatı yaygınlaştıran önemli araçlar olduğunu ifade eder. Dergilerin, topluma entelektüel ve sanatsal katkılar sunarak, insanların düşünce dünyasını genişlettiğini ve kültürel mirasın devamlılığını sağladığını ifade eder.

"Dergiler bir toplumun değeri olmalı, okunmalı, elden ele gezmeli, bizler bunu yapamıyorsak, eğer elden ele dergilerden çok, dilden dile dedikodular yapıyorsak, ciddi

bir şekilde kendimizi toparlama zamanı gelmiştir."(Üsküistan, s.102). Cümlelerinde yazar, dergilerin toplumsal değer olarak benimsenmesi gerektiğini ve toplumun bilgi ve kültür paylaşımındaki eksikliklerini giderdiğini ifade etmektedir. *"Dergiler bir toplumun değeri olmalı, okunmalı, elden ele gezmeli,"* Bu ifade, dergilerin toplumdaki önemine vurgu yapar. Dergiler, bir toplumu aydınlatan, bilgilendiren ve kültürel değerleri yaygınlaştıran araçlardır. *"Elden ele gezmeli"* ifadesi, dergilerin yaygın olarak okunması ve paylaşılması gerektiğini, bilgi ve kültürün geniş kitlelere ulaşması için bir araç olması gerektiğini belirtir. *"Bizler bunu yapamıyorsak, eğer elden ele dergilerden çok, dilden dile dedikodular yapıyorsak,"* Burada, dergilerin yeterince değer görmediği ve yaygın olarak okunmadığı eleştirisi yapılmaktadır. Dergilerin yerine dedikoduların yaygın olması, toplumun bilgiye ve kültürel değerlere yeterince önem vermediğini gösterir. *"Ciddi bir şekilde kendimizi toparlama zamanı gelmiştir."* bu ifade, toplumun kendine çeki düzen vermesi gerektiğini vurgular. Dergilerin yeterince okunmadığı ve bilgi yerine dedikoduların yaygın olduğu bir toplumun, kültürel ve entelektüel açıdan kendini geliştirmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Bu, toplumun eğitim ve kültür politikalarını gözden geçirmesi ve bilgiye daha fazla değer vermesi gerektiğini işaret eder. Bu cümleler bir arada değerlendirildiğinde, toplumun bilgiye ve kültürel değerlere daha fazla önem vermesi gerektiğini belirtir ve dergilerin bu süreçte önemli bir rol oynadığını ifade eder.

Biz ülkemizde, toplumumuzun yaşadığı bugünlerde, edebiyatımızı kafeslerde yaşatmamız ne kadar doğru bilemem. Dergiler kendi kafeslerinde öten bülbüller olmamalı, dergilerimiz, yayınlarımız özgürce uçabilmeli semada. Anlatmalı derdini, paylaşmalı sevincini, derman olmalı yaralarımıza."(Üsküistan, s.102). Cümlelerinde yazar, edebiyatın ve yayıncılığın bir alana sıkışıp kalmaması, yasaklanmaması ve özgürce gelişmesi gerektiğini ifade etmektedir. *"Kafeslerde yaşatmak"* ifadesi, edebiyatın ve sanatın baskı altında tutulduğunu, özgürce ifade edilmesine izin verilmediğini ifade etmektedir. Yazar *"Dergiler kendi kafeslerinde öten bülbüller olmamalı, dergilerimiz, yayınlarımız özgürce uçabilmeli semada."* İfadesi ile dergilerin ve yayınların özgürce, herhangi bir kısıtlama olmadan faaliyet göstermesi gerektiğini vurgular. "Kafeste öten bülbüller" metaforu, yetenekli ve değerli olan, ancak özgürlüğünden mahrum bırakılan edebiyat ve yayıncılık dünyasını temsil eder. Bu yayınların özgürce uçabilmesi, yani serbestçe yayımlanabilmesi ve dağıtılabilmesi gerektiği belirtilir. Bu cümleler bir arada değerlendirildiğinde, edebiyatın ve yayıncılığın özgürce var olabilmesi gerektiği, baskı

ve kısıtlamalardan arındırılması gerektiği mesajı verilmektedir. Toplumun duygularını, sorunlarını ve sevinçlerini yansıtan yayınların, kültürel gelişim ve toplumsal iyileşme için önemli olduğu vurgulanır.

"Mutlaka ki her çıkan dergi mükemmel değildir, ancak kötü de değildir. Hiçbir uğraş, kötü olmamalı, emek alkışlanmalı. Beğenmeyenler bugüne kadar karşıdan değerlendirmek yerine yaklaşıp fikirlerini paylaşmalı, beğenmediklerini söyleyip daha iyi öneriler sunmalıdırlar. Ancak bu durumda daha yapıcı olunabilir, daha iyi sonuçlar elde edebiliriz. "(*Üskübistan*, s.102). Cümlelerinde yazar, Türk edebiyatı için önem atfeden dergiler üzerinden eleştirinin nasıl yapılması gerektiği ve emeğin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda önemli bir bakış açısı sunar. Her çabanın değerli olduğunu, eleştirinin yapıcı ve katkı sağlayıcı olması gerektiğini, sadece eleştirmek yerine çözüm önerileri sunmanın daha faydalı olduğunu vurgular. Bu yaklaşımın, daha olumlu ve gelişime açık bir toplumsal yapının oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade eder.

"Birkaç ay önce, Yahya Kemal'in doğumunun 131. yılı am sına Üsküp Türk Çarşısı'ndaki tarihi Davut Paşa Hamamı'nda bir konferans düzenledik. Köprü Kültür Sanat Derneği ve Üsküp Yunus Emre Enstitüsü ile ortaklaşa düzenlediğimiz bu konferansta duyduklarım beni alıp uzaklara götürdü. Birbirinden değerli hocalar Yahya Kemal Beyatlı'yı, en çok da onun çocukluğunu anlatıyordu. Bir taraftan da onun eşsiz şiirleri yankılanıyordu tarihi hamamın duvarlarında." (*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin*, s.18). Cümleleriyle yazar, Türk edebiyatının mihenk taşlarından birisi olan Yahya Kemal Beyatlı'nın doğumunun 131. yılı anısına düzenlenen bir konferansta ortaya çıkan etkileyici ve duygusal atmosferi yansıtmaktadır. Konferans, Üsküp Türk Çarşısı'ndaki tarihi Davut Paşa Hamamı'nda düzenlenmiştir. Bu mekân hem tarihî hem de kültürel anlamda büyük bir öneme sahiptir. Mekânın seçimi, Yahya Kemal Beyatlı'nın mirasına uygun olarak geçmişle bağ kurulmasını sağlamaktadır. Köprü Kültür Sanat Derneği ve Üsküp Yunus Emre Enstitüsü'nün ortaklaşa düzenlediği bu konferans, kültürel iş birliğinin ve toplumsal hafızanın yaşatılmasının bir örneğidir. Bu tür organizasyonlar, kültürel mirasın korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunmasına yardımcı olur. Konferansta Yahya Kemal Beyatlı'nın hayatı ve çocukluğunun anlatılması, onun kişiliğinin ve eserlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Bunun neticesinde katılımcılar Yahya Kemal ile kişisel bir bağ kurmuşlardır. Konferansın tarihi bir hamamda gerçekleştirilmesi hem mekânın tarihi dokusunu hem de Yahya Kemal

Beyatlı'nın mirasını onurlandırmaktadır. Bu, tarih ve kültürün iç içe geçtiği bir ortam sunmuştur.

"Rumeli'de Türklüğün tekasüf ettiği şehir olmasıyla Üsküp, Yahya Kemal Beyatlı'nın fikir ve sanat dünyasının özüdür, cümlesi ile bitirdi konuşmasını hoca. Ben de dağılan ruhumu oturduğum sandalyeden toparlamaya çalışırken buldum kendimi... " (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.20). Cümlelerinde yazar, konferans sırasında konuşmacının yaşadığı derin duygusal etkilenmeyi ve Yahya Kemal Beyatlı'nın Türklük ve Üsküp'le olan bağına keşfetmesini anlatıyor. Rumeli'de Türklüğün tekasüf ettiği şehir olarak Üsküp, ifadesiyle, Üsküp'ün Rumeli'deki Türk kültürünün ve kimliğinin yoğunlaştığı bir merkez olduğunu vurguluyor. "Tekasüf" kelimesi, yoğunlaşma anlamına gelir ve Üsküp'ün Türk kültürü için ne kadar önemli olduğunu belirtir. Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatının önemli isimlerinden biridir ve Üsküp, onun fikirlerinin ve sanatsal yaratıcılığının kaynağı veya özü olarak tanımlanıyor. Üsküp'ün onun kişisel ve entelektüel gelişiminde oynadığı önemli rolü ifade edilmiştir. Hoca konuşmasını bitirdiğinde, yazar derin bir duygusal etki altında kalıyor. *"Dağılan ruhumu oturduğum sandalyeden toparlamaya çalışırken buldum kendimi"* ifadesi, anlatıcının konuşmadan ne kadar etkilendiğini ve bu etkilenmenin ruhsal bir sarsıntıya yol açtığını ifade etmektedir. Yazar, Yahya Kemal Beyatlı'nın ve Üsküp'ün Türklük için çok önemli olduğunu ifade ediyor. Yahya Kemal'in ve Üsküp'ün Türk kimliği, kültürü ve edebiyatı üzerindeki etkisi yazarın gözünde belirginleşmiştir. Genel olarak, bu cümleler yazarın Yahya Kemal Beyatlı ve Üsküp hakkında anlayış ve farkındalığını göstermektedir. Konuşmanın etkileyici bir sonla bitmesi, yazarın duygusal olarak sarsılmasına neden olmuştur. Konuşma Üsküp'ün Türklük ve Yahya Kemal Beyatlı için ne kadar önemli olduğunu fark etmesiyle sonuçlanmıştır.

"Yıllar önce sayımların yapıldığı bir zamanda, bir eve girdik, diyor babam. Çoğunlukla Arnavutların yaşadığı bir köydeydik, karşımıza yaşlı bir adam çıktı, dedi babam. Başladık formu doldurmaya. Aile fertlerinin hepsi millet kısmına Arnavut yazdırıyordu, sıra o yaşlı amcaya geldi, Arnavutça konuşan amca şöyle dedi: "Yaz oğlum, Yam Turk Elhamdülillah" (Türküm Elhamdülillah). Yanımdaki arkadaş gülmeye başladı, "Amcacığım din kısmı sonra, şimdi milletini soruyoruz" deyince yaşlı adam kızdı, "Yaz diyorum sana, Yam Turk Elhamdülillah!" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.24). Cümlelerinde yazar, Balkanlarda yaşayan insanların İslam'ı ve Türklüğü aynı yerde

birleştirdiğini ifade etmektedir. Türklerin İslam'a hizmetlerinden Balkanlarda yaşayan ve genetik olarak Türk olmayan insanların kendilerini Türk olarak hissettiklerini dile getirmektedir. Anlatılan olay, insanların etnik kökenlerini belirlemek amacıyla yapılan resmi bir sayım sırasında gerçekleşmiştir. Yaşlı adamın "Yam Turk Elhamdülillah" demesi, genetik olarak Türk olmasa bile kendini Türk olarak hissettiğini ve bunun böyle bilinmesini istediğini ifade etmektedir. Yaşlı adamın "Yam Turk Elhamdülillah" demesi, onun Müslüman olduğunu belirtmektedir. Yanındaki arkadaşının yaşlı adamı düzeltmeye çalışması ve yaşlı adamın ısrarla "Yam Turk Elhamdülillah" demesi, toplumsal algı ve kimlik meselelerine farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bu durum, etnik kimlik ve ulusal aidiyet gibi konuların insanlar arasında farklı algılanabileceğini belirtmektedir. Yaşlı adamın ısrarla Türklüğünü vurgulaması, kimlik ve özdeşleşme ile ilgili durumu ortaya koymaktadır. Yaşlı adamın etnik kimliği ve ulusal aidiyeti arasındaki bağlantıyı vurgulaması, insanın hangi kimliğe ait olduğundan ziyade kendini hangi kimlikle tanımladığının ve bu kimliği nasıl savunduğunun önemine işaret etmektedir.

"Üsküp-Gostivar arası sadece 60 km olmasına, Üsküp ve Gostivar sayı olarak Türklerin en yoğun yaşadığı şehirler olmasına rağmen aralarında ilginç bir çekişme vardır. Gostivar kendine "Türklüğün Kalesi" der, Üsküp ise "Rumeli'nin Başkenti" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.39). Cümlelerinde yazar, Üsküp ve Gostivar arasındaki kimlik ve prestij mücadelesini ve bu şehirlerin Türk kültürü ve tarihindeki önemli rollerini ortaya koymaktadır. Yazar, Üsküp ve Gostivar arasındaki mesafenin sadece 60 km olmasına rağmen, bu iki şehir arasında belirgin bir çekişme olduğuna dikkat çekmektedir. Gostivar'ın kendisini "Türklüğün Kalesi" olarak tanımlaması, şehirdeki Türk nüfusunun yoğunluğu ve Türk kimliğinin güçlü bir şekilde korunmasına işaret eder. Bu, Gostivar'ın kültürel mirası ve toplumsal yapısının önemli bir parçası olarak Türklüğe büyük bir değer verdiğini gösterir. Üsküp'ün "Rumeli'nin Başkenti" olarak tanımlanması, şehrin tarihi ve kültürel önemini vurgular. Üsküp, tarih boyunca bölgenin politik, kültürel ve ekonomik merkezi olmuştur ve bu nedenle kendisine bölgesel bir liderlik rolü biçmektedir. Her iki şehrin de kendi kültürel ve tarihi önemlerini vurgulaması, aralarındaki kimlik ve prestij mücadelesini yansıtır. Bu çekişme, şehrin sakinlerinin kendi kimliklerine ve tarihlerine verdikleri önemi ve bunun getirdiği gururu ifade eder. Metin, Türk kültürünün bu iki şehirde ne kadar derin kök saldıığını ve halkın kimliklerinin bu

kültürle nasıl iç içe geçtiğini gösterir. Üsküp ve Gostivar, Türk kültürünün Balkanlar'daki önemli merkezleri olarak öne çıkar.

“*Ohri'de hâlâ Türk evleri var ve o evlerde sıcak börekler de pişer, bahçelerinde türlü meyveler de yetişir. Sizi öyle bir misafir eder ki bu şehir, dışarıdan bakınca yabancı gibi görünür ama içine girince, derinine dalınca kendini evinde hissettirir.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.56). Yazar, Ohri'de hala varlığını sürdüren Türk kültürüne ait unsurlardan bahsederek, bu şehrin Türklük ile olan bağına vurgulamaktadır. Metindeki "Türk evleri", "sıcak börekler" ve "bahçelerinde yetişen meyveler" gibi detaylar, Ohri'nin Türk kültürüne ait izler taşıdığını ve bu izlerin hala yaşadığını gösterir. Yazar, bu unsurların Ohri'yi ziyaret edenleri dışarıdan bakıldığında yabancı gibi gösterdiğini, ancak içine girildiğinde ve şehrin derinliklerine inildiğinde kişinin kendini evinde hissettirdiğini belirtir. Metinde bahsedilen Türk evleri, mimari yapıları ve kültürel özellikleriyle Türk kültürünü yansıtan konutlardır. Bu evler, Ohri'nin geçmişindeki Türk varlığının izlerini taşır. Börek, Türk mutfağının önemli bir parçasıdır ve Türk kültürünün bir sembolü olarak kabul edilir. Ohri'deki Türk evlerinde pişen börekler, Türk mutfağının ve geleneklerinin devam ettiğini gösterir. Bahçelerde yetişen meyveler, Türk evlerinin çevresindeki yaşamı ve Türk tarım geleneğini yansıtır. Bu detaylar, Türk kültürünün Ohri'deki köklü varlığını ve etkisini vurgular. Sonuç olarak, yazar Ohri'nin hala Türk kültürüne ait izler taşıdığını ve bu izlerin şehrin misafirperverliği ve sıcaklığıyla birleşerek kişilere evlerindeymiş gibi hissettirdiğini anlatmaktadır. Türk evleri, sıcak börekler ve bahçelerinde yetişen meyveler gibi unsurlar, Ohri'nin Türklük ile olan derin bağına ve Türk kültürünün şehirdeki varlığını yansıtır.

“*Şair, hatıralarında Üsküp'le ilgili "Üsküp o kadar eski ve o kadar Türk'tü ki İstanbul'dan ve Selanik'ten gelen yeni kelimeleri, yeni eşyayı, hatta yeni şarkıları alafranga telakki ederdi" demişti. Bu yüzden Üsküp'ün kopuşu da derinden etkilemişti.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.60). Yazar, Üsküp'ün tarih boyunca Türk kültürüyle sıkı bir şekilde bağlı olduğunu ve bu bağın çok derin olduğunu ifade etmektedir. Şairin hatıralarından aktarılan bu ifade, Üsküp'ün Türklüğünün köklü ve derin olduğunu vurgulamaktadır. Metinde belirtilen "Üsküp o kadar eski ve o kadar Türk'tü ki İstanbul'dan ve Selanik'ten gelen yeni kelimeleri, yeni eşyayı, hatta yeni şarkıları alafranga telakki ederdi" cümlesi, Üsküp'ün Türk kültürünün etkisi altında olduğunu ve bu etkinin oldukça belirgin olduğunu göstermektedir. Ancak, Üsküp'ün Türklüğüyle olan

bu bağın kopuşu, yani Türk etkisinin azalması, derinden etkileyici bir durumdur. Bu kopuşun, Üsküp'ün tarihinde önemli bir dönemeç olduğu ve bu durumun Üsküp'ü etkilediği belirtilmektedir. Yazar, bu kopuşun Üsküp'te derin bir etki yarattığını ve bu etkinin şehrin kültürel ve sosyal dokusunu derinden etkilediğini ifade etmektedir. Bu yüzden, Üsküp'ün Türklükten kopuşu, hem şehrin geçmişiyle olan bağlarını zayıflattığı hem de şehrin kimliğinde önemli bir değişikliğe neden olduğu için derinden etkileyici bir olay olarak nitelendirilmektedir.

“*Eskiden ismi Türk Tepesi olan bir tepeden seyretmek güzeldi bu dağları... ..en yüksek yeri "Büyük Türk Tepesi" olarak anılan 2747 metrelik yükseklikteki tepedir.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.61). Yazar, "Türklük" kavramını, doğal bir manzarayla ilişkilendirerek anlatmıştır. Metinde bahsedilen "Eskiden ismi Türk Tepesi olan bir tepeden seyretmek güzeldi bu dağları" ifadesi, Türk kimliğine ve Türklüğe bağlı bir anlam taşımaktadır. "Türk Tepesi" olarak adlandırılan tepenin, Türk kimliğinin bir sembolü olduğu düşünülmektedir. Yazar, bu tepenin zirvesinden bakmanın, Türklüğe aidiyet duygusunu ve gururunu yaşatan bir deneyim olduğunu ifade etmektedir. Tepeden seyredilen manzara, Türk topraklarına ve doğal güzelliklerine olan bağlılığı ve sevgiyi simgeler. Bu cümle, Türklük kavramının sadece bir etnik kimlik değil, aynı zamanda bir bağlılık ve aidiyet duygusu olduğunu vurgulamaktadır. "Türk Tepesi" adıyla anılan tepenin güzelliği, yazarın Türk kimliğine ve Türklüğe duyduğu derin bağlılığı ve bu bağlılığın manevi zenginliğini yansıtmaktadır.

“*Sabah namazı ve buz gibi suda abdest almak da bize dağ başlarında nöbette olan askerlerimizi hatırlattı*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.63). Sabah namazı ve buz gibi suda abdest almanın, Türk askerlerinin dağ başlarında nöbette olduğu zamanlara dair bir anıyı çağrıştırdığı belirtilmektedir. Bu ifade, Türk milletinin kültürel ve manevi değerlerine olan bağlılığını ve sadakatini yansıtmaktadır. Sabah namazının kılınması ve abdest almanın, Türk milletinin tarihinde önemli bir yer tutan askeri disiplini ve dayanıklılığı hatırlattığı vurgulanmaktadır. Bu şekilde, metin Türklük kavramını, dini değerlerle ilişkilendirerek, Türk milletinin güçlü ve dayanıklı ruhunu vurgulamaktadır. Yazar, bu kültürel ve manevi değerlerin Türk kimliğinin önemli bir parçası olduğunu ifade etmektedir.

“Bugünün Türk gençleri gerek eğitim hayatında gerek sosyal hayatta kendini geliştirerek, duruş sergileyerek ve mazisini de unutmuyarak kendi mayalarına uygun davranıyor.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.72). Yazar, günümüz Türk gençlerinin karakteristik özelliklerini ve tutumlarını anlatmaktadır. Metinde, Türk gençlerinin eğitim hayatında ve sosyal hayatta kendilerini geliştirme çabalarına vurgu yapılmıştır. Ayrıca, gençlerin maziye olan saygılarını ve tarihlerini unutmama çabalarını da belirtilmektedir. Yazarın ifadesinden, günümüz Türk gençlerinin öz değerlerine, kültürlerine ve tarihlerine bağlı oldukları, bu değerleri korumak ve yaşatmak için çaba gösterdikleri anlaşılmaktadır. Kendi toplumlarının mayasına uygun davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Bu durum, gençlerin öz benliklerine ve milli kimliklerine olan bağlılıklarını vurgulamaktadır. Sonuç olarak, yazarın ifadelerinden, günümüz Türk gençlerinin kendilerini geliştirme çabaları, karakteristik tutumları ve maziye olan saygılarına işaret edilmektedir. Bu durum, Türklük bilincinin ve milli kimliğin gençler arasında hala güçlü bir şekilde yaşadığını göstermektedir.

“Üsküp şehrini 1392 senesinde fetheden kumandan Paşa Yiğit Mehmed Bey'dir. İstanbul'dan tam 61 yıl önce fethedilen şehrin ilk bânisi Yıldırım Bayezid olmuştur.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.74). Yazar, Üsküp şehrinin tarihini ve Türk varlığını vurgulamaktadır. Metinde, Üsküp'ün Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1392 yılında fethedildiği ve ilk banisinin Yıldırım Bayezid olduğu belirtilmektedir. Bu bilgiler, Üsküp'ün Türk tarihindeki yerini ve Türk varlığının şehirdeki köklü geçmişini göstermektedir. Yazar, bu tarih bilinciyle okuyuculara şehrin Türklüğüne ve tarihine olan bağlılığını aktarmayı amaçlamaktadır. Bu bilgi, şehrin ve Türk varlığının tarihsel sürekliliğini vurgulayarak, Türklük kimliğinin önemini ve köklü geçmişini hatırlatmaktadır.

Türkler, Makedonya'da en dağınık yaşayanların başında geliyor. Mesela Arnavutların Makedonya'nın batı bölgesinde yoğun olarak yaşadığı bilinir. Ancak Türkler için belirli bir bölge söyleyemeyiz, doğu, batı, güney, kuzey her yerdeler. Belki de Osmanlı hakimiyeti döneminden sebep, fethedilen her şehre yerleştirmizden dolayıdır. En dağınık bölgelerdeki köylerde bile bugün Türklerin izine rastlırsınız. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.81).

Bu metinde yazar, Makedonya'daki Türklerin yerleşim biçimlerine dair bilgiler vererek bu yerleşim biçimlerinin sebeplerini ifade etmektedir. Türklerin, Makedonya'nın belirli bir bölgesinde yoğunlaşmak yerine, ülkenin dört bir yanına dağılmış olarak yaşadıklarını ifade etmektedir. Arnavutlar gibi belirli bir bölgede yoğunlaşmış bir nüfus

yapısından farklı olarak, Türklerin Makedonya'nın doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine kadar her yerde bulunabileceğini belirtmektedir. Bu durumun, Osmanlı İmparatorluğu döneminde fethedilen her şehre Türklerin yerleştirilmiş olmasından kaynaklandığını belirtmektedir. Osmanlı hakimiyeti döneminde Türklerin Makedonya'nın farklı bölgelerine yerleşmeleri sonucunda, bugün bile en ücra ve dağlık köylerde dahi Türk izlerine rastlanabileceğini ifade etmektedir. Yazarın bu metinde vurgulamak istediği, Türklerin Makedonya'daki coğrafi dağılımının genişliği ve çeşitliliğidir. Bu dağılımın tarihsel kökenlerine değinerek, Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen bir yerleşim düzenini anlatmaktadır. (*Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin*, s.82).

1953 yılına kadar nüfusun %40'ı Türklerden oluşmaktayken 1961 yılında bu sayı %13'e düşmüş. Boşalan Türk köylerin isimleri, Karacalar, Sarıgöl, Köseli, Hüdaverli, Aranlı, Arazlı, Baralı, Başalı, Veyselli, Guleli, Plavuş, Çavuşlı, Cumaboz, Durutli, Alilobası, Şentaş, Yeni köy, Karalobası vs. gibi köylermiş. Bütün göçlere rağmen bugün varlığını sürdürebilen Türk köyleri ise: Alikoç, Kocalı, Kılavuzlu, Pırnalı, Süpürge, Buçim ve Topolnica gibi Radoviş Belediyesi'ne bağlı olan Türk köyleridir. Bir de önemli sayıda Türklerin yaşadığı Konçe Belediyesi vardır. Kasabada ya şamayı seçenler kendilerini Türk, dağlık kesimlerde veya dağ eteklerinde yaşayanlar ise kendilerini yörük olarak ifade ediyorlar. Aralarındaki fark, yaşam tarzı ve geleneklerindeki farklardan ibaret. Eğitim sorunları olsa da buradaki Türk köylerinde Türk ilkokulu mevcut ve Türkçe öğretim görebiliyorlar, lise eğitimleri için köyden kasabaya kadar gitmeleri gerekiyor. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.82).

Yazar bu metinde, Türk nüfusunun zaman içindeki değişimine ve Türk köylerinin durumuna odaklanmıştır. 1953 yılına kadar nüfusun önemli bir kısmını oluşturan Türklerin oranının zamanla azaldığını belirtmiştir. Boşalan köylerin isimlerini sıralayarak göçün etkisi vurgulanmıştır. Ancak bazı Türk köylerinin varlığını sürdürdüğü ve hatta önemli sayıda Türk'ün yaşadığı bölgelerin olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, yaşam tarzı ve geleneklerdeki farklılıkların olduğu, eğitim sorunlarının varlığına rağmen bazı Türk köylerinde Türkçe eğitim imkanlarının bulunduğu belirtilmiştir. Onuç olarak yazar bu metinde, Türk nüfusunun demografik değişimini ve bu değişimin bölge üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir.

"Balkanların içinde bir dağın başında tamamen bir Türk köyü ile karşılaşmanız hiç de şaşılabacak bir iş değildir. Küçük çocuklar tozpembe yanakları, güleç gözleri, çiçekli basma elbiseleri ile sizlere öyle bir "merhaba" der ki, gönlünde dağ varsa o dağ anında Balkan olur." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.83). Yazar, Balkanlarda bir dağın başında tamamen Türklerden oluşan bir köyle karşılaşmanın sıra dışı bir durum

olmadığını ifade ediyor. Bu durum hala oralarda Türklerin yaşadığını ve oraların hala Türk yurdu olduğunu gösteriyor. Küçük çocukların neşeli ve cana yakın bir şekilde misafirlere "merhaba" dediği tasvir edilerek bahsedilen bölgelerde hala Türkçenin varlığının devam ettiği vurgulanıyor. Ayrıca Türk köylerinin ve köy halkının samimi, sıcak ve misafirperver bir ortam sunduğu vurgulanıyor.

Filibe'nin kültür başkenti seçilmesi aslında çok yerinde bir seçim olmuş. Çünkü o şehrin kültüründe bizden çok şey var, eminim ki bu nedenle bu yıl çok ziyaretçisi olacak. Filibe, Gazi Osman Paşa'nın Osmanlı'nın yıkılış döneminde en büyük destanı yazdığı Plevne'ye 300 km mesafededir, aynı zamanda Rumeli Beylerbeyliği'nin ilk başkentiydi. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.85).

Bu metinde, Filibe'nin kültürel önemi ve tarihi bağlamı vurgulanıyor. Yazar, Filibe'nin kültür başkenti seçilmesinin uygun bir tercih olduğunu belirtiyor ve bu şehirde Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma çok şeyin bulunduğunu ifade ediyor. Ayrıca, Filibe'nin tarihine de değiniliyor. Özellikle, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Gazi Osman Paşa'nın Plevne'de yazdığı destanın anıldığı ve bu şehre 300 km mesafede olduğu belirtiliyor. Aynı zamanda, Filibe'nin Rumeli Beylerbeyliği'nin ilk başkenti olduğu bilgisi veriliyor. Bu ifadelerle, Filibe'nin Osmanlı dönemi mirasına ve tarihi önemine vurgu yapılıyor, bu da şehrin ziyaretçi çekme potansiyeline işaret ediyor.

"Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin" şiirini özgürce okumanın keyfine varmıştık o bizler, yani Makedonyalı Türkler..."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.95). Bu metinde yazar, Yahya Kemal Beyatlı'nın Üsküp için yazdığı "Kaybolan Şehir" adlı şiiri özgürce okumanın kendisi ve diğer Makedonyalı Türkler için ne kadar keyifli ve anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Yazar, bu şiirin özgürce okunabilmesinin, kültürel kimliğin ve mirasın sürdürülmesi açısından önemli olduğunu vurguluyor. "Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin" şiiri, Makedonyalı Türkler için özel bir anlam taşımaktadır. Geçmişe, kaybedilen değerlere, eski zamanlardaki birlikte yaşamaya dair duyguları harekete geçiren bir eser olarak öne çıkmaktadır. Bu şiiri okumanın keyfine varmak, yazar ve diğer Makedonyalı Türkler için, kimliklerini ve kültürel miraslarını yaşatmanın bir yolu olarak görülmektedir.

Son yıllarda, Türkiye'nin Balkanlara yönelik güçlü dış politikası sayesinde, Makedonya'nın kültürel kodlarına işlemiş "Ah, pusto Tursko!" yani Osmanlı'nın bu topraklardan çekilmesinin ardından "Ah, o Türk zamanı! (Neler çektik!)" iddiası da çürümüş oldu. Yakın tarih bunu, "Ah, o Türk zamanı! (Değerini bilemedik!)" olarak değiştirdi. (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.97).

Bu metinde yazar, Türkiye'nin son yıllarda Balkanlara yönelik güçlü dış politikasının etkisiyle, Makedonya'daki Osmanlı dönemi algısının değiştiğini anlatmaktadır. Yazar, "Ah, pusto Tursko!" ifadesinin, Osmanlı'nın çekilmesinden sonra yaygınlaşan ve Osmanlı dönemini olumsuz bir şekilde hatırlatan bir ifade olduğunu belirtmektedir. Bu ifade, "Ah, o Türk zamanı! (Neler çektik!)" şeklinde, Osmanlı döneminde çektiğini iddia ettikleri sıkıntıları vurgulayan bir söylemi temsil etmektedir. Ancak, yazar Türkiye'nin Balkanlara yönelik dış politikasının etkisiyle bu olumsuz algının değiştiğini ifade ediyor. Makedonya'da, Osmanlı döneminin olumsuzluklarla anılması yerine, bu dönemin değerinin daha iyi anlaşılmasına başlandığını ve "Ah, o Türk zamanı! (Değerini bilemedik!)" şeklinde bir pişmanlık ifadesine dönüştüğünü belirtiyor. Bu değişim, Osmanlı mirasının yeniden takdir edilmeye başlanması ve geçmişteki hoşgörü ve düzenin farkına varılması anlamına geliyor. Sonuç olarak, yazar bu metinde, Türkiye'nin Balkanlara yönelik dış politikasının Makedonya'daki Osmanlı dönemi algısını olumlu yönde değiştirdiğini ve geçmişteki olumsuz bakış açısının yerini, Osmanlı mirasının değerini takdir eden bir anlayışa bıraktığını ifade etmektedir.

"Bazen gidenler mi yoksa burada kalanlar mı daha çok korunmuş diye düşünecek olursak rahatlıkla bu toprakları terk etmeyenlerin aslında kendi kimliklerine daha bağlı kaldıklarını görürsünüz. Sultan I. Beyazıt'ın Rumeli'nin Türkleşmesinde sarf ettiği büyük gayretin meyvesi olsa gerek bu da."(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.106). Yazar bu metinde, Balkanlar'da yaşayan Türklerin kimlik ve kültürel bağlılıklarını koruma süreçlerine değinmektedir. *"Bazen gidenler mi yoksa burada kalanlar mı daha çok korunmuş daha çok Türk diye düşünecek olursak"* ifadesi, göç edenler ile bulundukları toprakları terk etmeyenlerin kimlik ve kültürel bağlılıklarını karşılaştırmaktadır. Yazar, burada kalanların kimliklerine daha sadık kaldıklarını vurguluyor. "Rahatlıkla bu toprakları terk etmeyenlerin aslında kendi kimliklerine daha bağlı kaldıklarını görürsünüz" cümlesi, göç etmeyenlerin, yaşadıkları yerde kalarak kültürel ve kimliksel değerlerini daha güçlü bir şekilde koruduklarını ifade eder. Bu, aidiyet duygusunun ve oradaki insanların bağlılığının önemini ortaya koyar. *"Sultan I. Beyazıt'ın Rumeli'nin Türkleşmesinde sarf ettiği büyük gayretin meyvesi olsa gerek bu da"* ifadesi, tarihsel bir bağlama atıfta bulunur. Sultan I. Beyazıt'ın Rumeli bölgesinin Türkleşmesi için gösterdiği çabaların, bugünkü kültürel bağlılık ve kimlik koruma sürecinin temellerini oluşturduğunu belirtir. Bu, tarihsel gayretlerin uzun vadeli etkilerini vurgular. Yazar bu

metinde, Balkanlar'da kalan Türklerin kimliklerini ve kültürlerini koruma süreçlerini ele almaktadır. Tarihsel bağlamda Sultan I. Beyazıt'ın çabalarına atıfta bulunarak, bu sürecin kökenlerini ve önemini ortaya koymaktadır. Göç etmeyenlerin kimliklerine daha bağlı kalmaları, yazarın perspektifinden kültürel devamlılık ve aidiyet açısından değerlidir. Bu düşünce, tarihsel olayların ve kişilerin, bugünkü toplumsal ve kültürel yapılar üzerindeki etkisini açıklamaktadır.

‘‘Osmanlı'dan önce Türklerin Balkanlara gelmesi çok daha öncelere de dayanmaktadır, 9. yüzyılda Bizans kaynaklarında Vardar Türklerinin Selanik civarına yerleştikleri kayıtlıdır’’(Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.107). Cümlelerinde yazar, Türklerin Balkanlar ile etkileşiminin Osmanlı Devleti'nden çok daha öncelere dayandığını ifade etmektedir. Bizans kaynaklarında, 9. yüzyılda Vardar Türklerinin Selanik civarına yerleştikleri belirtilmektedir. Bu bilgiler, Türklerin Balkanlar'daki varlığının Osmanlı döneminden çok önce başladığını göstermektedir. Bu dönemde, Balkanlar'a gelen Türk grupları arasında Peçenekler, Kumanlar ve Uzlar gibi topluluklar da bulunmaktaydı. Bu göçler ve yerleşimler, bölgede Türk kültürünün ve nüfusunun izlerini bırakmıştır. Vardar Türkleri, bugünkü Makedonya bölgesinde, Vardar Nehri çevresinde yerleşmişlerdir ve bu isimden dolayı bu şekilde anılmışlardır. Bizans İmparatorluğu, genellikle bu Türk gruplarını sınırlarda asker olarak kullanmış ve bazılarına bölgeyi korumak için yerleşim izni vermiştir. Bu durum, hem Bizans'ın savunma stratejilerinin bir parçası hem de Balkanlar'da Türklerin erken varlığının bir göstergesidir. Bu tarihî bilgiler, Türklerin Balkanlar ile olan derin bağlarını ve bu bölgede kalıcı bir miras bıraktıklarını ortaya koymaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'a genişlemesi ve bu bölgeyi uzun süre yönetmesi ise bu erken dönem ilişkilerin daha da güçlenmesine ve yayılmasına yol açmıştır.

"Türkler Balkanlara ilk olarak Hun Hakanı Atilla zamanında gelmişlerdir. Osmanlı'nın bu bölgede ilk fethi ise Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa tarafından olmuştur." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.112). Türklerin Balkanlara ilk olarak Hun Hakanı Attila zamanında geldikleri kaydedilmektedir. Attila'nın liderliğindeki Hunlar, 5. yüzyılda Avrupa'nın büyük bir kısmına ve Balkanlar'a akınlar düzenlemişlerdir. Bu akınlar, Türklerin Balkanlar ile ilk temasları olarak kabul edilebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki ilk fethi ise Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir. Süleyman Paşa, 1352 yılında Çimpe Kalesi'ni alarak

Osmanlıların Balkanlar'daki ilk sürekli yerleşimini sağlamıştır. Bu olay, Osmanlı'nın Avrupa'da kalıcı bir güç olma sürecinin başlangıcını temsil eder. Daha sonra, 1361 yılında I. Murad döneminde Edirne'nin fethiyle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu Balkanlar'da genişlemeye devam etmiş ve bölgeyi uzun süreli bir yönetim altına almıştır. Yazar bu iki önemli tarihsel olaydan bahsederek Türklerin Balkanlar'daki varlığının hem erken dönemlerini hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki genişlemesini anlamak açısından okurunu bilgilendirmektedir. Hunlar, ilk Türk varlığını temsil ederken, Osmanlılar bu varlığı kurumsallaştırmış ve bölgeye kalıcı bir etki bırakmıştır.

"Balkanlarda hâlâ isimler aynı, bakıyorum çocuklar koşturuyor sokaklarda birinin adı Mehmet, birinin Orhan, Fatih olanlar da çok hâla. Umutlanıyorum. Onlar pes etmedi, belki biraz kırgınlar ama geçecek hepsi. Bilir misin "Siz kimsiniz?" diye sorsan "Biz Evlad-ı Fatihanız" diyorlar. Hiç gitmedikleri için belki de hep devam etti onlarda bu gelenek." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.117). Bu metinde yazar, Balkanlarda yaşayan Türklerin kültürel ve tarihi bağlarını korumaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Yazar, sokaklarda oynayan çocukların isimlerinin hala Türk isimleri olduğunu, Mehmet, Orhan, Fatih gibi isimlerin sıkça görüldüğünü belirterek, bu durumun ona umut verdiğini dile getirmektedir. Yazar, bu insanların Osmanlı İmparatorluğu'nun torunları olduklarını ve bu kimliği gururla taşıdıklarını vurgulamaktadır. "Biz Evlad-ı Fatihanız" ifadesi, bu kişilerin Osmanlı mirasına olan bağlılıklarını ve kendilerini bu mirasın devamı olarak gördüklerini göstermektedir. Ayrıca, bu insanların geleneklerini ve kimliklerini koruyarak yaşamaya devam ettiklerini, bu kültürel bağın nesiller boyunca sürdüğünü ve geçici kırgınlıkların zamanla geçeceğine olan inancını ifade etmektedir. Sonuç olarak, yazar, Balkanlardaki Türklerin kimliklerini ve kültürel miraslarını koruyarak yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmektedir.

"Balkanlar Anadolu'dan daha Osmanlı'dır." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.119). Bu cümle, Balkanlar ile Anadolu arasında Osmanlı Devleti'nin etkisi ve izleri hakkında bir karşılaştırma yapmaktadır. "Balkanlar Anadolu'dan daha Osmanlı'dır" ifadesi, Balkanlar'da Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürel, tarihi ve sosyal etkilerinin daha fazla olduğunu veya daha belirgin olduğunu ifade etmektedir. Ancak, bu ifade Anadolu'daki Osmanlı etkisinin az olduğu anlamına gelmez. Anadolu, Osmanlı Devleti'nin doğduğu, geliştiği ve merkez üssü haline geldiği bir coğrafyadır. Dolayısıyla, Anadolu'da da Osmanlı'nın kültürel ve tarihi mirası oldukça derin ve zengindir. Bu

nedenle, "*Balkanlar Anadolu'dan daha Osmanlı'dır*" ifadesi, sadece Balkanlar'daki Osmanlı etkisinin gücünü vurgulamaktadır.

“*Şunu unutmamak, hatta altını çizerek birkaç kez okumak gerek: "Balkan Türkleri Anadolu'dan gelmiş Türklerdir." Bizleri burada ayakta tutan da Anadolu'yu koruyan güçtür. Bu güç bizlere kendini günde beş defa hatırlatıyor. Hem de Anadolu yiğitlerinin yaptırdıkları camilerin minarelerinden yükseliyor bu ses.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.133). Bu metinde yazar, Balkan Türklerinin kökenine ve manevi bağlarına vurgu yapmaktadır. Yazar, Balkan Türklerinin Anadolu'dan geldiğini belirterek, onların kökenlerinin Anadolu'ya dayandığını ifade etmektedir. Ayrıca, Balkan Türklerinin gücünü ve dayanıklılığını Anadolu ile olan manevi bağlarına atfetmektedir. Bu bağın, günlük olarak beş vakit ezanla hatırlatıldığını ve bu ezanın Anadolu yiğitlerinin yaptırdığı camilerin minarelerinden yükseldiğini belirterek, dini ve kültürel bağların önemini vurgulamaktadır. Sonuç olarak Yazar, Balkan Türklerinin kimliklerini ve dayanıklılıklarını Anadolu'dan aldıkları manevi destekle sürdürebildiklerini anlatmaktadır.

“*Ordu devletin ruhudur. Ruhsuz vücut yaşayamayacağı gibi ordusuz devlet de yaşayamaz.*” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.124). Cümlesinde yazar, Türkler ve Türkiye için ordunun öneminden bahsetmektedir. Türk ordusunun Türk devletinin önemli bir unsuru olduğunu ve devletin varlığının korunması için gerekliliğini vurgulamaktadır. "Ordu devletin ruhudur" ifadesi, Türk ordusunun Türk devletinin can damarı olduğunu ve onun varlığını sürdürmesi için gereken gücü temsil ettiğini belirtmektedir.

Bosna'da korkunç bir vahşete yol açtı. Srebrenica'da Karaciç "Biz burayı ülkemize armağan ediyoruz." diyor ve şu can alıcı cümleyi kuruyordu: "Bunu Türklerden intikamımızı almak için yapıyoruz!" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.131). Bu metinde yazar, Bosna-Hersek'in Srebrenica kasabasında yaşanan ve tarihe Srebrenica Soykırımı olarak geçen korkunç olaya değinmektedir. Srebrenica'da yaşanan soykırım, 11 Temmuz 1995 tarihinde Bosna Savaşı sırasında Bosna Sırp Ordusu'nun, Birleşmiş Milletler'in güvenli bölge ilan ettiği Srebrenica'ya saldırarak binlerce Müslüman Boşnak'ın öldürülmesiyle gerçekleşmiştir. Yazar, Srebrenica'da yaşanan bu korkunç olayda Bosna Sırp lideri Radovan Karadžić'in, Srebrenica'yı "*ülkesine armağan ettiğini*"

ve bunu "*Türklerden intikam almak için yaptığını*" ifade ettiğini aktarmaktadır. Bu ifadeler, soykırımın arkasındaki Türklere olan nefretin ve etnik temizlik amacının olduğunu göstermektedir.

"Misak-ı milli sınırları dışında kalan her Türk aslında 80 milyonluk Türkiye'yi temsil ediyor. Sırf bu yüzden, bu topraklarda yaşayan Türkler her zaman hal ve hareketlerine dikkat etmişlerdir." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.135). Cümlesinde yazar, Türkiye sınırları dışında kalan her Türk'ün hal ve hareketlerine dikkat etmek zorunda olduğunu söylemektedir. Bunun sebebi olarak da sadece kendinden sorumlu olmadığını, 80 milyonluk Türkiye'yi temsil ettiğini ve Türkiye'nin itibarını ve imajını korumak adına daima dikkatli davranmaları gerektiğini belirtmektedir.

Rumeli'de kapıların önemi çok farklıdır. Bazen kapının renginden, içinde yaşayanların nereli olduğunu anlarsınız. Üsküplü Türklerin çok ilginç bir metodudur bu. Eski Üsküplülerin kapı renkleri kurşunidir mesela. Kapılar zamanla farklı renge boyansa da renkleri kazıdığınızda mutlaka en alttaki kurşuniyi bulursunuz. Üsküp'te bazı hanların kapıları da dikkat çeker. Onlara bakınca insan içinden şöyle der: "Bir zamanlar bu kapıları benim ecdadım yaptırdı, ben de bu kapıdan istediğim gibi girebiliyordum." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.151).

Yazar bu metinde Rumeli'de yaşayan Türklerin kapı renklerini belirli bir metot kullanarak boyadıklarını ve başta Üsküplüler olmak üzere diğer Türklerin bu metot vasıtasıyla hangi evde soydaşlarının oturduğunu bildiklerini ifade etmektedir. Ancak zamanla kapılar bu metodun dışına çıkılarak başka renklere boyanmıştır. Buna rağmen bu yeni renkleri kapılardan kazıyarak altındaki kurşuni renklere ulaşp orada oturanların Türk olup olmadığını öğrenilebilir. "*Bir zamanlar bu kapıları benim ecdadım yaptırdı, ben de bu kapıdan istediğim gibi girebiliyordum*" ifadesi, bu kapıların hatırlattıklarının ne kadar önemli olduğuna dair derin bir özlemi içermektedir. Ayrıca, o kapıdan özgürce girebilme duygusu, geçmişteki özgürlüğün ve sahip olunan hakların bir hatırlatıcısıdır. Sonuç olarak, bu cümleler, Rumeli'deki kapıların kültürel, tarihi ve duygusal önemini derinlemesine anlatmaktadır. Kapıların renkleri, tarih boyunca süregelen gelenekleri ve kimlikleri saklarken, eski hanların kapıları da geçmişe duyulan saygıyı ve aidiyeti ifade etmektedir.

Türkiye Sevgisi/ Vatan Sevgisi

Türkiye sevgisi, Türk milletinin binlerce yıllık tarihine, zengin kültürüne, çeşitliliğine ve değerlerine duyduğu derin bağlılık ve saygıyı ifade eder. Türkiye sevgisi, bir bireyin kendi ülkesine olan sadakatini, sorumluluklarını ve fedakarlıklarını içerir.

Türkiye, tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel zenginlikleriyle öne çıkmış bir ülkedir. Bu zenginlik ve çeşitlilik, Türkiye'nin insanların birlikte yaşama ve ortak bir gelecek inşa etme iradesini güçlendirir.

Türkiye sevgisi, ülkenin kalkınması ve refahı için çalışmayı gerektirir. Her birey, Türkiye'nin geleceği için sorumluluk almalı, bilgi ve becerilerini ülkenin kalkınması için kullanmalıdır. Türkiye'nin kalkınması, insanların yaşam standartlarını yükseltmek, eğitim ve sağlık hizmetlerini geliştirmek ve adaleti sağlamak için yapılan çalışmalarla mümkün olacaktır. Türkiye sevgisi, Türk milletinin binlerce yıllık tarihine, zengin kültürüne, çeşitliliğine ve değerlerine duyulan derin bir bağlılığı ifade eder. Bu sevgi, Türkiye'nin kalkınması ve refahı için çalışmayı gerektirirken, aynı zamanda hoşgörü, adalet ve kültürel değerlere saygı duymayı da içerir.

Türk milletinin bir ferdi olarak Türkiye'yi sevmek, aynı zamanda Türkiye'nin değerlerine, diline, kültürüne ve insanlarına saygı duymak anlamına gelir. Türkiye sevgisi, sadece coğrafi sınırlarla sınırlı değildir. Yurt dışında yaşayan bir Türk de yurt içinde yaşayan Türk vatandaşı gibi Türkiye Cumhuriyeti'ne sevgi bağı ile bağlı olabilir.

Hayalimizin bir ismi vardı

Tüm cihanı titreten

Yedi düvele karşı

Bileğimizi güçlü kılan

Hayalimiz vardı bizim

Dosta güven düşmana korku salan

Bir o kadar da merhamete yenik düşen

Nazara gelmesin diye o vatan

Vazgeçişlerimiz vardı hepsinden

Son kale güzel kale

Sen sağ ol ve kazanan ol

Biz her türlü Var oluruz zaten. (Güzel Bir Hayal s.49)

Dizelerinde şair Türkiye'yi son kaleye benzetmiştir ve bu son kale için hayallerinden bahsetmiştir. Bu hayallerinde Türkiye'den, yeniden tüm dünyayı titreten mazlumun umudun olan zalime korku salan bir ülke olarak bahsetmiştir. Ayrıca yine Türkiye'yi sadece merhametine yenik düşen bir ülke olarak düşlemektedir. Son olarak Türkiye sevgisini kendinden bile öne koyarak Türkiye'nin sağ olmasının gerisinin önemli olmadığını kendi başının çaresine bakabileceğini söylemiştir.

*‘Hiç yaşanmamış anılarımla
Gurbet kokan bir hayatım var
Gökyüzüne açmışım ellerimi
Her bulutta "sen" kokan bir buğu var
Bu şehir hatırlatır seni bana
Ateşten ve Vardar'dan çekiyorum ellerimi
Gözlerine batırıyorum, bakan bulutlarda
Ben ne mehtabı alabildim içime
Ne de sen görebildin geleceği
İhmal edilmiş duygular hesap sorarken bana
Bu "kaybolan Şehir" den sesleniyorum sana
Sen ki şiirlerin sultanısın
Yeşeren ekinlerin buğdayısın*

Dizelerinde şair telmih sanatına başvurarak Yahya Kemal Beyatlı'nın Kaybolan Şehir şiirine atıfta bulunmuştur. Kaybolan şehir diye bahsedilen şehir Üsküp'tür. Zaman zaman gurbet hayatı kokan bir hayat yaşar gibi hissettiğini söyleyerek bu şehrin sevdiği insanları hatırlattığını söylemektedir. Ayrıca sen diye hitap ettiği sevdiğine Üsküp'ten (Kaybolmayan şehirden) seslenerek: onun şiirlerin sultanı olduğunu söylemektedir.

*Bir hicrandır kaldırımların seslenişi
Senin sessiz gemidir yüzen Vardar'da*

Gemi de bizim su da bizim olmalıydı
Sen gittiğinden beri
Bu şehrin gözyaşları doldurdu nehirleri
Böyle mi ağlayacaktı türküler ardından
Göremeyecek miydin kaybolan şehrin dirilişini
Oysa bütün umutlar ülkeme doğacaktı
Resmini taşıyan her duvar gururluyken hâinden

Şair bu dizelerde sevdiğine seslenerek onun gidişinden bu yana şehrin kaldırımlarının bile hicran içerisinde bulunduğunu söylemektedir. Yine aynı şekilde sevdiğinin gidişinden bu yana Üsküp'ün gözyaşı döktüğünü, ardından türküler yaktığını söylemektedir. Onun gidişinin ardından ona ait olması gereken gemilerin ve suların (Vardar'ın) artık onun (içinde bulunduğumuz zamanda) olmadığını belirtmektedir.

Senin umutlu gözlerin mutluydu giden yerden
Beklenmedik bir fırtınaydı, çıktın resimlerden
Ansızın gelişinle yeşerdi bütün umutlar
Neydi bizi bağlayan gözlerine
İsa Bey'den gelen sesler kimindi
Şiirler miydi seni karşılayan
Yoksa onları okuyan diller mi
Gözyaşlarım akıyor nedensiz
Karşında ellerim titriyor
Bu bir düşün mü, gerçek mi
Bu şehri saran ırmak sen miydin
Gelen uzaklardan

Bak! Görmelisin Ramize'nin samanlı evi

Nasıl da parlıyor

Hüseyin Süleyman manileriyle sana koşuyor

Duyuyor musun

Onun Şehirden gidişyle bir fırtına çıktığını ve onun resimlerden çıkarıldığını söylemektedir. Yine onun ansızın gelişyle tüm umutların yeniden canlandığını ve umutların yeşerdiğini söylemektedir. Onun karşısında ellerinin titrediğini nedensiz bir şekilde göz yaşlarının aktığını insanların manilerle ona koştuğunu söylemektedir.

Davut Pasa Hamamı'ndan kadın sesleri geliyor

Bütün bu şehir seni bekliyor

Sevincinden saatler dahi durmaya hazır

Sen miydin çıkan resimlerden

Bu top sesleri bir savaşın belirtisi değil

Bu şehre senin muştunu verir

Yüksek yüksek tepelerden geliyor bu sesler

Yusuf kayığını onarmıştı

Onun gelişini bütün şehrin beklediğini, şehirdekilerin sevincinden dolayı saatlerin bile durabileceğini söylemektedir. Şair resimlerden çıkanın kim olduğunu sorgulamaktadır.

Yeni gelin senin için altınlarını takmıştı

Türküler seferber olmuştu yoluna

Göç eden kuşlar dönmüştü yuvaya

Şimdi herkes seni bekliyor

Yeni gelinin onun gelişinin şerefine altınlarını taktığını, insanların türküleri seferber ettiğini, göç eden kuşların geri döndüğünü ve herkesin onu beklediğini söylemektedir.

Gözlerde, ellerde

Kalplerde, yüzlerde

Hep sen yazılmıştın

Gelişin bir tarihi canlandırmıştı

İçim içime sığmıyor

Oyuncaklarımdan vazgeçiyorum

Artık sen resimlerden çıkmıştın ya

İlk kez bu şehirde seninle karşılaşıyorum

Öylesine mutlu

Öylesine umutluyum.'' (Resimlerden Çıkan Sen Miydin, s.78-79-80)

Şair insanların kalplerinde, yüzlerinde... onun yazılı olduğunu, geliş ile bir tarihi canlandıracağını bu sebepten dolayı içi içine sığmadığını söylemektedir. Şair, onun geliş için çok kıymetli olan oyuncaklarımdan benzetmesiyle kastettiği çocukluk anılarından bile vazgeçebileceğinden bahsetmektedir. Yine onun geliş ile ilk defa bu şehirde onunla karşılaşacağını bu nedenle çok mutlu ve umutlu olduğunu söylemektedir. Şiir bir bütün olarak ele alındığında şiirde o ve sen diye bahsedilenin Türkiye olduğu anlaşılmaktadır. Şair, Türkiye'nin yeniden Üsküp'e dönmesiyle birlikte umutların yeşerdiğini, herkesin Türkiye'yi umutla beklediğini söylemektedir.

Hayatsın sen, hayata can veren canlanan bir canavar bazen, bazen de kedi gibi yumuşaksın. Azrail senden kararttığı her parça ile bize insanlığımızı, renklerimizi katan toprak. Anasın, mübareksin, vatansın o can vatansın, memleket sen kokar, annem sen kokar, yağmurum sensin. Nedendir bilemem ama değerini bilenler çok az (Üskübistan, s.44).

Cümlelerinde yazar, Türkiye'ye olan derin sevgisini dile getirmektedir. Vatanın kutsallığına, kıymetine ve kendisinin vatanla olan bağına vurgu yapar. '*Bazen kedi gibi yumuşak bazen de bir canavar gibisin*' ifadesiyle anlatılmak istenen masumlara karşı Türkiye'nin bir kedi gibi sevecen; düşmana karşı ise bir canavar gibi sert ve haşın

olduğundan bahsetmektedir. Şair Türkiye'yi canına can katacak bir hayata benzeterek onun hayatında ne kadar kıymetli olduğunu ve onu çok sevdiğini dile getirmektedir. Devam eden cümlelerde ise Türkiye'yi anaya benzetmektedir. Bilindiği üzere analar, sevgi, koruma ve sıcaklık sembolüdür. Türkiye'ye duyulan sevgi, bir ana gibi kutsal ve mübarek olarak tasvir edilir. Son olarak ise Türkiye'nin ve vatanın değerinin bilinmesi gerektiğini vurgular.

Gel de asaletini geri ver bize; gel de üzme artık bizi! Sende bir olmayı, yüreğimi kırmayı, camlarını eritmeyi, sende asil durmayı, güçlü durmayı özledik. Bizi kimler soğuttuysa sana, inanma! yalan; söylemiş onlar... Biz istedik seni vermediler, bahane buldular birer birer, kapandı kapılar yüzümüze. (Üsküistan, s.61).

Cümlelerinde yazar, Türkiye'ye duyduğu derin sevgi ve özlemi ifade ediyor. Yazar, Türkiye'nin asaletini ve birleştirici gücünü geri kazanmasını ve güçlü durmasını arzuluyor. Yazar, Yaşadığı coğrafyanın Türkiye ile olan bağının dış etkenler nedeniyle zedelendiğini, bu bağın yeniden kurulmasını istediğini belirtiyor. *"Sende bir olmayı, yüreğimi kırmayı, camlarını eritmeyi, sende asil durmayı, güçlü durmayı özledik"* cümlesi, yazarın Türkiye ile bir olmayı, birlik içinde yaşamayı özlediğini ifade ediyor. Yazar, yüreğinin kırıldığını, incindiğini ve ülkesinde güçlü ve asil durmayı özlediğini dile getiriyor. *"Bizi (Bizi sözcüğüyle yaşanan coğrafya kastedilmektedir.) kimler soğuttuysa sana, inanma! yalan söylemiş onlar..."* ifadesi, yazarın Türkiye ile olan bağlarının zayıflamasına neden olan dış etkenlerin ve kişilerin yalanlarına inanmaması gerektiğini ifade ediyor. Yazar, bu kişilerin Türkiye ile halk arasındaki bağları zedelediğini, ancak bu bağların aslında sağlam olduğunu ve tekrar kurulabileceğini belirtiyor. *"Biz istedik seni vermediler, bahane buldular birer birer, kapandı kapılar yüzümüze"* cümlesi, yazarın Türkiye ile daha yakın ve güçlü bir ilişki kurmak istediğini, ancak bu isteğin çeşitli bahanelerle/dış etkenlerle engellendiğini anlatıyor.

"Açtım kollarımı ikiye, aldım doğuyla batıyı ellerime, toprak koktu her yer, su koktu ağaçlar. Ülkemin açmamış çiçekleri açtı, yeşermemiş kurumuş yaprakları canlandı. Sevdim ülkemi sevdim insanını; bağıma bastım acılarını, yıkadım dertlerini bir bir Vardar'ın suyunda, aktı nehrim, aktı acılar, yok oldular" (Üsküistan, s.64). Cümlelerinde yazar, ülkesine/Türkiye'ye/ ve insanlarına duyduğu derin sevgiyi, bağlılığı ve onların acılarını ve dertlerini paylaşma isteğini ifade ediyor. Yazar, ülkesinin tüm bölgelerini, doğusunu ve batısını kucakladığını ve bu toprakların güzelliklerini, doğasını

ve insanlarını sevdiğini anlatıyor. "*Açtım kollarımı ikiye, aldım doğuyla batıyı ellerime,*" ifadesi, yazarın ülkesinin her köşesini kucaklama isteğini ve bütünsel bir sevgiyle bağlanmasını ifade ediyor. Doğu ve batıyı ellerine almak, ülkenin tüm farklılıklarını ve çeşitliliğini benimsemek anlamına geliyor. "*Toprak koktu her yer, su koktu ağaçlar.*" cümlesi, yazarın ülkesinin doğasına duyduğu hayranlığı ve bu doğanın canlılığını ifade ediyor. Toprak ve su kokusu, doğallığı ve yaşamın temel unsurlarını simgeliyor. "*Ülkemin açmamış çiçekleri açtı, yeşermemiş kurumuş yaprakları canlandı.*" ifadesi, yazarın ülkesine olan sevgisinin ve çabasının, ülkenin gelişmesine ve canlanmasına katkı sağladığını ima ediyor. Açmamış çiçeklerin açması ve kurumuş yaprakların canlanması, ülkenin potansiyelinin ortaya çıkmasını ve yeniden hayat bulmasını simgeliyor. "*Sevdim ülkemi sevdim insanını; bağrıma bastım acılarını, yıkadım dertlerini bir bir Vardar'ın suyunda,*" cümlesi, yazarın ülkesine ve insanlarına duyduğu derin sevgiyi ve empatiyi ifade ediyor. Ülkesinin acılarını ve dertlerini kendi yüreğinde hisseden yazar, bunları hafifletmek için büyük bir çaba gösteriyor. Vardar nehrinde yıkanan dertler, bu acıların ve sorunların temizlenip akıp gitmesini simgeliyor. "*Aktı nehrim, aktı acılar, yok oldular*" ifadesi, yazarın ülkesinin ve insanların acılarının sonunda sona erdiğini ve dertlerin yok olduğunu anlatıyor. Nehrin akışı, zamanın geçişini ve bu süreçte acıların hafifleyip yok olmasını simgeliyor.

"*Şairin dediği gibi "Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır."* (Üskübişan, s.89). Cümlesinden yazar, vatan sevgisi ve vatanın sahiplenilmesinin önemini vurgular. "*Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.*" ifadesi, vatanın korunması için üzerindeki sorumluluğunu belirtir. Bu cümle, vatandaşların vatanlarına sahip çıkması ve onun değerlerini koruması gerektiğini ifade eder. Vatanseverlik duygusu çerçevesinde vatanın refahı için çalışılması, sahip çıkılması gerektiğini vurgular. Aynı zamanda yazar bu cümlesinde, vatanın geleceğinin vatandaşların elinde olduğunu ve vatanın güvenliği ve refahı için herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiğini belirtir. Yazarın ifadesiyle, vatanın korunması ve geliştirilmesi için vatandaşların aktif rol alması gerektiği vurgulanır. Her bireyin vatanına sahip çıkması, vatanın güvenliğini ve istikrarını sağlamak için önemli bir adım olduğu vurgulanır. Bu cümle, vatanseverliğin ve sorumluluğun önemini vurgulayarak, toplumun birlik ve beraberlik içinde hareket etmesinin önemini ifade eder.

"Bizim ÷lkemiz çok değerlidir, en değerli taşlar onda gizlidir. Toprağı altın, havası elmadır. Suyu şerbettir " (Üsküistan, s.102). Cümlelerinde yazar, ÷lkesine/Türkiye'ye duyduğu derin sevgi ve hayranlığı dile getirirken, Türkiye'nin eşsiz doğasına ve kaynaklarına dikkat çekmektedir. *"Bizim ÷lkemiz çok değerlidir, en değerli taşlar onda gizlidir."* ifadesi, Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikleri vurguluyor. Ülkenin değerli taşlarla dolu olduğunu söyleyerek hem doğal kaynaklarının hem de tarihi ve kültürel mirasının önemine işaret ediyor. Bu ifade, Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli ve kıymetini anlatıyor. *"Toprağı altın, havası elmadır. Suyu şerbettir."* ifadesi ise, ülkenin doğal güzelliklerinin ve kaynaklarının ne kadar değerli olduğunu betimlemek için kullanılan metaforik bir anlatımdır. Toprağın altın, havanın elmas olarak nitelendirilmesi, ülkenin verimli topraklarının ve temiz havasının olduğunu ifade etmektedir. Suyun şerbet olarak tanımlanması ise, Türkiye'nin tatlı su kaynaklarının çok lezzetli olduğunu söylemektedir.

"Uzun bir yol seni bekler, o yolculukta derin duygulara sarılırsın, sorular dizilir ardı ardına, yol daha da uzar. Yavaş yavaş yaklaşırsın, "Türkiye 10 km" yazar, heyecanlanırsın. Bir anlığına sabah yaşıadığın o duyguları unutursun. Kapıkule çıkar karşına. Kapıdır evet, vatana açılan bir kapıdır adı gibi." (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.52). Türkiye'ye yaklaşıırken yaşadığı derin duygusal yolculuğu ve vatan sevgisini anlatmaktadır. Metin, yolculuk boyunca hissedilen karmaşık duyguları, vatan topraklarına yaklaşıldıkça artan heyecanı ve Kapıkule sınır kapısının sembolik anlamını vurguluyor. Yolculuk sırasında akla gelen sorular ve duygular, yolun daha da uzunmuş gibi hissettirmesine neden olur. Bu, vatan hasretinin yolculuğu daha zor ve duygusal hale getirdiğini gösterir. "Türkiye 10 km" tabelası görüldüğünde hissedilen heyecan, yolculuğun sona yaklaştığını ve vatan topraklarına dönmenin coşkusunu simgeler. Bu an, yol boyunca yaşanan tüm zorlukları ve duygusal yükü bir anlığına unutturur. Kapıkule sınır kapısı, Türkiye'ye açılan bir kapı olarak sembolik bir öneme sahiptir. Bu kapıdan geçmek, vatana girişin ve vatan toprağına adım atmanın somut bir ifadesidir. Kapıkule, adının da ima ettiği gibi, vatanın kapısıdır. Bu kapıdan geçmek, bir anlamda eve dönüşü ve vatanla yeniden buluşmayı simgeler. Vatan sevgisi, bu kapının ötesindeki topraklara duyulan derin bağlılık ve özlemi temsil eder. Sonuç olarak, yazar vatan sevgisinin ve özleminin yoğunluğunu, bir yolculuğun duygusal evreleri üzerinden anlatmaktadır. Türkiye'ye yaklaştmanın verdiği heyecan, vatan toprağına adım atmanın mutluluğu ve

Kapıkule sınır kapısının sembolik önemi, bu metinde güçlü bir şekilde vurgulanmıştır. Bu duygusal yolculuk, vatanın manevi değerini ve vatana duyulan derin sevgiyi gözler önüne serer.

“Bizlerin Türkiye sevdasını yadırgayanlar bile oluyor. Evet belki de yaşadığımız ülkede azınlık olarak yaşıyoruz, belki de bir başkentimiz yani şikayetimizi, düşüncelerimizi söyleyecek sesimizi ulaştıracak bir Ankara'mız yok. Fakat iğneyle kazmaya benzese de kalemimiz ile ses vermeye devam edeceğiz” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.72). Yazar, yaşadığı ülke ve Türkiye arasındaki sevgi ve bağlılığını anlatmaktadır. Metinde, yazarın yaşadığı ülkede azınlık olarak bulunmasına rağmen, Türkiye'ye duyduğu sevgi ve özlem vurgulanmaktadır. Yazar, yaşadığı ülkede azınlıkta olmalarına rağmen, Türkiye'nin kendileri için özel bir yeri olduğunu ifade etmektedir. Ankara gibi bir başkentlerinin olmadığını, dolayısıyla da seslerini duyuracakları bir merkezlerinin bulunmadığını belirtmektedir. Ancak buna rağmen, yazar ve benzeri kişilerin, ellerindeki kalemleri ve yazma yetenekleri ile seslerini duyurmaya devam edeceklerini ifade etmektedir. Türkiye sevgisinin ve bağlılığının, coğrafi sınırları aşarak, yaşadıkları ülke dışında da devam ettiğini ve bu sevginin kalemleriyle ifade edileceğini vurgulamaktadır. Yazarın, Türkiye'ye duyduğu sevgi ve özlemin, kendisini etkileyen bir unsur olduğu ve bu duyguların kalemiyle ifade edildiği anlaşılmaktadır.

"Anavatana uzaktan bakmanın ne olduğunu çok iyi biliyoruz. Vatan diye taşlara sarıldığımız oldu. O taşlar ki ecdat yadigârı diye, bize emanet diye, vatani hatırlatıyor diye sarıldık" (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.136). Bu metinde yazar, Türkiye'ye karşı duyduğu sevgisinden ve özleminden bahsetmektedir. Anavatanından uzakta olan bir kişinin vatan hasreti çektiğini ve bu hasretin, sadece vatan toprağına değil, onun sembollerine, yani taşlarına bile duyulan derin bir sevgiye dönüştüğünü anlatmaktadır. *"Vatan diye taşlara sarıldığımız oldu"* ifadesi, fiziksel olarak vatandan uzak olunsu da onun hatıralarının ve sembollerinin bile insan için ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Bu taşların *"ecdat yadigârı"* olduğunu söyleyerek, atalarından miras kalan bu değerlere sahip çıkmanın önemine dikkat çekmektedir. Özetle, yazar, vatan sevgisinin sadece mekânla sınırlı olmadığını, uzakta olunsu bile onun değerlerine ve hatıralarına sahip çıkmanın, onları korumanın önemini anlatmaktadır.

“Bizim için Türkiye vatandır, buradaki her Türk evladı da bu vatanın hayrına hizmet etmelidir. Kimlik belgeleri ve evraklar sadece kâğıttan ibarettir.” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.150). Cümlelerinde yazar, Türkiye'nin tüm Türkler için bir vatan olduğunu vurgulamakta ve bu vatan sevgisinin resmî belgelerden ve kimlik evraklarından daha önemli olduğunu ifade etmektedir. Yazarın kimlik belgesini sadece kâğıt olarak görme sebebi Balkanlardaki bazı Türklerin Türkiye vatandaşlığının bulunmamasıdır. Bu sebepten ötürü yazar kimlik belgesinin öneminin olmadığını, asıl önemli olanın Türkiye'ye karşı duyulan sevgi olduğunu belirtmektedir. Yazar, *"Türkiye vatandır"* ifadesiyle, Türkiye'nin tüm Türkler için özel bir anlam taşıdığını ve onların vatanı olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Özetle, yazar bu metinde, Türkiye'nin tüm Türkler için bir vatan olduğunu ve bu vatanseverlik duygusunun resmi kimlik belgelerinden daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Türklerin, vatanları Türkiye'ye hizmet etme sorumluluğunu daima taşımaları gerektiğini ifade etmektedir.

“Her gece yatmadan önce, Allah'ım sen Türkiye'yi koru diyen ne kadar masum çocuk var bu dünyada biliyor musunuz?” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.164). Cümlelerinde yazar, çocukların dualarında saflığın ve samimiyetin bulunduğunu ifade ederek tüm bu saflık ve samimiyet içerisindeki duaların Türkiye için yapıldığını ifade etmektedir. Bu durum küçüklükten itibaren çocuklara Türkiye sevgisinin aşılandığını göstermektedir. Ayrıca çocuklar tarafından bile Türkiye'nin koruyucu bir güç olarak görüldüğü ve bu koruyucu gücün devamı için Allah'a duaların edildiği ifade edilmektedir.

Türkiye Özlemi ve Aidiyet

Türkiye özlemi, birçok insanın kalbinde derin kök salmış bir duygu ve düşünce şeklidir. Hem Türkiye'de yaşayanlar hem de yurtdışında bulunanlar için bu özlem, sadece bir ülkenin fiziksel coğrafyasına veya kültürüne yönelik değil, aynı zamanda bir yaşam tarzına, bir hatıraya, hatta bir kimliğe duyulan bir özlemdir.

Türkiye'nin zengin tarihi, çeşitli kültürel mirası ve muhteşem doğal güzellikleri, insanların Türkiye'yi sadece bir ülke olarak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi olarak algılamalarını sağlar. Sokaklarında dolaşırken tarihle iç içe geçmiş bir atmosferde bulunmak, çeşitli lezzetlerini tatmak, Türk musikisinden izlere rast gelmek, birbirinden renkli pazarları gezmek; Türkiye'nin sunduğu deneyimlerden sadece birkaçıdır.

Ancak Türkiye özlemi sadece dışarıdan gelen bir çekimle sınırlı değildir. Türkiye'de yaşayanlar için de bu özlem, köklerine, aile bağlarına, anılarına ve geçmişteki yaşanmış deneyimlere duyulan bir özlemdir. Özellikle yurtdışına göç edenler veya bir şekilde ana vatandan uzak kalanlar için, Türkiye'nin kokusu, tadı, sesi ve dokusu özleminin temel unsurları haline gelir. Her ne kadar yeni yerlerde yeni deneyimler yaşansa da Türkiye'nin o insanlar için sıcaklığı, misafirperverliği ve kendine özgü atmosferi, insanların kalplerinde özel bir yer tutmaya devam eder.

Türkiye özlemi, aynı zamanda bir vatan hasretidir. Kimi zaman siyasi, ekonomik veya sosyal sebeplerle uzakta bulunanlar, içlerindeki Türkiye sevgisini ve özlemini hiç kaybetmezler. Özlem, bir gün yeniden o topraklara dönme umuduyla beslenir. Türkiye'nin güzellikleri ve çekiciliği, uzakta olanların yüreklerindeki ateşi sürekli kıvılcımlar.

Türkiye özlemi, zaman zaman hüznün ve melankoliyle de bir araya gelir. Uzakta olmanın getirdiği özlem duygusu, insanı geçmişe ve hatıralara sürükler. Ancak bu hüznün, aynı zamanda bir bağ kurma ve bir kimlik duygusu da taşır. Türkiye'yi özlemek, ona bağlılık ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Bahsedilen bu hüznün, özlem ve diğer duygular çeşitli şekillerde kendilerini dışarıya vurur. Şair ve yazar Leyla Şerif Emin eserlerinde Türkiye özlemi ve aidiyet duygusundan şu şekilde bahsetmektedir:

‘‘Taşına toprağına nice selamlarla uğurlandın

Gel gör ki bu toprak susuzmuş ey yâr...’’ (Gidenlerin Arkasından s. 34/35)

İlk dizede şair Balkanlardan Türkiye’ye göç eden insanların ana vatana selamlarla uğurlandığından bahsetmektedir. İkinci dizede ise gönlünü toprağa, kavuşulmak istenenden ayrı kalmayı da susuzluğa benzetmiştir. Toprağın susuz olduğunu söyleyerek Türkiye’den ayrı kaldığını ve çok özlediğini söylemektedir.

‘‘Keban barajından Fırat can veriyor Elâzığ’a, Harput’a...

Gönlümde bir Vardar aksa da,

Harmanlamıyor türküler dudağımda,

Sanki bir düğüm gibi bağlanıyor Vardar Fırat'la...

Akıyor ikisi de zamana

Bir uçurumdan bakıyorum masmavi kilim karşımda

Korkutsa da dibi rengine âşık oluyorum

Bir uçtan diğer bir uca köprü kuruyorum...''(Keban s. 45)

Dizelerinde şair Türkiye sınırları içerisinde bulunan Fırat Nehri'nden ve Kuzey Makedonya sınırları içerisinde bulunan Vardar Nehri'nden bahsedip ikisi arasında bir köprü kurmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca şiirim devam eden dizelerinde gönlünün Türkiye'de aklının ise Kuzey Makedonya'da bulunduğunu söylemektedir.

‘Menzilde hayallerim asılmış

Çamaşır ipleri ha koptu ha kopacak

Yapışır o kanada memleket kokusu

Umuda uçuverir iki selam...'' (Menzile Asılı Ruhum S.47-48)

Dizelerinde şair gönlündeki Türkiye hasretinin/kokusunun uçan kuşların kanadına yapıştığını ve umut olarak bahsettiği Türkiye'ye uçuverdiğini ve selam götürdüğünü dile getirmiştir.

‘‘Her güne bir şiir bırak dedi balıkçı

Şöyle renkli teknelere yaz mısraları

Dalgalar okusun, martılar konsun kafiyelerine

Bilirim Eylüldendir dedi rüzgâr

Biraz hüznün biraz dert adamı yorar

Tahta iskelelere çarpmak istersin bazı kumsala ulaşmak

Bir dalga gibi yetismeye çalışırsın hedefine

Rüzgârı hesaba katmayarak

Her güne bir şiir bırak dedi balıkçı

Kayalıklara yaz yazılacak ne varsa
Silinmez sanırsın ama zamanla dalgalar yalar mısraları
Sonra da yutar hepsini
Demir atar her cümle yüreğinin en derinine
Çekilmez sanırsın ama keder insan içindir
Bitmez sanırsın ama bir inşirah olur denizler sonra
Suya yazmışsındır su okumuştur su yıkamıştır seni...
Denizi olmayan ülkenin şairleri gibi
Bir tek özlem kalır geriye
Birazı tuz biraz mavi birkaç martı ve kokusu sarar seni
Bilirim Eylüldendir bu duygular...'' (Eylüldendi Hepsi, s.67)

Dizelerinde şair İstanbul'a ait unsurlardan bahsederek İstanbul özelinde Türkiye'ye olan özleminden bahsetmektedir. Daha da özele inerek deniz ve denize ait sevgi ve özlemini balık, kayalık, rüzgâr, martı, demir atmak, mavi renk ve iskele öğeleriyle bir araya getirmiştir. Özellikle insanlar tarafından eylül ayının denizler için en iyi mevsim olduğu kabulü göz önünde bulundurularak yaşanan bu özlemin şiirin eylül ayında yazıldığı ve şiirin başlığı da (Eylüldendi Hepsi) göz önünde bulundurularak yaşanan bu duygu yoğunluğunun sebeplerinden birinin de içinde bulunan mevsim olduğu saptanmıştır.

Umut

Umut duygusu insanın yaşamında önemli güçtür. Umut, yaşamın en karanlık anlarında bile insanların ayakta kalmasını sağlayan bir kılavuzdur. Bununla birlikte umut, geleceğe dair bir beklenti, iyimserlik ve olumlu bir bakış açısı olarak tanımlanabilir. Zorluklarla karşılaştığımızda, umut bizi o zorlukların üstesinden gelmeye teşvik eder. Belirsizliklerle dolu bir dünyada, umut insanlara ilerlemek için bir motivasyon kaynağı sağlar. Umudun gücü, insanın içsel direncini ve dayanma kapasitesini artırır.

Umut, genellikle geleceğe yönelik bir inanç olarak algılanır. İnsanlar umut sayesinde gelecekte daha iyi bir durumun mümkün olduğuna inanır ve bu inançlarıyla

hareket ederler. İlerlemek için bir hedef belirlerken, umut duygusu insanları bu hedefe ulaşmak için çaba göstermeye teşvik eder.

Ancak umut sadece kişisel bir duygu değildir, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olgudur. Toplamlar, umut etrafında bir araya gelirler ve ortak hedeflere doğru ilerlerler. Özellikle toplumsal dönüşüm ve değişim süreçlerinde umut, insanları bir araya getiren ve değişimi mümkün kılan bir güç olabilir. Umut, yaşamın her alanında var olan evrensel bir duygudur. İnsanlar arasında barış ve uyum sağlamak için umut, çatışmaların çözümüne ve uzlaşma sağlanmasına yardımcı olabilir. Balkanlarda yaşanan savaşların ardından çatışma ve çatışmaya doğru giden ortamlarda da insanlar bu duyguya sıkça tutunmuştur. Şair de eserlerinde umut duygusunda sıkça yer vermekle birlikte birçok şiirinde /yazısında umudunun Türkiye/ Türkiye’de olduğunu belirtmektedir.

‘‘Başımız eğilmiş önümüze

Bakamaz olduk yüzümüze

Hem ayazdan mı ne, üşüyoruz

Sen bizi sarasın diye kapıda tir tir titriyoruz

Güneş sende doğuyor

Biz sana doğuyoruz’’ (Eyvallah s.22/23/24/25)

İlk dizelerde şair zor bir durumun içinde olduklarını bu yüzden başının öne eğildiğini, kendi yüzüne bakamadığını belirtmiştir. Devam eden dizelerde ise Türkiye’ye seslenerek doğa güneş metaforu ile umudunun Türkiye’den geleceğini söylemiştir.

‘‘Ömürden gerive kalan tek yaprak

Sallanırsa bir dalda eğer

Yüreğin ha soldu ha solacak gibiyse

Umuda son kez bir nefes üfle

Kor kırmızı ve alaca mor renginde

Doğacak elbet, güneş sana da

Kırılğan camların çatlaklarından
Süzülen son damla göz
Aç daha çok daha da çok aç gözünü
Yutacaktır geriye o yaşı
Göstermeyecek el âleme
Yaprak tek kalandır geriye ömürden
Eğer dalda bir sallanırsa
Ha soldu ha solacak gibiyse yüreğin
Bir nefes üfle son kez umuda
Seherde ışıık görünür belki
Rengine mor, alacaya kırmızı kor
Sana da güneş elbet doğacak
Çatlaklarından camların, kırılğan bir edâ ile...
Üfle geçecek belki de...' (Üfle, s.64)

Dizelerinde şair ömrü, bir yaprağa benzetmektedir. Sonbahar metaforu ile ömrün son demleri arasında bir ilişki kurmuştur. Dalda sallanan son yaprak diyerek ömrün demlerinde bulunsak dahi umudumuzu kaybetmememiz gerektiğini söyleyerek Umudu hayatın da ötesine koymaktadır. Ayrıca kırılğan cam çatlakları olarak nitelendirdiği umutsuzluğun ardından da güneş olarak nitelendirdiği umudun doğacağını söylemektedir. Bazı zamanlarda umutsuzluğun umuda ağır basacağını bu zamanlarda da umuda bir nefes üflenmesi ve yeniden parlatılması gerektiğini dile getirmiştir. Son olarak umudu doğan güneşle beraber seherde görünen ışığa benzetmektedir.

'Ellerim dalgalanıyor kalemimi zor tutuyorum
Hey dağlar! Sessizliğinizi bozun
Bulutlardan sesler iniyor, dalgalar acımasız

Dalgalar saldırıyor

Yürekler siyahlara bürünüyor

Her şey farklı olacak bu gece

Biliyorum ve korkuyorum

Köşedeyim, her an bekliyorum

Beşinci mevsim var yaşanacak

Bunu kalpten diliyorum

Uzandığım camlarda hep ellerimin izi kaldı

Yaşamaksa, yaşıyorum

Gelişigüzel giden bu hayatı

Kükreyen dağlarla konuşmak istiyorum

Açın ellerinizi, açın

Bu mevsimin yağmurudur yağan...'' (Beşinci Mevsim, s.90-91)

Dizelerinde şair ilk dizelerden itibaren bir umutsuzluk ve tedirginlik ortamından bahsetmektedir. İlk dizelerde kalemi tutarken zorlandığını umutsuzluğunu ve tedirginliğini kırmak için dağlara seslendiğini belirtmiştir. Bunların karşılığında henüz olumlu bir durum ortaya çıkmadığını daha da tersi olarak bulutlardan acımasız sesler geldiğini, dalgaların duygularına saldırdığını söylemektedir. Bunların neticesinde yüreklerin karardığını daha da olumsuz duygulara büründüğünü belirtmiştir. Tüm bunların neticesinde kalbinin derinliklerinde korku yaşadığını dile getirmiştir. Devam eden dizelerde ise bunca olumsuzluğa rağmen bir köşede beşinci mevsim olarak adlandırdığı umudu beklediğini ve onun geleceğine kalpten inandığını söylemektedir. Ayrıca umudu beşinci mevsim olarak nitelendirerek şiire Beşinci Mevsim başlığını vermiştir. Umudu beşinci mevsim olarak nitelendirme sebebi ise umudun aslında insanın içinde olduğu ve tek düze şeklinde gelmeyeceği şeklinde yorumlanabilmesine açık kapı bırakmaktadır.

“...İslanmaktan korkmuyorum

Siz de korkmayın

Çizdiğim resme bakın

Ben artık orada yaşıyorum

Bürün renkleri tuvalden arıyorum

Beyazların içinde size masal anlatıyorum

Duyun sesimi, herkes duysun istiyorum

Besinci mevsimdeyim, dinleniyorum...’’ (Beşinci Mevsim, s.90-91)

İlk dizelere ek olarak korkuları ve olumsuz duyguları yağmura benzeterek bu duygulardan korkulmaması gerektiğini hatta korkmadan bu duyguların yoğunluğuna maruz kalınması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca kendisinin hiç korkmadığını ve bu duyguların içinde yaşadığını söylemektedir. Bunların ardından zaman zaman bu duyguların içerisinde çıkıp beyazlar olarak adlandırdığı olumlu duygulara geçiş yaptığını ve yine beşinci mevsim olarak adlandırdığı umutta dinlendiğini dile getirmektedir.

“...Bir sesle ürperdim

Resimden uçarak geri geldim

Renkler beyazlarıma karıştı

Her şey bitti

Bir film şeridi gibi, resim geriye sarıldı

Yine dördüncü mevsime geldim

Rüyamdan uyandım

Hey dağlar bozun sessizliğinizi

Denizlere karışın

Ben hiç korkmuyorum

Siz de korkmayın

Beşinci mevsimin yağmurudur yağan

Açın ellerinizi açın. '' (Beşinci Mevsim, s.90-91)

Şiirin son dizelerinde ise tüm umudun bir rüya olduğunu dışarıdan gelen bir sesle uyanmasının ardından umut olarak adlandırdığı beşinci mevsimden, korku ve tedirginlik olarak adlandırdığı dördüncü mevsime geçtiğini söylemektedir. Ancak yine de hiç korkmadığını ve umudu her daim beklediğini söylemektedir.

"Karanlık, o en kuytu sokaklarda yakalar ya insanı bazen, geceyle kalmak ürkütür insanı. Işık ararsın, umutlanırsın, sonra istersin...Alabildiğine turuncularla doğar güneş..."(Üskübistan, s.23). Cümlelerinde yazar, insanın karanlık ve belirsizlikle yüzleşmesini, umudu arayışını ve nihayetinde aydınlığa kavuşma sürecini ifade etmektedir. *"Karanlık, o en kuytu sokaklarda yakalar ya insanı bazen, geceyle kalmak ürkütür insanı."* İfadesiyle yazar, kişinin hayatında karşılaştığı zor ve belirsiz dönemleri sembolize eder. "Karanlık" ifadesiyle yalnızlık, korku, belirsizlik veya umutsuzluk gibi duyguları ifade eder. "En kuytu sokaklar" metaforu ise bu duyguların en derin ve gizli yerlerde, kişinin iç dünyasında bulunabileceğini anlatır. "Geceyle kalmak" ifadesi, bu karanlık ve belirsizlik dönemlerinde yalnız kalmanın yarattığı ürkütücü hissini yansıtır. Devam eden cümlelerde ise *"Işık ararsın, umutlanırsın, sonra istersin..."* ifadesiyle karanlık ve zor dönemlerin ortasında bile insanın içindeki umut arayışını anlatır. İnsanın, bu zorluklarla başa çıkabilmek için bir çıkış yolu, bir ışık aradığını dile getirir. Umudun, karanlık zamanlarda bile bir şekilde bulunabilecek bir güç olduğunu söyler. Umutlanmanın, gelecekte daha iyi şeyler olacağına inanmak ve bunun için çaba göstermek anlamına geldiğini ifade eder. *"Alabildiğine turuncularla doğar güneş."* Cümlesi ile, umut ve aydınlık arayışının sonunda gelen yeni başlangıcı ve yenilenmeyi ifade eder. "Turuncularla doğar güneş" ifadesi, karanlık ve zor zamanların ardından gelen aydınlığı ve güzelliği temsil eder. Türk kültüründe Turuncu renk, genellikle enerji, coşku ve yeni başlangıçları simgeler. Güneşin doğuşu, karanlığın sona erdiğini ve yeni bir günün başladığını ifade eder. Bu, insanın umut arayışının ve çabasının sonunda aydınlığa kavuştuğunu, yeni bir başlangıç yaptığını ve bu süreçte yenilendiğini anlatır. Yazar metne

zor zamanlar içinde bulunan bir insandan bahsederek girmiştir. Bu zor zamanların insanda oluşturduğu olumsuz duygular olsa da bu zamanlarda sabırlı olunması gerektiğini ve bu zor zamanların geçici olduğunu belirterek umut duygusunun her daim taze kalmasını tavsiye etmektedir.

"Tam bezmişken, karşıda küçük küçük ışıklar gördüm. Umut! O en güzel anda içimi ferahlatan umut, nasıl da kendini gösterdi..." (Üskübistan, s.25). Cümlelerinde yazar, umutsuzluk ve çaresizlik anında gelen umut ışığını ve bu umudun yarattığı içsel rahatlamayı ifade etmektedir. Yazar *"Tam bezmişken,"* ifadesi ile tamamen umutsuz ve çaresiz bir durumda olduğunu ifade eder. Devam eden cümlelerde ise *"Karşıda küçük küçük ışıklar gördüm."* Diyerek umutsuzluk içindeyken birdenbire umut ışıkları gördüğünü ifade eder. *"Küçük küçük ışıklar"* ifadesi, başlangıçta zayıf ve belirsiz görünen umut işaretlerini anlatır. Ancak, bu küçük ışıklar bile umutsuzluk içinde olan kişi için büyük bir anlam taşır. Umut ışıkları, karanlık içinde bir yön ve çıkış yolu gösterir. *"Umut! O en güzel anda içimi ferahlatan umut, nasıl da kendini gösterdi..."* ifadesiyle umudun kendisinin iç dünyasında yarattığı değişimi ve rahatlamayı ifade eder. *"O en güzel anda"* ifadesi, umudun tam da ihtiyaç duyulan, en zor anda geldiğini gösterir. *"İçimi ferahlatan umut"* ifadesi ise, umudun kişinin ruh halini nasıl olumlu yönde değiştirdiğini ve rahatlama sağladığını anlatır.

"Tam pes edecekken Safahat'ı açar oradan birkaç şiir okurdum. Mehmet Akif Ersoy'un şiirleri bazen insanı uyandırmaya, cesaret vermeye yarayan birer şamar gibi oluyor. O zamandan kalan bir alışkanlık işte... Daralınca, nefes alamayacak gibi olunca, bir baş ucu kitabı, bir şiir imdadımıza yetişiyor hemen." (Kaybolmazsa Bu Şehir Hâlâ Senin, s.58). Yazar burada, zorluklar karşısında umudu ve cesareti bulma sürecini, özellikle Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin nasıl bir moral ve motivasyon kaynağı olduğunu anlatmaktadır. Metin, Safahat kitabının ve şiirlerin zorlu zamanlarda kişiye nasıl destek olduğunu, bu eserlerin birer ilham ve cesaret kaynağı olarak nasıl işlev gördüğünü vurguluyor. Yazar, zor ve umutsuz anlarda, pes etmeye yakın hissettiği zamanlarda Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinden destek bulduğunu anlatır. Bu durum, herkesin hayatında karşılaşılabileceği zor zamanları ve bu zamanlarda ihtiyaç duyulan moral kaynağını işaret eder. Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin, okuyucusuna güç ve cesaret veren, uyandırıcı bir etkisi olduğunu ifade eder. Şiirlerin, kişiyi adeta bir şamar gibi sarsarak kendine getirdiğini belirtir. Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un en bilinen şiir

kitabıdır ve yazar, bu kitabı bir baş ucu kitabı olarak tanımlar. Bu kitap, yazarın sıkıntılı zamanlarında başvurduğu bir rehber ve ilham kaynağıdır. Sonuç olarak, yazar burada, Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin ve Safahat kitabının, umutsuzluk ve zor zamanlarda nasıl bir umut ve cesaret kaynağı olduğunu anlatmaktadır. Şiirlerin bir baş ucu kitabı olarak kişiye moral vermesi, zorluklarla başa çıkmada yardımcı olması ve kişinin ruhsal sıkışıklığını gidermesi vurgulanmıştır. Bu, edebiyatın ve özellikle şiirin, insan hayatında nasıl önemli bir rol oynayabileceğini ve zorluklar karşısında nasıl bir sığınak olabileceğini gözler önüne serer.

Üsküp Ağzı/Şivesi

Türkçenin Üsküp ağzı, Makedonya'nın başkenti Üsküp'te konuşulan Türk şivesidir. Bu şive, Osmanlı Devleti döneminde Balkanlara yerleşen Türklerin, zamanla bölgedeki diğer etnik gruplarla etkileşimi sonucunda oluşmuştur. Türkçenin Üsküp şivesi, Türkçenin diğer şivelerinden farklı bir yapıya ve melodiye sahiptir. Üsküp'te konuşulan Türkçe, genellikle diğer Türk lehçelerinden biraz farklı bir ton ve vurguyla konuşulur. Melodik yapısıyla dikkat çeker ve genellikle yumuşak bir ses tonuyla konuşulur. Türkçenin Üsküp şivesi, şehrin kendine özgü atmosferini yansıtır ve hemen tanınmasını sağlar.

Dilin yanı sıra, Üsküp'te konuşulan Türkçenin ifadeleri ve deyimleri de diğer Türk şivelerinden/ağızlarından farklılık gösterebilir. Balkanlardaki kültürel etkileşimler ve tarihî geçmişin izleri, bu şivenin yapısını ve kullanılan ifadeleri etkilemiştir. Bu da Türkçenin Üsküp şivesinin renkli ve zengin bir dil olduğunu gösterir.

Türkçenin Üsküp şivesi, sadece bir dil değil, aynı zamanda bir kimlik ve bağlılık ifadesidir. Üsküp'te yaşayan Türkler, bu şiveyi konuşarak birbirlerine bağlılık ve aidiyetlerini ifade ederler. Türkçenin Üsküp şivesi, Türk kültürünün Balkanlardaki izlerini taşır ve şehrin tarihî ve kültürel mirasını yansıtır. Kuzey Makedonya'nın Üsküp şehrinde doğan ve büyüyen Şair/yazar Leyla Şerif Emin'de yazılarında ve şiirlerinde Türkçenin Üsküp ağzına ait özelliklerine yer vermiştir.

Bakmayasın kusuruma ben manzume derim ona

Vardır bir muckasi lockasında

Üle demişti doktoruna

Gel da yakma şimdi telleri

Sarmış pusto düşman dört tarafımı

Altı patlak da çare etmez şimdi

Paslandı sandıkta geçti onun modası

çehresi benzer nice bu sarı duvara

Satmış odunlarını çoktan eski pazarda

Kalmış biraz noksan şimdi gezer nice haforoz

Ağarmış saçları yolunmuş nice tebu horoz...’’ Üsküpçe Bir Şiir Bu, s.100)

Dizelerinde şair, ölçünlü/standart Türkçe ’de kusura bakma sözlerinin karşılığı olarak Üsküp ağzında Bakmayasın kusuruma sözlerini kullanmıştır. Şair devam eden dizelerde ‘loçka’ sözcüğünü kullanmıştır. Loçka sözcüğü köken olarak Türkçe değil Arnavutçadır ancak Balkan Türkleri arasında sıklıkla kullanılmaktadır. Canım, hayatım, tatlım... gibi anlamlara gelmektedir. Genellikle sevgililerin birbirlerine hitap ederken kullandıkları bir kavram olsa da büyükler de çocuklarını veya torunlarını severken kullanabilmektedirler. Üçüncü dize de ‘üle demişti’ sözü ölçünlü/standart Türkçe ’de öyle söylemişti/demişti anlamına gelmektedir.

Üsküp Sevgisi

Bazı şehirler insanların kalplerinde farklı bir etkiye sahip olabilir. Bu şehirler sadece haritalarda yer almayan, sokakların arasında değil, insanların kalplerinde yankı bulan şehirlerdir. Onlar, sadece bir coğrafyanın parçası değil, aynı zamanda bir kültürün, bir tarihin ve bir topluluğun simgesidir. Birçok insan için o şehir, her köşesinde bir anı ve hikâye barındırabilir. Bu şehirlere olan sevgi sadece bir mekâna duyulan değil, tarihine ve geçmişine duyulan bağlılığı da dile getirebilir. Şairin de kalbinde barındırdığı Üsküp sevgisi şiirlerine ve yazılarına sirayet etmiştir.

“Şehrin ortasına kurduğum hayallerden iplik yaptım

Nakış nakış islenmiş her taşın altına bakıp aradığım oldu

Gümüş süslemelerin yapma güzelliğinden uzak o kum tanesini

Evet, ben ki o şehrin ortasına oturdum, dilendiğim eski bir adaletti

Saklı kalan tarihin sayfalarında, eski bir çeşmenin ucunda...

Bilemedin belki, ama ben o şehrin ortasına uzandım

Şimdi biraz daha eski, şimdi biraz daha yeni

Burmalarından minarenin akan sela sesi

Gerdanında saklı kalan mücevher gibi

Tozlanmış sinsi bir duman ile

Ben o şehrin kalbine oturdum'' (Şehrin Ortası, s.65)

Dizelerinde şair Üsküp'ün taşlarının özenle nakış nakış işlendiğini, şehirde var olan kum tanelerinin gümüş işlemelerin yapmacıklığından daha güzel olduğunu, şehirde tarihin saklı sayfalarının olduğunu, eski çeşmelerin bulunduğunu, minarelerinde/camilerinde hala ezan sesinin yükseldiğini söylemektedir. Şair tüm bu anlattıklarını gerdanında saklı kalan mücevhere benzetmektedir ve tüm bunların arasında bu şehrin ortasında hayal kurduğunu bu şehirden adalet beklediğini söylemektedir. Ayrıca şiirin genelinde Üsküp'e duyulan sevgi dile getirilmiştir.

“Ben ne Kız Kulesiyim ne de Galata

Ben zamana meydan okuyan Üsküp'ün Saat Kulesiyim,

Sultan Murat Camii'nin yanında

Fatih Sultan Mehmed' in İstanbul Fethinden önce

Otağını kurduğu yerdeyim

Ve hala aynı yerdeyim,

Zamana meydan okuyan kuleyim...

Yanımda bir Sultan yatar hem de ne sultan

Beyhan Sultan...

Bir de Dağıstanlı Ali Paşa var

Ağırlığımı bilseydiniz saatiniz çatlardı
Yok benim saatim çalındı,
Çok hasar gördüm ve ne çok da savaşlara şahitlik ettim
Doğum tarihim 1566 Osmanlı dönemi ilk saat kulesiyim
Bulduğum yerde Sultan Murad'ın naaşı kalmış bir gece
Nöbet yeri iste
Ve yüz yıllardır aynı nöbetteyim...
46 yıl saatsiz kaldım,
Öylesine bos durdum
Otlar sardı dört bir yanıma
Şimdi de tekrar yenileniyorum
Pek yakında anlı şanlı döneceğim
Saatlerinizi iyi ayarlayın yoksa enstitü kurarım'' (Saat Kule, s.96).

Dizelerinde şair, Üsküp'te bulunan Saat Kule'nin ağzından kaleme aldığı şiirinde Saat Kule'nin zamana meydan okuduğunu, tarihinin çok eskilere dayandığını, birçok Osmanlı sultanını gördüğünü ve hala aynı yerde tarihe ve zamana meydan okuduğunu dile getirmektedir. Bunlarla birlikte çevresinde Beyhan Sultan ve Dağıstanlı Ali Paşa gibi çok önemli tarihî şahsiyetlerin yattığını bu sebepten ötürü çok ciddi bir tarihî ağırlığı olduğunu söylemektedir. Devamında Saat Kule'nin yaşadığı badirelerden bahsederek; birçok savaşa şahitlik ettiğini, duvarının yıkıldığını, saatinin çalındığını ve 46 yıl saatsiz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca şair Saat Kule'nin bir diğer önemini ise bulunduğu konum itibari ile kaleme almıştır. Sultan Murad'ın naaşının şu an ki Saat Kule'nin bulunduğu yerde bir gece kaldığını bu sebepten ötürü öneminin daha da arttığını söylemektedir. Son olarak yakın zamanda daha da anlı şanlı döneceğini belirterek beklememiz gerektiğini söylemektedir.

Bende bu şehir karanlık, bende bu şehir ışığa muhtaç kalmış... ..Özünde bir prenses, ama geçimsizliği tutmuş bu aralar, içine kimseyi almıyor, çekmiyor derinlere, çekmiyor taşlarına, çekmiyor kaldırımların içine. Kaldırımları ile yalnız yaşamaya mahkûm

kalmış. Bunu da değiştirmek istemiyor bu şehir, değiş demiyorum ona zaten, kendin ol diyorum; değişmişliğin bu zaten senin.(Üsküistan, s.60).

Cümlelerinde yazar, Üsküp ile ilgili karmaşık duygularını, şehrin karanlık ve ışığa muhtaç bir durumda olduğunu ifade ediyor. Üsküp'ün bir zamanlar özünde güzel ve etkileyici bir yerken, şimdi içine kapanmış ve insanları kendisinden uzak tuttuğunu söylüyor. Yazar, Üsküp'ün bu değişimini ve içsel çatışmasını anlamaya çalışıyor ve ona kendi olmasını tavsiye ediyor. *"Özünde bir prenses, ama geçimsizliği tutmuş bu aralar"* cümlesi, Üsküp'ün aslında güzel, değerli ve asil bir yer olduğunu, ancak şu sıralar geçimsiz ve zorlayıcı bir durumda olduğunu ifade ediyor. *"Bunu da değiştirmek istemiyor bu şehir, değiş demiyorum ona zaten, kendin ol diyorum; değişmişliğin bu zaten senin"* ifadesi, yazarın şehrin bu durumu kabullendiğini ve değişmek istemediğini belirtiyor. Yazar, şehre değişmesini değil, kendi olmasını tavsiye ediyor. Yazar, Üsküp'ün kendi olması halinde tarihten gelen bağlarına yeniden döneceğini ve asıl değişiminin bu olduğunu ifade etmektedir.

"Bu şehir içinde siyah, beyaz; içinde yalanı, gerçeği, dostu, düşmanı ile yaşamaya mahkûm kapalı zindanlarda eli kolu bağlı bu şehir! Seni kimler aldı benden kimlere verdi bir bayram sabahında. Elinden en sevdiği oyuncağı alınan çocuk misali bıraktı yolda beni"(Üsküistan, s.60). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrine dair hissettiği olumlu duyguların yanı sıra hayal kırıklığını da ifade ediyor. Şehir, siyah ve beyaz, yalan ve gerçek, dost ve düşman gibi zıtlıklarla dolu, karmaşık ve zor bir yer olarak tasvir ediliyor. Yazar, şehrin bir tür esaret içinde, kapalı ve kısıtlanmış olduğunu düşünüyor. *"Üsküp içinde siyahı, beyazı; içinde yalanı, gerçeği, dostu, düşmanı ile yaşamaya mahkûm"* ifadesi, Üsküp'ün karmaşıklığını ve içinde barındırdığı zıtlıkları anlatıyor. Şehir hem iyi hem de kötü yönleriyle, gerçek ve yalanların, dostluk ve düşmanlıkların iç içe geçtiği bir yer olarak betimleniyor. *"Kapalı zindanlarda eli kolu bağlı bu şehir!"* cümlesi, şehrin bir tür esaret içinde olduğunu, özgürlüğünden yoksun ve kısıtlanmış bir halde bulunduğunu ifade ediyor. *"Seni kimler aldı benden, kimlere verdi bir bayram sabahında"* ifadesi, yazarın şehri kaybetmiş olmanın derin üzüntüsünü ve bu kaybın sebeplerini sorgulamasını anlatıyor. "Bayram sabahı" gibi mutlu bir zaman diliminde bile bu kaybın yaşanmış olması, acının daha da derinleşmesine neden oluyor. Yazar, şehrin kendisinden koparılmış olmasını bir türlü kabul edemiyor ve bu durumu kimin neden yaptığını anlamaya çalışıyor. *"Elinden en sevdiği oyuncağı alınan çocuk misali bıraktı yolda beni"*

cümlesi, yazarın bu kayıp karşısındaki çaresizliğini ve terk edilmişlik hissini ifade ediyor. En sevdiği oyuncağını kaybeden bir çocuğun yaşadığı derin üzüntü ve boşluk hissi, yazarın şehirle olan bağının koparılmasıyla özdeşleşiyor. Bu benzetme, yazarın şehirle ne kadar derin bir duygusal bağ kurduğunu ve bu bağın koparılmasının ne kadar yıkıcı olduğunu vurguluyor.

"Beni sev diye sarıldım sana, bana sen ilham ol diye elimle okşadım taşını toprağını; bana gel diye davet ettim hep gel diye sakın dokunma deseler de dokundum, buna hakkım da vardı" (Üskübistan, s.61). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrine duyduğu derin sevgi ve bağlılığı, aynı zamanda şehirle kurduğu duygusal bağı ve ona olan tutkusunu ifade ediyor. Yazar, şehri sevmek ve onunla bütünleşmek için çaba göstermiş, şehirden ilham almayı umut etmiş ve bu sevgi bağına kurarken karşılaştığı engelleri aşmak için kararlı davranmıştır. *"Beni sev diye sarıldım sana, bana sen ilham ol diye elimle okşadım taşını toprağını"* ifadesi, yazarın Üsküp'e karşı duyduğu yoğun sevgiyi ve bu sevgiyi karşılıklı bir ilişkiye dönüştürme arzusunu yansıtır. Yazar, şehri sevmiş ve onun da kendisini sevmesini istemiş. Şehirden ilham almayı umarak onun her bir parçasına, taşına toprağına sevgiyle dokunmuştur. *"Sakın dokunma deseler de dokundum"* ifadesi, yazarın şehirle bağ kurma çabasının karşılaştığı dışsal engellere karşı direnç gösterdiğini, bu bağın kendisi için ne kadar önemli olduğunu ve buna hakkı olduğunu düşündüğünü vurguluyor. Yazar, Üsküp'ün taşına toprağına dokunarak onunla fiziksel ve duygusal bir bağlantı kurmak istemiş, bu bağlantıyı kurarken karşılaştığı zorluklara rağmen kararlı davranmıştır. Yazarın Üsküp'e olan bu yoğun sevgisi Üsküp'le olan bağı derinleştirirken, ona olan sevgisinin de ne kadar büyük olduğunu gözler önüne sermektedir.

"Cadde cadde, sokak sokak bilirim bu şehri, onda doğdum ben, sonra o yüreğine doğdu benim. Bundan yıllar önce, bu şehrin masum insanı adalet zincirini asmıştı boynuna, kollarına takmıştı hoşgörü bileziğini, küpe yapmıştı saygıyı, sevgiyi sinesine bağlamıştı " (Üskübistan, s.97). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrine olan derin bağlılığını ve bu şehirdeki insani değerlerin yüceltilmesini ifade eder. Şehirle kişisel bir bağ kuran yazar, Üsküp'ün tarihini ve kültürel dokusunu detaylı bir şekilde anlatır. *"Cadde cadde, sokak sokak bilirim bu şehri, onda doğdum ben, sonra o yüreğine doğdu benim."* ifadesi, yazarın Üsküp şehriyle olan derin bağı ve bu şehrin tarihini ortaya koyar. Yazar, bu şehirde doğmuş ve büyümüş, bu yüzden şehri detaylı bir şekilde bilmektedir. Şehrin

sokakları ve caddeleri, yazarın yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. *"Sonra o yüreğine doğdu benim"* ifadesi, şehrin yazarın kalbinde özel bir yer edindiğini gösterir. *"Yıllar önce, bu şehrin masum insanı adalet zincirini asmıştı boynuna, kollarına takmıştı hoşgörü bileziğini, küpe yapmıştı saygıyı, sevgiyi sinesine bağlamıştı."* ifadesi, Üsküp halkının sahip olduğu insani değerleri şiirsel bir dille anlatır. *"Adalet zincirini asmıştı boynuna"* ifadesi, şehrin insanların adaleti hayatlarının merkezi haline getirdiklerini ifade eder. *"Kollarına takmıştı hoşgörü bileziğini"* ifadesi, hoşgörünün bu toplumda ne kadar değerli ve yaygın olduğunu gösterir. *"Küpe yapmıştı saygıyı"* ifadesi, saygının kişisel ve toplumsal ilişkilerde önemli bir yer tuttuğunu belirtir. *"Sevgiyi sinesine bağlamıştı"* ifadesi, sevginin bu toplumda ne kadar derin ve içten yaşandığını anlatır. Metnin bütününde yazar Üsküp'e ve onun insanlarına olan sevgi ve hayranlığını dile getirir. Üsküp'ün sadece bir şehir değil, aynı zamanda bir değerler bütünü olarak görüldüğünü ifade eder.

"Laleler gökyüzüne serpiştirilmiş, Davut Paşa Hamamı'nın kubbesi nasıl da parlıyor. Eski bir aşk türküsü tadında Vardar'a gerdan oluyor Fatih Sultan Mehmet Köprüsü. Hüzzam makamında etrafı bir yel sarıyor. Eski Üsküp manzaralı bir tabloyu andırıyor her yer. " (Üskübistan, s.109). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrine dair sevgi ve hayranlık duygularını; Şehrin güzelliklerini, tarihi yapılarını ve doğal atmosferini şiirsel bir dille betimleyerek ifade etmektedir. *"Laleler gökyüzüne serpiştirilmiş,"* ifadesi ile baharın gelişini ve doğanın canlanışını tasvir eder. *"Gökyüzüne serpiştirilmiş"* ifadesi, bu güzelliğin geniş bir alana yayıldığını ve gökyüzünü süslediğini ifade eder. *"Davut Paşa Hamamı'nın kubbesi nasıl da parlıyor."* cümlesi tarihi bir yapının ihtişamını ve güzelliğini vurgulamaktadır. Parlayan kubbe hem fiziksel olarak ışıldamayı hem de bu yapının tarihsel ve kültürel önemini simgeler. *"Eski bir aşk türküsü tadında Vardar'a gerdan oluyor Fatih Sultan Mehmet Köprüsü."* ifadesi ile telmih sanatına başvurularak köprüye ismini veren Osmanlı sultanı yâd edilmiştir. Devamında ise köprünün zarif ve romantik bir şekilde Vardar Nehri üzerinde durduğunu ifade eder. *"Eski bir aşk türküsü tadında"* ifadesi, köprünün nostaljik ve romantik bir atmosfer yarattığını anlatır. *"Gerdan olmak"* ise köprünün zarafetini ve güzelliğini betimler. *"Hüzzam makamında etrafı bir yel sarıyor."* Hüzzam makamı, Türk müziğinde genellikle melankolik ve duygusal bir ton taşır. Bu ifade, Üsküp'ün etrafını saran rüzgârın, hüznü ama güzel bir atmosfer

yarattığını ifade eder. Rüzgârın bu makamda esmesi, şehre duygusal bir derinlik kazandırır.

"Her şey nasıl da güzeldi, rüya bir şehir gibi olmuştu altın suyuna batırılmış gibi güneşin görkemini etrafına saçan bu şehir" (Üskübistan, s.131). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrine duyduğu hayranlıktan ve şehrin estetik güzelliğinden bahsetmektedir. *"Her şey nasıl da güzeldi, rüya bir şehir gibi olmuştu."* ifadesi, yazarın Üsküp şehrini görür görmez üzerinde oluşturduğu etkiyi ve şehrin sanki bir rüya gibi göründüğünü ifade eder. Şehrin mimari güzellikleri, tarihi dokusu veya doğal çekiciliği yazarı etkilemiştir. *"Altın suyuna batırılmış gibi güneşin görkemini etrafına saçan bu şehir."* ifadesi şehrin güzelliklerini daha da vurgular. Güneşin ışıklarının, şehrin her köşesine altın bir ışıltı kattığını ve bu durumun şehrin görünümünü daha da büyüleyici hale getirdiğini belirtir.

Üsküp'e bahar gelince, değişir yüzü. Sis yakışmaz ona hiç. Kışı bazen soğuktur. İki yüzü vardır şehrimin: Vardar Irmağı ayırsa da Taş köprüsü (Fatih Sultan Mehmet Köprüsü) iki ya- kasını birbirine bağlar. Bir yanı ekmek kokar; vatandır, tarihtir, izleri derindir. Birindeyse farklı bir hava eser, yabancı olursun; ruhun donar, bir heykelden farkın kalmaz. Bir şehir gider mi hiç, uzaklaşabilir mi yaşadığı yerden? Durup dururken hayalet bir şehre dönüşebilir mi? Gerçekten de şairin dediği gibi "Kaybolan Şehir" midir bu şehir? Yok yok, kaybolmadı hâlâ, o burada ve sapaşğlam yerinde, yoksa biz nasıl nefes alırdık (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.17).

Cümlelerinde yazar, Üsküp'ün tarihsel ve kültürel zenginliklerini, mevsimlerin ve modernleşmenin getirdiği değişimleri ve Üsküp'e duyduğu sevgiyi ifade etmektedir. Yazar, Üsküp'ün iki yüzü arasındaki dengeyi ve bu denge içinde şehrin kimliğini nasıl koruduğunu dile getirmektedir. Yazar, baharın gelişiyile Üsküp'ün yüzünün değiştiğini belirterek, mevsimlerin Üsküp'e olan etkisini vurgular. Bahar, şehre yenilenme ve canlılık getirirken, kış ise soğuk ve sisli bir ortam sunar. Yazar, devam eden cümlelerde Üsküp'ün iki yüzü olduğunu belirtir. Vardar Irmağı'nın ayırdığı iki yakayı Taş Köprü'nün (Fatih Sultan Mehmet Köprüsü) birleştirdiğini söyler. Bu, şehrin fiziksel bölünmüşlüğünü ama aynı zamanda kültürel ve tarihi birliği simgeler. Şehrin bir yanı ekmek kokar, vatan ve tarih kokar, ifadesiyle şehrin köklü geçmişine, derin tarihine ve kültürel mirasına işaret eder. Üsküp'ün bu kısmı sıcak, tanıdık ve samimi bir hava taşır. Son cümlelerde ise Yahya Kemal Beyatlı'nın Üsküp için yazdığı Kaybolan Şehir şiirine atıfta bulunarak Üsküp'ün kaybolmadığını, hala yerinde olduğunu ve bu sayede kendilerinin nefes alabildiğini ifade eder. Bu, şehrin varlığının ve kimliğinin sürdüğü anlamına gelmektedir.

“... Sökülen tüm yadigâr ve emanet taşlar, imdadımıza yetişecek, yeniden inşa edecek bu şehri, gamdan kederden uzak bir lale bahçesine dönüştürecek...” (Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin, s.20). Cümlelerinde yazar, Üsküp şehrinin geçmişten gelen değerleri ve mirasları sayesinde yeniden canlanacağına dair umutlarının olduğunu ifade ediyor. Yazar, şehrin eski halini ve kültürel mirasını yeniden inşa etme arzusunu ve bu sürecin şehri huzurlu ve güzel bir yer haline getireceğine olan inancını dile getiriyor. Yadigâr ve emanet taşlar ifadesi tarihi ve kültürel mirasları simgeliyor. "Yadigâr" ve "emanet" kelimeleri, bu mirasların ne kadar kıymetli ve koruma altında olması gerektiğini vurguluyor. Bu taşların, şehrin kimliğinin ve ruhunun bir parçası olduğu vurgulanıyor. İmdada yetişme ifadesiyle tarihi ve kültürel mirasların şehri kurtaracağına ve ona yeniden hayat vereceğine inanıyor. Geçmişin değerli miraslarının korunması ve yeniden inşa edilmesiyle Üsküp'ün daha güzel, huzurlu ve estetik bir geleceğe kavuşacağına dair güçlü bir umut ve inanç ifade ediliyor. Yazar, tarihi ve kültürel değerlerin şehrin kimliğinin ve ruhunun yeniden canlanmasında ne kadar önemli olduğunu vurgularken, aynı zamanda bu sürecin şehri kederden arındırıp bir lale bahçesine dönüştüreceğini hayal ediyor. Bu durum, yazarın hem geçmişe saygı beslediğinin hem de geleceğe yönelik olumlu düşüncelerinin olduğunu belirtiyor.

Yabancılık

"Yabancılık" duygusu, bir kişinin kendini tanıdık olmayan bir ortamda veya durumda hissettiği duygudur. Bu duygu, kişinin kendini dışlanmış, yalnız veya anlamlandıramadığı bir ortamda hissetmesine neden olabilir. İnsanlar genellikle yeni bir yerde veya farklı bir kültürde bulunduklarında, yabancılık duygusuyla karşılaşabilirler. Bu duygu, çevrelerine uyum sağlamakta zorlanan veya ait olduğu ortamdan uzaklaşan insanlarda ortaya çıkabilir.

Yabancılık duygusu, farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Bu duygu, kişinin kendini yalnız hissetmesine neden olabilir. Yabancılık hissi, kişinin çevresiyle bağ kurmasını engelleyebilir ve sosyal etkileşimlerde sınırlılıklar yaratabilir. Bu durumda, kişi kendini anlaşılmamış hissedebilir.

Yabancılık duygusu genellikle zamanla azalır ve kişi çevresine uyum sağlamaya başladıkça hafifler. Yeni insanlarla tanışmak, yerel kültürü öğrenmek ve yeni deneyimler

yaşamak, kişinin yabancılik duygusunu aşmasına yardımcı olabilir. Ancak bazen bu duygu kalıcı olabilir ve kişinin uzun süreli bir yalnızlık hissi yaşamasına neden olabilir.

İnsanlar bir bölgede kendini tedirgin hissediyorsa, rahat hissetmiyorsa veya ona ev sahibiymiş gibi davranılmıyorsa o bölgede yabancılik hissi yaşıyor demektir. Balkanlarda yaşayan Türkler bazı yasalardan dolayı Türkiye'ye/ana vatana pasaport ile girmek durumundadır. Şair bu durumun hissettirildiği yabancılik duygusundan/siteminden sıkça bahsetmiştir.

“Beni sana kim yabancı etti ey vatan

Gelmek için kucağına elleri mi soram

Kapında soğuktan mı donam

Sıra sıra insanların yüzüne

Söyle nasıl, nasıl bakam” (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde şair Türkiye'ye girerken kontrol noktasından geçmenin gücüne gittiğini, bu duruma onu kimlerin düşürdüğünü sorgulamaktadır.

“Yüz değil bin yıl geçse hasretine kanayım

Varsın ben vatan diye taşlara sarılayım

Ben buna çoktan razıyım/ Yeter ki sende değil

Ellerin toprağında yabancı kalayım.” (Eyvallah s.22/23/24/25)

Dizelerinde Türkiye'den uzakta yabancılik çektiğini bu Türkiye'de yabancı olarak anılmadığı sürece bu duruma razı olduğunu belirtmiştir.

"Karanlık, o en kuytu sokaklarda yakalar ya insanı bazen, gece ile kalmak ürkütür insanı. Işık ararsın umutlanırsın, sonra istersin...Alabildiğince turuncularla doğar güneş. Kalabalık içinde yalnızsındır... " (Üsküistan, s.19).

Cümlelerinde şair *"Karanlık, o en kuytu sokaklarda yakalar ya insanı bazen,"* ifadesiyle fiziksel bir karanlıktan çok, duygusal veya psikolojik bir karanlıktan bahsetmektedir. "En kuytu sokaklar" metaforu ile ise insanın iç dünyasındaki derin düşüncelerine ve duygularına dikkat çekmektedir. Bu karanlık, kişinin beklenmedik bir

anda karşılaştığı zor durumları veya duygusal zorlukları temsil etmektedir. *"Gece ile kalmak ürkütür insanı,"* ifadesi ile karanlığın ve gecenin getirdiği yalnızlıktan ve bilinmezlikten bahsetmektedir Gece, genellikle bilinmeyen ve belirsiz olan şeylerin zamanı olarak kabul edilir. Bu da insanın belirsizlikler karşısında hissettiği yalnızlık duygusunu temsil etmektedir. *"Kalabalık içinde yalnızsındır..."* ifadesi, insanların kalabalıklar içinde bile kendilerini yalnız hissedebileceklerini anlatmaktadır. Bu, sosyal ilişkilerde derin bağlar kuramamayı veya duygusal anlamda kendini izole hissetmeyi simgeler. Yani, çevremizde birçok insan olsa bile, içsel olarak kendimizi yalnız hissedebiliriz. Son olarak yazar bu metinde insanın içsel dünyasındaki karanlık ve yalnızlık duygularından, umut ve aydınlık arayışından bahsetmektedir. Karanlık zamanlarda bile insanın içindeki ışık ve umut arayışının daima var olduğunu içinde bulunma ihtimalimizin olduğu karanlıklar içindeki yalnızlığın geçici olduğundan bahsetmektedir.

"O en acı duygular sarar bedenini. İnsanlar sana yabancı gelir kendi yakınlarını tanıyamazsın. Ben nereden geldim ki buraya, demeye başlarsın. Sana ait olan her şeye yabancılaşırsın senin ait olduğun yerler hiç sana benzemez..."(Üskübistan, s.19). Cümlelerinde yazar insanın yaşadığı duygusal, psikolojik yabancılaşmayı ve aidiyetsizlik hissini ifade etmektedir. *"O en acı duygular sarar bedenini"* ifadesiyle derin bir duygusal acının kişinin bedenini ve ruhunu sardığını ifade etmektedir. *"İnsanlar sana yabancı gelir kendi yakınlarını tanıyamazsın."* İfadesi ile ise kişinin çevresindeki insanlara ve hatta en yakınlarına bile yabancılaştığını anlatmaktadır. İnsanın yakın çevresine bile yabancı hissetmesinin, kişinin kendi kimliği ve ilişkileri konusunda yaşadığı derin bir kopukluğu ve uzaklaşmayı ifade ettiğini dile getirmektedir. Metnin genelinde ise kişinin yaşadığı yabancılık duygusu neticesinde, kişinin kendi çevresiyle, sevdikleriyle ve hatta kendisiyle olan bağlarını zayıflattığını dile getirmektedir.

"Kalabalık içinde yalnızsındır. O en acı duygular sarar bedenini. İnsanlar sana yabancı gelir, öz anneni tanıyamazsın, ben nereden geldim ki buraya demeye başlarsın sonra. Sana ait olan her şeye yabancılaşırsın, senin ait olduğun yerler hiç sana benzemez..." (Üskübistan, s.23). Cümlelerinde yazar, bireyin yoğun bir yalnızlık, yabancılaşma ve kimlik arayışı içinde olduğunu ifade etmektedir. *"Kalabalık içinde yalnızsındır."* cümlesiyle bireyin etrafında ne kadar çok insan olursa olsun kendini yalnız hissettiğini ifade eder. Kalabalık içinde yalnız olmak, sosyal çevreye rağmen derin bir

işsel yalnızlık hissetmek demektir. Birey, çevresindeki insanlarla duygusal bir bağ kuramadığında veya kendini anlaşılmamış hissettiğinde bu tür bir yalnızlık yaşar. *"İnsanlar sana yabancı gelir, öz anneni tanıyamazsın."* ifadesiyle bireyin çevresindeki insanlara, hatta en yakınlarına bile yabancılaştığını ifade eder. *"Öz anneni tanıyamazsın"* ifadesi, en temel ve yakın ilişkilere bile yabancılaşmayı, kişinin kendini bu ilişkilerde bile kaybolmuş hissettiğini anlatır. Bu durum, bireyin kimlik krizini ve derin bir yalnızlık hissini yansıtır. Bu metin, bireyin derin bir yalnızlık, yabancılaşma ve kimlik krizi yaşadığını tasvir etmektedir. Kalabalık içinde bile yalnız hissetmek, insanlarla bağ kuramamak ve en yakınlarına bile yabancılaşmak, kişinin işsel dünyasında yaşadığı derin acıyı ve uyumsuzluğu yansıtmaktadır. Birey, kendini ve hayatını sorgularken, kendine ait olan her şeye ve ait olduğu yerlere bile yabancılaştığını hissetmektedir.

"Ne tuhaf, çıkışım yok, sonum, yardım yok, hiç bu kadar kendimle yalnız kalmamıştım..." (Üsküistan, s.23). Cümlelerinde yazar, bireyin çaresizlik, yalnızlık ve işsel çatışma içinde bulunduğu işaret etmektedir. *"Ne tuhaf"* ifadesi, bireyin içinde bulunduğu durumun garip ve anlaşılmaz olduğunu düşündüğünü gösterir. *"Çıkışım yok"* ifadesi, çaresizlik ve kapana kısılmışlık hissini vurgular. *"Sonum"* ise, bu çıkışsızlığın ve çaresizliğin kişiyi sonuna kadar götürdüğünü, bir çıkış veya kurtuluş umudu kalmadığını ifade eder.

"Çıkışı olmayan, girişi olmayan bir sonsuzluk! İstediğim kadar düşünüyordum, yalnızdım işte..." (Üsküistan, s.26). Cümlesinde yazar, bireyin yalnızlık ve sonsuzluk içinde hissettiği çaresizliği ve çıkışı olmayan bir durumun içinde bulunduğunu ifade etmektedir. *"Çıkışı olmayan, girişi olmayan bir sonsuzluk!"* cümlesiyle yazar, bireyin içinde bulunduğu durumu tasvir etmektedir. *"Çıkışı olmayan"* ifadesi, kişinin mevcut durumdan kaçış veya kurtuluş umudunun olmadığını gösterir. *"Girişi olmayan"* ifadesi ise, bu duruma nasıl ve neden geldiğinin anlaşılamadığını veya bu durumun başlangıcının belirsiz olduğunu anlatır. *"Sonsuzluk"* kelimesi, bu çıkışsız ve belirsiz durumun zaman içinde sınırsız olduğunu, yani bu durumun sürekliliğini ve değişmezliğini ifade eder. Bu, kişinin kendini kapana kısılmış ve çaresiz hissetmesine neden olur. *"İstediğim kadar düşünüyordum, yalnızdım işte..."* ifadesiyle bireyin sürekli olarak durumu üzerine düşündüğünü ancak bu düşüncelerin yalnızlık hissini hafifletmediğini anlatır. *"İstediğim kadar düşünüyordum"* ifadesi, kişinin çözüm arayışı içinde yoğun bir şekilde düşündüğünü, belki de çözüm bulmak için zihnini zorladığını gösterir. Ancak, bu

düşünme süreci bile yalnızlık hissini değiştirmez. "*Yalnızdım işte*" ifadesi, bu yalnızlığın kaçınılmaz ve değişmez olduğunu, bireyin bu durumu kabul etmek zorunda kaldığını vurgular. Metnin genelinde ise yazar, derin bir yalnızlık ve çıkışı olmayan bir durumun içinde hissettiğini, çaresizliğini ifade etmektedir.

"...yalınayak koştuğum yollar hep yabancı, sadece bildiğim şey doğru yolda olduğum, bu bile her şeye yetiyor zamanla." (Üsküistan, s.39) Cümlelerinde yazar Yalınayak koşulan yolların yabancı olması, yaşamın sıklıkla bize bilinmeyen ve beklenmedik zorluklarla dolu olduğunu ifade ediyor. Ayrıca bu yolların kimi zaman bize tanıdık gelmeyeceğini ve korkutucu olabileceğini de söylüyor. Devam eden cümlelerde ise sadece doğru yolda olduğunu bilmenin onun için yeterli olduğunu söylüyor. Bu durum ise yazarın değerlerine ve inancına verdiği önemi gösteriyor.

Nedense benim yaşadığım anı olarak kaldığı için o hatıra içinde, kendimi kendime bir yabancıymışım gibi hissettiğimi anladım. Yaşadığım benim olan hatıram sanki fotoğraftaki farklı bir ben onu yaşamış gibi; kendimi kıskandım. Hayatta karelerimiz bile bize yabancı oluyorken, biz bu dünyadan hatıralarımızı bile alamıyoruz! Demek hayatta yaşanan her şey onda kalıyor. (Üsküistan, s.39).

Cümlelerinde yazar, geçmişte yaşadığı anıları değerlendirirken hissettiği yabancılaşmayı ve zamanın geçişiyle birlikte kendi yaşantısına karşı duyduğu karmaşık duyguları ifade ediyor. Yazar, hatıralarını anımsadığında, kendini o anıları yaşayan kişiden farklı hissediyor. Bu, kişinin zamanla değişen benlik algısını ve geçmişteki "ben" ile şimdiki "ben" arasındaki kopukluğu ortaya koyuyor. "*Yaşadığım benim olan hatıram sanki fotoğraftaki farklı bir ben onu yaşamış gibi*" ifadesi, yazarın geçmişteki anılarına dışarıdan bir gözlemci gibi baktığını ve o anıları yaşayan kişinin kendisi olmadığını düşündüğünü anlatıyor. Yazar özelinde bu durum, zamanla insanların nasıl değiştiğini ve geçmişteki benliklerinden nasıl uzaklaştıklarını göstermektedir. "*Kendimi kıskandım*" cümlesi, yazarın geçmişteki deneyimlerine duyduğu özlemi ve o anıları yaşayan kişiye karşı hissettiği kıskançlığı ifade ediyor. "Hayatta karelerimiz bile bize yabancı oluyorken, biz bu dünyadan hatıralarımızı bile alamıyoruz" ifadesi, yazarın anıların geçiciliği ve zamanın akışıyla birlikte anıların nasıl yabancılaştığını vurguluyor. Yazar, yaşadıkları anılara tutunmaya çalışsa da zamanla bu anıların bile ona yabancılaştığını ve geçmişte kalan şeyleri tamamen sahiplenmenin imkânsız olduğunu ifade ediyor. "Demek hayatta yaşanan her şey onda kalıyor" cümlesi ise, yaşanan tüm deneyimlerin ve anıların, aslında geçmişte kaldığını ve bu dünyadan tamamen alınamayacağını vurguluyor. Bu,

hayatın geçici doğasını ve anıların zamanla nasıl bulanıklaştığını ve değiştiğini kabul etmeyi anlatıyor. Sonuç olarak, bu cümleler yazarın zamanın akışıyla birlikte geçmişteki anılarına ve kendi benlik algısına dair hissettiği karmaşık duyguları, yabancılaşmayı ve hayatın geçiciliğini ifade ediyor.

Yaşama Sevinci/ Yaşam

Yaşama sevinci, hayatın güzelliklerini fark etme, anı yaşama ve her günün değerini bilme yetisidir. Bu duygu, insana enerji, umut ve motivasyon veren bir içsel güçtür. Yaşama sevinci, bireyin hayata pozitif bir bakış açısıyla yaklaşmasını sağlar ve zorluklarla başa çıkma kapasitesini artırır.

"Yaşamak birçok şeyi göze almakmış ben bunu anladım. Yaşamak hayatının içini bir bavulu doldurur gibi heyecanla doldurmakmış. İçine sığdıramamakmış her şeyi. Hep bir şeyleri yapamadan ölmekmiş. Yaşamak, onun ne olduğunu çözmeye çalışmakmış ama hiçbir zaman anlamamakmış." (Üskübistan, s.52). Cümlelerinde yazar, insanın yaşamını sorgulama ve anlamlandırma sürecinde yaşadığı iç çatışmaları, duygusal deneyimleri ve yaşama duyduğu sevinci dile getirir. Yaşamın doluluğu ve boşluğu arasındaki dengeyi bulma çabası, insanın hayatı boyunca devam eden bir süreç olduğunu belirtir. Özellikle 'bavulu doldurur gibi heyecanla.' ifadesi ile her anı dolu dolu yaşamayı ve bu anın verdiği heyecanı dile getirir. Kimi zaman yaşamın içinde yer alan birçok isteğin ve hedefin gerçekleştirilememesi durumunda yaşamın anlamsız hissettirebileceğini dile getiren yazar bu durumların çözülmeye çalışıldığını ancak hiçbir zaman anlanmadığını söylemektedir.

"Açtım içimi yeşil bir vadiye, mavi bir gökyüzüne açtım; döktüm akıttım, Semada dünyayı gördüm, dünya beni gördü. Hayata açtım bütün pencerelerimi, anlamak istedim, tanımak, görmek. Dokunmak hayata, beş parmak ile hissetmek onu taaa derinden; sevebilmek, yaşayabilmek onun içinde. Renklere dokunmak yaşamak demek, nefes almak değil!" (Üskübistan, s.55). Cümlelerinde yazar, yaşamın derinliklerine dair bir içsel yolculuğundan bahsetmektedir. Doğanın sunduğu manzaralara, güzelliklerine ve genişliğine vurgu yapan şair doğayı, hayatı 5 duyu organının tamamıyla hissetmek, onlara dokunabilmek ve onları sevebilmek istediğini dile getirmektedir. Renklere dokunmak istediğini belirterek yaşamın zenginliğini ve derinliğini hissetmek istediğini

vurgulamaktadır. Son olarak yazar, yaşamın anlamını ve değerini anlama çabasından bahsetmektedir.

Ben de sevdim, siyahı, beyazı, beyazlar içindeki noktaları, insan olduğumuzu hatırlatan her şeyi sevdim. Kimilerini içimdeki melodi kargaşasına çok benzediği için sevdim. Bazen caz sevdim, bazen saz dinledim, karışık ezgiler benden bir renk taşıdılar hep; kendimi duygularımın nazına bıraktığım oldu. İşte bu hayat ve ben bu hayatı iyisi ve kötüsüyle sevdim. İnsanları ile kuşları ile, yırtıcı canlı varlıklar ile sevdim. (Üskübistan, s.56).

Cümlelerinde yazar, hayatın tüm yönlerini ve çeşitliliğini kabul ettiğini, sevdiğini ve bu kabul edişin kendisinde yarattığı duyguları ifade etmektedir. Yazar, siyah ve beyaz gibi zıtlıkları ve beyazın içindeki küçük siyah noktaları sevdiğini belirterek, hayatta hem iyi hem de kötü olan her şeyi kucakladığını vurguluyor. Bu, insan olmanın getirdiği tüm deneyimleri ve hisleri kabul etme ve sevmeye anlamına geliyor. "İçimdeki melodi kargaşası" ifadesi, içsel dünyasındaki karmaşıklığı ve duygusal çeşitliliği betimliyor. Caz ve saz dinlemek gibi farklı müzik türlerine olan sevgisi, yazarın hayatında farklılıkları ve çeşitliliği sevdiğini gösteriyor. Müziğin taşıdığı renkler, yazarın duygusal durumlarına hitap ediyor ve onun kendini duygularının akışına bırakmasına izin veriyor. Sonuç olarak, yazar hayatın her yönünü, insanları, kuşları ve hatta yırtıcı canlıları bile sevdiğini belirtiyor. Bu, yazarın hayatı bütünüyle kabul ettiğini ve tüm unsurlarıyla sevmeyi öğrendiğini ifade ediyor.

"Yeni başlangıçlar bulmaya başladım kendime, hayatı yeniden yaşamaya başlamak zordur diyenlere inat, çocuklaşarak yeni başlangıçlar bularak yeni renklerde yaşamaya başladım. Ve gittim, gidebileceğim en uzak ülkelere, ruhuma el salladım. " (Üskübistan, s.70). Cümlelerinde yazar, hayatında yeni başlangıçlar yapma kararlılığını ve bu süreçte hayata karşı çocuk gibi meraklı ve hevesli olmayı seçtiğini ifade ediyor. Aynı zamanda yine hayata karşı derin bir sevgi beslediğini vurguluyor. Yazar, zorluklara ve olumsuz görüşlere inat, hayatı yeniden keşfetmenin ve farklı deneyimlerle zenginleştirmenin önemini vurguluyor. *"Çocuklaşarak yeni başlangıçlar bularak yeni renklerde yaşamaya başladım."* ifadesi, yazarın çocukların saf ve meraklı bakış açısını benimseyerek, hayata taze bir gözle bakmaya başladığını anlatır. Çocukların doğal merakı ve coşkusu, yazarın yaşamına yeni renkler ve heyecanlar katmıştır.

"Günaydın güzel gün, günaydın sana gelecek, günaydın beni bekleyen her şeye, bugüne akşama, geceye günaydın dedim sana mayıs sabahı. Doğduğum ayın baharı günaydın sana. Günaydın ey güzel şehir, günaydın bütün böcekler, çimenler, güller,

sümbüller, minareler, hanlar, hamamlar" (Üskübistan, s.119). Cümlelerinde yazar, yaşama olan sevgisini, günün güzelliklerini ve doğanın canlılığını ve bunların neticesinde yaşadığı coşkuyu ifade eder. Geleceğe ve yaşamın getireceği her şeye olumlu bir şekilde bakmanın önemini vurgular.

Zaman

Zaman, insanlığın varoluşundan bu yana en çok merak edilen ve üzerinde düşünülen kavramlardan biridir. Görülemeyen, dokunulamayan ancak her an hissedilen bir olgu olarak zaman, yaşamın kendisiyle özdeşleşmiş gibidir. Felsefeden fiziğe, edebiyattan sanata kadar pek çok alanda zamanın anlamı ve doğası üzerine incelemeler yapılmış yazılar kaleme alınmıştır.

Hayatta öyle veya böyle yürümek zorundasın yani, zaman durmadıkça saatler bozulmadıkça, hep yürümek gerek. Bazen kanaya kanaya, bazen güle oynaya hep ileriye gider zaman. Sevaplarınla günahlarınla, yakınlarınla uzaklarınla, dostlarınla düşmanlarınla beraber yürürsün... Hiç bitmeyen bir yolculuk sanırsın, hiç bitmeyecekmiş gibi yürürsün, koşarsın, dinlenirsin, eğlenirsin üzülsün, kırılırsın sevinirsin, çocukça bazen, bazen de yorgun bir ihtiyar gibi... (Üskübistan, s.37).

Cümleleri ile yazar, hayatının sürekli bir yolculuk olduğundan bahsetmektedir. Hayatta ilerlemek, zamanın akışına ayak uymak zorunda olduğumuzu söylemektedir. Her zaman ileri gitmek gerektiği vurgusunu yapan yazar, durup geriye doğru baktığımızda bile zamanın bize karşı işlemeye devam edeceğini söylemektedir. Metinde geçen "*Sevaplarınla günahlarınla, yakınlarınla uzaklarınla, dostlarınla düşmanlarınla beraber yürürsün*" ifadesi, hayatımız boyunca yanımızda olan her şeyin bizi şekillendirdiğini ve bu tecrübelerin bizimle birlikte olduğunu belirtmektedir. Metnin sonlarında ise, hayat yolculuğunun hiç bitmeyecek gibi görüldüğünü ancak bir gün son bulacağını çocukluk ve ihtiyarlık sözcükleri ile anlatmıştır.

Zıtlık

Zıtlık, hayatın temel bir özelliğidir. Işık ve karanlık, sevinç ve üzüntü, doğa ve teknoloji... Zıtlıklar, evrenin dengesini sağlar ve çeşitliliği zenginleştirir. Her zıt kutup, diğerini tamamlar ve bir bütün oluşturur.

Zıtlıklar, çoğu zaman karşıtlık gibi algılansa da aslında birbirini tamamlayan unsurlardır. Bir şeyin varlığı, diğerinin yokluğuyla orantılıdır.

Zıtlıklar, insan ilişkilerinde de sıkça karşımıza çıkar. İki insanın birbirinden farklı özellikleri ve düşünceleri, onları birbirlerini tamamlayan bir çift yapar. Zıtlıklar, bir

ilişkiye derinlik katar ve insanların birbirlerini daha iyi anlamasını sağlar. Bir kişinin güçlü olduğu alan, diğerinin zayıf olduğu alandır ve bu şekilde birbirlerini desteklerler. Ancak zıtlıklar sadece karşıtlık değil, aynı zamanda uyumun da bir parçasıdır. Zıt unsurlar, bir araya geldiklerinde bir denge oluşturur ve birbirlerini tamamlarlar. Sonuç olarak, zıtlıklar hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Yazar ve şair Şerif Emin’de yazılarında ve şiirlerinde zıtlık izleği üzerine yazılar ve şiirler kaleme almıştır.

‘Dalların çıt sesinden çıkmış

Yaprakların düşünden kopmuş

Bülbülü sağır etmiş çığlığı

Gülün harını delmiş geçmiş

Bahara kış gelmiş

Kışa yaz...

Yaza gün doğmuş

Geceye alacakaranlık

Üsküp'e rahmet yağmış

Debre'ye kan

Ohri'ye martı konmuş

Şiir Gelmiş Hoşgelmiş

Gözlere mim sürülmüş

Sedaya lâl

Elife vav sarılmış

Bebeklere kefen

Gündüze perçem düşmüş

Şar dağına kar

Kalkanı delmiş geçmiş

Balkanı sevmiş de gelmiş

Zerrinini pür etmiş

Gür olmuş sesi

Şiir gelmiş hoşgelmiş...’’ (Şiir Gelmiş Hoşgelmiş, s.66)

Dizelerinde şair, hoş nidayı temsil eden, sesinin güzelliği ile tanınan ve ötücü bir kuş olan bülbül ile İştme sorunu yaşayan canlıları nitelendirmek için kullanılan sağır kelimesini bir arada kullanarak tezatlık sanatına yer vermiştir. Ayrıca devam eden dizelerde yaz-kış, rahmet-kan, gece-gündüz, Seda-lal, alacakaranlık-gün kelimelerini bir arada kullanarak şiirini zıtlık/tezatlık üzerine inşa etmiştir. Son olarak yaşamı ve hayatın başlangıç aşamasını ifade eden bebek sözcüğü ile yaşamın son bulmasını anımsatan kefen sözcüğünü bir arada kullanarak zıtlık izleği üzerinden şiiri güçlendirmiştir.

‘‘Bana sorarlarsa bundan böyle;

Konuşmak zor değil asıl zor olan susmaktır,

Yazmak zor değil asıl zor olan yazmamaktır,

Ağlamak zor değil asıl zor olan ağlamamaktır,

Anlatmak zor değil asıl zor olan anlatmamaktır,

Ölmek zor değil asıl zor olan yaşamaktır,

Gülmek zor değil asıl zor olan gülümsemektir,

Bilmek zor değil asıl zor olan anlamaktır,

Sevmek zor değil asıl zor olan kalbe girmektir,

Uyumak zor değil asıl zor olan uyanmaktır,

Dertlenmek zor değil asıl zor olan dert taşımaktır,

Suçlu olmak zor değil asıl zor olan suçlanmaktır,

Yetim olmak zor değil asıl zor olan kimsesiz kalmaktır.’’ (Sorsalar Bana, s.71)

Dizelerinde şair, şiirini tezatlık izleği üzerine inşa ederek insanlara seslenmektedir. Şair bu şiirinde, zor gibi görünen ama aslında zor olmayan durum ve eylemlerin neler olduğunu ve asıl zor olan durum ve eylemlerin neler olduğunu tezatlık izleği üzerinden açıklamaktadır. Şiirin ilk dizelerinden itibaren konuşmak- susmak, yazmak-yazmamak, ağlamak-ağlamamak, Anlatmak- anlatmamak, ölmek-yaşamak ve uyumak-uyanmak kavramlarıyla tezatlık izlekleri üzerinde durulmuştur.

"Mutlu bir fakir, huzuru kaybetmiş bir zenginden daha şanslı olamaz mı?"(Üskübistan, s.19). Yazarın zıt kavramlar üzerine kurduğu bu cümlede içsel huzur ve mutluluğun maddi zenginlikten daha değerli olabileceğini vurgulamaktadır. Bu, bireyin kendi iç dünyasında huzur ve tatmin bulmasının, dışsal zenginliklerden daha büyük bir şans ve mutluluk kaynağı olabileceğini ifade etmektedir.

"İki çeşidi olan bir mevsim olup çıkıverdi sarı yapraklar ile baharlar, oysa biri ilk ve biri son. Hayat gibi desene, doğum ve ölüm misali. Meğerse iki noktadan ibaret sandığımız bu hayatı, istediğimizde değiştirebiliyormuşuz." ((Üskübistan, s.45). Cümlelerinde şair; hayat-ölüm, ilk-son, bahar-sonbahar zıtlıklarını kullanarak hayatın döngüsellikinden bahsetmektedir. Ayrıca, hayatın başlangıcı ve sonu gibi görünen iki noktanın arasında ne kadar büyük bir değişim olduğunu dile getirmektedir. Yazar doğum ve ölüm arasındaki süreci, kişinin kendi iradesi ve eylemleriyle anlamlı ve değerli kılabilceğini söyleyerek okuyucuyu hayatının kontrolünü eline almaya ve hayatının her anını bilinçli şekilde yaşamaya davet eder.

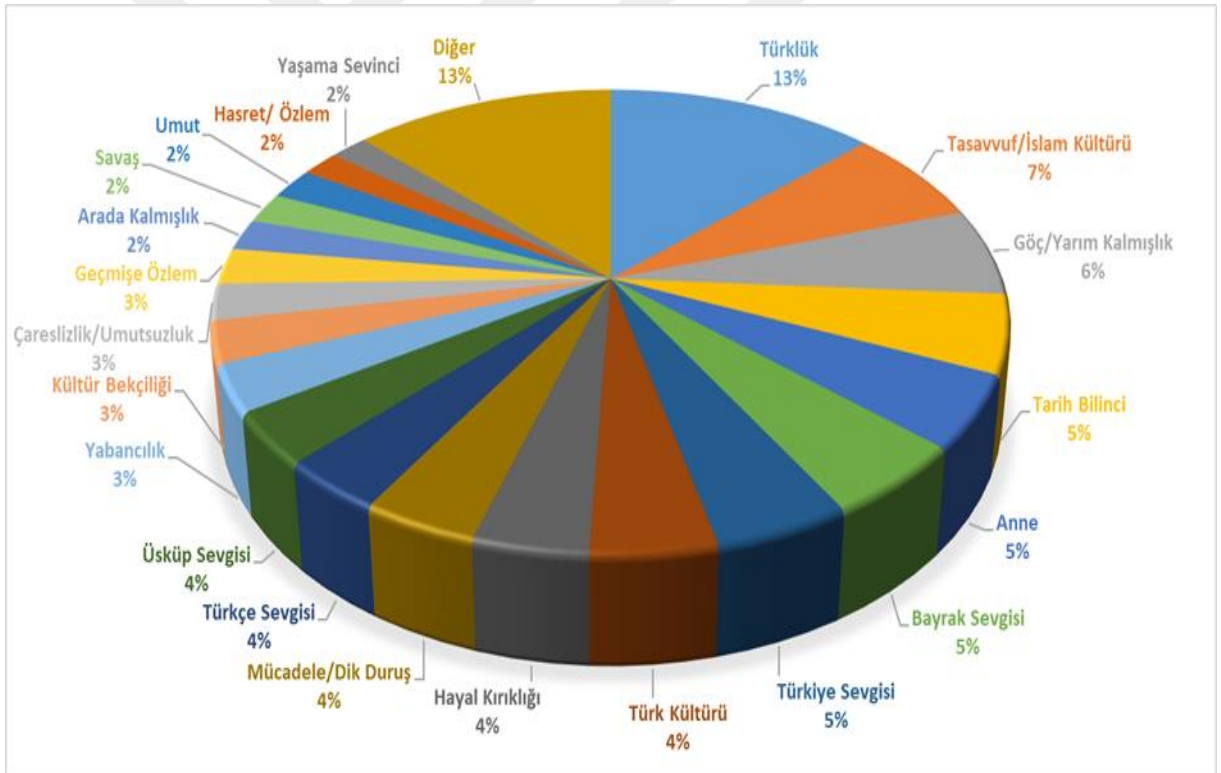
İzleklerin eserlere göre dağılımı

Çalışmada Leyla Şerif Emin'in Bir Üsküp Masalı adlı şiir kitabı, Üskübistan adlı deneme kitabı ve Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin adlı deneme kitabı incelenerek Türkçe izleklerine göre temalara ayrılmıştır. Tüm eserlerin toplu olarak değerlendirildiği veriler ve bu verilerden elde edilen izlekler Grafik 1 ve Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5: Kitaplarda Yer Alan İzlek Sayısı

	Bir Üsküp Masalı	Üskübistan	Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin	Genel
Anne	1	2	11	14
Arada Kalmışlık	2	2	2	6
Baskı/Zulüm	1	0	2	3
Bayrak Sevgisi	3	4	7	14
Çaresizlik/Umutsuzluk	3	3	1	7
Dostluk	0	3	0	3
Fedakârlık/Vefa	0	3	0	3
Geçmişe Özlem	3	3	1	7
Göç/Yarım Kalmışlık	8	5	4	17
Hasret/ Özlem	2	2	1	5
Hayal Kırıklığı	4	0	7	11
Kendini Arayış	0	3	0	3
Kimlik Karmaşası	0	4	0	4
Kültür Çeşitliliği	0	0	1	1
Kültür Bekçiliği	2	2	4	8
Mücadele/Dik Duruş	3	6	2	11
Ölüm/ Kader	2	2	0	4
Savaş	2	1	3	6
Şefkat	1	0	0	1
Şehitlik/ Şehadet	1	0	2	3
Tarih Bilinci	7	2	6	15
Tasavvuf/İslam Kültürü	2	12	5	19
Türk Kültürü	3	1	8	12
Türkçe Sevgisi	2	1	7	10
Türklük	5	5	26	36
Türkiye Sevgisi	3	5	5	13
Türkiye Özlemi	4	0	0	4
Umut	3	2	1	6

Üsküp Ağzı/Şivesi	1	0	0	1
Üsküp Sevgisi	2	6	2	10
Yabancılık	2	7	0	9
Yaşama Sevinci	0	5	0	5
Zaman	0	1	0	1
Zıtlık	2	2	0	4

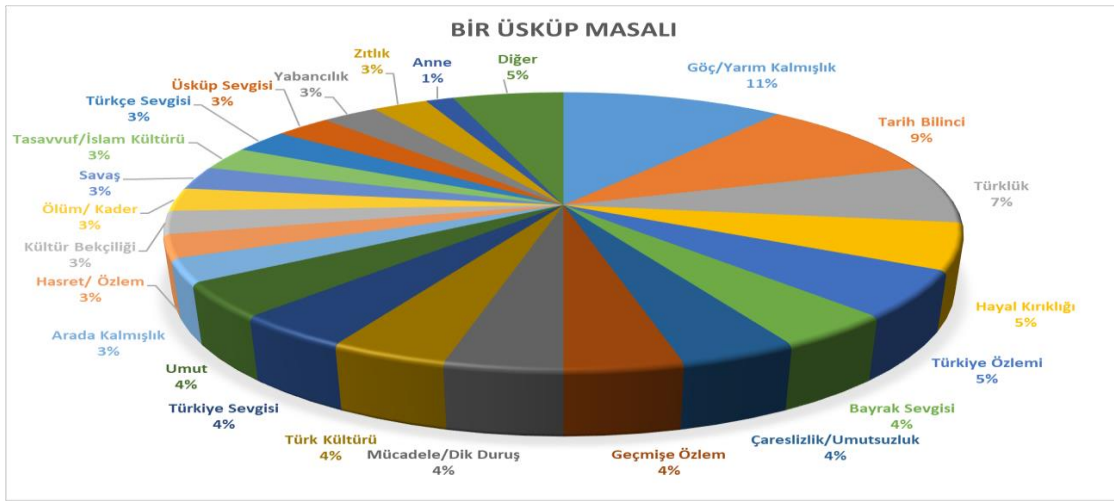
Grafik 1: Leyla Şerif Emin'in Eserlerinde İzlek Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Grafik 1 ve Tablo 5'ten hareketle Üsküplü sanatçının eserlerinin izleklerine bakıldığında en çok tekrarlanan izlek oranının %13 ile "Türklük" olduğu görülmektedir. Sanatçı Leyla Şerif Emin çok dilli ve çok uluslu bir coğrafyada yaşamını sürdürmektedir. Böyle bir ortamda varlığını sürdürebilmek için Türk kimliğine vurgu yaparak yazılarında ve şiirlerinde bunun öneminden bahsetmektedir. Yazarın/şairin eserlerinde Türklük genel

olarak millî kimlik, tarihi kimlik, Türklük geçmişi ve Balkanlardaki Türk varlığı olarak yer bulmuştur. Bu oranı %7 ile “tasavvuf/ İslam kültürü” takip etmektedir. Yazar eserlerinde Türkçe, Türk ve tasavvuf inancını birleştirerek ideal bir Türk vatandaşı portresi ortaya koymuştur. Çünkü yazara göre Türklük İslam inancıyla birlikte olmalıdır ve bu sayede Türklüğün eski parlak ve ihtişamlı günlerine dönülebilir. Yazar Balkanlardaki İslam kültürünün korunması için büyük mücadeleler ortaya koymuştur. Özellikle Rumeli’de kurulan Türk dernekleri aracılığıyla bu mücadeleler devam etmiştir. Verilen bu mücadeleler sonucunda başta Kuzey Makedonya sınırları içinde olmak üzere Rumeli’de birçok cami, mescit ve Müslümanların ibadethaneleri korunmuş veya zarar görenler tamir edilmiştir. Şerif Emin eserlerinin büyük bölümünde ise “göç/yarım kalmışlık” izleğine yer vermiştir. Bu izlek %6 oranında eserlerde kendine yer bulmuştur. Yazar, yazarın ailesi, akrabaları ve arkadaşları geçmişte olduğu gibi bugün de Balkanlar coğrafyasında hayatlarını sürdürmektedirler. Başta Balkan savaşlarının kaybedilmesinin ardından çıkan göç yasaları ve Türklere uygulanan baskı ve zulümler neticesinde yazar sevdiği birçok insanı Türkiye’ye yolcu etmek zorunda kalmıştır. Bu durum yazarın eserlerinde kullandığı kavramlara ciddi ölçüde yön vermiştir. Eserler incelendiğinde bu kavramların bazıları şu şekildedir; *“bavul, tren, tren sesleri, vedalaşma, gar, demir yolu, Allah’a ısmarladık, selam söyle, bizleri unutma, gidince mektup yazmayı unutma, geride kalanlar, boş sokaklar, göz yaşı...”* Örneklerde de görüldüğü üzere sevdiği insanlardan ayrılmanın verdiği duygusal durum yazarın eserlerine yansımıştır.

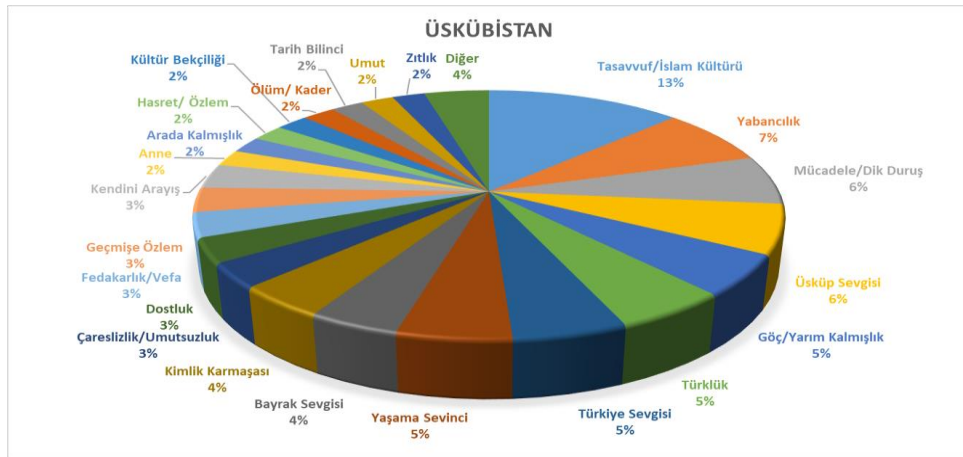
Eserlerde % 5 oranında “tarih bilinci” izleğine yer verilmiştir. Şerif Emin her Türk gencinin öz tarihini çok iyi bilmek zorunda olduğunu ifade etmektedir. Yazar Balkan devletleri hükümetleri tarafından uygulanan eğitim müfredatlarında Osmanlı ve Türk tarihi hakkında gerçeği yansıtmayan bilgilere yer verildiğini söylemektedir. Yazar bu gerçek dışı bilgilerle başta eserleri ile olmak üzere verdiği konferans ve seminerler aracılığıyla mücadele etmektedir. Eserlerinde Osmanlı tarafından uygulanan istimalet politikasına sıkça yer veren yazar yine Osmanlı tarafından bölgeye mimari olarak çok fazla yatırım yapıldığını dile getirmektedir. Bu mücadelenin meyvesinin ise yavaş yavaş alındığını belirten yazar Ah, o Türk zamanı! İfadesinin eskiden “neler çektik!” anlamına geldiğini, şimdi aynı ifadenin o dönemlerdeki adalet ve barış ortamına duyulan özleme yönelik olduğunu belirtmektedir. Bu izleği takip eden izlek ise yine %5 oranında yer verilen “anne” izleğidir. Yazara göre anne Türk aile yapısının temelini oluşturur ve

çocukların ilk öğretmenidir. Yazar eserlerinde Türkçeye ve Türk kültürüne dair birçok şeyi annesinden öğrendiğini ifade etmektedir. Yazara göre anne yol gösteren ve koruyan konumundadır. Aile içerisinde anne çocuklarına Türk örf ve geleneklerini gerek davranışlarıyla gerekse de hareketleriyle öğreterek/aktararak çocuğun etnik kimliğinin ortaya çıkmasında ve bu kimliğin bilincinde olarak yaşamasında büyük pay sahibidir. Anne izleğini takip eden bir diğer izlek ise kendine % 5 oranında yer bulan “bayrak sevgisi” izleğidir. Yazara göre Türk bayrağı umuttur. Bayrağın dalgalandığı her yerde umut daima var olmaktadır. Yazar Türk bayrağı ile kendisi arasında et ve tırnak metaforu ile bağ kurmuştur ve etin tırnaktan asla ayrılmayacağını belirterek Türk bayrağına olan sevgisini ve bağlılığını dile getirmiştir. Ayrıca Türk bayrağının atalarından bir emanet olduğunu vurgulayan yazar bu emaneti ne pahasına olursa olsun kıyamete kadar koruyacağını dile getirmektedir. Bunu takiben “Türkiye Sevgisi” izleğine % 5 oranında yer verilmiştir. Yazar Türkiye’nin fiziki sınırları dışında doğup büyüye de Türkiye’ye olan özlemi ve sevgisi daima var olmuştur ve eserleri aracılığıyla bunu daima dile getirmiştir. Özellikle ana vatandan uzak kalmanın verdiği özlem duygusuyla Türkiye’ye daha sıkı bağlarla sarılmıştır. Yazar eserlerinde Türkiye’yi ne pahasına olursa olsun korunulması gereken yer olarak görmektedir. Bu uğurda gerekirse canını dahi verebileceğini Çünkü Türkiye olmadan zulümlerin ardı arkası kesilmeyeceğini ifade etmektedir. Yine yazara göre Türkiye Balkan toplulukları üzerinde koruyucu ve birleştirici gücü bulunan bir ülkedir. Bu sebeple de özellikle Balkanlardaki Müslüman toplulukları olmak üzere Balkanlar genelinde sevgi ve saygı duyulan bir ülkedir.

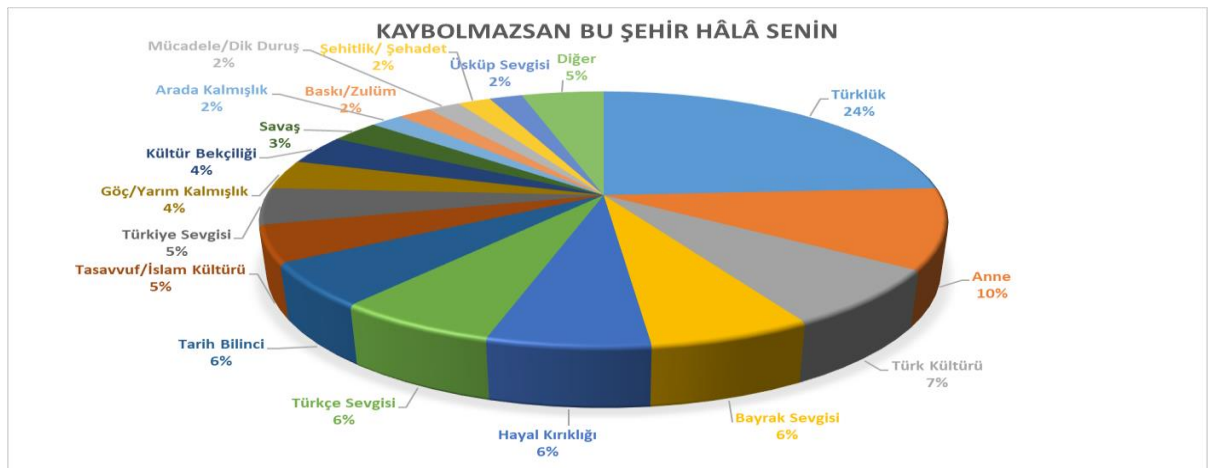
Grafik 2 Leyla Şerif Emin'in Bir Üsküp Masalı adlı şiir kitabındaki İzlek Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Grafik 2'deki veriler incelendiğinde, Bir Üsküp Masalı adlı şiir kitabında en çok göç/yarım kalmışlık izleğine yer verilmiştir. Kitabın izleklerine bakıldığında en çok tekrarlanan izlek oranının %11 ile göç/yarım kalmışlık olduğu görülmektedir. Bunu takiben %9 oranında tarih bilincine yer verilmiştir. Diğer izlekler sırasıyla şu şekildedir: Türklük %7, hayal kırıklığı %5, Türkiye özlemi %5, bayrak sevgisi %4, çaresizlik/umutsuzluk %4, geçmişe özlem %4, mücadele/dik duruş %4 Türk kültürü %4, Türkiye sevgisi %4, umut %4, arada kalmışlık %3, hasret/özlem %3, kültür bekçiliği %3, ölüm/kader %3, savaş %3, tasavvuf %3, Türkçe sevgisi %3, Üsküp sevgisi %3, yabancılık %3, zıtlık %3, anne %1 ve diğer izlekler %1'dir. Şair Bir Üsküp Masalı adlı şiir kitabında 27 izleğe yer vermiştir.

Grafik 3 Leyla Şerif Emin'in Üskübistan Adlı Deneme Kitabındaki İzlek Dağılımlarına İlişkin Bilgiler:

Grafik 3'teki veriler incelendiğinde, yazar Üskübistan adlı deneme kitabında en çok tasavvuf/ İslam kültürü izleğine yer verilmiştir. Diğer izlekler sırasıyla şu şekildedir: yabancılık %7, mücadele/dik duruş %6, Üsküp sevgisi %6, göç/yarım kalmışlık %5, Türklük %5,, Türkiye sevgisi %5, yaşama sevinci %5, bayrak sevgisi %4, kimlik karmaşası %4, çaresizlik/umutsuzluk %4, dostluk %3, fedakarlık/vefa %3, kendini arayış %3, anne %2, arada kalmışlık %2, hasret %2, kültür bekçiliği %2, ölüm/kader %2, tarih bilinci %2, umut %2, zıtlık%2 ve diğer izlekler %4'tür. Yazar Üskübistan adlı deneme kitabında 27 izleğe yer vermiştir.

Grafik 4: Leyla Şerif Emin'in Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin Adlı Deneme Kitabındaki İzlek Dağılımlarına İlişkin Bilgiler

Grafik 4'teki veriler incelendiğinde, yazar Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin adlı deneme kitabında en çok Türklük izleğine yer verilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin adlı deneme kitabının diğerlerinden farkı birinci sıradaki izlek ile diğer izlekler arasında ciddi bir fark olmasıdır. En çok yer verilen Türklük izleğine %24 oranında yer verilirken buna en yakın sırada bulunan anne izleğinin oranı %10'dur. Diğer izlekler sırasıyla şu şekildedir: Türk kültürü %7, bayrak sevgisi %6, hayal kırıklığı %6, Türkçe sevgisi %6 tarih bilinci %6, tasavvuf %5, Türkçe sevgisi %5, göç %4, kültür bekçiliği %4, savaş %4, arada kalmışlık %2, baskı/zulüm %2, mücadele %2, şehitlik %2, Üsküp sevgisi %2 ve diğer izlekler %5'tir. Yazar Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin adlı deneme kitabında 22 izleğe yer vermiştir.

Tüm eserler incelendiğinde izlek çeşitliliği açısından en zengin eserin Üskübistan adlı deneme kitabı olduğu saptanmıştır. Çeşitlilik açısından en az izlek barındıran eserin ise Bir Üsküp Masalı adlı eser olduğu görülmüştür. Ayrıca tüm eserlerde ortak olarak kullanılan izlekler anne, arada kalmışlık, bayrak sevgisi, çaresizlik, fedakârlık, geçmişe özlem, göç, hasret, kültür bekçiliği, mücadele, savaş, tarih bilinci, tasavvuf ve Türk kültürü iken sadece Üskübistan adlı eserde yer alan ve diğer eserlerde olmayan izlekler ise dostluk ve fedakarlıktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Üsküplü sanatçı Leyla Şerif Emin'in "Bir Üsküp Masalı, Üskübistan, Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin" isimli eserleri incelenerek bu eserlerdeki Türkçe ve Türk kültürünü çağrıştıracak izleklere yer verilmiştir. Leyla Şerif Emin'in incelenen eserlerinde sanatçının kendisine ait özgün bir dili olduğu ve Türkçe ve Türklük bağlamında izlek kullanma konusunda yaratıcı olduğu görülmüştür. Şerif Emin şiirlerinde şiirin birçok temasına/izleğine yer vermiştir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlardan biri, incelenen eserlerin genelinde toplam 35 izleğin kullanılmış olduğudur. Tespit edilen izleklerin oranı en yoğunundan en aza doğru şu şekildedir: Türklük %13 , tasavvuf %7, göç/yarım kalmışlık %6 , tarih bilinci %5 , anne %5 , bayrak sevgisi %5 , Türkiye sevgisi %5 , Türk kültürü %4 , hayal kırıklığı %4 , mücadele %4 , Üsküp sevgisi %4 , Türkçe sevgisi %4 , yabancılik %3 , kültür bekleliği %3 , geçmişe özlem %3 , çaresizlik %3 , umut %2 , savaş %2 , arada kalmışlık %2 , yaşama sevinci %2 , hasret %1 , zıtlık %1 , Türkiye özlemi %1 , kimlik karmaşası %1 , ölüm %1 , şehitlik/şehadet %1 , kendini arayış %1 , dostluk %1 , vefa %1 , baskı/zulüm %1 , kültür çeşitliliği %1 , şefkat %1 , Üsküp ağzı/şivesi %1 ve zaman %1'dir. Tespit edilen bu izlekler yazarın bireysel ve toplumsal kimliğinin eserlerine yansımalarını içermektedir.

Sanatçı şiirlerinde bireysel temaların yanı sıra toplumsal temalara da sıkça yer vermiştir. Bunların oranlaması yapıldığında toplumsal temaların ağır bastığı söylenebilir. Toplumsal temaların içerisinde sırasıyla *göç/yarım kalmışlık*, *Türklük/Türk edebiyatı*, *tarih bilinci* ve *mücadele* izlekleri yer almıştır. Sanatçı şiirlerinde düşünsel ağırlığın yanı sıra yoğun duygusallığa da yer vermiştir. Özellikle yoğun duygusallığın arttığı şiirlerinde sıklıkla imgelem de kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu durum şairin düşünsel ağırlıklı yazdığı şiirlerinde imgelem kullanmadığı anlamına gelmemektedir. Şiirler baştan sona kadar incelendiğinde şair tarafından bazı imgelemlerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan en önemlileri; *tren*, *vagon*, *bavul* ve *umuttur*. Leyla Şerif Emin'in şiirlerine bakıldığı zaman şairin şiirlerinin tabanını oluşturan bu imgelemler şairin şiirlerinin sağlam bir ana dil yani Türkçe zeminine oturtulmasına olanak sağlamıştır. Bu sayede şairin şiirleri Türkçe ve Türk kimliği açısından özgün bir niteliğe kavuşmuştur.

Sanatçının *Kaybolmazsan Bu Şehir Hala Senin* ve *Üskübistan* adlı deneme kitapları incelendiği zaman 35 izlek tespit edilmiştir. Bu izlekler birbirinden bağımsız değildir ve birlikte ele alınabilir çünkü yazar aynı cümle içerisinde birden fazla iletiye yer vermiştir. Yazarın en çok yer verdiği izlekler sırasıyla; *Türklük/Türk edebiyatı, tasavvuf/İslam kültürü, göç/yarım kalmışlık, tarih bilinci, anne, bayrak sevgisi ve Türkiye sevgisidir*. Yazarın eserlerinde en çok yer verdiği izlek *Türklük* izleğidir. Bu izleklerin sayıca ve oranca fazla olması tesadüf değildir. Şerif Emin çok uluslu bir toplumda yaşamını sürdürmektedir. Bu toplumda millî kimliğini ve değerlerini koruması açısından gerek Türk toplum teşkilatları gerekse de yazdığı eserler vasıtasıyla Balkanlarda Türklük mücadelesini sürdürmektedir.

Şairin *Bir Üsküp Masalı* adlı şiir kitabında en çok yer verdiği izlek *göç/yarım kalmışlık* izleğidir. Bunu takip eden izlek ise *tarih bilinci* izleğidir. İki izlek arasında oransal olarak ciddi bir fark bulunmamaktadır. Sanatçı bu şiir kitabında bireysel temaların yanı sıra toplumsal temalara da sıkça yer vermiştir. Bu duruma şairin içinde yaşadığı toplumun etkisi büyük olmuştur. Zira şair çok uluslu bir toplumda yaşamaktadır ve bu durum kendisine bireysellikle beraber toplumsal bir sorumluluk yüklemektedir. Bu durum şairin şiirlerine yansımıştır.

Sanatçının *Üskübistan* adlı deneme kitabında en çok *tasavvuf/ İslam kültürü* izleğine yer verilmiştir. Sanatçının tasavvuf izleğine bu denli yer vermesinin ana sebebi başta Üsküp olmak üzere Kuzey Makedonya sınırları içerisinde İslam kültürünün korunması ve yaşatılması amacıdır. Ayrıca tasavvuf izleğinin yanı sıra bireysel izleklere de yer vermiştir.

Sanatçı *Kaybolmazsan Bu Şehir Hâlâ Senin* adlı deneme kitabında en çok *Türklük* izleğine yer verilmiştir. Bu kitabı diğer kitaplardan ayıran en önemli özelliği ise birinci sıradaki izlek ile diğer izlekler arasında ciddi bir fark bulunmasıdır. Birinci sırada bulunan Türklük izleğinin oranı diğer tüm izleklerin oranının % 24'üne denk gelmektedir.

Bunu takiben sanatçı tarafından en çok üzerinde durulan konu *tasavvuftur*. Tasavvuf ve Türklük, tarih boyunca iç içe geçmiş ve birbirini derinden etkileyen iki önemli olgudur. Tasavvuf, İslam'ın manevi ve mistik boyutunu ifade ederken Türklük ise Türk milletinin kültürel ve etnik kimliğini temsil eder. Tasavvuf ve Türklük, Türk-İslam

kültüründe ayrılmaz bir bütün oluşturur. Şerif Emin bundan yola çıkarak eserlerinde tasavvuf, Türklük ve Türkçe arasında sıkı bir bağ kurmuştur.

Sanatçının eserlerinde baskın bir yer tutan ve Rumeli imgesiyle sıkı bir ilişkisi olan izlek *göç/yarım kalmışlık* izleğidir. Balkanlarda yaşanan baskı, göç ve göç anlaşmaları sebebiyle yazar, hayatı boyunca sürekli sevdiği insanları yolcu etmek zorunda kalmıştır. Bu durumun izlerini ve yansımalarını Leyla Şerif Emin'in eserlerinde görmek mümkündür. Yazar yaşanan bu göçlerin ardından içinde bulunduğu ruh halini eserlerine metaforik anlamlar yükleyerek yansıtmaktadır.

Yazarın deneme kitaplarında yer verdiği bir diğer izlek ise *Türkiye/vatan sevgisi*dir. Yazar her ne kadar Türkiye sınırları içerisinde doğup büyüme de hatta Türk vatandaşlığı bulunmasa da Türk soyludur ve kendi yazılarına göre kimlik sadece bir kâğıt parçasından ibarettir. Yazarın Türkiye sevgisinin bu denli yüksek olmasında ailesinden aldığı eğitimin ve onlardan gördüğü Türk kültürü ve geleneklerinin payı büyüktür. Yazar başta annesi olmak üzere diğer aile üyelerinin daima Türk kültürüne göre yaşamlarını sürdürdüğünü söylemektedir.

Vatan sevgisi izleğini *anne* kavramı takip etmektedir. Yazara göre anne sadece çocuklarını doğurup büyüten değil aynı zamanda eğiten kişidir ve yazarın eğitiminde annesinin rolü çok büyüktür. Ayrıca üzerinde önemle durulan izleklerden bir diğeri *Üsküp sevgisi*dir. Yazarın doğup büyüdüğü şehir olan Üsküp'e yazar çok büyük anlam yüklemektedir. Üsküp sadece doğup büyüdüğü şehir olarak değil aynı zamanda Osmanlı'dan kalan bir miras, bir emanet olarak görülmektedir. Bu nedenle Üsküp sevgisine sıkça yer verilmiştir.

Son olarak sanatçı toplumsal konulara ve toplumsal bilince eserlerinde büyük önem vermiştir. Bunun bir yansıması olarak sosyal kimliğin ve sosyal sorumluluğun eserlerinde konu edinildiği görülmektedir. Leyla Şerif Emin'in hayatı 2002 yılında arkadaşlarıyla kurduğu Köprü Dergisi'nin ardından başka bir evreye evrilmiştir. Şair Köprü Dergisi'nin kurulmasının ardından daha çok sosyal konularda yazılar yazmaya başlamıştır. Bireysel kimlikten sosyal kimliğe geçişini sağlayan bu durum hayatını yeniden şekillendirmiştir. Şairin eserlerine de sosyal konular önemli ölçüde yansımıştır. Şair bu çerçevede sosyal konulara ait birtakım unsurlara şiirlerinde ve yazılarında yer

vermiştir. Leyla Şerif Emin'in Rumelili kimliği konusundaki hassasiyeti eserinde yansıtılmıştır.

Bu çalışmanın sonuç ve bulguları ışığında yapılacak başlıca öneri, Leyla Şerif Emin'in kitaplarında olduğu gibi, o coğrafyada yaşayan diğer şair ve yazarların eserlerinin bu çerçevede ele alınıp incelenmesidir. Bu bağlamda farklı sanatçıların Türkçe ve Balkanlar konusundaki izlekleri tespit edilebilir ve Balkanlar'da Türkçenin ve Türk kültürünün yansımalarına daha farklı perspektiflerden bakılabilir.

KAYNAKÇA

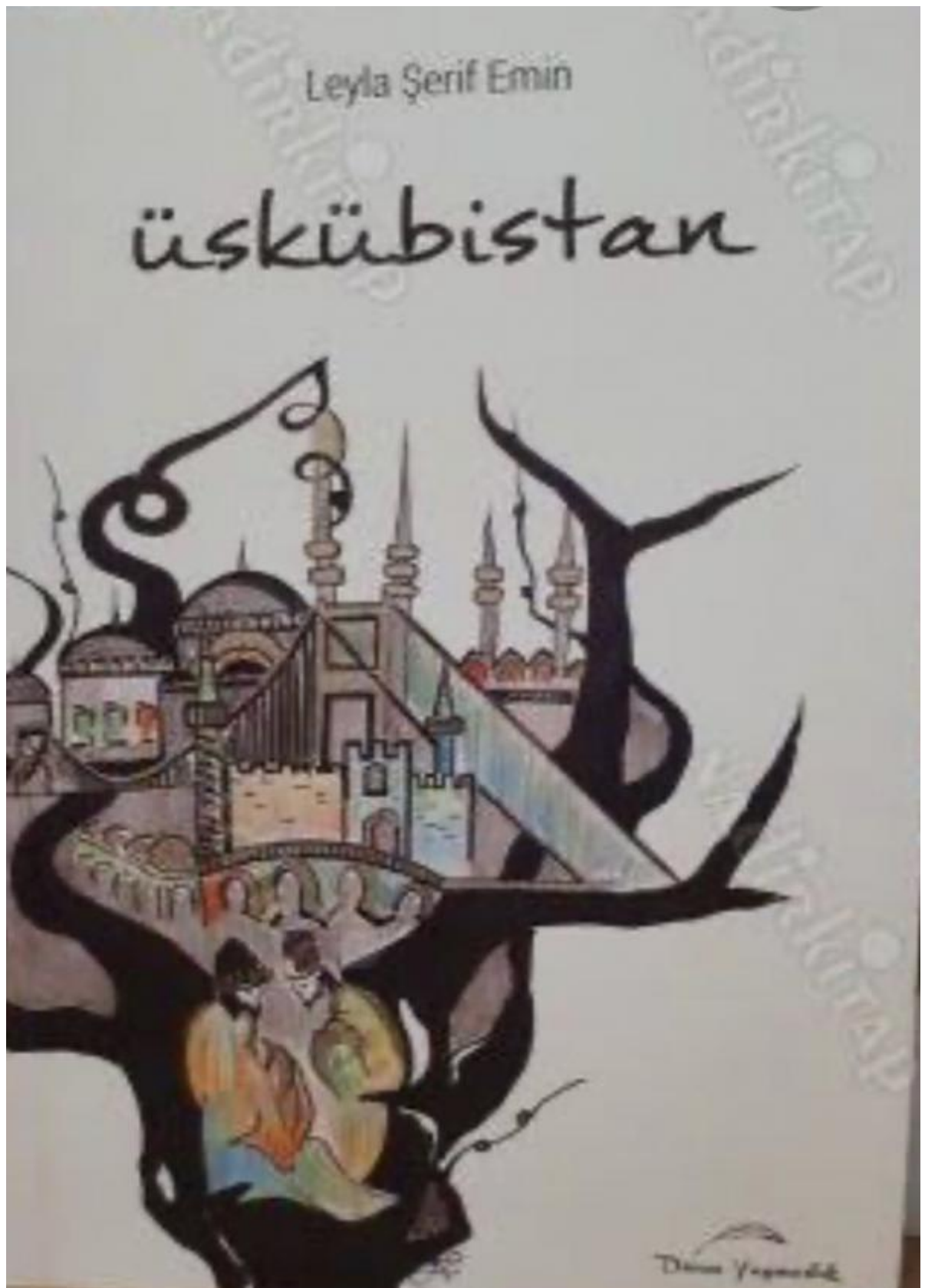
- Ağanoğlu H. Y., (2013). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Talihi: Göç, İz* Yay.s. 373. Aktaran: Turan Çelebi.
- Ağanoğlu, A. Y., Bayram, S., Karaca, Y., Torun, A. S., ve Yıldıztaş, M. (2005). *Osmanlı yönetiminde Makedonya*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Aliov, M. (2019). *Çağdaş Makedonya Türk edebiyatına katkısı bakımından köprü Dergisi'nde çıkan şiirler üzerine tematik bir inceleme (2002-2017)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alp, İ. (1990). *Belge ve fotoğraflarla Bulgar mezâlimi: (1877-1989)*. Ankara: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Çayırılı, N. (2007). Osman Karatay, Bilgihan A. Gökdağ (Derl.), Makedonya Türkleri, Balkanlar El Kitabı Cilt 2: Çağdaş Balkanlar. Ankara: KaraM&Vadi Yayınları.
- Çelebi, T. (2014). *Makedonya Türk çocuk edebiyatında sevinç dergisi ve bu dergideki şiirler üzerine tematik bir inceleme*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Çetin, N. (2007). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Durukoğlu, S. (2012). *Bekir Yıldız'ın eserlerinde izlek ve yapı*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Hamzaoglu, Y. (2010). *Balkan Türklüğü I-II-III*. Üsküp: Logos-A.
- Hasan, H. (1998). Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan. Üsküp: Birlik Yayınları
- Hayber A. ve Özcan R. (2009) Üsküp yıldız “pazar günleri çıkar açık Türkçe risaledir”. Üsküp: Matüsiteb Yayınları.
- İlgürel, M. (1999). Osmanlı Devleti'nde istimâlet siyaseti. *XII. Türk Tarih Kongresi*, 941-947.
- İlgürel, M. (2001). İstimâlet. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

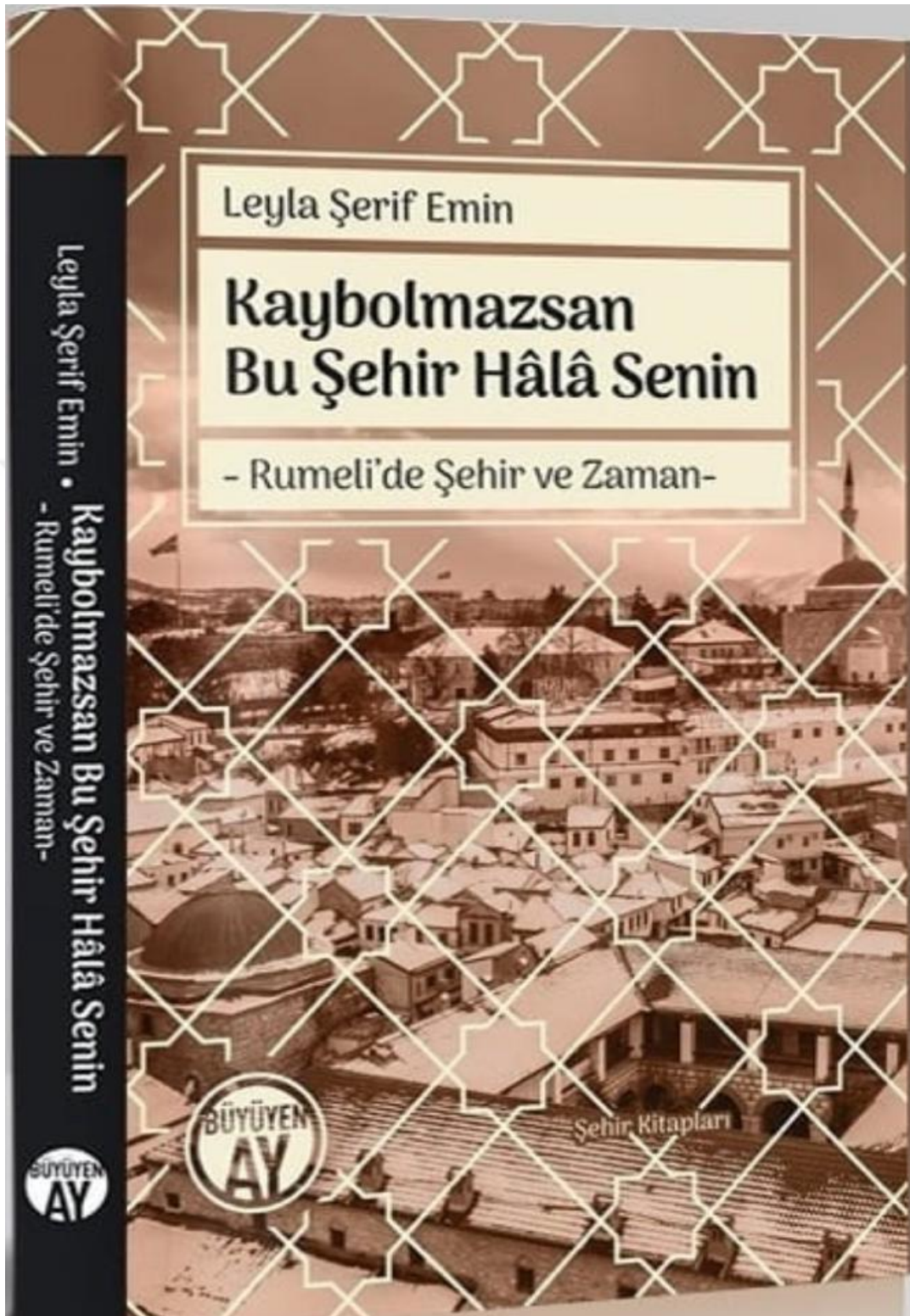
- İnalçık, H, (2005). “Türkler ve Balkanlar”, *Bal-Tam Türklük Bilgisi 3*, Prizren: Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi.
- İsen M. (2009). *Varayım gideyim Urumeli'ne Türk edebiyatı'nın balkan boyutu*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Karatay, O. ve Gökdağ, B. A. (Der.). (2007). *Balkanlar El Kitabı: Çağdaş Balkanlar* (C. 1-2, C. 2). Ankara: Karam&Vadi Yayınları.
- Mustafa T., (2007). "*Yugoslav Devletinin Kuruluşu ve Krallık Dönemi*", Balkanlar El Kitabı Cilt 2: Çağdaş Balkanlar, KaraM&Vadi Yay., Çorum/Ankara, s. 4. Aktaran: Turan Çelebi.
- Nuredin, A, (2011). *Balkanlar'dan Türkiye'ye göç ve etkileri*. Ankara: Çağla Yayınları.
- Ortaylı İ, (2006). *Osmanlı barışı*. İstanbul: Ufuk Kitap Yayınları.
- Özer, M, (1998). *Üsküp'te Türk mimarisi (XIV.-XIX.yy.)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sancaktar, C. (2011). Balkanlar'da Osmanlı hakimiyeti ve siyasal mirası. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 27-47.
- Sipahioğlu, B. (2010). *Dünden bugüne Balkanlar*. İstanbul: Akademi Yayın.
- Şerif Emin, L, (2016). *Üskübistan*, Divan Yayıncılık.
- Şerif Emin, L, (2019). *Bir Üsküp Masalı*, Divan Yayıncılık.
- Şerif Emin, L, (2021). *Kaybolmazsan Bu Şehir Hala Senin*, Divan Yayıncılık.
- TDK [Türk Dil Kurumu]. (t.y.) Erişim Tarihi: 05.02.2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- Trakyanet, (2022). <https://trakyanet.com/rumeli/makale/trakya-halklari/1454-balkan-turkleri.html> [Erişim tarihi: 22.04.2023].
- Türkeş, M, (2007). *Yugoslav Devletinin Kuruluşu ve Krallık Dönemi*, Balkanlar Kitabı Cilt 2: Çağdaş Balkanlar. Ankara: KaraM&Vadi Yayınları
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı tarihi*. (C. 1-4, C. 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Baki S. vd. (2009). *Makedonya'da İlkokul ve Lise Türkçe Eğitimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Üsküp: Haz. MATÜSİTEB.

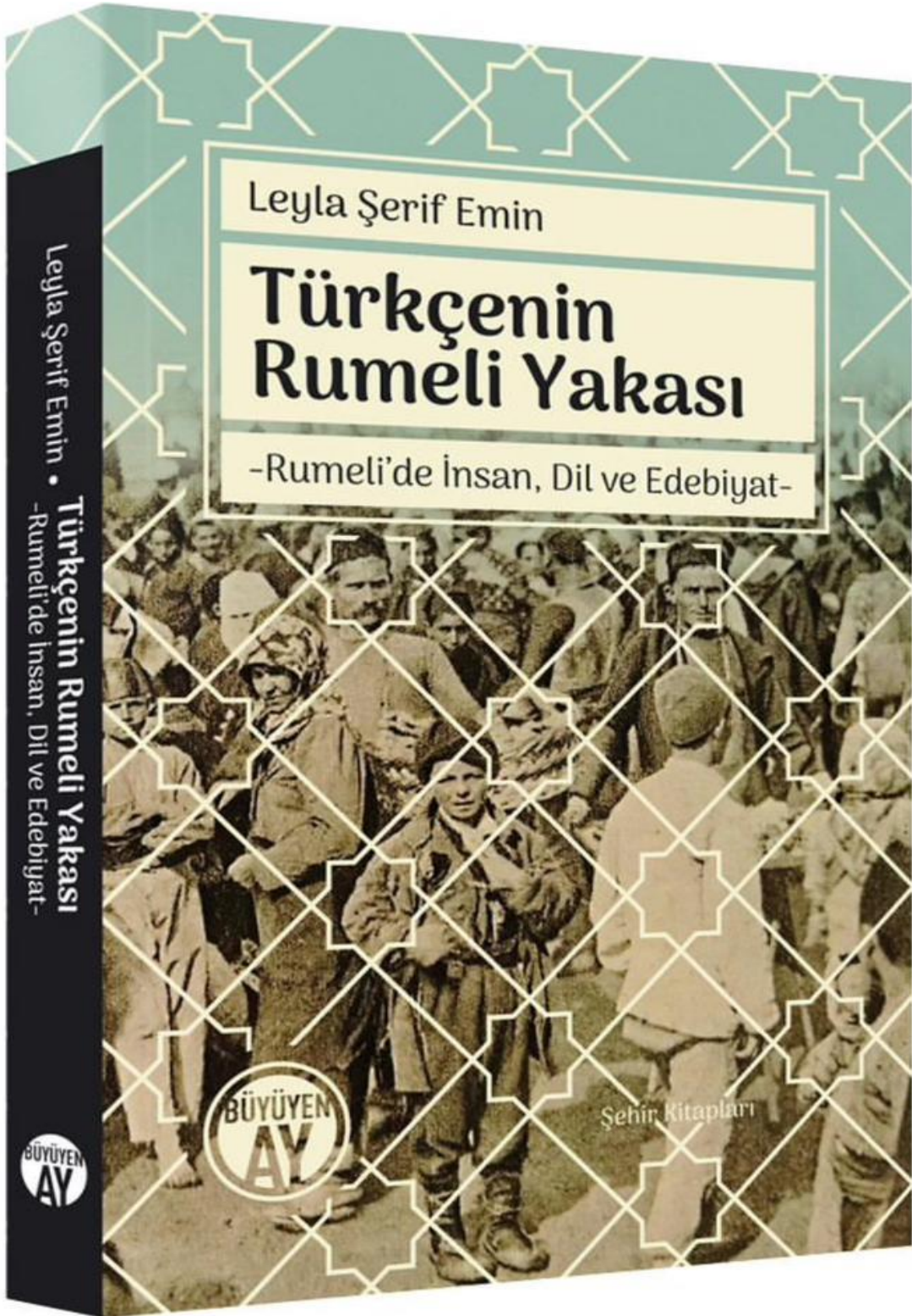
Ekler

Ek 1: Leyla Şerif Emin'in Eserleri

Ek 2: Leyla Şerif Emin Röportajı

Leyla Şerif Emin ile yapılan röportajda çocukluk döneminin edebi kişiliğine dair etkisi hakkında şunları nakletmiştir:

“Dünyaya gelip büyüdüğüm belde olan Çayır Belediyesi, Üsküp’te nüfusun çoğunluğunu Müslümanların (Türkler, Arnavutlar, Boşnaklar vs.) oluşturduğu bir belediyedir. Osmanlı döneminden kalan tarihi eserlerin çoğu bu bölgede varlığını sürdürüyor (Tarihî Üsküp Türk Çarşısı, Hanlar, hamamlar, camiler, Saat Kule...) Eskiden bu bölgedeki mahalleler ismini orada bulunan camiden sebep almıştır. Mesela Yahya Kemal Beyatlı, Üsküp’ün Ishakiye Mahallesi’nde doğduğunu yazmıştır. Bahsedilen yer İshak Paşa Camii ya da günümüzde Alaca Camii olarak bilinen caminin içinde bulunduğu mahalledir. Ben de bu caminin karşısında bulunan evde doğup büyüdüm. Halklar Tiyatrosu ve Bit Pazarı ise günümüzde bahsettiğim bölgede yer alır. Yahya Kemal Beyatlı “Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatıralarım” kitabında ise tam olarak bu mahalleden bahseder. Günümüzde Yahya Kemal Beyatlı’nın evi yıkılmamış olsaydı benim doğup büyüdüğüm ve şu an oturduğum evin tam karşısında Beyatlı’nın evi duracaktı. Bu mahallede Türkler, Makedonlar, Arnavutlar

Benim yaşadığım evin bir kapısı Kurşunlu Han’a bir kapısı da Tiyatro binasına açılırdı. Bu bölgede yaşayan akrabalarının evleri dahil her ev bir bahçeye çıkardı ve haliyle o bölgedeki tüm Türkler’in evi de bu şekildeydi. Komşulara açılan kapıcıklar onun yanında kuzenler, yengeler, amcalar dedeler ve ninelerin etrafında kalabalık bir ortamda geçti çocukluğum. Tiyatro binasına açılan kapıdan çıkınca ise kocaman bir park vardı ve bu park ben dahil o mahalledeki tüm çocukların oyun alanına dönüşmüştü. O mahallede daha çocukken Türkçe yanında Arnavutça ve Boşnakçayı öğrenmiştim. Makedoncayı da hem okuldaki hem de yaşadığım ortamdaki insanlardan öğrendim. Çocukluğumun bir kısmı hem annemin babası Musli Ağa hem de babamın babası Uzun Ali’nin yanında geçti. Öz anneannemi ve babaannemi hiç tanımadım ama üvey anneannemin ve babaannemin yanında da hiç yabancılık çekmedim. Her ikisi de aslen Kosovalıdır. Dedem Uzun Ali gençliğinde bir ara Ankara ve İstanbul’da kalmış. Göç eden akrabaların yanına gidince orada bir süre ç

Ben babamın mesleği olan öğretmenliği çocukluk yaşlarından itibaren hayal ederdim. Annesi terziydi ve devamlı dikişler ve kumaşlar içinde büyümüştü. Annem ilkokul mezunu olsa da aslında mesleği sayesinde birçok insanla devamlı irtibatla olmuş. Genelde kadın giyimi üzerine terziilik yaptığı için müşterilerinden birçoğu Makedon doktorlar, farklı mesleklerden kadınlarmış ve devamlı evlerine gelip giderlermiş. Annem de (Zehra Hanım) babasından kalan bazı kitaplar olsun, arkadaş çevresinden olsun devamlı yeni şeyler öğrenmiş. Benim hayatında annemin çok etkisi vardır. Özellikle Türkçe konusunda millî hislerin yoğunluğunu ondan aldım. Daha çocuk yaşlarda Türkçe kelimelerin kullanılması konusunda annemin emeği çoktur. Annem (Zehra Hanım) o dönemde etrafta konuşulan dillerden geçen bazı kelimeler konusunda bize her zaman doğrusunu öğretmeye çalışırdı. Üç dil bilen annemin başta bu konu olmak üzere üzerimde etkisi çoktur.

Çocukluk yaşlarından itibaren gözlem yapmayı severdim ve annemden birçok şey öğrenirdim. Resim çizmeyi, dikiş dikmeyi, bazı bitkisel ilaçların yapımı, eczanedeki

ilaçların neyin ne için olduğunu... Çocukluğunun bir bölümü dedem Ali Şerif'in Üsküp'teki Çifiliğinde geçti. Yaz aylarında babam ile tatil zamanlarında oraya gitmeyi çok severdim. Babam öğretmendi ve okuldan arta kalan zamanlarında toprak ile ilgilenirdi. Yaz aylarında okulun dışında babamla hem daha çok zaman geçirmek hem de eğlenmek için çiftlikte zaman geçirmeyi çok severdim. Çiftlik evinin önünden dağ ve ova, arka bahçesinden ise Üsküp şehri görünürdü. Akşam Üsküp'ü izlemek bana her zaman ilham kaynağı olurdu. Özellikle kitap okumak ve yazı yazmak için en büyük ilham kaynağım buydu. Ancak yaşadığım mahalle de bir o kadar ilham kaynağı olmuştur.

Çocukluğunda birçok caminin ve tarihi eserin yarısı yıkılmış şekildedir. (Hüdaverdi Camii, Dükkancık Camii, Arasta, Hatuncuk, Altı Ayak Türbesi). Mahallede aynı okulda okuduğum arkadaşının vardı ve büyük çoğunluğu Türk'tü. Evlerinin karşısında Tiyatro binası olduğundan o geniş park alanında evcilik oyunlarının yanı sıra kendimizce uydurduğumuz birçok oyun oynardık. Annemin (Zehra Hanım) dikişlerinden arta kalan kumaşlardan oyuncak bebeklerime elbiseler dikmeyi severdim ve annem de bana oyuncak bebek almayı çok severdi. Bu sayede çocukluğum hem oyuncaklar hem tarihi mekânlar hem de bulduğum toprakların etkisiyle masal gibi geçti. Her ne kadar ülkede bazı olumsuzluklar yaşanmaya başlamış olsa da yaşadığım mahalle tipik bir Türk mahallesiydi ve biz mahallemizde mutluyduk. Örneğin o dönemlerde Eurovizyon şarkı yarışması popüler olduğu için arkadaşlarımız ile aramızda yarışmalar bile yapardık. Her zaman Türkiye'yi temsil eden birisi mutlaka bulunurdu ve genellikle o birinci olurdu. Sadece minaresi kalmış camile

Yosip Broz Tito Lisesine 1995 yılında kaydımı yaptırdığımda ülke çoktan dağılmıştı Bosna savaşının son demleri yaşanıyordu. İlkokulun son senelerini ise savaş havasında tamamladık. Bosna'dan gelen mülteciler mahallemizde de vardı. Yugoslavya dağılıyordu, haberlerde sadece savaş vardı. Babamın hüznü annemin tedirginliği ekonomik krizlerin hepsini hatırlıyorum. Savaşa rağmen biz çocuktuk ve mahallede oyun oynarken bambaşka bir dünyada yaşıyor gibiydik. Ülkemizde üçten fazla millet yaşıyordu, liseye kayıt yaparken bile bazı haksızlıklar yaşıyorduk. Yosip Broz Tito lisesi şehrin en iyi liselerinden biriydi ama eğitim dili Makedonca idi. Bir Türk sınıfı yeniden açılmıştı babalarımızın o dönem eğitim bakanlığına gidip gelmelerini hatırlıyorum. Lisedeyken Arnavutlar Pedagoji bölümü açmak istediği için Makedonlar protestolar düzenliyorlardı. Asla unutmam onlara eğitim değil gaz odaları gerek sloganları ile yürüyüşler yapmışlardı. Biz, o mitingler meydana olduğu için aralarından geçip okula gitmemiz gerekiyordu. Li

Bu nedenle de Osmanlıca dersi biraz da kolay gelmişti ama tabii farklıydı yine de. Sınavlara çalışırken annemin aslında Osmanlıca'yı çok iyi bildiğini fark ettim. Benden daha kolay okuyordu, sebebini sorduğumda bana kitabı çıkardı dedemin okuduğu hikayeler Osmanlıcaymış. Zaten dedem de çocukluğunda Türkçe okulların kapanmasından sebep o dönem Osmanlıca bilirmiş hep. Türkçe 1944 yılı 21 Aralık'ta yeniden okullara girebilmiş. Bu nedenle de Makedonya Türklerinin Milli bayramı da o gündür.

Ailem seçeceğim bölüm ya da ne olmak istiyorsun sorusunun cevabını hep bana bıraktı. Sadece doğru insan ol dediler. Bu konuda da kendileri örnek olarak aslında öğretiler. Babamdan dürüstlüğü, özellikle mütevaziliği, çalışkanlığı, yoluna bakmayı,

sağlam duruşu, yardımı öğrendim. 72 yaşında olmasına rağmen hala durmaz çalışır. Annemden yoktan bir şey yapmayı, el becerilerini, sosyalleşmeyi, kimliğini korumayı, özellikle hiç kimse hakkında konuşmazdı, kadınlar toplanınca dedikodu yapar annemi gözlemlerdim asla kimse hakkında konuşmazdı. Elinde devamlı bir iplik bir kumaş makas vs. vardı. Sabaha kadar oturur bize bayramlık elbise dikerdi. Arife günü dikeceği kumaşa bakardım hala olduğu gibi duruyor diye üzüldüm. Sabah uyanırdık yakası çiçekli, ütülenmiş hayalindeki elbiseyi divanın üzerinde görürdüm. İnsanın hayatına dokunan bir peri masalındaki melekti her zaman. Halledemeyeceği şey yoktu. Ne zaman stresli olsam içimden tüm kötülüğü almasını bilirdi. Yakın durmazdı, sarılmazdı, sevgisini göstermesini pek bil (<https://fikircografyasi.com/makale/uskupten-bir-derginin-hikayesi-kopru>)

Leyla Şerif Emin şiir yazmaya başlama sürecini ve gençlik çağında edebi hayatını şekillendiren olayları ise şu şekilde dile getirmiştir:

“Bizim zamanımızda takvimleri Türkiye’den getirirdik o bile gümrük de problem olurdu. Defalarca sorarlardı takvimde ne yazdığını. Bizim zamanımızda sorunlar olsa da bizden öncekiler daha çok sorun yaşamış. Radyoda bir ezgi dinleyebilmek bile büyük bir lükstü. O dönemlerde Türkçe eğitim veren lise yoktu sadece Yosip Broz Tito Lisesinde Türkçe sınıfı açılmıştı. O zamanlar 12 yaşındayken Birlik gazetesi vardı. Çocuk sayfaları, şiir sayfaları olurdu. Benim yazdığım ilk şiirlerim Birlik gazetesinde yayınlandı. O dönemler yazdığım ve gazetede yayınlanan şiir küpürlerimi gazeteden kesip alırdım. Ayrıca Birlik gazetesi ve radyo okullarımıza gelip çocuk yayınları yaparlardı. Gazete ve radyo her ne kadar devlet destekli olsa da kontrollüydü. Jutopriso Lisesi’ne giderken çok fazla yazıp çizmedim çünkü lisenin programı çok yoğundu. Ayrıca diğer derslerin farklı olması nedeniyle daha çok uyum sağlamam gerekiyordu. Ayrıca 95-99 yıllarda özellikle Bosna savaşının bitmesinden sonra Yugoslavya ekonomik olarak iyice zayıflam

Lisedeyken hayatımda etki bırakan olaylardan birisi ise; Makedonca öğretmenim tatilde roman okuma ödevi vermesiydi. Derste romanı Makedonca anlatırken aksanıma ve sözlerime çok dikkat ederdim çünkü o dönemler Makedonca bilmemek ve telaffuz hatası yapmak çok büyük bir ayıp olarak görülürdü. Hata yaptığımız zaman öğretmen dalga geçerdi. Kitabı sınıfta okuyan birkaç öğrenciden biriydim. Kitabı anlatırken sadece bir kelimedede hata yaptım. Öğretmen bana, utanmıyor musun? Makedonca bilmiyorsun gibi sözler söylemişti. Oysaki kitabı okumuştum ve ilgilenmesi gereken şey buydu. Lise 2’deyken oldu bu olay. Arkadaşlarım içinde rencide etti eni. Bu olaydan sonra zorunda olmadıkça Makedonca konuşmuyordum. Ama bildiğimi de ispat etmek istiyordum. Bir Makedon şair vardı goterark Koço Ratsin diye. Bunun şiirlerinden yazılı yoklama yapacaktı ben de bu şiirlerin hepsine çok iyi çalışmıştım. Adamın kitaplarını inceledim, araştırdım. Çok güzel bir not aldım ve hoca çok şaşırdı. Onunla konuşmamaya kararlıydim. Notunu biliyor musu

2000 yılı benim için dönüm noktasıydı. O dönemler güzel sanatlar bölümü istiyordum çünkü lisede iyi resim yapıyordum. Resim öğretmenimiz Makedon’du konu verdikten sonra benimle çok ilgilenir ve resim alanında ilerlemem için çok ısrar ederdi. Bu nedenden ötürü güzel sanatları çok istiyordum. O dönemler herkes Türkiye’ye okumaya gidiyordu. Güzel sanatlar olursa İstanbul olur diye düşündüm. Bununla beraber stilist olmayı da istiyordum. Modeller tasarlamak vs. Bunun güzel resim yapmamla

beraber annemin terzi olmasının da etkisi büyüktü. Annemi evde daima model çizerken görürdüm. Lakin o zamanlar Üsküp bu duruma çok açık bir yer değildi. Öncelikle anadilim Türkçe olan sonrasında ise Sanatın içinde olmayı çok istediğim için Türk dili ve edebiyatı bölümünü tercih ettim.

Ardından Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi'nde Blaje Koneski Filoloji Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girdim. Aynı bölüm adı altında diğer milletlerinde bölümü vardı. Arnavut Dili ve Edebiyatı, Makedon Dili ve Edebiyatı, Slav dillerinin... Ortak derslerimiz Makedoncaydı. Branş derslerimizi herkes kendi dilinde alırdı. Bizim bölümde Türkçe hocalarımız vardı. Arif Ago, Hamdi Hasan, Fadıl Hoca, Nazım İbrâhim Hoca. Bunlara ek olarak ülkeler arası anlaşmalardan dolayı Türkiye'den MEB'e bağlı öğretmenler gelirdi. Hayati Yavuzer'den şiir nasıl okunur, nasıl yazılır... eğitimi aldım. Hayati Yavuzer ile Köprü dergisini çıkarmaya başladık. Onun dönemimde fakültenin 25. Yıl dönümüydü. Bu vesile ile çalışmalar yaptık. Hocam beni şiirden ziyade deneme ve nesir yazıları yazmaya yönlendirdi. Ben de şiir yazabildiğimi kanıtlamak için 2002 yılında Hıdırellez Bahar Şenlikleri Festivali'ne (Çalıkli-Valandova) katıldım. Gençler ve yetişkinler kategorisinde şiir yarışması düzenlemişlerdi. O gün komisyonda İlhami Emin,

2003 yılında MATÜSİTEB kuruldu. Biz üye olamıyorduk çünkü dergiydik. Üye olabilmek için dernekleştik. Kültür Sanat ve Eğitim Derneği. Zaten bir sürü faaliyet yapıyorduk 2004 yılında gençlerin harçlıklarıyla mekân bulduk. 6 ay kirayı ödedik. O dönemler Makedonya'da TİKA yoktu. Arnavutluk'taki TİKA 8 bilgisayar ve kütüphane malzemelerinin temininde yardımcı oldular. Kütüphanenin ismini Şair Aşık Çelebi Kütüphanesi koyduk. Şiir programları ve çeşitli faaliyetler düzenlemeye başladık. Ardından Kültür Birimi kurduk ve adını Yahya Kemal Beyatlı Kültür Birimi koyduk. Son olarak eğitim birimi kurduk adına da Fettah Efendi Eğitim Birimi dedik. 2006 yılında görünürlüğümüz artmaya başladı. O tarihlerde dergimiz 4 aylık çıkıyordu. O dönemki TİKA koordinatörünün fikriyle dergiyi 4 aylıktan aylığa çevirdik yine TİKA bu konuda ciddi destekler vermişti. 2006 Yılında dönemin Türkiye Başbakanı RECEP Tayyip ERDOĞAN Üsküp'e geldi. O dönemler taş köprüdeki mihrap yıkılmıştı ve 5 yıl yapılmamıştı. Bizde buna ithafen derginin kap

Leyla Şerif Emin, yukarıda naklettiği röportajı şu şekilde sonlandırmıştır:

“O mahallede büyümeseydim asla ben aynı ben olmazdım, belki de yazmazdım, en büyük şansım çocukluğum ve o mahalle. Türkiye'deymişiz gibi hissetmemizi yaşamamızı sağlayan büyüülü bir yer. Bu nedenle Yahya Kemal Beyatlı'nın Çocukluk hatıralarını okuduğumda beni etkileyen o an olmuştur. Çok önemli ve değerli bir şairin eseri elinde sen sadece Üsküplü olduğunu biliyorsun ve kitabı okumaya başladığında sayfalar ilerledikçe gözlerinden yaşlar dökülüyor. Meğerse aynı hislermiş o kadar yakın hissediyorsun ki sanki mahalleden arkadaşınmış gibi. Annesini anlatmasında anneni görmek, Saat Bayırından bahsederken şair sanki senin çocukluğunu yaşamış gibi. İşte o zaman yazı hayatımın dönüm noktasıydı. Her ne kadar Türkoloji bölümüne yeni başlamış olsam da klasikleri okuyorduk. Okuldaki kütüphaneden başka bir yerde bu gibi eserleri bulamıyorduk. Özel Türkçe kütüphanesi yoktu. Çocukken Türkiye'den kitap getirmek tehlikeydi. Gümrükte kitaplar kontrol edilirdi, internetin 2000'li yıllarda yaygınlaşması bizi daha çok bağladı s

Leyla Şerif Emin Köprü Dergisinin edebi hayatına etkisinden ve Derginin kuruluş sürecinden şu şekilde bahsetmiştir:

“Köprü dergisinin hikayesi denilince deneme tarzında yazdığım ve derginin ilk sayısında yer alan Köprü’nün Hikayesi isimli yazım aklıma geliyor. Yazdığım ilk yazılardan biri sayılır, bende yeri ayırdır. Derginin ilk sayısının tanıtımı 25 Ocak 2002 yılında Tefeyyüz İlk Okulunun Necati Zekeriya Kütüphanesi salonunda oldu. O gün derginin doğum günü sayılır. Biraz daha geriye gitmek istiyorum, 2001 yılında malumunuz Makedonya bir kriz atlattı. 13 Ağustos 2001 yılında Ohri Barış Anlaşması imzalandı. Bizler Üsküp’ün Filoloji Fakültesinde daha doğrusu Türk Dili ve Edebiyat bölümünde okuyan bir gurup Türk öğrencisi olarak mayıs ayında bir program hazırlamıştık. Şiirler, türküler, küçük skeçler ile fakültenin lobisinde velilerimizin, hocalarımızın seyirci olarak katıldığı bir programdı. O dönem Hayati Yavuzer hocamız okutman olarak görevliydi. Şiir nasıl okunur, yazı nasıl yazılır gibi konulardan kendisinden dersler almıştık. Kompozisyon derslerinde kendisinden dersler görüyor bir yandan da pratikte bunları uyguluyor

Leyla Şerif Emin Köprü Dergisinin Kuzey Makedonya’da Türklüğün ayakta kalmasına yönelik işlevi hakkında şunları nakletmiştir:

“Hayati Yavuzer Hocamız bize hep şunu derdi: çocuklar “ben” merkezli değil “biz” merkezli düşünün. Bu toplumun kalkınmasında bu çok önemliydi. Hep beraber bu işi sahiplenmek duygusu ile hareket ettik. Hali hazırda toplanmış Türk gençleri vardı, bir yandan Makedonya Türk Edebiyatını devam ettirmeye çalışıyordu dergi etrafındakiler, değerlerine sahip çıkıyor, geleneklerinin altını çiziyordu. Sadece dergi değil, o dönem dergi etrafında Üsküp halkına açık tiyatro gösterileri de yapıyorduk. Bir Rumeli Gecesi ve Bir Ramazan Gecesi başlığı altında faaliyetler gerçekleştiriyorduk. Bu programlarda şiirler okuyor, meddah gösterileri ile halkın özlediği güzel işler de yapıyorduk. Ancak bir mekânımız yoktu, adresimiz yoktu. MATUSİTEB kurulduğu dönemde biz de dernek modasına uyup Köprü Kültür Sanat ve Eğitim Derneği olduk, dergiyle başladığımız yolculuğu dernekçilikle taçlandırdık. Burada önemli bir konudan da bahsetmek istiyorum. Üsküp’te evden eve toplanan bir grup genç de vardı. Onlar sokaklarda kaybedeceğimiz vakti

Leyla Şerif Emin Yugoslavya dönemindeki güçlü Türk edebiyatı geleneğinin Köprü Dergisindeki konumuna ilişkin şunları nakletmiştir:

“1941-45 yılları arasında malumunuz 2. Dünya savaşına katılan Yugoslavya, bu savaştan altı cumhuriyet ve iki özerk cumhuriyet ile sosyalist ve federatif bir devlet kurdu. Tito’nun başında olan Yugoslavya bütün halklara haklar tanıyacaktı, herkesin gazetesi, kendi dilinde okulu, dergisi, tiyatrosu olacaktı. Oldu da. “Velika Medresa” mezunları ile “Meddah Medresesi” mezunları arasında fark var mıydı, elbette vardı. O dönem Makedonya Türk edebiyatı en verimli dönemini yaşadı diyebilirim. Ama bir Fettah Efendi, Ata Efendi, Kemal Aruçi gibi zatların kitapları yayınlanması da tabii sorundu. Biz onların eserlerini yazılarını son dönem açığa çıkarabildik. Bu zaten farklı bir konu. Yugoslavya Türk Edebiyatı geleneğinde yetişmiş yazarlarımız Türkçeyi günümüze kadar ulaştırmış okullarda onların hazırladığı kitaplarla, verdikleri eserlerle Türkçemiz

okullarda sesini devam ettirmiştir. Bu konuda onlara teşekkür ediyorum. Özellikle çocuk edebiyatına katkıları çoktur. Devlet hepsine sahip çıkmış, yayınların sürmesinde katkı

Leyla Şerif Emin Kuzey Makedonya Türkleri arasında çıkan edebiyat dergisine yönelik kabul ve algıları şu şekilde aktarmıştır:

“Bu toplum çok şey gördü, çok şeyler yaşadı. Gizli yazdı yayınlayamadı. Açıkta yazdı, çalıştı, uğraştı. Bir yorgunluk var aslında, geleceğe bakarken tedirginlik var. Hala eskiden kalma tuhaf korkularımız var. Kurtulamadık gitti, belki de kurtulamıyoruz. Bilmiyorum. Edebiyatta estetikten çok rahat yazmanın açlığı var hala doyamadık. Bir taraftan istiyoruz ki yazılarımız evrensel bir boyut kazansın, bir taraftan da yerellikten kopamıyoruz. Çelişkilerimiz var elbet, düğüm atmak öyle kolay değilmiş. Makedonya Türkleri de hala bir şeylerden çekiniyor. Sesimiz gür çıksa birilerin gözüne batacak korkusu var. Ancak dergi bir mekteptir, buradan mezun olanlar olacaktır. Sonrası Allah kerim, ama dergicilik algısı hala tam oturmadı. Makedonya Türkleri, uzaktan bakmayı seviyor biraz. Ben dokunmayayım da yanmasın elim. Karşıdan bakıp davulun hoş sesini dinleyeyim. Hata yaparlarsa söylerim. Başarırlarsa alkışlarım gibi bir algı var. Gençler daha iyi bu konuda, çocuklar kendilerine bir hedef belirleyebiliyor. Büyüyünce be

Leyla Şerif Emin Türkiye edebiyatı ile Kuzey Makedonya edebiyatı arasında kurulan bağı ve farklılıkları şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye’de edebiyat çok farklı boyutlarda, her şey var oysa biz biraz daha yereliz, orda her şey çok daha evrensel boyutlarda, o kadar çok kitap yayınları, dergiler, yazarlar, çizerler var ki hepsini takip etmekte zorlanıyoruz nerdeyse. Yıllar önce Üsküp’te bir faaliyetimiz vardı. Biliyorsunuz arkadaş olarak köprüde yola çıktığım hem dava arkadaşım olarak gördüğüm hem de çok kere dertleştığım bir dost ve aynı zamanda eşim olan Hüsrev Emin ile 2006 yılında evlendik. Beraber koşturduk, yorulduk, yeniden birbirimizden güç aldık ve bugünlere geldik. İşte bu koşturmalar esnasında Üsküp’te bir geziye katılan Ezel Erverdi bizi takip altına almıştı gözleriyle. Yanımıza yaklaştı, gençler sizi benim gençliğime benzetiyorum dedi, biz tanımadık kim olduğunu. Sonra anladık Türkiye’de Dergah Yayınlarının sahibiydi. Ezel Abi, bizi İstanbul’a davet etti. Gelin buraları bir görün, bir yayın eviniz basım eviniz de olsun bu işleri öğrenin dedi. Yayın evlerini gezdik, basım, kâğıt fabrikalarını gördük, bir derya tabi bu işler

Leyla Şerif Emin Makedonlarının Köprü Dergisinin faaliyetlerine yönelik bakış açılarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Yugoslavya dağıldıktan sonra herkes kendi derdine düştü gibi. Kimse kimseyi görmüyor. Yıllar önce Makedonca çıkan bir gazetede şöyle bir haber okuduğumda şaşırmışım. Makedonya’daki Türk derneklerini konu edinmişti bu haber. En tehlikelileri gibi birkaç dernek ismi sıralamıştı. Biz de onlardanmışız. Tehlikeliymişiz onlara göre. Oysa bizler sadece geleneklerimize bağlı, kendi örf ve adetlerimize saygılı, bununla birlikte edebiyat geleneğini de sürdürmeye çalışan Makedonya’nın en sadık vatandaşlarımız dedikleri insanlardık. Amacımız sadece gelecekte bu topraklarda bütün milletlerle dostane bir şekilde bu ülkeyi kaldırmak. Bizler ülkemizi hep sevdik, çok sevdik hatta. Hiçbir zaman göç etmeyi düşünmedik. Üsküp öyle yoğunlukta ki yazılarımızda asla devlete karşı bir kelime bile yazmadık. Tam aksine Makedonya’nın

turizminin canlanmasına bile katkı sağladık diyebilirim. Yazılarımızı okuyan kendini Üsküp'te gezerken görmek istiyor. Dediğim gibi hala birbirimizi tam olarak göremiyoruz. İşimize gelen taraflara

Leyla Şerif Emin Makedon Hükümetinin Köprü Dergisine yönelik katkısını/katkılarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ara sıra Makedonya Cumhuriyeti'nin Kültür Bakanlığı çerçevesinde azınlıklara yönelik açılan ilanlara başvuruyoruz. Bazen dergimizin iki sayısını destekledikleri oluyor. Bazen de Kardelen dergisine (2009 yılından beri yayınlamaya başladığımız çocuk dergisi) destek oluyorlar ama bir sayı veya iki sayılık bir destek. Yeterli değil elbet ama durum bu...”

Leyla Şerif Emin Köprü Dergisi yazarlarının kitap yayınlama imkanlarına yönelik olarak şunları aktarmıştır:

“Bu yıl güzel kitaplar çıkacak inşallah, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar dergiye yaptıkları destek dışında, bu yıl onayladıkları kitaplarımız da var. Böyle bir imkândan yararlanıp birkaç kitap yayınlayacağız, çok yakında.”

Makedonya'da yüzde 5 civarı Türk yaşarken yüzde 23 civarında Arnavutlar bulunmaktadır. Leyla Şerif Emin bu durumu da göz önünde bulundurarak Makedonya'daki Türkçe edebiyat ve Arnavutça edebiyat arasında bulunan ilişkiyi ve etkileşimi şu şekilde dile getirmiştir:

“Son zamanlarda Türkiye'nin önemli yazarlarından eserler Arnavutçaya tercüme edilip yayınlanıyor. Yeni yeni açılıyor onlarda. Sanki yeniden tarihlerini öğreniyor gibiler. Bazı eserler onlar için de önemli olduğu için genelde Türk edebiyatı ile iyi bir etkileşim içindeler. Onlar da Şenya diye bir dergi çıkarıyor. Güzel işler yapmaya çalışıyor gençler. Takip ediyoruz biz de onları onlar da bizi. Ama dediğim gibi kendi dertlerine düşmüşler onlar da. Mehmet Akif ile yeniden akraba olmaya çalışıyorlar tabiri caizse. Bizim için bu önemli. Adımlar, yeni başlangıçlar elbette daha güzel işlere gebe. Bizler ara bir dönemdeyiz, işimiz zor ve her şeyi zaman gösterecek...”

ÖZGEÇMİŞ

